Zakho Centre
for Kurdish Studies

کاریگەرییا بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا و ڕێکا گەنگەشێ

لسەر ئاستێ فێربوونا قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون لدەڤ وان

دیار عبدالکریم سعید هالو

کاریگەرییا بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا و رێکا گەنگەشێ لسەر ئاستێ فێربوونا قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون لدەڤ وان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پەرتووک	کاریگەرییا بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا و رێکا کەنکەشێ لسەر ئاستێ فێربوونا قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا و کەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون لدەڤ وان
نڤیسەر	دیار عەبدولکەریم سەعید هالو
چـــاپ	ئێکێ/٢٠١٩
دیزاین و بەرگ	وارهێل عبدالباقی دیـــار عـەبـدوڵلا
ISBN	٩٧٨-٩٩٢٢-٩١٦٧-٢-٩
ژمارا سپاردنێ	D - / ٢٣٧٧ / ١٩

مافێ چاپێ یێ پاراستیە بۆ ©
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

zcks@uoz.edu.krd +964 (0) 751 536 1550
Iraq-Kurdistan Region, Zakho- Univesity of Zakho

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

کاریگەرییا بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا و رێکا گەنگەشێ

لسەر ئاستێ فێربوونا قوتابییێن پۆلا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون لدەڤ وان

دیار عەبدولکەریم سەعید هالو

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پشکا ئێکێ

دانەنیاسینا ڤەکۆلینێ

- ئاریشا ڤەکۆلینێ.
- گرنگییا ڤەکۆلینێ.
- ئارمانجێن ڤەکۆلینێ.
- سنوورێ ڤەکۆلینێ.
- دەستنیشانکرنا زاراڤان.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئاریشا ڤەکۆلینێ:

جڤاکێ مرۆڤایەتی هەر ژ رۆژا پەیدابوونێ و هەتا نهو د گەشەکرن و بزاڤێدایە و رۆژانە هەمی گەهێن ژیارا مرۆڤایەتی گۆهرینان . چ بلەز یان هێدی . بخۆڤە دبینن و ڤێ چەندێ مورکەکا تازە و مودێرن ب سەرەدەری و تێکەلییێن جڤاکێ مرۆڤایەتی بەخشیە. پێخەمەت روبەروبوونا مرۆڤی لگەل ڤان گۆهرینان د سەمتبوونا پیڤاژوویا ژیارا وی لگەل هەڤسەنگیا ژیانێدا، ئەڤجا مرۆڤیژی (رێک و شێواز و ئامراز... هتد) یێن نووی داهێنایە. کەرتێ زانستی و پەروەردەیی و فێرکاریژی ئێک بوو ژ وان کەرت و تاییێن هەرە گرنگێن ژیانا مرۆڤی کو نویکرن و تازەکرن بخۆڤە دیتییە. هەر ژ ڤی روانگەیی، و هەستکرنا وی ب گرنگیا ڤی تەوەری ئانکو بەرجەستەکرنا زێدەترا رێکان ژ بۆ باشترکرنا ئاست وگەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیان ئەڤ ڤەکۆلینە هاتیە ئەنجامدان.

دیسان ژ ئەنجامێ وێ شارەزایی و بسپۆری و چاڤپێکەڤتنێن ڤەکۆلەری د بیاڤێ گوتنا ئەدەبیدا لگەل مامۆستاییێن بسپۆر و شارەزا ئەنجامداین، گەهەشتە وێ باوەرێ کو هەتا نهو بابەتێ ئەدەبی لدویڤ رێکا ئاسایی دهێتە گوتن و د پرۆسا وانەگوتنێدا رۆلێ سەرەکی بۆ مامۆستایێ بابەتی دزڤریتەڤە. زێدەباری ڤێ چەندێ قوتابی رۆلەکێ نەرێنی دبینیت، چونکی بتنێ وەکو وەرگر و گوهدار رۆلێ خۆ دبینیت و ل هندەك جارێن کێم بەشدارییەکا نەگەلەك بهێز د ئاراستەکرنا بابەتێ وانێدا دکەت. لڤێرێ هەژی گوتنێیە کو بابەتێ ئەدەبی پتر برێکا وەرگرتنا بۆچوونان و پشکداریکرنا کۆمی و پەیدا کرنا چێژا ئەدەبی رۆهن و ئاشکەرا دبیت، هەروەسان پتر رەهەندێن ڤەشارتییێن بابەتی بۆ قوتابیان ئاشکەرا د بن.

د ڤی بیاڤیدا چەندین ڤەکۆلینێن ئەکادیمی هاتینە ئەنجامدان کو چەندین ژ ڤان ڤەکۆلینان ئاماژێ د دەنە هندێ کو ئێک ژ رەگەزێن هەرە سەرەکییێن لاوازیا ئاستێ قوتابیان ل بابەتێ خواندنێ ئەوە کو رێک یان شێوازێ وانەگوتنێ نەیێ گونجاییە بۆ بابەتی و قوتابی بۆ پتر فێربوونێ نائازرینن و پالنادەن (السورجی و مصطفی، ۱۹۹۸، ص ۳۲). ئانکو شێوازێ گوتنا وانێ شێوازەکێ ئاساییە و نەیێ نوی و سەردەمییە. هەروەسا چەندین ڤەکۆلین ئاماژا لاوازیا ئاستێ خواندنێ لدەڤ قوتابیان بۆ هندێ دزڤرینن کو د ناڤ گەلەك بابەتاندا مامۆستا دبیتە تەوەرێ وانێ و رۆلێ سەرەکی بۆ وی د زڤریتەڤە هەروەکو ئەو ئارمانجە نە هۆیەك و ئامرازەکە د ناڤ وانێدا و قوتابی دبیتە فاکتەرەکێ نەرێنی د ناڤ وانێدا (دهوکی، ۲۰۱۲، ل۲).دیسان چەندین خواندنێن دی جەختیێ لسەر ڤی ئەگەرێ بۆری دکەن وەکو ڤەکۆلینا: (النقشبندی، ۲۰۰۹) (الجزراوی، ۲۰۰۹) (سلیمان، ۲۰۰۸) (قسیم، ۲۰۱۳).

زێدەباری ڤێ چەندا بۆری، دەمێ ڤەکۆلەری پرسیار ژ مامۆستاییێن زمان و ئەدەبێ کوردی ل قوناغێن ئامادەیی کری کو چ رێک یان شێواز بکار دهینن د گوتنا بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردیدا ب گشتی و د بابەتێ ئەدەبیدا ب تایبەتی، بەرسڤ ئەو بوو کو رێکا ئاسایی یا کلاسیکی سەرپشکا هەمی وانانە و ب رەنگەکێ کێم رێکا گەنگەشێ د هێتە بکارهینان. لدور چەواتییا ستراتیژییێن دهێنە بەرجەستەکرن ژی کا ئەرێ مامۆستا دبیتە سەنتەر بۆ وان یانژی قوتابی، بەرسڤ ئەوبوو کو ستراتیژیەکێ بکارناهینن، چونکی د ناڤ رەوشا نهو یا پەروەردەیدا ب زەحمەتە ستراتیژیەك بهێتە پەیرەوکرن، چونکو لدویڤ رێنماییێن پەروەردێ پێدڤییە لدەمێ وانەگوتنێدا، پەرتووك یا ڤەکری بیت کو ئەڤە ژی جۆرە رێگریەکە د دانوستاندن و هژاندنا بیر و مێشکێ قوتابیاندا.

ڤەکۆلەری د بەردەوامیا دانوستاندنێن خۆ لگەل مامۆستاییێن ئامادەیدا، پرسیارەك دی یا هەرە گرنگ ئازراند، ئەوژی ل دەمێ گوتنا بابەتێ ئەدەبی چەوا هوین چێژا ئەدەبی بۆ قوتابیان دروست دکەن، هەلبەت بەرسڤ یا نەرێنی بوو،

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

چونکی ئەگەر بۆ گوتنا بابەتی چ رێکێن دیارکری و چ ستراتیژییێن دیارکری نەهێنە پەیرەوکرن ئەڤە قوتابی نەشێن چ چێژێ ژ تێکستێن ئەدەبی ببینن.

دیسان و ژ پێخەمەت زێدەتر د ناڤدا چوونا بابەتیدا، ڤەکۆلەری بۆچوونا چەند قوتابیانژی وەرگرتیە لدور بابەتێ ئەدەبێ کوردی و لاوازیا ئاستێ وان د ڤی بابەتیدا، بەرسڤا وانژی ئەو بۆ کو هندەك تێکست ژلایێ دیالێکتێڤە ژ دیالێکتا وان جودایە و رێکا گوتنێ ژی بتنێ رێکا ئاساییە، واتە بارا پتر مامۆستا د ئاخڤیت، شرۆڤە دکەت و قوتابی ژی گوهدارن. هەروەسا هندەك تێکست د هشکن و قوتابی نەشێن تێبگەهن. ئەڤ چەند ئەگەرەژی د بنە رێگر ژ بۆ پالدان، باوەری بخۆبوون و چێژ وەرگرتنا ئەدەبی.

ژ ڤێ چەندا بووری دیار د بیت کو ژیوارێ بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی ب گشتی و بابەتێ ئەدەبی ب تایبەتی، لژێر هندەك رەوشتێن پەروەردەییێن نەگونجای دهێتە ئاراستەکرن و بڤی شێوەی نەشێت وەکو بابەتەکێ خۆسەر بەرجەستەییا خۆ و ئارمانجێن خۆیێن پەروەردەیی بەرجەستە بکەت. ئێک ژ گرنگترین ئاستەنگێن ڤێ رەوشا نەگونجانا پەروەردەیی، پرۆسا وانەگوتنێیە، چونکی رێک و ستراتیژییێن نۆیێن وانەگوتنێ کو لدور قوتابی دزڤرن ناهێنە بکارهینان و ئەگەر هەبن ژی زۆر د کێمن و نە د ئەکتیڤن، ئانکو مامۆستایە بێژەرێ وانێ و قوتابی بتنێ گوهدارییێ دکەت، ئەڤ چەندەژی ب رەنگەکێ نیگەتیف کارتێکرنێ لسەر حەز و چێژا قوتابیان دکەت. لەوا ڤەکۆلەری هەست ب ڤێ ئاریشێ کر کو پێدڤیە چارەسەرییێن گونجایی بۆ بهێنە دیتن، چونکی گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون لدەڤ قوتابیان کارەکێ گرنگ و هەستیارە د بیاڤێ زمان و ئەدەبێ کوردیدا ب تایبەتی و بابەتێن خواندنێ ب گشتی.

ئەڤ چەندا بووری ژ نیشاندانا بابەتی، بوویە ئەگەر و پالدەر کو ڤەکۆلەر هزرا خۆ د هندەك رێک و ستراتیژییێن نوییێن وانەگوتنێدا بکەت، بشێوەیەکی کو کاریگەریا خۆ د بەرژەوەندیا ئاستێ قوتابیاندا هەبیت، ئانکو قوتابی ببیتە تەوەرێ وانێ و حەز،هزر، چێژە و باوەری بخۆبوونێ لدەمێ وانێ بۆ قوتابی دورستبکەت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەم د شێین ئاریشا ڤێ ڤەکۆلینێ د ڤان پرسیارێن خوارێدا دەستنیشان بکەین:

پرسیارا ئێکێ:

- بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا و رێکا گەنگەشێ چ کاریگەری هەیە د ئاستێ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا ؟.

پرسیارا دوویێ:

- بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا و رێکا گەنگەشێ د گۆتنا بابەتێ ئەدەبیدا بۆ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی، چ کاریگەری د گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوونێ لدەڤ وان هەیە؟

گرنگیا ڤەکۆلینێ:

ئەو هزرا بەری نهۆ کو دهاتە گۆتن مامۆستا د وانەگۆتنا کلاسیکدا تەوەرەکێ ئەرێنی و ئەکتیڤە و قوتابی وەرگرەکێ نەرێنییە، ئێدی ناهێتە پەسەندکرن، چونکی مەبەستا مە ژ پرۆسا فێرکرنێ قوتابییە، ئەڤجار پێدڤیە قوتابی ببیتە تەوەر و هەلویست و رەوشێن فێرکاری ژ بۆ بەرژەوەندا وی بهێنە تەرخانکرن، تاکو بشێت بڤی رەنگی زانیاری و شارەزاییێ د شیانێن زانستیدا بدەستخۆڤە بینیت. دیسان تاکو قوتابی بشێت راهێنانا لسەر وان زانیاریان بکەت و بگەهیتە ئاستەکێ بەرزێ زانستی، پێدڤییە مامۆستا رۆلێ خۆ وەکو سەرپەرشتیار، سەمتکار و هاریکار بگێڕیت، ئانکو پێدڤیاتیێن هەلویستێن فێرکاری و فێربوونێ بۆ قوتابی دابین بکەت (عبدالله، ۲۰۰۳، ص ۷).

گەلەك رێک و ستراتیژی و شێواز دهێنە بەرجەستەکرن ژ بۆ فێرکرنا بابەتێ خواندنێ، لێ ئەو ژێدەرێن پەیوەندیدار جەختێ لسەر وان ستراتیژی و رێکان دکەن یێن قوتابی د ناڤدا دبیتە تەوەرێ سەرەکیێ پرۆسا فێرکرنێ. واتە پێدڤیە قوتابی یێ ئەرێنی و ئەکتیف بیت و ب حەز و ڤیان بەرەڤ وانێڤە بچیت و پشکدارییێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

د هەمی چالاکیێن وانێدا بکەت، تاکو د ئەنجامدا، هەمی ئارمانجێن فێرکاری د ناڤ وانەگۆتنێدا بجهـ بهێن (خطابية، ۲۰۰۵، ص ۳۱۳).

دەربازبوون ژ فێرکرنا کلاسیک و چوون بەرەڤ باشترینڤە، بوویە ئارمانجەك بۆ هەمی ناڤەندێن خواندنێ. سەردەمێ مە گەلەك گوهرینێن بلەز بخوەڤە دبینیت، لێ ئەڤ گوهرینە تووشی چەندین رکمانەیان دبن و بتایبەت د بیاڤێ پەروەردێدا. ئەگەر نێرینەکا بلەز ل وەلاتێن پێشکەڤتی بکەین، دێ بینین کو بیاڤێ پەروەردە و فێرکرنێ لدەڤ وان گەلەك پێشڤەچوویە و مفا ژ گەشەکرنا زانستی و تەکنەکولۆژیا سەردەم هاتییە وەرگرتن.وان پێکولکرییە پرۆسا فێرکرنێ ژ گۆتن و ژبەرکرنێ ڤەگۆهێزنە هندەك رێکێن دیێن نوی، تاکو رۆلێ سەرەکی د ناڤ ڤێ پرۆگرامێدا بۆ قوتابی بهێتە بەخشین و ئاستێ هزرکرنێ و باوەری بخۆبوونێ لدەڤ وان بهێز بکەت.

زانایێن پەروەردێ جەختیێ لسەر هندێ دکەن کو فێرکرن نە بتنێ ڤەگۆهازتنا زانیاریانە بۆ قوتابی، بەلکو پێدڤیە قوتابی د هەمی بیاڤێن مێشکی و ویژدانی گەشێ بکەت و پێخەمەت ئەنجامدانا ڤێ چەندێ پێدیڤیە ژ پێگەهەکا ئەکتیڤ بهێتە بەرهەڤکرن، تاکو هاریکاریا قوتابی بکەت ژ بۆ گەشەکرنا کەسایەتیا وی ژ هەمی ئالیانڤە، و بۆ ڤێ چەندێ پێدڤیە کار ب پەروەردا ئارمانجدار بهێتەکرن، ئانکو هزرا قوتابیانی بهێتە رێکخستن و مفا ژ شیانێن وی و داهێنانا وی بهێتە وەرگرتن (الطيطي , ۲۰۰۱ ,ص٤).

لڤی سەردەمی نهۆ جیهان ژ ئەنجامێ هەبوونا رەوشەنبیریا گوتنێ و رەوشەنبیریا داهێنانێ د ناڤ جۆرە ناسازیەکێدا دژیت، ئانکو هندەك کەس بەرەڤانیێ ژ دەستکەڤتێن خۆ دکەن و هندەکێن دی حەز دکەن ژ ڤێ بازنا کلاسیک دەرکەڤن و بچنە د بازنا داهێنان و شارەزاییێدا و رێکێن نوی د ناڤ هەمی جورێن پرۆسێن فێرکارییێدا بکاربهینن (عصر , ۲۰۰۵ , ص ٤٢٤)

و لڤێرێ گرنگیا ستراتیژی و رێکان هاتە بەرچاڤکرن، و بوونە رەگەزەك سەرەکی ژ رەگەزێن پرۆسێسا فێرکرنێ، و رەگەزەك ژ رەگەزێن پرۆگرامێ ب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

تێگەهێ سەرلەبەر و نوی، ئەڤێ چەندێژی وەکر کو پەروەردەکار گرنگیەکا مەزن بدەنە ڤی بیاڤی.ئەڤە چەندین سەدەیە، بوو وانەگوتنێ مامۆستا زانیارییان برێکا تەلقینێ دگەهینیتە قوتابیان، ئانکو زانیاری بۆ قوتابی دهاتە گوتن و مێشکێ قوتابی ب وان زانیاریان ئەوێن مەزنان بۆ وان دەستنیشان دکرن دهاتە پڕکرن. زانایێن پەروەردێ هەست ب هندێ کرییە، کو رێک و شێوازێن وانە گوتنا ئاسایی لڤی سەردەمی نەشێن رکمانەتییێ لگەل پێشکەڤتنا ژیانا مرۆڤی بکەت، چونکی وانەگوتن بتنێ دانا زانیاریان نینە و پێدڤیە ئاستێ قوتابی ژلایێ ویژدانێ، مێشکی وشارەزاییێڤە پێشبکەڤیت. لەوا ئەو داخوازا ستراتیژییێن نوی دکەن، وەکی ستراتیژیا هژاندنا هزری بشێوەیەکی کو بشێت وزەیا ڤەشارتیا قوتابی ئەکتیڤ بکەت و سەقایەکێ ئازاد بۆ دابینبکەت، تاکو بشێت هەمی هزر وبۆچوونێن خۆ دەرببریت وبڤی رەنگی برێکا کۆمکرنا زۆرترین ژمارا هزران— هزرێن ژێکجوداییێن قوتابیان- بابەتێن زانستی چارەسەر بکەن (قطیط، ٢٠١١، ص ١١٦).

ستراتیژیا هژاندنا هزران وەکو ئێک ژ وان ستراتیژیان دهێتە هژمارتن یێن کو ئاریشان چارەسەردکەن. ستراتیژیا هژاندنا هزران پێدڤیاتی ب دوو لایان هەیە کو هەر ئێک رکمانەیێ لگەل یێ دی بکەت و ئەڤ هەردوو لایە ژی بریتینە ژ ئاریشا نیشاندانێ و مێشکی قوتابینە. ئاریشە دبیتە رکمانەیەك بۆ مێشکی و مێشک ژی دهێتە ئازراندن پێخەمەت چارەسەرکرنا وێ ئاریشێ و دیتنەڤا کلیلێن ڤەکرنا وێ (العمري، ٢٠٠٥، ص٢).

هژاندنا هزران قوتابی دئێخیتە د ناڤ هەلویستەکێ ئەرێنی وئەکتیڤ دا، ئەڤجار ئەڤ قوتابیە دێ شێت هزرێن نوی بەرهەم هینیت کو پێش وەخت ئەڤ هزرە لدەڤ وی نەبووینە پێخەمەت چارەسەرکرنا ئاریشان و راوەستانێ دژی رکمانە و هەڤڕکیان. هەروەسا هژاندنا هزران وەکو ستراتیژیەك یان رێکەك یانژی وەکو شێوازەك، دهێنە بکارهینان ژ بۆ پالدانا مێشکێ مرۆڤی پێخەمەت بەرهەمهینانا هزرێن نوی لدۆر بابەتەکێ دیارکری، دیسان وەکو داردەستەك دهێتە بکارهینان پێخەمەت ئاستێ مەزنترین ژمارا هزران لدەڤ کۆمەکا مرۆڤان ولدەمەکێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

کورتدا. ژ بەرڤێ چەندێ هژاندنا هزران دبیتە جۆرەکێ هزرکرنا کۆمی و ئارمانجا وێ فرە هزری و فرە جۆریا وان هزرانە کو د ئەنجامدا ئێکگرتنەکا هزرکرنێ لدەڤ هەمی قوتابیان پەیدادکەت ژ بۆ چارەسەرکرنا ئاریشان و بتایبەتی ئەو ئاریشێن بزەحمەت کو ئێک کەس نەشێت چارەسەربکەت (الحيلة، ٢٠٠١،ص٥٤).

هژاندنا هزران هاریکارە ژ بۆ دابینکرنا سەقایەکێ ئەکتیڤێ هەڤکار د ناڤ پۆلێدا و باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابی پەیدادکەت. هژاندنا هزران هاندانا ڤەکرنا مێشک و هزرکرنا قوتابی دکەت تاکو بشێت بەرهەڤیێن خۆ یێن هزرکرنەکا کویر و ئاشۆپیکرنەکا پڕی داهێنان ئەنجامبدەت. هەروەسا هژاندنا هزران دبیتە ئەگەری ئازراندنا هندەك بەدائیلێن دی ژ بۆ چارەسەرکرنا ئاریشان. دیسان مەزنترین ژمارا قوتابیان هانددەت ژ بۆ بەرهەمهینانا هزران کو ئەڤ هزرە چ برەنگەکێ یان یێ دیتر پشکداریێ د چارسەرکرنا ئاریشاندا دکەن، هەروەسا گەشێ ب هزرا رەخنەگرانە لدەڤ قوتابی ددەت و ئەڤ رێکەکا هاریکارە ژ بۆ ئازراندنا هزرێن کەسێن دی لگەل قوتابی (شبر و اخرون، ٢٠٠٥، ص ٢٠٩).

ریکا هژاندنا هزران کار ژبۆ نەهیلانا دوو دلی و شەرمێ دکەت لدەڤ قوتابی، هاریکارە ژ بۆ دابینکرنا دیموکراسیەتا فێرکرن و فێربوون بۆ قوتابیان لدۆر هندێ ئاگەهداردکەت کو هزرێن وان گرنگیا خۆ هەنە زێدەبارێ هندێ کو هژاندنا هزران هاریکارە ژ بۆ ئەکتیڤکرنا راوەستانا هزرێ و قوتابی دئێخیتە د ناڤ رەوشەکا باش ژ هشیاریێ، هەروەسان ئەڤ رێکە کاردکەت ژ بۆ بنەجهکرنا ئارمانجێن چاڤەرێکری. ڤان هەمی تایبەتمەندیان گرنگیەکا تابیەت هەیە ژ بۆ ئەکتیڤکرنا پرۆسا فێرکرن وفێربوونێ، بتایبەت د بابەتێ ئەدەب وتێکستێدا، چونکی د ناڤ ڤی بابەتی هزر هەنە کو پڕن ژ سۆز و ئاشۆپێ و دەربڕینێ ژ ئالیێ جڤاکی و نیشتمانی دکەت، ڤێ چەندێژی پێدڤی ب پێشکێشکرنا بۆچوون و هەلسەنگاندنێن ئازاد هەیە پێخەمەت تێگەهشتنا بابەتی و ئافراندنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابی و گەشەکرنا وێ باوەریێ.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڤەكۆلەر دبينيت كو پرەنسيپ و بنەمايێن ڤێ ستراتيژيێ، ژ پێدانا ئازادی و رێزگرتن ل هەمی جۆرێن هزران و هەوڵدان بۆ زێدەكرنا وان و مفا وەرگرتن ژ هەميان بۆ بدەستڤەهينانا هزرێن كو دبنە چارەسەركرنا ئاريشان، گرنگيەكا تايبەت هەيە د پروسێسا فێركرن و فێربوونێدا، ب تايبەتی د وانا بابەتێ ئەدەب و تێكستاندا كو تژی بيروبۆچوون، هزرێن داهێنەر، بارودوخێن ويژدانی، سۆز، ئەنديشە و هەمەجۆرن. كو ئەڤەژی دبيتە ئەگەرێ رەنگرێژبوونا بارێ كومەلايەتی و نەتەوەيی د هەمی بياڤێن ژيانێدا، و دانوستاندن لسەر ڤێ چەندێ دبيتە ئەگەرێ هندێ كو قوتابی بابەتی باش تێبگەهن و چێژێ ژێ وەربگرن.

و ژلايەكێ ديڤە هەر رێكەكا وانەگۆتنێ هندەك تايبەتمەندی هەنە و وەدكەت كۆ مامۆستا وێ رێكێ هەلبژێريت. وەكو رێكا گەنگەشێ كو كۆمەكا باشيان هەنە وەدكەت كۆ مامۆستا د ناڤ پرانيا ستراتيژيێن وانەگۆتنێدا وێ هەلبژێريت، رێكا گەنگەشێ دەليڤێ درەخسينيت ژ بۆ ئەنجامدانا راهێنانێ، ديسان ئەڤ رێكە يا ئازرێنەرە بۆ ئاستێ ژ يوارێ خواندنێ و بۆ دەمەكێ درێژ سەرنجا قوتابی رادكێشيت، هەروەسا گەشەكرنا پرۆسێن مێشكێن بلند و نزم ژی دكەت و ديسان هاريكارە ژ بۆ گەشەكرنا هزركرنێن ئافراندكار و رەخنەگر و چەسپاندنا زانياريان لدەڤ قوتابی. هەروەسا گەنگەشا پۆلێ لگەل بهەجهكرنا ئارمانجێن مەعرفی وەكو شرۆڤەكرن و لێكدان و هەڵسەنگاندنێ ژی دگونجيت (الفتلاوي،٢٠٠٦،ص٣٩٦).

گەلەك ژ زانايێن پەروەردەيی ئاماژێ ددەنە هندێ كۆ رێكا گەنگەشێ گرنگيەكا مەزن د بياڤێ وانەگۆتنێدا هەيە وەكو ڤان خالان:

هاريكاريا قوتابی دكەت ژ بۆ ئاشكەراكرنا ئاريشە و هەمی لايێن وێ ئاريشێ.

هەستەكێ باش لدەڤ قوتابی دروست دكەت داكو بشێت ئاريشێ دەستنيشان بكەت و بۆ بەرنگاريكرنا ڤان ئاريشان پشتبەستنێ لسەر خۆ بكەت.

دەليڤەكا باشە ژ بۆ چارەسەركرنا ژيوارێ ژيانا پراكتيكی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردی

ئەڤ ڕێکە کار ژ بۆ گەشەکرنا بەهرەیا هزرکرنێ لدەڤ قوتابی دکەت، داکو بشێت برێکا ڕاهێنانێ و خۆسەریێ دەربرینێ ژ بۆچوونێن خۆ بکەت و ئەنجامان پۆختەبکەت (حسنين، ٢٠٠٧، ص٣٥).

گرنگیەکا دییا ڤێ ڕێکێ ئەوە کو داخواز ژ قوتابی دهێتە کرن، بڕەنگەکێ ئەکتیف پشکداریێ د چارەسەرکرنا ئاریشاندا بکەت. لڤێرە قوتابی د ناڤ جڤاکێ قوتابخانێدا دێ هەست ب گرنگیا خۆ کەت. د ئەنجامدا قوتابی باوەریێ بخۆ دهینیت، زێدەباری هندێ کو گەشێ ب گیانێ دیموکراسیێ لدەڤ وان ددەت. ئەڤ ڕێکە دەلیڤێ ددەتە قوتابی کو برێکا پشکداریا خۆ یا ئەرێنی و نیشاندانا هزر و پسیاران خۆ فێری بابەتی بکەت. ئەڤ ڕێکە وانەگۆتنێ و هەلسەنگاندنێ لدویڤ ئێک ڕێک ڕێزدکەت، و جیاوازیێن تاکی د ناڤ قوتابیاندا لبەرچاڤ وەردگریت (زيتون،١٩٩٤،ص٢٠٣).

ئەڤ ڕێکە گەشێ ب هەستێ ئەرێنی لدەڤ قوتابی ددەت ژ بۆ وەرگرتنا بۆچوونان، هەروەسان گەشەکرنێ ب هزرا ئافراندکار و ڕەخنەگرتنێ ددەت و وەستان و بێزاریێ لدەڤ قوتابی ناهێلیت (الخطيب، ١٩٩٧، ص ٤٥).

سەرەرای ڤێ چەندا بووری، ئەم دشێین بۆچوونا هندەك زانا و ڤەکۆلەرێن پەروەردەیی د بیاڤێ ڕێکێن وانەگۆتێدا کو جەختیێ لسەر گرنگیا ڤێ ڕێکێ دکەن ژ بۆ وانەگۆتنێ د چەند خالەکاندا ئاماژە پێ بدەین:

باوەری ب ڕۆلێ قوتابی هەیە د ناڤ پرۆسا زانستیا پەروەردەییدا و باوەری هەیە کو قوتابی شیانێن هەین برێکا گەنگەشێ فێرببیت و پشکداریێ د پرۆسا پەیوەندیکرنێدا بکەت، چونکی د ناڤ ڕێکا گەنگەشێدا، پێدڤیە پەیوەندی د ناڤبەرا قوتابی وماموستایدا لسەر بنیاتەکێ ڕێزگرتن وڕێزلێنانێ بنەجه ببیت. دەمێ قوتابی هەست بڤێ گرنگی و ڕێزگرتنێ دکەت ئەڤجار بێگومان دێ چالاکیێن خۆ زێدەکەت ودێ ئەکتیڤیا وی زێدە بیت. زێدەباری هندێ کو ڕێکا گەنگەشێ مفایەکێ مەزن هەیە ژ بۆ گەشەکرنا (سەرباوەران، سەمتان، ئاستێن ژیری) لدەڤ قوتابی.

ئەڤ رێكە شیانا پەیوەندیكرنێ، بتایبەتی شیانا گوهداریكرن، ئاخفتنێ و گوتاربێژیێ لدەڤ قوتابی پێشدئیخیت. ئەڤ رێكە شێواز و رێزگرتنا گەنگەشێ لدەڤ قوتابیان پەیدادكەت كو رێزێ ل بۆچوونێن ئێک بگرن. دیسان ئەڤ رێكە دەلیڤێ بۆ وان كەسان درەخسینیت یێن كو حەز و بەرهەڤێن سەركێشیێ هەین. گەنگەشا قوتابی لسەر بابەتێن وانێ دبیتە ئەگەر كو قوتابی هەست ب گرنگیا فێركرنێ بكەت د ناڤ ژیانا خۆدا و دێ زێدەتر گونجاندنێ د گەل چالاكیێن فێركارییێدا كەت.

گەشەكرنێ ب شیانا شرۆڤەكرنا ئاریشان و چەوانیا سەرەدەریكرنان لگەل ئاریشان و پۆختەكرنا ئەنجامان د ناڤ گەنگەشێدا ددەت. دیسان ئەڤ رێكە هاریكارە ژ بۆ وەرگرتنا بڕیارێن گونجای و قوتابی پتر لسەر سرۆشتێ بابەتی هایدار دبیت (مدكور، ١٩٨٤، ص ٣٦٠- ٣٦١)

ب دیتنا ڤەكۆلەری، پرۆسا گونجاندنا گۆتن و لێكگوهارتنا هەلویستان د ناڤبەرا قوتابی و مامۆستایاندا هاریكارە ژ بۆ دروستكرنا سەقایەكێ ئازاد و ئەكتیڤ بۆ دانوستاندنێ و رێزگرتنێ ل بۆچوونێن كەسێن بەرامبەر. ئەڤەژی دبیتە ئەگەر كو پرۆسا فێركرن و فێربوونێ پتر ب تام بكەڤیت. مامۆستا و قوتابی پشكدارییێ ژ بۆ تێگەهشتن، راڤەكرن، هەلسەنگاندنا بابەتی و دیاركرنا جیاوازیان دكەن و ل دوماهیێ دگەهنە بڕیارەكێ لدۆر بابەتی. ژیانا هەڤچەرخ پێدڤیاتی ب گرنگیا گەنگەشێ هەیە وچەوانیا رازیكرنێ ئەڤجار پێدڤیە ڤێ گەنگەشێ جهەكێ گرنگ ل قوتابخانێ هەبیت.

گەنگەشەڤانێ چالاك ئەوە كو هزركرنەكا كویر د بابەتێ گەنگەشێدا بكەت، چونكی ئەڤ چەندە دبیتە بەلگەیەكێ بهێز لسەر هندێ كو هزركرنا رەخنەی لدەڤ هەیە. هەر كەسەكێ د ناڤ گەنگەشێدا پشكنینا هزرێن خۆ دكەت، پێدڤیە رادێ گونجاندنا بۆچوونێن خۆ لگەل بابەتی بزانیت و یێ بەرهەڤ بیت ژ بۆ گۆهڕین و راستڤەكرنا بۆچوونێن خۆ (الزغبي، ٢٠٠٣، ص ٢٩).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ب دیتنا لایەنگرێن ڤێ رێکێ ئەگەر ژمارا قوتابیان کێم یان زێدە بیت، پێدڤیە لسەر چەند گرۆپەکێن بچویک بهێنە دابەشکرن و هەر گرۆپەك بابەتەکی لگەل مامۆستای گەنگەشە بکەت و پاشێ قوتابی گەنگەشێ لگەل ئێک بکەن تاکو هزر و هەلێنجان و ئەنجامان لگەل ئێک گەنگەشە بکەن. بڤی رەنگی هەمی قوتابیان پشکداریێ د وانێدا دکەن و ب هەڤکاری لگەل دگەهنە ئەنجامەکی (السامرائي و اخرون، ١٩٩٤، ص٥٢). ئەڤ چەندە پیرابوونەکا دروستە د ناڤ هەمی واناندا ب تایبەتی د ناڤ وانێن بابەتێ ئەدەبیدا، کو گەنگەشە برەنگەکێ مەزن د ناڤدا دهێنەکرن.

ئەدەبیات بابەتەکێ رەوشەنبیریا مرۆڤایەتییە و برێکا چێژوەرگرتنێ ژ تێکستێن ئەدەبی، ئاسۆیێن نوییێن ژیانێ دادرێژیت، چونکی تێگەهەشتن کلیلە بۆ وەرگرتنا چێژێ ژ تێکستێن ئەدەبی و وەرگر نەشێت بگەهیتە قۆناغا وەرگرتنا چێژێ ژ تێکستی ئەگەر د وی تێکستی نەگەهشت و هەست ب جوانیا وی تێکستی نەکر و لاوازیێن وی تێکستی ژی بۆ خۆیا نەبوون. ئەڤ تێگەهشتنە ژ تەوەرێ جوانکاری دەستپێدکەت و تاکو پشتی هینگێ دگەهیتە هویرکارییێن دی و پاشێ د ئەنجامدا وەرگر هەستکرنەکێ لدۆر هەمی پێکهاتا تێکستی ئەنجامددەت (عبالحمید، ٢٠٠١، ص ٣٢).

مەبەستا سەرەکیا بابەتێ ئەدەبی، پێکهینانا چێژا ئەدەبییە لدەڤ قوتابی و پێدڤییە ئەڤ چێژە دناڤ دەربرینێن قوتابیدا، خۆیا ببیت. ژبلی گەشەکرن و تێگەهەشتن و چێژوەرگرتنێ لدەڤ قوتابی ئارمانجەکا دی ئەڤەیە کو بۆ قوتابی هەر تێکستەکێ بکەڤیتە بەردەستێ وی ب هەستەکێ رەخنەیی شرۆڤەبکەت و لایەنێ جوانیا ئەدەبی د ناڤدا دەستنیشانبکەت (شحاتة، ٢٠٠٤، ص١٤١).

چێژەیا ئەدەبی وەکو شیانەکا سرۆشتیا د ناڤ هەستێن مرۆڤیدا، دبیتە ئەگەرێ وەرگرتنا چێژێ ژ کارێن هونەری ب گشتی و تێکستێن ئەدەبی ب تایبەتی، چێژا ئەدەبی دبیتە رەهەندەکێ رەخنەیی و لایەنێن جوانی و لاوازیا تێکستی دەردئێخیت، بۆ ڤێ چەندێ پشتبەستنێ لسەر پێکهاتێن ئیستاتیکی د ناڤ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

تێکستێن ئەدەبیدا دکەت. بڤێ چەندێ ئەڤ چێژوەرگرتنە دچیتە د ناڤ وێ رەخنا ئەدەبیدا یاکو نهۆ ب رەخنا جوانکاری دهێتەنیاسین (طه، ١٩٨١، ص ٢٢٧).

چێژا ئەدەبی د ناڤەروکا خۆدا بریتیە ژ شیانا راڤەکاریا جوانکاری. شیانا چێژوەرگرتنا ئەدەبێ هاریکاریا قوتابی دکەت، کو هەست ب بهایێ هوزانێ د ناڤ ژیانا خۆدا بکەت. ئەڤجار ژ ئەنجامێ ڤێ چەندێ ئەڤ قوتابیە دێ هەست بهەڤگرتنەکا ویژدانی د ناڤبەرا دەروون و تێکستێ ئەدەبیدا کەت. دیسان شیانا چێژ وەرگرتنێ دبیتە ئەگەرێ هندێ کو ئەڤ قوتابیە پەیڤێن زمانی برەنگەکێ زانا و ئاشکەرا بکاربینیت. هەروەسا فێرکرنا قوتابی لسەر موزیکا تێکستێ ئەدەبی دبیتە ئەگەر کو قوتابی ل دەمێ خواندنا هوزانێ بزاڤێن لەشی ژێ بکاربینیت (شحاتة، ٢٠٠٤، ص١٤١).

گەلەك ژێدەر ئاماژێ ددەنە هندێ کو پێکڤە گرێدانەك د ناڤبەرا داهێنانا هونەرمەندی یان نڤێسەری و چێژوەرگریدا (خواندەڤان، گوهدار، دیدەڤان) هەیە، چونکی ئەڤ جورێ چالاکیێ ییێت پێکگوهارتیە ئانکو هەر ئێک کارتێکرنێ لسەر یێ دی دکەت، ڤێجا چ ئەرێنی بیت یانژی نەرێنی بیت (مدکور، ٢٠٠٠، ص٤).

دەمێ وەرگر کارەکێ هونەری وەردگریت، ئەڤجار ژ ئەنجامێ کارتێکرنا ڤی کاری چەندین پرسیار لدەڤ وی دهێنە ئازراندن و دبیت ژ ئەنجامێ ڤێ چەندێ هایداریێ لسەر ژ بوارەکێ دەروونی بکەت کو پێش وەخت لدەڤ هەبوو بەلێ وی هەست پێ نەدکر. دیسان دبیت ئەڤ کارتێکرنە شیانێن وییێن پێش وەخت بژڤرینیتەڤە. چێژ وەرگر لڤێرە پتر نێزیکی هندێیە کو ببیتە داهێنەر و ئەڤ داهێنانا دیتر ژی داهێنانەکا ناڤەکییە وئەڤ کارێ وی دبیتە کارەکێ داهێنانێ یێ دەگمەن کو بۆ جارا ئێکێ ئەنجامددەت، وئەڤ کارە دووبارە نابیت ودیسان بۆ کەسەکێ دیتر ژی ناهێتە نیشاندان، چونکی دبیتە کارەکێ تایبەت وئەڤ تایبەتیە ژی ژ هندێ هاتیە کو دناڤ دەروونێ وەرگریدا دروست بوویە و چوویە دناڤ کویراتیا وژدانا ویدا و پاشی هاتیە زێدەکرن لسەر شارەزاییا مرۆڤایەتی. و دەمێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

داهێنەر ڤی کاری ئەنجامددەت هەروەکو دناڤ شارەزاییەکا وەسانێدا دبووریت کو مینا شارەزاییا وەرگریە و لدویف ڤێ چەندێ ئەم دشێن بێژین کو داهێنەر بخۆ دبیت ئێکەم وەرگر بۆ دەقێ ئەدەبی و چێژوەرگر و وەرگرێ تێکستێ ئەدەبی دناڤ ئێک شارەزاییا داهێنەریدا دبوورن (صنورة، ١٩٨٥، ص٢٢).

کەواتە پێدڤیە قوتابی د بەرهەمێ ئەدەبی بگەهینت وچێژێ ژی وەربگریت، چونکی بڤێ چەندێ شیانا چێژوەرگرتن و وەرگرتنا بابەتان لدەڤ وی مینا هەر هونەرمەند یان تورەڤان یان نڤیسەر یان داهێنەرەکی گەشە دکەت. ئەڤە ژی دبیتە ئارمانجەکا بژارە ژ ئارمانجێن گۆتنا بابەتێ ئەدەبی و ب تایبەتی د قۆناغا ئامادەیدا.

ژبەر کو گرێدانا قوتابی ب جورێن ئەدەبیڤە مینا (هوزان، پەخشان، چیرۆك،... هتد) وەك ئێکەم پێنگاڤا چێژوەرگرتنێ دهێتە هژمارتن، لەوا پێدڤییە بەری قۆناغا چێژوەرگرتنێ قوتابی بهێتە بەرهەڤکرن و راهێنانێن پێدڤی ببینیت و لگەل تێکستێن ئەدەبی بژیت، ب تایبەت سەرەدەریێ لگەل وان تێکستان بکەت یێن چێژەکا ئەدەبیا بهێز تێدا هەی (العمدة، ٢٠١٠، ص١٥٢)

ژبەر ڤێ چەندێ فەرە ئەم ڤێ پێڤەگرێدانێ لدەڤ قوتابیان پەیداکەین تاکو چێژەکا باش بۆ خۆ ژ تێکستێن ئەدەبیێن بژارە و باش وەربگریت وپشتی هینگێ چێژ لدەڤ وان پەیدابیبت و گەشێ بکەت. ئەڤ چەندە ژی دبیتە پشکەك ژ ئەرکێن مامۆستایێ ئەدەبێ کوردی کو پێدڤیە ڤی ئەرکی بگرنگی بزانیت و لبەر چاڤ وەربگریت.

هەلویستێ ژێدەر و بۆچوونێن بەرێ یێن کو د بیاڤێ وانەگۆتنا ئەدەبی چێژوەرگرتنێدا هاتینەکرن، دەلیڤەکا گونجای ژ بۆ وەرگرتنا بڕیارەکا دروست نینە لدۆر هەلبژارتنا رێک یان ستراتیژیەکا گونجای بۆ وانەگۆتنا چێژوەرگرتنا ئەدەبی. بدیتنا هندەك کەسان جۆرێ (کۆمی- تاك) برەنگەکێ گشتی د پرۆسا خواندنێدا کاریگەری هەیە. بدیتنا هندەك کەسێن دی رێکا گەنگەشێ یا گونجایترە و زێدەتر قوتابی بەرەڤ چێژا ئەدەبیڤە دبەت، بدیتنا هندەك کەسێن دی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

ستراتيژيا هژاندنا هزران و ريّكا چارەسەركرنا ئاريشان ژ هەمى ريّكان دگونجايترن بۆ گۆتنا بابەتێ چيّژەيا ئەدەبى. ڤەكۆلينا (عادل عجير، ١٩٩٥) دايە خۆياكرن كو ريّكا ڤەديتنێ، ريّكا چالاكيێ دگونجاينە، بديتنا (روندا كروتنن - Krutenen 2001) ريّكا هژاندنا هزران و خەلەكيّن ئەدەبى، بديتنا (احمد سيد ابراهيم - ١٩٨٥) كاريگەريا شيّوازێ بەراوردكرنا ئەدەبى و ريّكا گەنگەشێ و ڤەديتنا سەمتكەر، بديتنا (تامارا راندولف –Randolph 2001) و (سينپيا كامبل- ١٩٩٦) و (محمد سالم - ١٩٩٨) و (جبهان السيد - ٢٠٠١) و (وليد الكندرى - ٢٠٠١) ريّكا فيّربوونا ب هەڤكارى يا گونجايە ژ بۆ گەشەكرنا چيّژا ئەدەبى لدەڤ قوتابييّن هەمى قوناغيّن خواندنێ. بزەحمەتە ئەم برِيارێ لسەر هندێ بدەين كا كيژ ريّك ژ هەميان گونجايترە ژ بۆ گەشەكرنا چيّژا ئەدەبى لدەڤ قوتابيان. پيّدڤيە مامۆستا لدويڤ ساخلەتيّن تيّكستێ ئەدەبى، قوتابى و هەلويستێ فيّركارى ريّكەكێ هەلبژيّريت، لەوا هەر ژ ڤيّريّيە كو گرنگيا ليّگەريانا بەردەوام بۆ ڤەديتنا ستراتيژى و ريّكيّن ئەكتيڤ بۆ گوتنا وانێ ديار دبيت (المهنى، ٢٠٠٧، ص٦٦).

ژلايەكێ ديڤە ئەگەر بنيّرينە ڤى بابەتى، دێ بينين كو پرۆسا پەروەدەيى كاردكەت ژ بۆ گەشەكرنا لايەنيّن مەعرفى، ويژدانى و شارەزاييێ لدەڤ قوتابيان، چونكى گەشەكرنا ڤان لايەنان كاريگەريەكا مەزن هەيە ژ بۆ دابينكرنا هەڤسەنگى و باوەرى بخۆبوونێ لدەڤ قوتابيان. ژلايەكێ ديڤە، دێ قوتابى دشيّن گونجاندنێ لگەل دەروونێ خۆ و دەوروبەێ خۆ بكەن. باوەرى بخۆبوون ساخلەتەكا ويژدانييە كو رۆلەكێ مەزن د ئاڤاكرنا كەسايەتيەكا بهيّزدا دبينيت ياكو چەندين خاليّن گرنگيّن وەكو (كونترۆلكرن، جەختكرن، سەنتەرێ كونترۆلێ بخۆڤە دگريت (الحمدانى، ٢٠٠٩، ص٩)

باوەرى بخۆبوون وەكو گۆراوەك ژ گۆراويّن كەسايەتيێ رۆلەكێ مەزن دگيّريت د هاريكاريكرنا قوتابياندا ژ پيّخەمەت بەرسينگرتنا ئاريشيّن ژيانێ، ديسان هاريكارە ژ بۆ چەوانيا گونجاندنێ لگەل شارەزاييّن نوى، وەرگرتنا برِياريّن

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينيّن كوردى

گونجای، دەربڕینێن ڕەوان و ب رامان. ئەڤەژی د ناڤ گەلەك ڕەوشاندا دبیتە کلیلا سەرکەفتنێ دناڤ گەلەك بیاڤێن ژیانێدا (جودة،٢٠٠٧، ص٧٠٦).

ساخلەتا باوەری بخۆبوونێ رۆلەکێ مەزن د هەڤگرتنا کەسایەتییێدا دگێریت، چونکی ئەو کەسێن باوەری بخۆ ژ بۆ بەرسینگگرتنا ڕەوشێن تەنگاڤ هەی ژ کەسێن دی دئەکتیڤترن. دیسان شیانێن مەزن هەنە ژ بۆ چارەسەرکرنا ئاریشان و زێدەتر پشکدارییێ د چالاکیێن جڤاکیدا دکەن، ود ڤەکریترن ژ بۆ سەرەدەریکرنێ لگەل کەسێن دی (القواسمة و الفرح، ١٩٩٦، ص٣٨).

باوەری بخۆبوون ب ئێک ژوان بنیاتان دهێتە هژمارتن یێن کو هاریکاریا کەسی دکەت ژ بۆ ئاڤاکرنا دەروونێ خۆ د ناڤ گەلەك بیاڤێ ژیانێدا، وەکو خودان بریار بیت، یێ چێکریبیت، دوو دل نەبیت. بڤێ چەندێ تاکەکەس بۆ خۆ کەسێن دەورووبەر دێ یێ مفادار بیت (الحمداني، ٢٠٠١، ص٨٦).

قوتابیێن قۆناغا ئامادەیی ژبەر کو بەرامبەر قۆناغا سنێلەییێنە، ژلایێ (لەشی، ژیری، بەرکاری)یێ توشی لاوازیا جێگیرییێ دبن. لەوا پێدڤییە لسەر مامۆستای ژ بۆ وانەگۆتنێ رێکێن نوییێن وانەگۆتنێ بکاربینیت و رۆلەکێ تەوەری د وانێدا بدەتە قوتابیان. پێدڤیە مامۆستا دەلیڤێ بدەتە قوتابی کو دەربڕینێ ژ کەسایەتی و بۆچوونا خۆ بکەت، و دیسان پێدڤیە مامۆستا رێزێ ل بۆچوونێن وان بگریت تاکو باوەری بخۆبوون لدەڤ وان خورت ببیت (الشوك، ١٩٨٥، ص٢٨)

زێدبوونا باوەریا قوتابی بخۆ دبیتە تەوەرەکێ گرنگ د ناڤ پرۆسا پەروەردەییدا و هاریکارە ژ بۆ ئامادەکرنا مرۆڤەکێ خودان شیان، داکو ل پاشەرۆژێ جهەکێ گرنگ د ناڤ جڤاکیدا بگێریت و ئەرك و بەرپرسایەتێن خۆ ب باشترین شێوە بجهبینیت (صوالحة، ٢٠٠٢، ص٩٨).

ژ ڤێ چەندا بووری خۆیا دبیت کو باوەری بخۆبوون دبیتە ئەگەرێ گەشەکرنەکا ئاسایی بۆ قوتابی و کارتێکرنەکا ئەرێنی لسەر هەموو لایێن دیێن ژیانا وی دکەت، کارتێکرنە د ناڤ کەسایەتیا قوتابی و ئاستێ خواندنا ویدا دیار دبیت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

لبەر رۆناهیا ڤان زانیاریان ئەم دشێن پۆختێ گرنگیا وان بۆ ڤێ ڤەكۆلینێ د ناڤ ڤان لایەنێن خوارێدا باسبكەین:

١- پێدڤیاتیا مه ب ئەنجامدانا گەلەك خواندن و ڤەكۆلینان لسەر ستراتیژی و رێك و شێوازێن گوتنا بابەتێ زمانێ كوردی بتایبەتی بابەتێ ئەدەبی هەیە. ودیسان هاندان وهایداركرنا مامۆستاییێن زمانێ كوردی لدۆر ستراتیژیا هژاندنا هزران چونكی ئەڤ ستراتیژیە یا نوییە و قوتابی دكەتە تەوەرێ وانێ رێكا گەنگەشێ ژی هەمان رۆلێ ئەكتیڤ دگێریت.

٢- تاقیكرنا هەردوو رێك و شێوازێن گەنگەشە و ستراتیژیا هژاندنا هزران ژ بۆ گۆتنا بابەتی ئەدەبی پێخەمەت زانینا كارتێكرنا وێ لسەر ئاستێ قوتابیێن پۆلا دەهێ و دیسان پێخەمەت گەشەكرنا باوەری بخۆبوون و چێژوەرگرتنا ئەدەبی لدەڤ وان.

٣- كاركرن ژ بۆ سەمتكرنا دیتنا مامۆستایان بەرەڤ باوەری بخۆبوونێ و كانێ چەوانێ گەشەددەن، چونكی ئەڤ چەندە دبیتە پالدەرەك بۆ قوتابی پێخەمەت وەرگرتنا زانیاریان، دیسان بەرهەڤكرنا بەرەبایەكێ باوەری بخۆ هەی تاكو بشێن هێز وشیانێن خۆ د بەرهەمهینان وچێژ وەرگرتنا ئەدەبیدا بكاربهینن. سەرەرای چێژ وەرگرتنا ئەدەبی بۆ قوتابی ژلایێ دانەرێن پرۆگرامێن خواندنێ و ژلایێ مامۆستایانڤە هاتیە پشتگوه هاڤێتن.

٤- پەیداكرنا گوهورینێ د ناڤ پرۆسا فێركرنا قۆناغا ئامادەییدا و بتایبەت پۆلا دەهێ، و پێخەمەت ئازراندنا هزری د ناڤ گەنگەشێ و هژاندنا هزراندا، چونكی رۆلێن باش هەنە ژ بۆ گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ و هزركرنێ برەنگەكێ گشتی و د بیاڤێ ئەدەبی و رەخنەی وچێژوەرگرتنا جوانكاریا ئەدەبیدا بتایبەتی. ئەڤ چەندە دبیتە ئارمانجەكا بنەرەتی ژ ئارمانجێن فێركرنا هەڤچەرخ.

٥- پلانەكا نموونەیی بەرهەڤدكەت ژ بۆ چەوانیا بكارهینانا گەنگەشێ و هژاندنا هزران د بابەتێ ئەدەبێ كوردیدا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

٦- هاریکاریا مامۆستاییان دکەت ژ بۆ زانینا چەوانیا سەرەدەریکرنێ لگەل قوتابیان بریێکا گەنگەشێ وهژاندنا هزران.

٧- دابینکرنا ژێدەرەکێ بۆ کەسێن د بیاڤێ فێرکرن و فێربوونێدا کاردکەن وخویاکرنا ئاستێ چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان وکانێ چەوانێ باوەری بخۆبوون لدەڤ قوتابیان گەشە دکەت.

٨- گرنگیا ڤێ ڤەکۆلینێ د ناڤ هندێزیرا دیار دبیت کو مامۆستایان ب رەنگەکێ گشتی ومامۆستاییێن بابەتێ زمان و ئەدەبێ کوردی بتایبەتی هان ددەت کو مامۆستا ژ شێوازێ کلاسیکێ وانەگۆتنێ دوور بکەڤن رێکا گەنگەشێ وستراتیژیا هژاندنا هزران بکار بهینن.

٩- مفا گەهاندنا ب وان کەسان یان لایەنان یێن کو پەیوەندی ب ئەنجام وراسپاردێن خواندنێڤە هەین.

١٠- ئەڤ ڤەکۆلینە دێ ژێدەرەکێ دیترێ گرنگ دبیاڤێ وانەگۆتنێ لدویف رێک وستراتیژییێن هەڤچەرخ لسەر پەرتووکخانا کوردی زێدەکەت.

١١- ئەڤە ڤەکۆلینە پیڤەرەکێ بەرهەڤ دکەت بۆ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابییێن وێ قۆناغا خواندنێ، ودیسان بەرهەڤکرنا تاقیکرنەکێژی بۆ پیڤانا چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابییێن پۆلا دەهێ ئامادەی کو دبیت لایەنێن پەیوەندیدار ومامۆستا مفای بۆ خۆ ژ ڤێ ڤەکۆلینێ ببینن دڤێ قۆناغێدا ودیسان دبیت لایەنێن پەیوەندیدار ومامۆستاییێ زمان وئەدەبێ کوردی ژی پەنایێ ببەنە بەر ژ بۆ پیڤانا چێژەیا ئەدەبی.

١٢- هەروەسا گرنگیا ڤێ ڤەکۆلینێ دناڤ گرنگیا هەلبژارتنا قۆناغا ئامادەییدا خۆیا دبیت و ژ وێ قۆناغێ پۆلا دەهێ چونکی قۆناغەکا گرنگە دناڤ بەلیسکا فێرکاریدا وئەرکێ بەرهەڤکرنا چارچۆڤەکێ مرۆڤایەتیێ گەنجان وڤەگوهازتنا وان بۆ قۆناغا زانکۆیێ، چونکی ڤێ قۆناغێ پێدڤیاتی ب سەمتێن زانستی هەیە کو باوەری بخۆبوونێ و رێکێن هزرکرنێ لدەڤ وان گەشە بکەن. دیسان ئەڤ قۆناغا ئامادەیی وەکو قۆناغا سنێلیا ناڤین دهێتە هژمارتن و ژێدەر جەختیێ لسەر ڤێ چەندێ دکەن چونکی دبیتە قۆناغا هزرکرنا رەها لدەڤ مرۆڤی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئارمانجا ڤەکۆلینێ:

ئارمانجا ڤەکۆلینێ، زانینا کاریگەرییا بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا و رێکا گەنگەشێ لسەر ئاستێ فێربوونا قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون لدەڤ وان، ئەڤەژی برێکا سەلماندنا گریمانێن لخوارێ:

گریمانێن ڤەکۆلینێ:

ئێک: گریمانا سەرەکی یا ئێکێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ئاستێ فێربونا قوتابیان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێدا ئەوێن بابەتی برێکا گەنگەشێ وەردگرن،. و ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

گریمانا لقی یا ئێکێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥)دئاستێ فێربونا قوتابیان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ کونترۆلکاردا ئەوێن بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

گریمانا لقی یا دوویێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ئاستێ فێربونا قوتابیان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ ئەوێن بابەتی برێکا گەنگەشێ وەردگرن، و ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

كريمانا لقى يا سێيێ:

جياوازيێن ئامارى نينن د ئاستىٚ (٠,٠٥) د ئاستىٚ فێربونا قوتابيان د بابەتىٚ ئەدەبىٚ كورديدا د ناڤبەرا ناڤەندىٚ نمرێن قوتابيێن گرۆپىٚ ئەزموونگەريىٚ ئێكىٚ ئەوێن بابەتى برێكا ستراتيژيا هژاندنا هزرىٚ وەردگرن، و ناڤەندىٚ نمرێن قوتابيێن گرۆپىٚ ئەزموونگەريىٚ دووييێدا ئەوێن بابەتى برێكا گەنگەشىٚ وەردگرن.

كريمانا سەرەكى يا دووييىٚ:

جياوازيێن ئامارى نينن د ئاستىٚ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداييا گەشەكرنا چێژا ئەدەبى د ناڤبەرا قوتابيێن گرۆپىٚ ئەزموونگەريىٚ ئێكىٚ ئەوێن بابەتىٚ ئەدەبىٚ كوردى ب ستراتيژيا هژاندنا هزرىٚ وەردگرن، و قوتابيێن گرۆپىٚ ئەزموونگەريىٚ دووييێدا ئەوێن هەمان بابەتى برێكا گەنگەشىٚ وەردگرن،و قوتابيێن گرۆپىٚ كونترۆلكار ئەوێن بابەتى برێكا ئاسايى وەردگرن.

كريمانا لقى يا ئێكىٚ:

جياوازيێن ئامارى نينن د ئاستىٚ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداييا گەشەكرنا چێژا ئەدەبى د ناڤبەرا قوتابيێن گرۆپىٚ ئەزموونگەريىٚ ئێكىٚ ئەوێن بابەتىٚ ئەدەبىٚ كوردى ب ستراتيژيا هەژاندنا هزرىٚ وەردگرن، و قوتابيێن گرۆپىٚ كونترۆلكاردا ئەوێن هەمان بابەتى برێكا ئاسايى وەردگرن.

كريمانا لقى يا دووييىٚ:

جياوازيێن ئامارى نينن د ناڤەندێن نمرێن جوداييا گەشەكرنا چێژا ئەدەبى د ناڤبەرا قوتابيێن گرۆپىٚ ئەزموونگەريىٚ دوويىٚ ئەوێن بابەتىٚ ئەدەبىٚ كوردى برێكا گەنگەشىٚ وەردگرن، و قوتابيێن گرۆپىٚ كونترۆلكاردا ئەوێن هەمان بابەتى برێكا ئاسايى وەردگرن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردى

گریمانا لقی یا سیێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن دئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەكرنا چێژا ئەدەبی د ناڤبەرا قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێكێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێدا ئەوێن هەمان بابەتی برێكا گەنگەشێ وەردگرن.

گریمانا سەرەكی یا سیێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەكرنا باوەری بخۆ بوونێ دناڤبەرا قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێكێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیژیا هەژاندنا هزرێ وەردگرن، و قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێدا ئەوێن هەمان بابەتی برێكا گەنگەشێ وەردگرن، و قوتابییێن گرۆپێ كونترۆلكار ئەوێن بابەتی برێكا ئاسایی وەردگرن.

گریمانا لقی یا ئێكێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ د ناڤبەرا قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێكێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و قوتابییێن گرۆپێ كونترۆلكاردا ئەوێن هەمان بابەتی برێكا ئاسایی وەردگرن.

گریمانا لقی یا دوویێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ د ناڤبەرا قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی برێكا گەنگەشێ وەردگردن، و قوتابییێن گرۆپێ كونترۆلكاردا ئەوێن هەمان بابەتی برێكا ئاسایی وەردگرن.

كريمانا لڤى يا سێيێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جودابیا گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ د ناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزمونگەریێ ئێكێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێدا ئەوێن هەمان بابەتی برێكا گەنگەشێ وەردگرن.

سنوورێ ڤەكۆلینێ:

١- قوتابیێن پۆلا دەهێ ویژەیی ژ قوتابخانێن ئامادەیی یێن كوران ل سپێدێ ژ سەنتەرێ قەزا زاخۆ ل پارێزگەها دهوكێ.

٢ - وەرزێ دوویێ بۆ سالا خواندنێ ٢٠١٢ - ٢٠١٣.

٣- دەه بابەتێن پشكا ئەدەبێ ژ پەرتووكا خواندنێ (زمان و ئەدەبێ كوردی) یا بریاردای بۆ پۆلا دەهێ ئامادەیی - ژ قوتابخانێن هەرێما كوردستانێ / عیراق، بۆ سالا خواندنێ ٢٠١٢ - ٢٠١٣. (حكومەتی هەرێمی كوردستان، ٢٠١١، ل ١٣٩ - ٢٣٠). بنێره خشتێ (١٧).

دەستنیشانكرنا زاراڤان:

ڤەكۆلەر دێ رابیت ب دەستنیشانكرنا وان زاراڤانڤە یێن پەیوەندی ب ڤەكۆلینێڤە هەی، بڤی رەنگێ لخوارێ:

ئێك: ستراتیژیا هژاندنا هزران

أ. ستراتیژیا وانەگوتنێ:

ڤان ژێدەرێن خوارێ ئەڤ زاراڤە پێناسەكریە.

- خضر (٢٠٠٦):

بریتیە ژكۆمەكا (پرنسیپ و یاساو رێك و شێوازو باوەر) یێن تێكرەیی و تەمام كو مامۆستا پێخەمەت سەمتكرنا قوتابیان بكاردهینت پێخەمەت رێكخستنا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

وان و هاریکاریکرنێ لگەل وان تاکو بشێن بگەهنە ئارمانجێن خۆ یێن فێرکاری) (خضر، ٢٠٠٦، ص١٠٩).

- عطیة (٢٠٠٨):

پلانەکا رێکخستیە ژ بۆ بنەجهکرنا ئارمانجێن فێرکاری و وان رێک و تەکنیک و پێرابوونان لناڤخۆ دگریت یێن کو ماموستا ژبۆ بنەجهکرنا ئارمانجێن فێرکاری بکاردهینیت و لدویف شیانێن لبەردەست هەین (عطیة، ٢٠٠٨، ص٣٢).

- أبو شریخ (٢٠٠٨):

پلانەکە، کۆمەکا چالاکیێن فێرکاری لناڤخۆ دگریت کو هاریکارن ژبۆ ڤەگوهازتنێ ژ رەوشا نهۆ بۆ رەوشەکا مەبەستدار پێخەمەت بنەجهکرنا ئارمانجێن پلانکری (أبو شریخ٢٠٠٨، ص٩).

- بودی و الخزاعلة (٢٠١٢):

کۆمەکا پێرابوونێن فێرکارییە کو پێش وەخت دهێتە دانان و لدویف شیانێن هەی کار ژ بۆ بنەجهکرنا ئارمانجێن داخوازکری (بودی و الخزاعلة، ٢٠١٢، ص١٨).

- أبو جادو ونوفل (٢٠١٣):

کۆمەکا پێرابونێن فێرکاری و فێربووینە کو برەنگەکێ زنجیرەی هاتینە دارێتن و قوتابی و ماموستا ژبۆ بدەستڤە هینانا فێرکرنەکا ئەکتیڤ پێگیریێ پێ دکەن. یانژی بریتیە ژ کۆمەکا بریارو پێنگاڤان یێن کو گەلەك چالاکیێن فێرکاری لناڤخۆ دگرن کو هاریکاریا قوتابی دکەن ژبۆ گەهەشتنا ئارمانجاخۆ... هتد) (ابو جادو ونوفل، ٢٠١٣، ص٢٥٩).

ڤەکۆلەر ستراتیژیا وانەگوتنێ برەنگەکێ تیوری پێناسە دکەت کو: پلانەکا وانەگوتنێیە و(رێک و تەکنیک و هۆی و پێرابوونان) لناڤخوە دگریت یێن کو ماموستا ژ بۆ بنەجهکرنا ئارمانجان لدەڤ قوتابیان بکاردهینیت.

ب. هژاندنا هزران:

- ابو سرحان (٢٠٠٠):

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

رکمانەیەکا ئەکتیڤە کو بریێکا ژیری ئاریشێ چارەدکەت و کۆمەکا هزران لدۆر بابەتی ژ بۆ دانانا چارەسەرییێن نوی و مفادار بۆ ئاریشێ بەرهەم دهینیت (أبو سرحان، ٢٠٠٠، ص١٢٢).

- صالح (٢٠٠٤):

ڕێکەکە ژ بۆ ئازراندنا هزرکرنێ پێخەمەت چارەسەرکرنا ئاریشەکێ ژ ئاریشێن دبنە ڕەفتارەکێ سەمتکری کو بریێکا نێرینا وان هەمی هزرێن نوییێن پێشکێشکری بریارەك ژناڤ دهێتە ڤەدیتن ژ بۆ چارەسەرکرنا ئاریشێ (صالح، ٢٠٠٤، ص١٣).

- عزیز (٢٠٠٧):

شێوازەکە ژ شێوازێن ئازراندنا هزرکرنا ئافراندکاری و گەشەکرناوێ، هەولدەت مەزنترین ژمارا هزران پێشکێش بکەت چ ئەڤ هزرە د لاوازبن یانژی دەگمەنبن پێخەمەت دیتنەڤا چارەسەرییێن نوی ژناڤ هزرێن کۆمەکا کەسان و هەلسەنگاندن و بریاردانێ لسەر وان چارەسەریان لدویڤ وان هزرێن دەگمەنێن پێش وەخت نەهاتینە پێشکێش کرن (عزیز، ٢٠٠٧، ص٣٨).

- مجید (٢٠٠٧):

شێوازەکێ گەنگەشا کۆمیە یاکو لدویڤ هاندانا کۆمەکا کەسان دکەت ب سەرپەرشتیا سەرۆکەکێ بۆ ڤێ کۆمێ کو مەزنترین ژمارا هزرێن نوی و برەنگەکێ عەفەوی و د ناڤ ژینگەهەکا ڤەکریدا و بێ ڕەخنە دابرێژن ویشتی هینگێ تێکەلکرن و بێژەنگکرنا وان هزران ژ بۆ ڤەدیتنا چارەسەرێن گونجای (مجید، ٢٠٠٧، ص٢٨٢).

- رامینی وکراسنە (٢٠٠٧):

بەرهەم هینانا هزرو بوچوونێن داهێنەرانەیە ژ کەسان پێخەمەت چارەسەرکرنا ئاریشەکا دیارکری وئەڤ هزرو بوچوونە دباشو مفادارن، ئانکو ئەڤ کەسە مێشکێ خۆ دئێخیتە درەوشەکا بەرهەڤا هزرکرنێدا پێخەمەت بەرهەمهینانا مەزنترین ژمارا هزران لدۆر ئاریشەکێ یان بابەتەکێ و بڤێ چەندێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

سەقایەکێ ئازاد بەرهەڤدبیت ژبۆ دەربڕینا هەمی هزرو بۆچوونان (رامینی وکراسنة،٢٠٠٧، ص١٥٥).

- اسدی (١٣٩٠)، (٢٠١١):

هژاندنا هزرێ بریتییە ژ پێشکێشکرنا هونەر و خرڤەبوونەکێ بریکا وێ کۆمەکا کەسان پێکولێ دکەن بۆ ئاریشەکا دیارکری، چارەسەریەکا گونجای ببینین (اسدی، ١٣٩٠، ص ٧٧).

- الحويجي (٢٠١٢):

بکارهینانا مێشکییە ژبۆ بەرسینگگرتنا ئاریشێ ودیسان دانانا مێشکییە د ناڤ رەوشەکا ئازرێنەرو ئامادەباشیدا ژ بۆ بەرهەم هینانا مەزنترین ژمارا هزران لدۆر کێشەکێ یان بابەتەکێ پێشکێشکری، ئەڤ چەندە ژی هندێ دخوازیت کو هەمی کۆسپێن کەسی بەرامبەر هزرکرنێ رابن تاکو ب ئازادانە هزران بوەرینیت (الحويجي، ٢٠١٢، ص١٣٨).

- پێناسا تیۆری بۆ هژاندنا هزران.

ڤەکۆلەر پشتبەستنێ لسەر پێناسا تیۆریا (الرامینی، کراسنة،٢٠٠٧) دکەت وەکو پێناسەکا تیۆری بۆ هژاندنا هزران چونکی ئەڤ پێناسە لگەل ئارمانجێن ڤەکۆلینا وی دگونجیت. دەمێ دبێژیت: ((بەرهەم هینانا هزرو بوچوونێن داهێنەرانەیە ژ کەسان پێخەمەت چارەسەرکرنا ئاریشەکا دیارکری وئەڤ هزرو بوچوونە دباشو مفادارن، ئانکو ئەڤ کەسە مێشکێ خۆ دئێخیتە درەوشەکا بەرهەڤا هزرکرنێدا پێخەمەت بەرهەمهینانا مەزنترین ژمارا هزران لدۆر ئاریشەکێ یان بابەتەکێ و بڤێ چەندێ سەقایەکێ ئازاد بەرهەڤدبیت ژبۆ دەربڕینا هەمی هزرو بۆچوونان)).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- **پێناسا کردمیی بۆ ستراتیژیا هژاندنا هزران:**

ب پشتبەستنێ لسەر وان پێناسێن تیۆرێن ڤەکۆلەری بۆ(ستراتیژیا وانەگوتنێ) و(هژاندنا هزران) بەرجەستەکرین ڤەکۆلەر ستراتیژیا هژاندنا هزران برەنگێ کردمیی پێناسەدکەت:(پلانەکا فێرکارییە وان ئارمانج و ڕێک و شێوازو هوێن فێرکرنێ لناڤخۆ دگریت، یێت کو مامۆستا/ ڤەکۆلەر دەستنیشاندکەت، وقوتابیێن گرۆپا ئەزموونگەرییا ئێکێ وێ پلانێ لژێر سەرپەرشتیا وی جێبەجێ دکەن د ناڤ هندەك کۆمین بچویک یان مەزندا، ئەڤ چەندە برێکا چارەکی وپێرابوونان دهێنەکرن یێن کو ئارمانجا ئازراندنا هزرێن وان ژبۆ بەرهەمهینانا مەزنترین ژمارا هزران و بۆچوونان لدۆر ئاریشەکێ (بابەت) ژ ئاریشان (بابەتان) دناڤ بابەتێ ئەدەبێ کوردی یا کو لدەمێ ڤێ ڤەکۆلینێ وبرەنگەکێ ئازادو دور ژ رەخنێ دهێتە ئەنجامدان، و پشتی هینگێ هەڵسەنگاندنا وان هزران تاکو دگەهنە چارەسەریان بۆ وێ ئاریشێ هەلبەت ئەڤ چەندە هەمی لدویڤ پلانەکا ڕێکخستی یا پێش وەخت هاتیە دانان دهێتە ئەنجامدان.

دوو: ڕێکا کەنکەشێ:

ڤان ڤەکۆلەران پێناسەکرییە:

- عبدالحمید،۱۹۹۹:

د ناڤداچوونە د ناڤ ئاخفتنەکا ڕێکخستیدا و دەربرینە ژوان هزرێن گرێدای بابەتەکێ دیارکری (عبدالحمید، ۱۹۹۹،ص۱۹۰).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- الزعبى،٢٠٠٣:

ريكەكا فيركرنييە كو پشتبەستنێ لسەر زنجيرەكا پيرابوونان دكەت يێن كو قوتابى و مامۆستا بريكا ديالوك و گەنگەشێ لسەر هەلويستەكێ فيركارى دەربرينا بۆچوونێن خۆ دكەن، پيخەمەت گەهشتنا يان ئەنجامەكێ لسەر وى هەلويستێ فيركارى (الزعبى،٢٠٠٣،ص١٩).

- المساعيد،٢٠٠٣:

ريكەكە كو فيركرنا د ناڤدا بريكا تيكەلبوونێ د ناڤبەرا مامۆستاى و قوتابى يانژى قوتابيان بخۆدا دروست دبيت، د ڤێ ريكيدا مامۆستا چەند پسيارێن دەستنيشانكرى ئاراستەى قوتابيان دكەت وباش دەليڤێ ددەتە قوتابيان كو گەنگەشێ لسەر ڤان بسياران بكەن و پاشى بەرسڤێن راست ژێ دهێنە پوختەكرن و بڤى رەنگى تاكو هەمى رەگەزێن بابەتى بدوماهى دهێن (المساعد،٢٠٠٣،ص٢).

- عبدالمنعم وعبدالباسط (٢٠٠٦):

ريكەكە پشتبەستنێ لسەر ديالوگا زارەكى دكەت د ناڤبەرا مامۆستا و قوتابيدا و د ئەنجامدا دگەهنە زانيارى و تيگەهـ وراستييێن بابەتێ خواندنێ (عبدالمنعم و عبدالباسط، ٢٠٠٦، ص٩٨).

- الفتلاوى، ٢٠٠٦:

ئەو ئاخڤتنە ياكو د ناڤبەرا مامۆستاى و قوتابياندا دهيتەكرن كو ئازاديا دەربرينێ و گەنگەشێ پەيدادبيت، و لدۆر ڤان تەوەران (ئاريشە، بابەت، هزر، پرنسيپ، يانژى دياردەيێن) تاكو نهو چ چارەسەرى بخۆڤە نەديتين (الفتلاوى:٢٠٠٦،ص٣٩٥).

- الزيادات وقطاوى ٢٠١٠:

ريكەكا گشتى و گرنگە تاكو بگەهيتە داهينەرى و تيگەهـ و راستييێن بابەتى بريكا گەنگەشەكا ئارمانجدار و پلانەكرى و ريكخستى كو رەگەزێن

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

هەڤکاری و ئازادی و پەسەندکرن و باوەری ب بۆچوونێ و بۆچوونا بەرامبەر هەبیت و بتایبەت د بیاڤێ وانەگوتنێ و هەلویستێن فێرکارییێن ژێکجودا دا (الزيادات وقطاوي،٢٠١٠،ص٢٤٦).

- عليان،٢٠١٠:

ڕێکەکە پشتبەستنێ لسەر شێوازێ دیالۆگا زارەکی دکەت د ناڤبەرا مامۆستای وقوتابیاندا ل هەلویستەکێ فێرکاری دا کو بریکا پرسیارکرن و گوهدانا بەرسڤان. یانژی پێکگوهارتنا هزرو بۆچوونان د ناڤبەرا مامۆستای وقوتابیاندا یانژی د ناڤبەرا قوتابیان بخۆدا، کو لدوماهیکێ دگەهنە هندەك زانیاری و تێگەهێن سەرەکییێن پلانەکری د ناڤ وانە گوتنێدا (عليان، ٢٠١٠،ص١٢٠).

- پێناسا تیۆری بۆ ڕێکا گەنگەشێ:

ڤەکۆلەر ژ بۆ پێناسەکرنا تیۆرییا ڕێکا گەنگەشێ، پەسەندا پێناسا (المساعيد،٢٠٠٣)ی دکەت چونکی لگەل سروشتێ ئارمانجێن ڤەکۆلینێ دگونجیت. دەمێ دبێژیت: ((ڕێکەکە کو فێرکرنا د ناڤدا بریکا تێکەلبوونێ د ناڤبەرا مامۆستای و قوتابی یانژی قوتابیان بخۆدا دروست دبیت، د ڤێ ڕێکێدا مامۆستا چەند پسیارێن دەستنیشانکری ئاراستەی قوتابیان دکەت وباش دەلیڤێ ددەتە قوتابیان کو گەنگەشێ لسەر ڤان بسیاران بکەن و پاشی بەرسڤێن ڕاست ژێ دهێنە پوختەکرن و بڤی ڕەنگی تاکو هەمی ڕەگەزێن بابەتی بدوماهی دهێن.

- پێناسا کردەیی بۆ ڕێکا گەنگەشێ:

ڕێکەکا فێرکاریە پشتبەستنێ لسەر،پرسیاران و دیالوگێ د ناڤبەرا مامۆستای/ ڤەکۆلەری قوتابیاندا د گرۆپا ئەزموونگەریا دوویێ) دکەت ودبیت ئەڤ گەنگەشە د ناڤبەرا قوتابیان بخۆدا کو د ناڤ هندەك کۆمێن بچویک یان مەزندا خرڤەدبن یێن کو لدۆر بابەتەکێ ژبابەتێن ئەدەبێ کوردی پێ گرێدای ڤێ ڤەکۆلینێ دهێتەکرن و مەبەست ژێ تێگەهشتنا زانیاری و ڕاست و تێگەهێن دناڤ وی بابەتیدا هەین و پراکتیزەکرنا وی لدویف وێ پلانێ یاکو ئارمانجێن ڤەکۆلینێ داخوازدکەت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

سێ: ئاستێ (ئاستێ فێربوونێ):

ڤان ڤەکۆلەرێن خوارێ پێناسەکریە:

- Chaplin (1975):

ئاستەکێ دەستنیشانکریە د ناڤ پێرابوونێن کارێ خواندنێ دا یێ کو ج ژلایێ مامۆستایانڤە یانژی برێکا تاقیکرنان یانژی هەردووکان پێکڤە دهێنە ئەنجامدان (chaplin,1975,p: 6).

- سمارة و أخرون(١٩٨٩):

ئەو رادێ ئارمانجێن فێرکارییە یێن کو قوتابی ل بابەتەکێ دیارکری ئەنجامدای کو ژئەنجامێ دەربازبوونا وی دناڤ هدەك شارەزای و هەلویستێن فێرکاری/ فێربوونێدا (سمارة و اخرون، ١٩٨٩، ص١٦).

- صالح (٢٠٠٤):

ئەو شارەزایێن وەرگرتینە یانژی ئەو زانیارینە یێن کول بابەتەکێ خواندنێ هاتینە وەرگرتن کو ژلایێ مامۆستایڤە و برێکا تاقیکرنان هاتینەدەستنیشانکرن (صالح، ٢٠٠٤،ص٢٦).

- البنهان (٢٠٠٤):

ئەو ئاستەیێ قوتابی ژبۆ ئەنجامدانا شارەزاییەکا دیارکری فێربووی. و ژدپرانیا جاران دا پێ گریدای وان زانیاری و شارەزایی و هزران یێن کو ل قۆناغەکا دیارکریا خواندنێدا فێربووی (النبهان، ٢٠٠٤، ص٤٢١).

- الزیود وعلیان(٢٠٠٥):

ئەو رادێ بنەجهکرنا ئارمانجێن بابەتەکێنە کو قوتابی خواندیە یانژی راهێنان برێکا کارێن پروگرامکری لسەر کرینە (الزیود و العلیان، ٢٠٠٥، ص ٣٩).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڤەکۆلەر برەنگەکێ کردەیی (ئاستێ فێربوونێ) پێناسەدکەت:

ئەو زانیاریێن قوتابیێ سەمپلا ڤەکولینێیە ئەوێن وەرگرتین ل سەر بابەتێن ئەدەبێ کوردی یێن برِیاردای بۆ پۆلا دەهێ ئامادەیی، ئەوێن د ماوێ ئەزموونێدا د خوینیت، و دهێتە پیڤان ب وێ نمرا ب دەستڤە دهینیت ل ئەنجامێ بەرسڤدانا وێ تاقیکرنێ ئەوا بۆ ڤێ مەبەستێ هاتیە بەرهەڤکرن.

چوار:چێژا ئەدەبی

ئەڤ ڤەکۆلەرێن خوارێ پێناسەدکەن:

- طعيمة، ١٩٧١:

چالاکییەکا ئەرێنیە وەرگر ژبۆ بەرسڤدانا وەرگرتنا تێکستەکێ ئەدەبیێ دیارکری بەرجەستەدکەت بتنێ کو سەرەنجا وی دهێتە راکێشان وژلایێ ژیری و رامانێڤە تێکەلیێ لگەل وی تێکستی دکەت (طعيمة، ١٩٧١، ص١٠٥).

- عويس، ١٩٩٥:

شیانا قوتابیە ژ بۆ هەستکرنێ ب جوانیا ئاڤاهی و رامانێ د ناڤ تێکستێ ئەدەبیدا کو ژئەنجامێ ئەزموونگەریا وییا هەست وزارەکی بەرهەڤدبیت کو هەر وەکو تورەڤان بخۆیێ کاریگەربووی (عويس، ١٩٩٥،ص١١).

- مدكور، ٢٠٠٠:

ئەو شیانە یاکو ژبۆ دوبارە ئاڤاکرنا سەقایەکێ شعری و دەروونی و هونەری و مێژووی یێ کو تورەڤان د ناڤدا ژیای لدەمێ ئافراندنا تێکستێ خۆ و رەگەزێن وەکو: هەست، ئاشوپ، شێواز،...هتد، هونەری وبریاردان ژیانە د ناڤ وی سەقایدا (مدكور،٢٠٠٠،ص٤).

- شحاتة والبخار،٢٠٠٣:

شیانێن قوتابینە ژبۆ وەرگرتنا تێکستێ ئەدەبی برەنگەکێ هویربین و شرۆڤەکار کو برێکا هەستکرنا لایەنێن جوانیێ و رامانا پەیڤان تێگەهشتنا دەلالەتا دەربرینان و دەستنیشانکرنا وێنەیێن هونەری و شارەزاییا دەستەواژان و

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

شرۆڤەكرنا شێوازگەری بۆ تێكستی و رەخنەگرتن ل رەگەزێن ئەزموونگەری دهێنەكرن) (شحاتة والنجار ٢٠٠٣ص٩٧).

- المهني،٢٠٠٧:

چالاكیەكا مەبەستدارە پشتبەستنێ لسەر بەرهەڤیەكا زمانی دكەت قوتابی بەرامبەر تێكستەكێ ئەدەبی رادبیت پێخەمەت دیاركرنا لایەنێن باش و لاوازیا وی تێكستی ئەڤ دیاركرنە پێدڤیە یا جوانكاری بیت و بێ دویڤچوونا ڤان ئەگەران جوانكاری كربیت و دشیاندایە برێكا شرۆڤەكرنا ڤێ چالاكیێ بۆ بەرسڤدانەكا پیڤەری بهێتە كێشان(المهني،٢٠٠٧،ص١٣).

- عبدالباری ٢٠١٠:

بەرسڤدانەكا بەركاریە وەرگریت خواندن و تێكەلیێ لگەل تێكستی ئەنجامددەت و دبنەرەتدا ئەڤ بەرسڤدانە ژناڤ بنیاتێن كارێ ئەدەبی پەیدادبن وەكو هزر، ئاشوپ، سۆز، موزیك، كو كارێ ئەدەبی ژێ پێك دهێت (عبدالباری،٢٠١٠،ص٨٨).

- طیب، ٢٠١٢:

پرۆسەیەكە شیانێن هەستكرن ب كەمالێ یان رەدكرن د ناڤ تێكستێ شیعریدا، یانژی جوانی و كرێتیا وی بەرهەمی دیار دكەت، و جیاوازیێ دناڤبەرا باشی و كێم و كاسییان دەستنیشان دكەت و ل دوماهیكێ بریارێ لسەر ددەت (طیب، ٢٠١٢، ل ٩٦).

ڤەكۆلەر پشتبەستنێ لسەر پێناسا (شحاته والبخار، ٢٠٠٣)، دكەت چونكی لگەل ئارمانجێن ڤێ ڤەكۆلینێ دگونجیت، دەمێ دبێژیت: ((شیانێن قوتابینە ژبۆ وەرگرتنا تێكستێ ئەدەبی برەنگەكێ هویربین و شرۆڤەكار كو برێكا هەستكرنا لایەنێن جوانیێ و رامانا پەیڤان تێگەهشتنا دەلالەتا دەربرینان و دەستنیشانكرنا وێنەیێن هونەری و شارەزاییا دەستەواژان و شرۆڤەكرنا شێوازگەری بۆ تێكستی و رەخنەگرتن ل رەگەزێن ئەزموونگەری دهێنەكرن)).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ڤەكۆلەر چێژا ئەدەبی برەنگەكێ كردەیی پێناسەدكەت:

شیانێن قوتابیێ سەمپلا ڤەكۆلینێیە، لسە هەستپێكرنا لدەڤ وی پەیدا دبیت ژ ئەنجامێ كارڤەدانا بەرامبەر وێ كارتێكرنا ئەدەبی یا دهێتە بەرچاڤكرن، و ب وێ نمرێ دیار دبیت ئەوا وەردگریت ژ ئەنجامێ بەرسڤدانێ لسەر بەندێن تاقیكرنا بۆ ڤێ مەبەستێ هاتیە بەرهەڤكرن دڤێ ڤەكۆلینێدا.

پێنج: باوەری بخۆبوون:

- **أبوعلام(١٩٧٨):**

فاكتەرەكێ گشتییە،نوینەراتیا دیتنا كەسی دكەت بۆ خۆیاتیا وی وژینگەها جڤاكی یان كەس دێ چیتە د ناڤ ڤێ ژینگەهێدا، یانژی دێ ژوێ دیاردێن وێ پاشڤە زڤریت، بالویڤە، پەسەندكرنا كەسێن دی، باوەری بخۆبوون،هەڤسەنگیا جڤاكی (أبو علام، ١٩٧٨، ص٣٤).

- **عبدالحافظ (١٩٨٥):**

بریتیە ژساخلەتێن كەس وتێگەهەكێ بابەتی ومەعریفی لناڤخۆ دگریت كو هەلسەنگاندنەكێ بۆ ڤان ساخلەتان ئەنجامد دەت (عبدالحافظ، ١٩٨٥، ص٦).

- shrauger (1990):

بریتیە ژهەستكرنا كەسی ب شیان وشارەزاییێن كا دێ چەوانێ شێت سەرەدەریێ د ناڤ هەلویستێن ژێكجودا دا ئەنجامدەت (shrauger,1990,p147).

- **القواسمة والفرح (١٩٩٦):**

ساخلەتەكا كەسیە مرۆڤ د ناڤدا هەست ب شیانان دكەت ژ بۆ بەرسینگگرتنا رەوشێن زەحمەت و هەمی شیانێن خۆ دمەزێخیت پێخەمەت جێبەجێكرنا ئارمانجێن خۆ (القواسمة و الفرح، ١٩٩٦، ص٣٦-٥٣).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

- العنزى (٢٠٠١):

شيانا كەسيە ژ بۆ بەرسڤدانێن گونجايى بەرامبەر تشتێن ئازرێنەر و هەستكرنا وان پەسەندكرنا كەسێن دى و پەسەندكرنا كەسايەتيا خۆ (العنزي، ٢٠٠١، ص ص ٤٧- ٧٧).

- البيرقدار (٢٠٠٤):

ساخلەتەكا كەسيا ئەرێنييە هينگىٚ خۆيا دبيت دەمىٚ كو كەس شيانێن خۆ بزانيت ژ بۆ بەرهەم هينانا وان د ناڤ هەمى بياڤێن ژێك جوداييێن ژيانێدا (البيرقدار، ٢٠٠٤، ص١٨).

- الغامدى (٢٠٠٩):

رادىٚ هەستكرنا كەسييە بۆ شيان و شارەزاى و شيانێن نەستى و دەروونى و جڤاكى و زمانينە كو بريٚكا وان تيٚكەليىٚ لگەل هەلويستێن ژێكجوداييێن ژيانىٚ دكەن (الغامدي، ٢٠٠٩، ص٢٣).

- أبوهدروس والفرا (٢٠١١):

نێرينا كەسيە بۆ خۆياتياوى و شيانىٚ و شارەزاييىٚ دسەرەدەريكرنا ئەكتيڤ لگەل هەمى هەلويستێن ژيانێدا د ناڤ ژينگەها جڤاكى و ماديدا كو لناڤ دژيت (أبوهدروس و الفرا، ٢٠١١، ص ص ٩٩ - ١٣٠).

ڤەكۆلەر پشتبەستنىٚ لسەر پيٚناسا (أبو هدروس و الفرا، ٢٠١١)، دكەت چونكى لگەل ئارمانجێن ڤىٚ ڤەكۆلينىٚ دگونجيت، دەمىٚ دبيٚژيت: ((نێرينا كەسيە بۆ خۆياتياوى و شيانىٚ و شارەزاييىٚ دسەرەدەريكرنا ئەكتيڤ لگەل هەمى هەلويستێن ژيانێدا د ناڤ ژينگەها جڤاكى و ماديدا كو لناڤ دژيت)).

ڤەكۆلەر بڤى رەنگىٚ كردەيى پيٚناسا باوەرى بخۆبوونىٚ دكەت.

دەربرينا قوتابيىٚ سەميلا ڤەكۆلينێيە بۆ هەستىٚ خۆ بەرامبەر توانا و شيانێن خۆييێن دەروونى و كومەلايەتى، و چاپۆكان، بۆ بەرهنگاربوونىٚ پيٚدڤياتێن ژينگەهىٚ ب رەنگەكىٚ ئەكتيڤ ييٚن كو د هەمى بياڤێن ژيانا ويدا دكەڤنە پيٚش و

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

هەروەسا بۆ چارەسەرکرنا ئاریشان و بجهـ هینانا ئارمانجان، و دهێتە پیڤان برێکا ئەو نمرا وەرگرتی لدەمێ بەرسڤدانا پیڤەرا بۆ ڤێ مەبەستێ هاتیە بەرهەڤکرن.

شەش: ئەدەبێ کوردی:

مەبەستا ڤەکۆلەری ژێ ئەو بابەتێن ئەدەبێ کوردینە ئەوێن هاتینە دەستنیشانکرن بۆ ئەزموونگەریا ڤەکۆلینێ ژ پەرتووکا (زمان و ئەدەبێ کوردی) بۆ پۆلا دەهێ ئامادەیی ل قوتابخانێن هەرێما کوردستانێ ـ عیراق (حکومەتا هەرێما کوردستانێ. عیراق، ٢٠١١، ل ل١٣٩ ـ ٢٣٠).

حەفت: پۆلا دەهێ ئامادەیی:

مەبەست پێ پۆلەکە دکەڤیتە پشتی قۆناغا فێرکرنا بنەرەت (واتە پۆلا نەهێ)، و سەرەتایا قوناغا ئامادەیی (واتە پۆلا دەهێ)، لدویڤ سیستەمێ فێرکرنێ ل هەرێما کوردستانێ.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پشکا دوویێ

بەکراوەندێ تیۆری

- تەوەرێ ئێکێ: هژاندنا هزران
- تەوەرێ دوویێ: رێکا گەنگەشێ
- تەوەرێ سێیێ: چێژا ئەدەبی
- تەوەرێ چارێ: باوەری بخۆبوون

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

تەوەرێ ئێکێ

هژاندنا هزران (Brain Storming)

١. دەرازینک:

هژاندنا هزران وەکو زاراڤ، بۆ رڤشتێ (Prai-Barshana) دزڤریتەڤە و مەبەست ژێ (دەرڤەی سنووری هزرکرنا رۆژانە)یە. زانایێن ئاینێ هندوسی ئەڤ زاراڤە و بەری (٤٠٠٠) سالان لگەل قوتابیێن خۆ بکاردهینان.

ئەڤ زاراڤە د سالێن سیهاندا ژ سەدێ بیستێ لسەر دەستێ (ئوزبورن - osborn) هاتیە چەسپاندن و بەرجەستەکرن. ناڤبری ئەڤ زاراڤە بۆ سالوخدانا وان کەسان بکارهینایە یێن کو لدور مێزەکا بازنەیی دروینشتن و هزرێن خۆ ئالوگوردکرن و ئەڤ چەندە د ناڤ کۆمەلەکێدا دهاتەکرن کو (ئوزبورن)ی بخۆ سەرکێشیا وێ دکر. ل سالا ١٩٥٣ ز. و پاشێ ل سالا ١٩٥٥ (ئوزبورن) ی یاسا و پرنسیپێن چەوانیا بکارهینانا ئیستراتیژیا هژاندنا هزران دانان. ئەڤ چەندە د ناڤ دەزگەهێ خواندنا بلندا بکارهینانا کو ل سالا ١٩٦٣ دامەزراندبوو. (ئوزبورن)ی ل سالا (١٩٥٥) ئێکەم پەیمانگەهـ ژ بۆ چارەسەرکرنا ئاریشێن داهێنانێ دامەزراند. ل سالا (١٩٦٣) (پارنز- parnez)ی پێخەمەت دانانا یاسایێن تیۆری بۆ شێوازێ هژاندنا هزران هندەك ڕاستڤەکرن و پێشخستن لسەر بابەتێ هژاندنا هزران کرن. وی خۆیاکر کو زانستێ دەروونناسیا هزرکرنێ و شیاندنا مێشکی، ئاماژێ ددەنە هندێ کو گەشەکرنا هزرکرنا زانستی و داهێنانێ لدەڤ قوتابیان برێکێن کلاسیکی ناهێنە ئەنجامدان بەلکو برییێن نوی دهێنە ئەنجامدان، هژاندنا هزران ئێک ژ وان رێکانە (ابراهیم، ٢٠١٠، ص١٦٧).

یانژی دشێین بێژین: هزرا ب بیرهینانا واتا و زانیارییان، پاڵدان، ب هێزکرنا هێزا داهێنەرە کو ڕێکەکە بۆ ئازراندنا داهێنانێیە لدەڤ گرۆپەکا دیارکری کو بشێن چەندین بۆچوونێن جیاواز لدور ئاریشەیەکا دیارکری پێشکێشبکەن (معدن دارارانی، ١٣٨٧، ص ١٣٣).

کەواتە تێگەهێ هژاندنا هزران بریتیە ژ وێ ڕێکێ یان ستراتیژیێ یانژی شێوازێ کو دهێتە بکارهینان بۆ پاڵدانا مێشکێ مرۆڤی پێخەمەت بەرهەم هینانا هزرێن نوی لدور بابەتەکێ دیارکری. ئەڤ ڕێکە بۆ ب دەستڤەهینانا ژمارەکا مەزنا هزرێن گەلەك کەسان لدەمەکێ کورتدا، ئانکو بریتیە ژ جورەکێ هزرکرنێ کو ئارمانج ژێ هەمەرەنگیا هزرانە. ڤێ چەندێ ژی پێدڤی ب ئێکگرتنەکا هزرکرنێ ب تایبەت د ناڤ هندەك رەوشێن ئالۆزدا کو قوتابی نەشێت چارەبکەت هەیە. هژاندنا هزران ڕێکەکە بۆ چارەسەرکرنا وان ئاریشان یێن بۆ قوتابی پەیدا دبن. لڤێرە هزرێن هەر قوتابیەکێ لبەرچاڤ دهێنە وەرگرتن کو دبیتە ئەگەرێ ئازرندنا هزرێن قوتابیێن دی(سعادة واخرون، ٢٠٠٦، ص٢٢٤).

سەمتێن تێگەهێ ئیستراتیژیا هژاندنا هزران ئاماژێ ددەنە هندێ کو چەنداتی چەواتیێ بەرهەمدهینیت. ئەڤ چەندە ژی ژ روانگا بۆچوونا فەلسەفیا (هیگلی) دهێتە ئەنجامدان. دەمێ دبێژیت (کەفتنە سەر ئێکا چەندی دبیتە ئەگەرێ پەیداکرنا گوهورینەکا جوری). د ڤی بیاڤیدا ئەنجامێن ڤەکۆلینان ئاماژێ ددەنە هندێ کو جەختکرن لسەر چەنداتیێ دبیتە ئەگەرێ دەولەمەندکرنا جورێ (Couch, 1993, p:231)

تێگەهێ بنەرەتیێن هژاندنا هزران، ئاماژێ ددەنە هندێ کو پرانیا مرۆڤان شیانێن مێشکی هەنە، لێ ئەم نەشێین وان شیانان ببینین هەتا کو ژ کۆت و بەندێن خۆ نەهێنە رزگارکرن. رووینشتنێن هژاندنا هزرێ سەقایەکێ ئازاد بۆ هزر و مێشکێ مرۆڤی دابین دکەت و د ئەنجامدا هەر کەسەك دشێت بێی رەخنە و هەڵسەنگاندن هزرێن خۆ نیشانبدەت (العجیلی، ٢٠٠٢، ص١٣)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ژلایەکێ دیڤە، ئیستراتیژیا هژاندنا هزران هاریکارە بۆ گەشەکرنا ریکێن هزرکرنا ژیانا مرۆڤی، ریکێن پەروەردەیی سڤکدکەت و هاریکارە بۆ ڕاهێنانا بکارهینانا شێوازێن گونجاندنێ یێن کو ب دوو سەمتان کاردکەن ژ قوتابی بۆ قوتابی و ژ قوتابی بۆ مامۆستای یان بەرۆڤاژی (نبهان، ٢٠٠٩، ص ٢٨).

هژاندنا هزران دهێتە هژمارتن وەکو جورەکێ هزرکرنا فرەڕووی یێ کو بەرهەم هینانا زانیارییێن بژارە و ڕەسەن ل ناڤخۆ دگریت و جەخت لسەر ڕادێ بەرهەمێن هزری دکەت و بەرسڤدانێن وان د ڤەکرینە و دەستنیشانکری نینن. هژاندنا هزران ریکەکە بۆ ب دەستڤەهینانا گەلەك هزران د دەمەکێ کێمدا و ئێک کەس ب تنێ دشێت بکاربینیت و هەروەسا دشێت د ناڤ کۆمەکا بچویکا کەسێن دی ژیدا بکاربینیت و دەلیڤێ ددەتە هەر قوتابیەکی کو ب ئازادانە هزرێن خۆ دیاربکەت. ڕادێ ڕژدیا ڤان هزران گرنگ نینە ؛ هژاندنا هزران ژ وان پرۆگرامان دهێتە هژمارتن یێن کو بۆ ڕاهێنانا داهێنانێ کار لسەر مێشکی دهێتەکرن (الهاشمي و الدليمي، ٢٠٠٨، ص ١٤٧)

ستراتیژیا هژاندنا هزران ئێکە ژ وان ستراتیژییێن ئەکتیڤ د ناڤ وانەگوتنێ و گەشەکرنا هزراندا لدەڤ قوتابیان، چونکی گەلەك ئەدگار و تایبەتمەندی هەنە، وەکی: هاندانا قوتابی دکەت بۆ ڤەدیتنا هزرێن نوی و بکارهینانا شیانێن مەزنێن مێشکی، دابینکرنا چارەسەرییێن گونجای بۆ ئاریشان، مەندبوونا هزری لدەڤ قوتابی کێم دکەت، هزرێن نوی د ناڤ پرۆسا فێرکرنێدا بەرهەم دهینیت، باوەریێ لدەڤ قوتابیان پەیدادکەت و قوتابی پاڵددەت بۆ ڤەکرنا ئاسوویێن هزری لدەڤ وان.

گەلەك شارەزایێن ڤی بیاڤی دیار دکەن بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزران، هاریکارە بۆ فێرکرنا قوتابیان پێخەمەت وەرگرتنا شارەزاییێن هزرکرنا رەخنەیی، داهێنان، بۆ لەزاتیا هزرکرنێ، بەرهەڤیا هشیاریا مێشکی، موکمکرنا هشیاری و بەرهەم هینانا هزران و هەمەجوریا وان، مێشکێ قوتابی بەرەڤ نویکرن و گەشەکرنێ دبەت. هژاندنا هزران جەختێ لسەر روینشتیان دکەت پێخەمەت

رەخساندنا دەلیڤێ بۆ هزرا کۆمێ و دروستکرنا هاندانێ لدەڤ قوتابی بخۆ بریکا کونترولکرنێ لسەر مێشکێ قوتابی، هاریکارە بۆ گەشەکرنا شارەزاییێن پەیوەندیکرنێ لدەڤ قوتابیان، ڤەدیتنا سەقایەکێ هەڤرکی و باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیان، هاریکارە بۆ هەستکرنا قوتابی ب ئەرکێ بەرپرسیاتیێ و هەستکرن ب گرنگیا دەمی. هەروەسا هاریکاریا مامۆستای دکەت بۆ رێڤەبرنا پۆلێ، رێزگرتنا بۆچوونان، رەسانەیەتی دهزرکرنێدا و پەیداکرنا شیانێن پێدڤی بۆ برپاردانێ (نبهان، ٢٠١٢، ص ١٠٨- ١٠٩)، (محمد، ٢٠٠٦، ص ٢٥٨).

کەواتە خۆیا دبیت کو ئیستراتیژیا هژاندنا هزران رێکەکە بۆ پالدانا قوتابیان بەرەڤ گونجاندنێ و ئێیاتیێ بەرەڤ هزرێن بابەتی ب رەنگەکێ رژد، هاریکارە بۆ پەیداکرنا گیانێ هاریکاریێ لدەڤ قوتابی ژ بۆ تێگەهەشتنا بابەتێ خواندنێ و چەسپاندنا وی د ناڤ مێشکێن واندا، قوتابی ئازادانە دەربرینێ ژ هزرێن خۆ د کەت و بێی دلراوکێ و ترس ڤان هزران پێشکێش د کەت و ب هەمی باوەری و وێرەکی وان هزران د ڤاڤێریت و پێشنیار و هەلسەنگاندنێ دکەت و پێدڤییە برپارا دوماهیا قوتابی لگەل زانستی بگونجن. ئەڤ هەمی پێرابوونە دبنە ئەگەرێ پێکهینانا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابی و سەرەرای هندێ قوتابی چێژێ ژێ ژ ڤی جورێ فێرکرنێ وەردگریت.

٢. تایبەتمەندییێن هژاندنا هزران:

بکارهینانا ئیستراتیژیا هژاندنا هزران د وانەگۆتنێدا چەندین گرنگی و تایبەتمەندی هەنە، ژوانا:

١- پالدان وچالاکیێ لدەڤ قوتابیان د ئازرینیت و ئەوان بۆ باشتر و زێدە فێرکرنێ ئەکتیف دکەت.

٢ - باوەری بخۆ بوونێ لدەڤ قوتابی موکم دکەت.

٣- راهێنانێ ب قوتابی دکەت دا رێزێ ل بۆچوونێن کەسێن دی بگریت.

٤ - شێوازێ گەنگەشا زانستی فێری قوتابیان دکەت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٥- گەشیێ ب گیانێ هەڤكاری و كارێ كۆمێ لدەڤ قوتابیان ددەت (عطية، ٢٠٠٩، ص٤٥٤).

٦- هاریكارە بۆ كێمكرنا مەندیا هزری لدەڤ قوتابی.

٧- قوتابی هان ددەت بێی ترس ژ سەرنەگرتنا هزرا خۆ بۆچوونا خۆ دەرببڕیت.

٨- هاریكاریا زۆرترین ڕێژا قوتابیان دكەت بۆ ڤەدیتنا هزرێن نوی.

٩- چالاكیا فێربوونێ لدەڤ قوتابی ئەكتیڤتر دكەت (شبر واخرون، ٢٠٠٥، ص٢٠٦).

١٠- هاریكاریا قوتابیان دكەت بۆ چەوانیا دەستنیشانكرنا ئاریشان و دانانا پلانا گونجای بۆ چارەسەركرنا وان.

١١- وەرارێ ب هزرا داهێنانێ لدەڤ قوتابیان ددەت و ب شێوەیەكێ كو د ڤێ رێكێدا نەوەستیت و رەسەنایەتی و سەربخۆ بوونا بپارێزیت.

١٢- دەلیڤێ ددەتە قوتابیان كو ب ئازادی دەربڕینێ ژ هزرێن خۆ بكەن و وان هزران پێشكێش بكەن (ابو العز و اخرون، ٢٠٠٩، ص٢٦٤).

٣. پرنسیپێن ستراتیژیا هژاندنا هزران:

ئەڤ ئیستراتیژیە پشبەستنێ لسەر چەندین پرنسیپێن گرنگ دكەت كو كونترۆلێ لسەر وانەگۆتن و فێركرنێ دكەن، ژوانا:

١- پاشئێخستنا هەلسەنگاندنێ: نابیت چ هزرێن ژ قۆناغا ئێكێ ژ روینشتنێ بهێتە هەلسەنگاندن چونكی رەخنەكرن یان هەلسەنگاندنا هزرا هەر قوتابیەكێ دێ بیتە ئەگەر چونكی سەرەنجا وی بۆ گەهەشتنا هزرەكا باشتر نەهێتە راكێشان چونكی هەستكرن ب ترسێ و رەخنەگرتنێ دبیتە رێگرەك ژ بۆ ئەنجامدانا هزركرنەكا داهێنانێ.

٢ - زێدەكرنا هزران: مەبەست ژێ ئەوە كو هندی ژمارا هزرێن كۆما قوتابیان زێدەبن، ئەڤجار دێ پێشبینیا هزرێن رەسەن و داهێنانێ بۆ چارەسەركرنا ئاریشان ژێ زێدە دبن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

٣ - ئازادیا هزرکرنێ: مەبەست ژێ ئەوە کو د ناڤ روینشتنا هژاندنا هزراندا دەستخۆشی ل هەر هزرەکێ بهێتەکرن داکو قوتابی هەست ب ئارامیێ بکەت و بشێت زێدەتر شیانێن خۆ بۆ بەرهەمهینانا هزران بەرجەستە بکەت، ئانکو چ کۆت لسەر بۆچوونان و هزران نینن، چونکی دبیت ئەو هەمی هزرە ببنە دەستپێکەك ژ بۆ پەیداکرنا هزرەکا داهێنەر ل قۆناغەکا دی.

٤- ئێکگرتن و گەشەکرنا هزران لگەل ئێک: لڤێرە جەخت لسەر هزرێن کەسێن دی دهێتەکرن، ئانکو هەر قوتابیەکێ پشکدار د ناڤ روینشتنا هژاندنا هزراندا بۆ پێکهینانا هزرەکا نوی، هزرێن خۆ لگەل هزرێن کەسێن دی تێکەل بکەت یانژی نێزیکبوونەکێ د ناڤبەرا دوو هزران یان زێدەتردا دروست بکەت. رەنگە ئەڤ هزرا نوی ژ هزرێن بەری هینگێ دروستبووی باشتر بیت. پێدڤیە قوتابی هزرکرنێ د چاککرنا هزراندا و هزرێن باشتر و ئەکتیڤتردا بکەت، پێدڤیە لسەر بەرپرسێ روینشتنا هژاندنا هزران هەڤالێن خۆ پالدەت بۆ ڤێ مەبەستێ.

٥- پەیداکرنا جهـ و ژینگەها فێربوونێ، هاندانە بۆ پێشکێشکرنا گەلەك هزران، چونکی پتر دەرفەتان پەیدا دکەت بۆ هەلبژارتنا چارەسەریەکا گونجای ژناڤ وان بۆچوونان (الهويدي، ٢٠٠٨، ص ٢٥٨- ٢٥٩)، (عياش والصافي، ٢٠٠٧، ص ٢١٧- ٢١٨).

٤. وێنە و رێکێن هژاندنا هزران:

گەلەك وێنە ژ هژاندنا هزران هەنە و هەر وێنەیەکی ئەدگارێن خۆیێن تایبەت هەنە چونکی دبیت هژاندنا هزرێ ب رەنگەکێ کت یان کۆم یان ب شێوەی زارەکی یان نڤێسی دهێنە کرن. ئەم دشێین ب ڤی رەنگێ خوارێ باسێ ڤان جورە وێنەیان بکەین:

أ- هژاندنا هزریا کت: د ڤی جورێدا هژاندنا هزران لسەر ئێک کەس دهێتە پەیرەوکرن و پاشی هزرێن هەمی قوتابیان ژ لایێ مامۆستایڤە دهێنە خرڤەکرن و پاشی باشترین هزر بۆ چارەسەرکرنا ئاریشێ دهێنە هەلبژارتن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ب- هژاندنا هزریا كۆمی: ئەڤ جوره یێ بنەرەتیه د ناڤ هژاندنا هزراندا و بریتیه ژ رێكەكا كۆمی ژ بۆ بەرهەمهینانا هزران. قوتابی لگەل ئێك دروینه خوار و هزرێن خۆ بەرهەمدهینن و لدویڤ یاسا و پێرابوونێن روینشتنێ دچن. پێدڤیه دەلیڤه بۆ هەر قوتابیەكێ بهێتەدان كو د ناڤ كۆمێدا هزرێن خۆ پێشكێشبكەت و مفای ژ هزرێن هەڤدوو وەربگرن و د ئەنجامدا هزرێن نوی داهێنن (العتوم، ٢٠٠٤، ص ٢٤٧).

- هژاندنا هزران چەندین شێواز هەنە، ژ وانا:

أ - **شێوازێ زارەكی:** ل ڤێره قوتابی ب رەنگەكێ زارەكی دەربرینێ ژ بۆچوونێن خۆ دكەن.

ب- **شێوازێ نڤێسینێ:** هەر وەكو شێوازێ دوویێیه لێ قوتابی لسەر بەرپەران بۆچوونێن خۆ دنڤیسن و بڤی رەنگی هەمی كۆتان رزگاردبن (الراميني وكراسنة، ٢٠٠٧، ص ١٦٠- ١٦١).

د ڤێ ڤەكولینێدا، ڤەكۆلەری هژاندنا هزران بكارهینایه چونكی كۆمەكا قوتابیان دشێن ب رەنگەكێ دوجاركێ هزران بەرهەم بهینن د ناڤ ئێك روینشتندا. كۆمەك قوتابیان هاریكاره بۆ هاندان و بەرهەهینانا زۆرترین ژمارا هزران كو د ئەنجامدا بازنێ هزركرنێ بەرفرەه دبیت، هەروەسا هەردوو رێكێن زارەكی و نڤێسی لدویڤ هەلویستێ فێركرنێ بەرجەستەییا خۆ وەردگرن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

٥. قۆناغێن بکارهینانا هژاندنا هزران د وانەکوتنێدا:

هندەك ڤەکۆلەر ڤان پێنگاڤان ب چەند قۆناغەکان دەستنیشاندکەن ژ پێخەمەت دیارکرنا هویربینیا کارکرنا هەر قۆناغەکێ و بو هندێ ژ سەمتا خوە دەرنەڤیت و بۆ هەر قۆناغەکێ چەند پێگیریان ددانن ؛ ئەو قۆناغ ژی ئەڤەنە:

أ- گەنگەشەکرن و دەستنیشانکرنا ئاریشێ (بابەت):

پێدڤیە ئەو کەسێن پشکداریێ د ناڤ روینشتنا هژاندنا هزراندا دکەن زانیاری لسەر بابەتی هەبن، و هندەك کەسێن دی ب تنێ هزرەکا سادە ل دور بابەتی هەبیت. د ڤێ قۆناغێدا سەرۆکێ روینشتنێ دێ زێدەتر زانیاریان پێشکێشی پشکداران کەت، لێ پێدڤیە هندێ ژبیرنەکەین کو ئەگەر گەلەك زانیاریێن تێر و تەسەل بۆ پشکداران بهێنە پێشکێشکرن، ئەڤجار دبیت ئەڤ چەندە ببیتە ئەگەرێ هندێ کو رێک ژ هزرکرنا پشکداران بهێتەگرتن.

ب- دووبارە دارژتنا ئاریشێ:

د ڤێ قۆناغێدا، ئاریشە دهێتە دارژتن و داخواز ژ پشکداران دهێتەکرن کو ژ سنووری بابەتێ دیارکری دەرنەکەڤن. پێدڤیە لایەن و رەهەندێن ژێکجودا دەستنیشانکەن و ئەو کەسێ بابەتێ خۆ د قۆناغا بووریدا پێشکێشکری، دێ لدویف ڕوانینا خۆ یا کەسی پێشکێش کەت و دبیت ڤی بابەتی هندەك ڕەهەندێن دی هەبن.

پ- بەرهەڤکرنا سەقایێ داهێنان و هژاندنا هزران:

پشکدارێن روینشتنا هژاندنا هزران پێدڤیاتی ب بەرهەڤکرنا سەقایەکێ داهێنانێ هەیە. پشکدار دێ ڕاهێنانا لسەر بەرسڤدانا پرسیاران کەن. ئەڤ پێنگاڤە لدویف ڤان خالێن خوارێ دهێتەئەنجامدان:

- گرێدانا روینشتنەکا ئەکتیڤکرنێ ب شێوەیەکێ کو ل ئاستێ روینشتنا ئەزموونگەری بیت.
- نیشاندانا پرنسیپێن هژاندنا هزران.
- وەرگرتنا هزران هەتا ئەگەر ئەو هزر د شاش ژی بن.
- نڤێسینا هەمی هزران و نیشاندانا وان (چارەسەری و پێشنیار).
- دویر ئێخستنا قوتابیان ژ بێزارییێ.

ت- هژاندنا هزران:

مامۆستا یانژی سەرۆکێ کۆمێ دێ وان پرسیاران نڤێسیت یێن کو بریکا دارژتنا بابەتی هاتینە هەلبژارتن و پاشێ دێ داخواز ژ پشکداران هێتەکرن کو هزرێن خۆ ب رەنگەکێ ئازاد لسەر تەختە رەشی و بلەز بنڤێسن. هزر ب رەنگەکێ زنجیرەیی بهێنە ژمارەکرن و پشتی هینگێ دێ داخواز ژ پشکداران هێتەکرن کو هزرێن خۆ لدور بابەتێ نیشاندای رێز بکەن و گەلەك هزران بەرهەمبینن. ساخلەتا هەرە گرنگا ڤی روینشتنێ ئەوە کو زۆرترین ژمارا هزران لدور ئاریشەکا دەستنیشانکری بەرهەم بینن. هەلسەنگاندنا گرنگیا ڤان هزران پشتی هینگێ دهێتەکرن.

ج- دەستنیشانکرنا سەیرترین هزر:

دەمێ هزرێن پشکداران دهێتە نیشاندان، مامۆستا یانژی سەرۆکێ کۆمێ داخوازێ ژ پشکداران دکەت کو سەیرترین هزر دەستنیسشانبکەن کو ئەڤ هزرە گەلەك ژ بابەتی دویرە و پشتی هینگێ دێ داخواز ژێ هێتەکرن کو هزرێ د هندێدا بکەن، کانێ چەوا دێ شێن ڤێ هزرا سەیر کەنە هزرەکا مفادار.

ح- روینشتنا هەڵسەنگاندنێ:

ئارمانج ژ ڤێ روینشتنێ، هەڵسەنگاندنا هزران و دەستنیشانکرنا ڤێ چەندێیەکا مە دڤێت چ ژ ڤێ هزرێ وەربگرین. هندەك جاران هزرێن باش د دیارن لێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دپرانیا جاراندا هزرێن باش د ڤەشارتینە و مەترسی هەیە کو د ناڤ دەهان هزرێن ژویٚ کێمتردا بهێتە هنداکرن، ئەڤجار ڤێ چەندێ پێدڤیاتی ب جورە هزرکرنەکا (انکماشی) هەیە کو ب دەهان هزران دەستپێدکەت وپاشێ دهێنە پۆختەکرن تاکو دگەهنە هزرەکا باش ئەم دشێن هزران بڤی رەنگێ خوارێ پولین بکەین.

- ئەو هزرێن مفادار کو د شیاندایە ئێکسەر بهێنە پراکتیزەکرن.
- ئەو هزرێن مفادارێن کو ڕاستەوخۆ ناهێنە پراکتیزەکرن یانژی پێدڤیاتی ب ڤەکولینا و رەزامەندیا ئالییێن پتر هەیە.
- هزرێن سەیر و نەزانستی.
- هزرێن ناوێزە (سعادة و اخرون، ٢٠١١، ص ٢٢٧- ٢٢٨)، (الرامينى و كراسنة، ٢٠٠٧، ص١٧٥-١٧٧)، (كنجى و ديطران، ١٣٨٤، ص١٠٢).

هندەك ڤەکۆلەر بۆ پرۆسا روینشتنا هژاندنا هزران ڤان پێرابوونێن ژێری د هەر دوو قۆناغێن خوارێدا بکاردهینن ؛ ئەو هەر دوو قۆناغ ژی ئەڤەنە:

ئێک: قۆناغا نەخشەکێشانا وانێ:

١- دەستنیشانکرنا ئارمانجا وانێ.
٢- دەستنیشاکرنا بکارهینانا ستراتیجیا هژاندنا هزران کو باشترین رێکە بۆ وانەگوتنێ یان نە.
٣- پشتراستبوون ژ دابینکرنا هەمی پێدڤیاتییێن هژاندنا هزران ژ بنگەها فێربوونێ یا گونجایە بۆ ڤێ پرۆسێ.
٤- دەستنیشانکرنا چالاکیێن تایبەت ب هژاندنا هزرانڤە یێن هاریکارن بۆ بەرهەمهینانا هزرێن نوی، رەسەن و داهێنەر.
٥- دانانا پلانەکێ بۆ دابەشکرنا قۆتابیان د ناڤ هندەك کۆمێن بچویکێن گونجاییدا کو ئەو قوتابی لگەل ئێک د گونجن و حەزا کارکرنێ لگەل ئێک هەیە.
٦- دارێژتنا ئاریشێ یان بابەتێ ب رەنگەکێ ئاشکەرا و هویر.
٧- دارێژتنا پرسیارێن پێدڤی بۆ ڕوینشتنا هژاندنا هزران (عزيز، ١٩٩٨، ص٣٤).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دوو: قۆناغا بجهـ هینانا وانێ:

١- رێکخستنا ژوورا وانێ و رێزکرنا کورسیێن روینشتنا قوتابیان.

٢- بیرهینانا قوتابیان ل پرنسیپێن هژاندنا هزران و وان یاساییێن پێدڤی بۆ پێگیربوونێ د ناڤ روینشتنا هژاندنا هزراندا.

٣- پێشکێشکرنا بابەتی برێکا نڤیسینا ناڤونیشانێن وانێ و پێناسەکرنا بابەتی.

٤- دەستنیشانکرنا وێ ئاریشێ یاکو بابەت باس ژێدکەت و دارژتنا وێ برەنگەکێ ئاشکەرا.

٥- قوتابی ژ رەهەندێن بابەتێ وانێ بهێنە ئاگەهدار کرن.

٦- شرۆڤەکرنا هزرێن بابەتی ژ روانگا قوتابیان، بەریکو دەست ب ڤەدیتنا چارەسەریان بۆ بابەتێ بهێتەکرن.

٧- مامۆستا بەرسڤا هەمی پرسیارێن قوتابی بدەت.

٨- قوتابی بهێنە ئازراندن کو پشکدارییێ د وانێدا بکەن.

٩- دەست ب پرۆسا پێشکێشکرنا هزرێن قوتابیان بهێتەکرن و هزرێن هەر کۆمەکێ ژلایێ مامۆستایڤە لسەر تەختە رەشێ بهێنە تۆمارکرن.

١٠- هزرێن قوتابیان بۆ دەستنیشانکرنا بهایێ هزران بهێنە پشکنین، پۆلینکرن و هەلسەنگاندن(عطية، ٢٠٠٩، ص ١٠٩ - ١١١).

هندەك ڤەکۆلەر لدویڤ رێکا هژاندنا هزران ڤان هەردوو پێداچوونێن خوارێ بکاردهینن، ئەو ژی ئەڤەنە:

١- بەرهەڤکرنا روینشتنا هژاندنا هزرا:

د ڤێ پێنگاڤێدا مامۆستا گرنگیا بابەتێ بۆ قوتابیان خۆیا کەت، دیسان دێ باسێ وان مفایان کەت یێن ژ گەنگەشەکرنا وی بابەتی پەیدادبن، ئەڤجار

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پێدڤیە مامۆستا ب ڤان پێرابوونێن خوارێ ڕابیت داکو قوتابی بهێتە هشیارکرن و ئازراندن:

أ - نیشاندانا هزرا سەرەکیا بابەتی.

ب - دارژتنا ئاریشێ برەنگێ پرسیار/ پرسیاران.

ج- نیشانکرنا هندەك زانیاریێن گرێدای بابەتی.

د- دیارکرنا وان یاسایان بۆ قوتابیان یێن لدەمێ گەنگەشێ پێدڤیە پێگیریێ پێبکەن.

٢- پێرابوونێن بنەجهکرنا ڕوینشتنا هژاندنا هزرا:

ئەم دشێین ڤێ پێنگاڤێ لدویف ڤان خالێن خوارێ پوختەبکەین:

أ- بیرهینانا قوتابیان ل بابەتی کو برێکا پرسیارەکێ/ پرسیاران دهێتەکرن، بڤی رەنگی هزرێن بابەتی د هێنە دەستنیشانکرن.

ب - سپاردنا ئەرکێ پرسیارکرنێ ب قوتابیان.

ج - قوتابی چارەسەرییێن خۆ بۆ ئاریشێ نیشانبدەن و هەمی هزرێن خۆ پێشکێشبکەن.

د- مامۆستا و قوتابی پشتی گەنگەشێ دێ وان هزران پۆلینکەن.

هـ- دارژتنا بژاندن و پێشنیارێن هاتینە ڤەدیتن بۆ چارەکرنا ئاریشێ، پێدڤیە ئەو چارەسەر د نوی و داهێنایبن (عطية، استراتيجيات حديثة،٢٠٠٨، ص ٢٣٤).

چەندین پێنگاڤ بۆ روینشتنا هژاندنا هزران و لدویف پێدڤیاتیێن هەلویستێ فێرکرنێ هاتینە دانان کو لدویف مەبەستا وان خالێ و برگێن بوری هاتینە بەرهەڤکرن. ئەڤ پێنگاڤە بڤی رەنگێ خوارێ هاتینە پۆختەکرن:

ئێك: قۆناغا بەری هژاندنا هزران:

کو ڤان پێنگاڤان بخۆڤە دگریت:

أ- بیرهینانا قوتابیان ب یاسا و پرنسیپ و مەرجێن سەرکەڤتنا پرۆسا هژاندنا هزران.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ب- دابینکرنا ژێدەرێن فێرکرنێ و هەمی پێدڤیاتێن پێداچوونێن ڕوینشتنا هژاندنا هزران.

ج- دابەشکرنا قوتابیان ب شێوەیێ کۆمی و هەر کۆمەك ژ سەرۆکەکێ و بڕیاردەرەکێ پێکدهێت.

د- پالدانا قوتابیان بۆ پشکداریکرن د بابەتیدا.

هـ- دەستنیشانکرنا بابەتێ هژاندنا هزران.

دوو: قۆناغا دەستپێکرنا هژاندنا هزران:

ڤان پێنگاڤان ب خۆڤە دگریت.

أ- شرۆڤەکرنا بابەتێ هژاندنا هزران.

ب- بەرهەمهینانا هزران و گەنگەشەکرنا وان.

سێ: قۆناغا پشتی هژاندنا هزران:

ڤان پێنگاڤان بخۆڤە دگریت.

أ- ڤاڤارتنا هزران.

ب- هەلسەنگاندنا هزران، جەخت لسەر وان هزران دهێتەکرن یێن کو ئارمانجا بابەتی دخوازت.

ج- شێوازێ ب دوماهیک هینانا وانێ، کو لدویڤ هەلویستێ فێرکرنێ دهێتە ئەنجامدان.

٦. رولێ مامۆستای د ناڤ ڕوینشتنا هژاندنا هزراندا:

گرنگترین هۆکار د پرۆسا فێربوونا داهێنەر دا، ڕۆلێ مامۆستاییە د پەروەردێدا، کو ب بەرهەڤکرنا ژینگەها فێرکاریا گونجای، حەزێ لدەڤ قوتابی دروست دکەت کو مفای ژ هەموو شیانا خۆ د وەرگرتنا بابەتیدا وەرگریت (عابدی، ١٣٧٢، ص ٤٧).

ئەم دشێن ڕۆلێ مامۆستای د ناڤ ڕوینشتنا هژاندنا هزراندا لدویڤ ڤان خالێن خوارێ دەستنیشانبکەین:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

أ- سەرپەرشتیکرنا کارێن کارگێری و بەرهەڤکرنا سەقایێ گونجای بۆ روینشتنا هژاندنا هزران.

ب- پاڵدانا هزرکرنا داهێنەر بۆ چارەسەرکرنا ئاریشان.

ت- شرۆڤەکرنا پرنسیپ و یاساییێن روینشتنا هژاندنا هزران.

پ- دیارکرنا بۆچوونا خۆ چ ب ئەرینیێ یان نەرێنی لسەر هزرێن قوتابیان.

ج- داخاز ژ قوتابیێن خودان هزرا نامۆ بهێتەکرن کو بۆچوونا خۆ رۆن و ئاشکەرا بکەن.

ح- هەلبژارتنا ئێک ژ وان هزرێن ئازرێنەر، پێکول بهێتە کرن گەنگەشەکرن بۆ ڤەدیتنا هزرێن نامۆ بهێتەکرن و مفا ژێ بهێتە وەرگرتن و ئەڤ چەندە ژی ئاماژێ ددەتە هندێ کو نابیت ئەم هزرێ د لاوازیا مێشکێ مرۆڤیدا بکەین.

خ- گرێدانا ئاریشێن ب بابەتێن خواندنا قوتابیانڤە هەی (قزامل، ٢٠١٢، ص٧٩)،(الهويدي، ٢٠٠٧، ص٢٤٨ - ٢٤٩).

ئەڤجار ئەم دشێن بێژین کو رۆلێ مامۆستای لدەستپێکا روینشتنێ دهێتە دەستنیشانکرن، چونکی پرنسیب و یاساییێن هژاندنا هزران و رۆلێ قوتابیان رۆن و ئاشکرا دکەت. مامۆستا پرسیارێن ئازرێنەر ئاراستەی قوتابیان دکەت داکو لدویف بەرسڤا وان بگەرهن و دبیتە چالاککەر وچاڤدێرێ روینشتنێ هەتا دوماهیێکێ.

٧. پێدڤیاتیێن سەرکەڤتنا وانەکوتنێ ب هژاندنا هزران:

هندەك هۆکار و پێدڤیاتی هەنە ئەگەر ب هویری ل بەر چاڤ بهێنە وەرگرتن، دێ بنە ئەگەرێ سەرکەڤتنا وانە گۆتنێ، ژوانا:

١. بەرهەڤکرنا قوتابیان ژلایێ دەروونی و مێشکیڤە و ئازراندنا هەستێن وان ژ بۆ کاری کۆمێ.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢. دابەشكرنا قوتابیان د ناڤ هندەك كۆمێن بچویك داكو ئەڤ قوتابیە لگەل ئێك بگونجن و پێدڤیە سەرۆكەك بۆ هەر كۆمەكێ بهێتە دانان و ئەركێ ویژی رێڤەبرنا گەنگەشێیە د ناڤبەرا قوتابیاندا.

٣. پێشكێشكرنا بابەتێ وانێ ب شێوازەكێ ئازرێنەر داكو هزرەكا ڤەكری لدەڤ قوتابیان پەیدا بكەت.

٤. رێكخستنا ژینگەها فێركاری برەنگەكێ وەسا كو دەلیڤێ ددەتە هەمی قوتابیان بۆ پشكداریكرنێ د گەنگەشێدا.

٥. باوەری بخۆبوون لدەڤ قوتابیان پەیدا بكەن و وان پالدەت بۆ كاركرن لگەل هەڤدوو.

٦. دروستكرنا هەستێ وێروكی، نە دوودلی و نەترسیێ د ناڤ گەنگەشێدا.

٧. دابینكرنا ژێدەرێن گرنگێن فێركرنێ.

٨. پێدڤیە گەنگەشە ژ لایێ مامۆستایڤە بهێتەگێران بیێ مایتێكرنا چ قوتابیەكێ، تنێ ئەگەر قوتابیەك هەلسەنگاندن یان ڕاستڤەكرنەكێ لدور بابەتی پێشكێشبكەت.

٩. دانانا سنوورەكی بۆ وان قوتابیێن دەمێ وانێ دگرن و پێدڤیە هەر قوتابیەكی دەمێ خۆ د ناڤ وانێدا هەبیت.

١٠. پێدڤیە قوتابی بهێنە پالدان بۆ پشكداریكرن، پێشكێشكرنا هزر و بۆچوونێن خۆ د ناڤ وانێدا.

١١. دەستنیشانكرنا دەمەكێ پێدڤی بۆ گەهەشتنا چارەسەریێ داكو دەمێ قوتابیان ب هەروە نەچیت.

١٢. هەلسەنگاندنا ئاستێ ئەكتیڤیا قوتابیان د پشكداری، پێشكێشكرنا بۆچوون و هزرێن واندا.

١٣. پێدڤیە مامۆستا، ئاماژان ب چارەسەریا دروست نەدەت و پێدڤیە بۆچوونێن خۆ لسەر قوتابیان نەسەپینیت.

١٤. پێدڤیە چارەسەری بهێنە دارژتن و پۆختەكرن، ئانكو ئەو هزرێن باش ژلایێ قوتابیێن هەر كۆمەكێڤە بهێنە دەستنیشانكرن و پشتی هینگێ دارژتنا

دوماهیێکێ ژلایێ هەمی کۆمانڤە بۆ ڤان چارەسەریان بهێتە کرن (عطية، ٢٠١٠، ص ١٠٨)، (قطاوي، ٢٠٠٧، ص ١٩٩- ٢٠٠).

٨. رێخستنا قوتابیان د ناڤ روینشتنا هژاندنا هزرندا:

بۆ هندێ کو هەر قوتابیەك بشێت پشکداریێ بکەت د بەرهەمهینانا هزران و پێشکێشکرنا بۆچوونا خۆدا بکەت پێدڤیە بهێتە رێکخستن. گەلەك نموونە بۆ رێکخستنا قوتابیان هەنە د ناڤ روینشتنێن هژاندنا هزراندا، ئەڤێن خوارێ چەند نموونەکن:

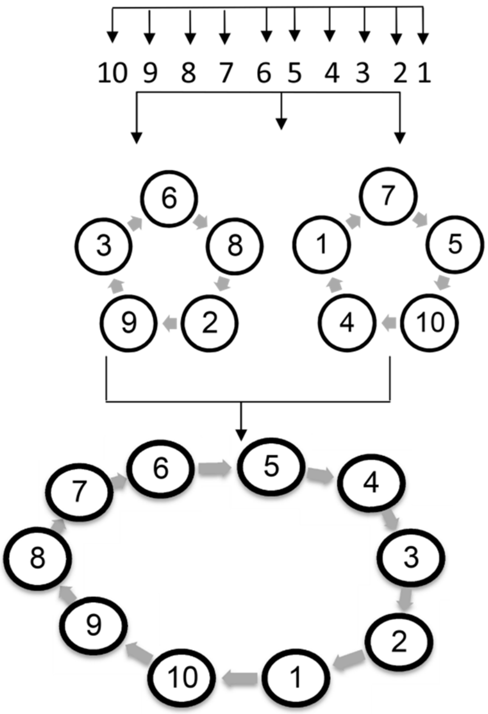	هەربەشداربوویەك د ئێك دەمدا هژاندنا ئێك بابەت دکەت (IB)
	قوتابی لسەر چەند کۆمەکێن بچویک دهێنە دابەشکرن داکۆ هەر کۆمەك لسەر ئەنجامێن هژاندنا هزرێن هەر قوتابیەکێ ئاگەهداربیت و دیسان لسەر هەمان بابەت زالبیت (SGB)
	کۆمەکا نوی دهێتە پێکهینان بەرهەمێ هژاندنا کومێن دی د هەژینیت (wGB) IB SGB WGB
هێلکاریا ١: ژ شێوەیێن رێکخستنا قوتابیان د ناڤ روینشتنێن هژاندنا هزراندا	(IB) Individual brain (SGB) subgroups brain (WGB) whole groups brain

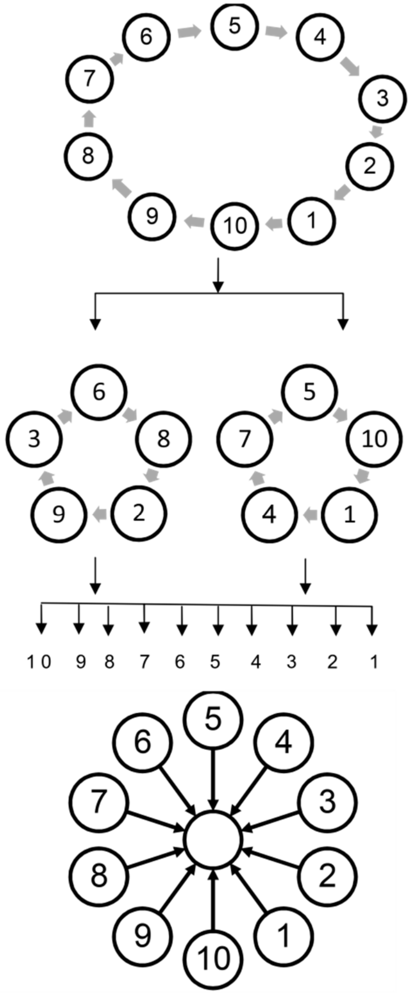

كۆما ڕاهێنانێ هەمی و د ئێكدەمدا هژاندنا هزران دكەن. WGB

كۆما راهێنانێ دهێتە ژێكڤەكرن بۆ كۆمێن دی و لدویڤ ژمارا قوتابيان ئەڤ چەندە دهێتەكرن، داكو هەر كۆمەك هژاندنێ لسەر بەرهەمێ هژاندنا هزرێن كۆما بەری خۆ بكەت SGB

كۆما ڕاهێنای هەمی پێكڤە و د ئێك دەمدا هژاندنا هزران لسەر بابەتەكێ دەستنیشانكری دكەن (حسنين، ٢٠٠٠، ص٤٨)، (العجازمة، ٢٠٠٦، ص ٤٤-٤٦).

هێلكاريا ژمارە ٣: ژ هێلكارییێن رێكخستنا قوتابيان دروينشتنێن هژاندنا هزرا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ڤەکۆلەری د ناڤ ڤێ ڤەکولینێدا چەندین کۆمێن بچویک ژ قوتابیان پێکهینانە کو ژمارا هەر کۆمەکێ دناڤبەرا (٥ ـ ٦) قوتابیاندایە و پاشی هزرێن هەمی کۆمان لگەل ئێک بەرجەستە کرینە بۆ پێکهینانا ئێک کۆمێ داکو هژاندنێ لسەر هزر و بەرهەمێن هەمی قوتابیێن دی بکەن.

٩. ئاستەنگێن دکەڤنە د رێکا هژاندنا هزراندا:

سەرەرای وان مفا و تایبەتمەندێن هژاندنا هزران بخۆڤە دگرن، لێ چەند ئاستەنگەك هەنە کو کۆمەکا ڤان ئاستەنگێن دەستنیشانکرینە کو هندەك ژ ڤان ئاستەنگان کەسوکینە و هندەك ژی جڤاکینە. گرنگترین ئاستەنگ ژی ئەڤەنە:

١. ئاستەنگێن هەستپێکری: مرۆڤ ژلایەکیڤە رێکا هزرکرنێ بکاربینیت و ژ لایەکێ دیڤە بنێریتە تشتان.
٢. ئاستەنگێن دەروونی: وەکو ترسیان ژ نەسەرکەفتنێ یان فشارێ ژ کارێ زێدە.
٣. ئاستەنگێن گرێدای هەستکرنا مرۆڤی ب پێدڤیاتیا گونجاندنێ لگەل کەسێن دی.
٤. ئاستەنگێن گرێدای دانانا گریمانێن کۆرە و کێمبوونا ژێدەر و زانیاریان ل دور بابەتی.
٥. ئاستەنگێن گرێدای بریاردانا بلەز لسەر هزرێن نوی و نامۆ (Locke, 2003, p:2).
٦. ئەو کۆتێن ژ لایێ خۆییڤە هاتینە سەپاندن، ئەڤ ئاستەنگە ب زەحمەتترین ئاستەنگن د رێکا هزرکرنا داهێنانەردا. مەبەست ژێ ئەوە کەسەك بخۆ چ ب هەستی یان نەستی رابیت ب دانانا هندەك کۆتان، ئەڤ کۆتە دبنە رێگر ل هەڵسوکەوتا گونجای لگەل ئاریشان.
٧. خۆ گرێدان ب جورەکێ دەستنیشانکریێ هزرکرنێڤە.

(نبهان، ٢٠٠٨، ص ٢٦- ٢٧).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١٠. پەیوەندیا هژاندنا هزران ب خواندن، باوەری بخۆبوون و چێژا ئەدەبیڤە:

داهێنان و چێژ وەرگرتنا ئەدەبی سەخلەتەکا بۆماوەیی نینە و مرۆڤ ب درێژاهی یا ژیانێ و دقوناغێن پەروەردە و فێرکرنێدا فێر دبیت کا کەسەکێ داهێنەر و چێژ وەرگرە یانژی نە (سید عامری، ١٣٨٣، ص١١٠).

ستراتیژیا هژاندنا هزران، ستراتیژیەکا ئەپستمولۆژیە بۆ پاڵدانا هزرکرنێ و پرۆسێن هۆشی برێکا ئازراندنا هەستێ قوتابیان پێخەمەت بەرهەمهینانا هزران، هەڵسەنگاندن و بڕیاردانێ لسەر ڤان هزران. قوتابی بۆ پێشکێشکرنا هزرێن نامۆ دڤێ پرۆسێدا هەڤڕکییا هەڤدوو دکەن. هندەك هزرێن نوی لسەر ڤان هزران دهێنە ئافراندن و چەندین پروسە ژێ پەیدا دبن (دەستنیشانکرنا زانیاری و گریمانان)، شڕوڤەکرن، ڕێکخستن، پۆلینکرن، هەڤگرتنا ڕەگەزان و پێشکێشکرنا پسیاران)، (تێبینیکرنا ڕەگەزێن نامو) و پێشنیارکرنا بۆچوونێن جێگرەوە و بۆچوونێن نوی و دویرکرنا تشتێ نەگرێدای ب بابەتیڤە) و (ڤەدیتنا هندەك پەیوەندیی و ئاشۆپیکرنا چەند هەڵویستەکان) (ابو سرحان، ٢٠٠٠، ص ١٢٢).

هندەك بۆچوونێن گرێدای ڤی بابەتی ئاماژێ ددەنە هندێ کو هژاندنا هزران، پاڵدانەکا ب هێز بۆ ئاڤاکرنا باوەری ب خۆبوونێ لدەڤ قوتابیایە، چونکی قوتابی دەمێ دبینیت هزرێن وی هاتینە پەسەندکرن و مەرج نینە بابەتێ وانا بووری ژبەرکەت یان ژی پەرتووکەکا دیارکری خواندبیت دێ شێت برەنگەکێ ئەکتیڤ پشکدارییێ د وانێدا بکەت. ئەڤە چەندە بەرۆڤاژی فێرکرنا کلاسیکیە کو گەلەك قوتابیان پشکداری د وانێدا نەدکر، چونکی یان وانە ژبەرنەکربوو یانژی دەمێ گونجای بۆ هزرکرنێ د پرسیارێدا نەبوو. دەمێ مامۆستای پرسیار دکر هندەك یێن کێم و ب ترسڤە دەستێن خۆ بلندکرن و دگوتن (ئەز مامۆستا... ئەز مامۆستا...). د پەیرەوکرنا ستراتیژیا هژاندنا هزراندا دەستخۆشی ل هەمی هزران دهێتەکرن دەمێ گونجای بۆ هەمی قوتابیان دهێتە رەخساندن ؛

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەڤ چەندە باوەریەکا مەزن بۆ قوتابیان دروستدکەت داکو ب رەنگەکێ ئەکتیڤ پشکدارییێ د وانێدا بکەن (امبو سعيدى و البلوشي، ٢٠١١، ص ٣٠٨- ٣٠٩)

ئەڤ هەمی کار و ڕەفتارە دشێن ببنە ئەگەرێ تێگەهشتنەکا ئەپستمولۆژی بۆ بابەتی و قوتابی دشێت ب تەواوی هزرێن سەرەکیێن بابەتی وەرگریت، د ئەنجامدا زانیاری لدەڤ قوتابی زێدەدبن. هژاندنا هزران دبیتە ئەگەرێ پەیداکرنا وێرەکییێ و نەترسییێ لدەڤ قوتابی و د شێت ب ئازادی هزرێن خۆ پێشکێشبکەت و هزرێ د ڤێ چەندێدا ناکەت ئەڤ هزرێن وی دروستن یان نە یانژی دێ ژ لایێ هەڤالێن ویڤە هێنە پەسەندکرن یان نە و ب ڤێ چەندێ قوتابی دێ باوەری بخۆ هەبیت و ئەڤ باوەریە دێ لدەڤ وی گەشێ کەت (عفانة والجيش، ٢٠٠٩، ص ٢٣٦)

بدیتنا ڤەکۆلەری ئەڤ هەمی کاروبار و ڕەفتار و ئەنجامە دشێن گونجاندنێ لگەل دەقێن ئەدەبی بکەن و دئەنجامدا قوتابی دێ هێتە پاڵدان بۆ سەمتا چێژ وەرگرتنا ئەدەبی. دەمێ قوتابی چێژێ ژ لایەنێن جوانکاری و وێنەیێن هونەری و ئەدەبی وەردگریت، ژلایێ وژدانی و مێشکیڤە خۆ لگەل بابەتی دگونجیت و ب هەستەکێ نازك بەرێ خۆ ددەتە تێکستێن ئەدەبی.قوتابی دەمێ ب لایەنێن جوانکارییێن وان تێکستان کاریگەر دبیت، سەرەرای جیاوازی د چێژوەرگرتنێدا، دشێت چێژێ ژێ وەربگریت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

تەوەرێ دوویێ

رێکا گەنگەشێ

١. تێگەهێ گەنگەشێ:

د پرۆگرامێ پەروەردێدا دوو سیستەمێن وانەگوتنێ هەنە ؛ سیستەمێ کو مامۆستا سەنتەرە و ئارمانجەکا دیارکری هەیە و مامۆستا قوتابی بەرەڤ وێ ئارمانجێ پالددەت و هەموو ئەرك لسەر ستوویێ مامۆستاییە. د ڤێ سیستەمێدا قوتابی فێری بابەتی دبن و زووی ژی ژبیر دکەت. د سیستەما دیدا قوتابی سەنتەرە و گرنگی ب قوتابی، پێدڤیاتی و شیانێن وی د هێتە دان (صفری و دیطران، ١٣٨٥، ص٦٠).

رێکا گەنگەشێ بریتیە ژ وێ رێکێ یاکو لسەر بنیاتێ پەیوەندیکرنا هزری و زمانی و دانوستاندنا بۆچوونا دناڤبەرا مامۆستای وقوتابیاندا بەرجەستەدبیت. رونکرن و ئاشکەراکرنا بابەتێ وانێ و پشکداریکرنا قوتابیان د ناڤ وانێدا رۆلێ سەرەکی دبینیت. گەنگەشە لدور بابەتەکی ژ پرۆگرامێ خواندنا قوتابیان یانژی بابەتەکێ ئازاد دهێتە ئەنجامدان. رێکا گەنگەشێ ژوان رێکێن بژارەیە بۆ پشکداریکرنا ئەرێنیا قوتابیان د ناڤ پرۆسا پەروەردە و فێرکرنێدا (سلامة، ٢٠٠٩، ص١٤٨).

هەروەکی هاتیە گوتن د جورێ مامۆستا سەنتەردا قوتابی زووی ژبیر دکەت، چونکی:

١. ب نەچارییە و لدویڤ داخوازا واندا نینە.

٢. د بەرهەم هینانا وێدا چ رۆلەك نینە.

٣. لدویڤ داخواز و پێدڤیا قوتابی نینە و...هتد (فاضلی، ١٣٨٢، ص ٦٨).

(Brookfieid & Preskill) و لدور گەنگەشێ دبێژن: ((گەنگەشە پێکولەکا رژد و خۆشی بێ وێنەیە کو ژلایێ گرۆپەکێڤە بۆ لێکگوهارتنا بیرو بۆچوون و نێرینان و رەخنە لهەڤ گرتنێیە د پەیوەندییەکا دووئالیدا)) (Preskill&,1999,p.13 Brookfieid).

رێکا گەنگەشێ برێکا دانوستاندنێ یانژی رێکا راستەوخۆ دهێتە نیاسین و ئەگەر وانە لدور مامۆستای بخۆ بیت، ئەڤجار دێ رێکا گەنگەشێ لدور کەسایەتیا قوتابی بیت لگەل بەرچاڤ گرتنا رۆلێ هەر ئێکێ د ناڤ گەنگەشێدا. ب بوورینا دەمی ئەڤ رێکە پێشکەتیە و هندەك جور و شێوەیێن دی ب خۆڤە دیتییە، وەکو رێکا گەنگەشا دیالوگێ کو ژ رێکا سوکراتی هاتیە وەرگرتن. لبەرێ گەنگەشە بتنێ دناڤبەرا دوو کەساندا د هاتەکرن و دیسان شێوەیێ گەنگەشێ د ناڤ پولێدا ژی بخۆڤە گرتیە و دناڤبەرا قوتابی و مامۆستایدا دهێتە ئەنجامدان، لێ لڤی سەردەمی هندەك شێوەیێن دی وەکو گەنگەشێن ڤەکری و سمیناران ب خۆڤە گرتییە.

رێکا گەنگەشێ وەکو بەرسڤدانەکێ بۆ داخوازیان پەیدا بوویە. د ڤێ رێکێدا دهێتە گوتن کو قوتابی بەشداربوویەکێ ئەرێنی بیت د ناڤ پرۆسا زانستیدا کو بریتیە ژ دانوستاندنەکا زارەکی د ناڤبەرا قوتابی و مامۆستایدا. لڤێرێ رۆلێ قوتابی ئەرێنیە و رەنگە دانوستاندن د ناڤبەرا قوتابیان بخۆدا ژی بهێتە کرن لێ پێدڤیە لژێر چاڤدێریا مامۆستاییدا بیت.

رێکا گەنگەشێ پشتبەستنێ لسەر پرنسیپێ گونجاندنێ د ناڤبەرا مامۆستای وقوتابیدا دکەت. ئەڤ رێکە دشێت د ناڤبەرا قوتابیان بخۆ ژیدا بیت ئەڤ رێکە ژ پێخەمەت هەلسەنگاندن، راڤەکرن و پێشکێشکرنا بابەتێ خواندنێ دهێتە ئەنجامدان و قوتابی دێ گەنگەشێ و دیالۆکێ کەت و پێدڤیە پرسیارێن ئازرێنەر بهێنەکرن و بەرسڤێن گونجای بۆ بهێنە دیتن. و د ئەنجامدا و ب گشتی ئەڤ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

پرسيار و بەرسڤدانە ب رێكا بەرسڤدانێ يانژى رێكا پرسياران دهێنە بناڤكرن (خضر، ٢٠٠٦، ص ١٨٣- ١٨٤).

مامۆستا دێ لدويف رێكا گەنگەشێ پرسياران ئاراستەى قوتابيان كەت و قوتابى ژى دێ ب رەنگێ (هێنانا نموونان، ئەگەرێ وێ، پژاندن يان هەلێنجانێ) بەرسڤێن خۆ ددەن.

رێكا گەنگەشێ بتنێ بريتى نينە ژ پرسيارەكێ كو مامۆستا ئاراستەى قوتابى دكەت، چونكى ئەڤ چەندە گەنگەشەكا باشا زانستى بەرهەڤ ناكەت، لەوا جوداهيەك دناڤبەرا رێكا پرسيار و بەرسڤاندا هەيە. د شێوازێ پرسيار و بەرسڤاندا پەيوەنديكرنا قوتابى لگەل بابەتى بتنێ دێ گرێداى وان پسياران بيت يێن كو مامۆستا ئاراستە دكەت. ب تنێ ئەو دێ بەرسڤێ لسەر دەن يانژى هندەك قوتابى دێ پرسياران ئارستەكەن و لڤێرە دەليڤەكا تەمام بۆ هەمى قوتابيان ناهێتە رەخساندن كو برەنگەكێ باش گونجاندنێ لگەل بابەتێ زانستى بكەن. لڤێرە پرسياركرن دبيتە تاكە پيڤەر ژ بۆ هەلسەنگاندنا پرۆسا وانەگوتنێ و ب تنێ قوتابى دێ لدويف بەرسڤا وان پرسياران گەرهن يێن مامۆستاى لدويف بابەتێ خواندنێ بەرهەڤكرين. ل ڤێرێ هەمى قوتابى دێ پێكولێ كەن بەرسڤا وان پرسياران بدەن. ئەگەر هندەك قوتابى نەشيان بەرسڤ بدەن دێ بنە جهێ رەخنەگرتنێ و ئەڤ چەندە ژى بەرۆڤاژى ئارمانجا رێكێن گەنگەشێيە (السامرائى وأخرون، ١٩٩٤، ص ٥١- ٥٤).

پێدڤيە د ناڤ رێكا شەنگەشێدا، هەمى قوتابى پشكدارييێ د گەنگەشێدا بكەن، ئەڤە ئەگەر ژمارا وان گەلەك نەبيت، لێ ئەگەر ژمارا وان گەلەك بوو، ئەڤجار پێدڤيە قوتابى لسەر چەند گرۆپەكان بهێنە دابەشكرن و بۆ هەر گرۆپەكێ بابەتەك يانژى سەرە بابەت ژ وانێ بهێتە تەرخانكرن. لڤێرە دەليڤە ب هەمى قوتابيان دهێتەدان داكو ئەو بخۆ لدويف بابەتێ خواندنێ بەرسڤێ بدەن و پێدڤيە مامۆستا ژێدەرێن راستەوخۆ گرێداى بابەتى بۆ وان دابينبكەن (السامرائى وأخرون، ١٩٩٤، ص ٥١- ٥٤).

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

سەبارەت شێوازێن ریکا گەنگەشێ هندەك ژێدەر جەختێ لسەر هندێ دکەن کو رێکا گەنگەشێ لدویڤ دوو شێوازان دهێتەکرن:

شێوازێ ئێکێ:

لدویڤ ڤی شێوازی، مامۆستا پرسیارەکێ ژ قوتابیان دکەت و قوتابیەك دێ بەرسڤێ دەت و پاشێ مامۆستا دێ لسەر بەرسڤێ ئاخڤیت و ئەگەر بەرسڤا قوتابی یا تەواو نەبیت ئەڤجار پێدڤیە مامۆستا وێ پرسیارێ ژ قوتابیەکێ دی بکەت و پاشی دێ ئاخڤیت لسەر وێ بەرسڤێ ژی و پاشی دێ مامۆستا پرسیارەکا دی ئاراستەی قوتابیان کەت و بڤی رەنگی ئەڤ شێوازە دهێتە پەیرەوکرن هەتا وانە ب دوماهیک دهێت. د ڤی شێوازیدا رۆلێ قوتابی یێ ئەرێنیە و هەمی قوتابی دشێن پشکدارییێ بکەن و پشتبەستنێ لسەر مامۆستای نەکەن. هێلکاریا خوارێ سەمتا گەنگەشێ د ناڤ وانێدا خۆیادکەت.

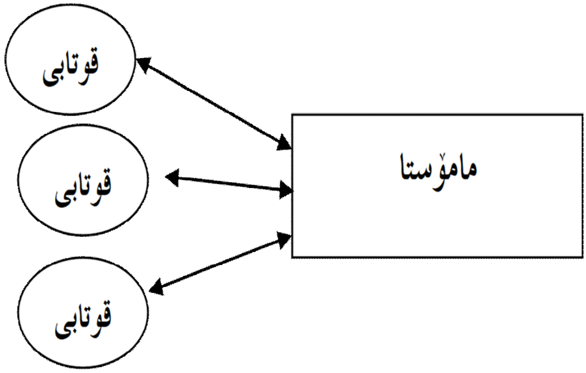

هێلکاریا ١: سەمتا گەنگەشێ لدویڤ شێوازێ ئێکێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

شێوازێ دوویێ:

لدویف شێوازێ دوویێ، مامۆستا دێ پرسیارەکێ یانژی هزرەکێ پێشکێشکەت و دێ ئازادیا بەرسڤدانێ دەتە قوتابیان. ئەڤ چەندە ئاماژێ ددەتە هندێ کو گونجاندن بتنێ لسەر قوتابی و مامۆستای نینە، بەلکو گونجاندن د ناڤبەرا هەمی ئالیاندا درۆستبوویە بۆ گەهەشتنا بەرسڤا گونجای. لڤێرە رۆلێ مامۆستای بتنێ دێ سەرپەرشتیا گەنگەشێ بیت و بتنێ ل دەمێ پێدڤی دێ مایێ خۆ د گەنگەشێدا کەت. ئەڤ شێوازە ژ شێوازێ ئێکێ ئەکتیڤترە، چونکی هەمی پێکڤە دکەڤنە د ناڤ بازنا گەنگەشێدا. هێلکاریا (٢) سەمتا گەنگەشێ لدویف ڤی شێوازی نیشانددەت.

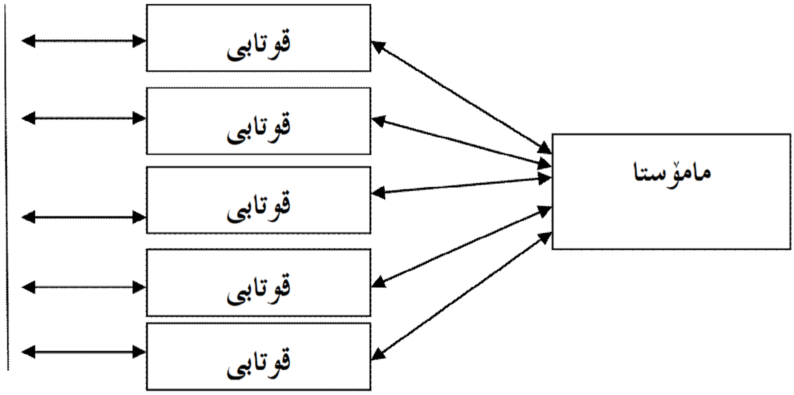

هێلکاریا ٢: سەمتا گەنگەشێ لدویف شێوازێ دوویێ

(عطية، استراتيجيات حديثة، ٢٠٠٨، ص ٢٢٠- ٢٢٢)، (خطابية، ٢٠٠٥، ص٢٤٤).

ڤەکۆلەری د ناڤ ڤێ ڤەکولینێدا هەردوو شێوازێن باسکری بکارهینانە، لێ زێدەتر جەخت لسەر شێوازێ دوویێ کریە داکو دەلیڤێ پشکداریکرنێ د ناڤ گەنگەشێدا بۆ زۆرترین ژمارا قوتابیان برەخسیت.

٠٢. جۆرێن گەنگەشێ:

گەنگەشە ژلایێ هەلویستێن فێرکاریڤە دابەشی چەند جوران دبیت، ژوانا:

١) ژلایێ ژمارا پشکدارانڤە:

أ- گەنگەشا دووقۆلی: ئەڤ جورە دناڤبەرا مامۆستا وقوتابیدا یانژی د ناڤبەرا قوتابیان ب خۆدا دهێتەکرن.

ب- گەنگەشا کۆمی: هەمی پشکداریێ د ڤی جوریدا دکەن و بەربەلاڤترین جورە د ناڤ وانەگوتنێدا، چونکی ئەڤ جورە دەلیڤێ ددەتە هەمی قوتابیان کو پشکداریێ د ناڤ گەنگەشێدا بکەن.

٢) ژلایێ ئازادیا گەنگەشێڤە:

أ- گەنگەشا ئازاد: ئەڤ جورێ گەنگەشێ پێخەمەت بەرهەمهینانا هزران دهێتەکرن کو ژ ئەنجامێ هژاندنا هزران دهێتە بدەستڤەهینان. ئەڤ جورە د ناڤ پولێدا دهێتە بکارهینان داکو ئازادیا هزرکرنێ ژ بۆ بەرهەمهینانا هزران بهێتەدان. بابەتەکێ دیارکری بریکا پرسیارێن ڤەکری یان فلم دهێتە ئاراستەکرن و ئازادیێ ددەتە هەمی قوتابیان کو بۆچوونێن خۆ لدور بابەتی دەرببڕن و چ بۆچوون ناهێنە رەدکرن هەتا دگەهنە بەرسڤا گونجای.

ب- گەنگەشا سەمتکری: ئەڤ جورێ گەنگەشێ د ناڤ بابەتەکێ دیارکریدا دهێتەکرن، لێ هزرکرن د ڤی بابەتیدا یا گرێدای و دەستنیشانکریە د ناڤ ئێک سەمتدا کو ژلایێ مامۆستایڤە و پێش وەخت هاتیە ئامادەکرن. ئەڤ جورە بەربەلاڤترین جورێ گەنگەشێیە د ناڤ وانەگوتنێدا، چونکی ئەو بابەتێن قوتابی دخوینن هەمی پێشوەخت د دەستنیشانکرینە و پێدڤیە ئەو پرۆگرام هەمی بهێتە خواندن و ئارمانجێن وی لدەمێ دەستنیشانکری بهێنە جێبەجێکرن. دەرکەفتن ژ ڤی پرۆگرامی ب زەحمەتە چونکی سیستەمێ پەروەردی رێکێ نادەتە ڤێ چەندێ (عطية، ٢٠٠٩، ص ٣٩٨- ٣٩٩).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٣) ژلایێ رێڤەبرنا گەنگەشێڤە:

أ – گەنگەشا مامۆستا ب رەنگەکێ راستەوخۆ ب رێڤەدبەت:

د ڤی جوریدا مامۆستا بەرپرسێ ڕاستەوخۆیە ژ رێڤەبرنا گەنگەشێ و پێشکێشکرنا پرسیاران، لێ دەلیڤێ د دەتە قوتابیان کو پشکداریێ د ناڤ گەنگەشێدا بکەن و پشکداریا قوتابیان، دێ لدویف ڕێنماییێن وی بیت.

ب- گەنگەشا ئێک ژ قوتابیان د ناڤ گرۆپەکێدا ب رێڤەدبەت:

د ڤی جورێ گەنگەشێدا، مامۆستا دێ قوتابیان دابەشی چەند گرۆپەکێن بچویک کەتن کو ژمارا هەر گرۆپەکێ ژ هەشت قوتابیان دەرباز نابیت. ئەڤ قوتابیە دێ د ناڤ خۆدا کەسەکێ هەلبژێرین بۆ رێڤەبرنا گەنگەشێ و هەمی قوتابییێن ڤی گرۆپی دێ دانوستاندن و گەنگەشێ لسەر بابەتی کەن هەتا دگەهنە چارەسەریەکا باش بۆ بابەتی. ئەڤ پرۆسە هەمی، دێ لژێر سەرپەرشتیا مامۆستای بیت.

ج- گەنگەشا ئێک ژ قوتابیان ب هاریکاریا مامۆستای ب رێڤەدبەت:

د ڤی جورێ گەنگەشێدا، مامۆستا دێ ئێک ژ قوتابیان هەلبژێریت داکو گەنگەشێ ل جهێ وی ب رێڤەببەت ئەڤ قوتابیە دێ جهێ مامۆستای گریت و دێ پرۆسا گەنگەشێ و دابەشکرنا ڕۆلێ قوتابیان ب هاریکاریا مامۆستای ب رێڤەبەت و دێ دەلیڤێ دەتە هەمی قوتابیان کو پشکداریێ د گەنگەشێدا بکەن و بۆچوونێن خۆ دەرببڕن. ئەڤ قوتابیە بتنێ رێڤەبرنا گەنگەشێ وقوتابیان دابەشناکەت، بەلکو دێ پرسیاران ژی ئاراستە کەت و دێ بەرسڤا پرسیارێن قوتابیان ژی دەت. مامۆستا مایێ خۆ د ڤێ گەنگەشێدا ناکەت، بەلکو بتنێ دەمێ هندەك زانیارییێن شاش دهێنە پێشکێشکرن یانژی وان زانیاریان پێدڤیاتی ب ڕاستڤەکرنێ یان زێدەکرنێ هەبیت، مایێ خۆ تێدا دکەت (یوسف ویوسف، ٢٠٠٥، ص ٧١).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڤەكۆلەری د ناڤ ڤێ ڤەكولینێدا و لدویف هەلویستێ فێركاری زێدەتر ژ جورەكێ گەنگەشێ بكارهینایە. هندەك جاران گەنگەشا دووقۆلی بكارهینایە و هندەك جاران ژی گەنگەشا كۆمی وهندەك جارێن دی گەنگەشێن ئازاد وسەمتكری بكارهینایەنە. هەروەسا هندەك جاران ڤەكۆلەری بخۆ گەنگەشە ب رێڤەبرییە و هندەك جارێن دی قوتابیەك هەلبژارتیە بۆ رێڤەبرنا گەنگەشێ.

٣. قۆناغێن رێكا گەنگەشێ:

رێكا گەنگەشێ د ناڤ سێ قۆناغاندا دبووریت، ئەو ژی ئەڤەنە:

قۆناغا ئێكێ: بەری گەنگەشێ و ڤان خالان بخۆڤە دگریت:

- دەستنیشانكرنا ئاریشێ یانژی بابەتێ گەنگەشێ.
- دەستنیشانكرنا رەگەزێن سەرەكیێن ئاریشێ.
- دەستنیشانكرنا ئارمانجێن فێركارییێن چاڤەرێكری.
- دەستنیشانكرنا رۆل وچالاكیێن قوتابی و مامۆستای.
- دەستنیشانكرنا ژێدەرێن پەیوەندی ب بابەتیڤە هەی.
- دەستنیشانكرنا شێوازێ گەنگەشێ و رێكا پێ دهێتە رێڤەبرن.
- بەرهەڤكرنا پرسیارێن پێدڤی ژ بۆ ئازراندنا گەنگەشێ و هەلسەنگاندنا وێ (الزيادات وقطاوی،٢٠١٠ ص ٢٥٠).

قۆناغا دوویێ: لدەمێ گەنگەشێ و ژڤان خالان پێكدهێت:

پالدان و ئازراندنا قوتابیان ژ بۆ پشكداریكرنێ د ناڤ گەنگەشێدا، كو برێكا پێشكێشكرنا پرسیارێن ئازرێنەر دهێتەكرن و د ئەنجامدا قوتابی بەرەڤ وانێ دهێتە پالدان. پێكولێ دهێتە كرن كو گرێدانەكێ د ناڤبەرا زانیارییێن بەرێ و یێن نهۆیێن قوتابیدا دروست بكەت، داكو چارەسەرییەك بۆ بابەتی بهێتە دیتن.

- دابەشكرنا قوتابیان د ناڤ هندەك كۆمێن بچویكدا یانژی لدویف دەستنیشانكرنا مامۆستای د ناڤ پۆلێدا.

- دەستپێکرنا گەنگەشێ لدور بابەتی پشتی کو چەندین یاسا لدور بابەتی بۆ قوتابیان هاتینە پێشکێشکرن و دیسان پێدڤیە گیانێ رێزگرتنێ و وەرگرتنا هزرا بەرامبەر د ناڤ قوتابیاندا بهێنە بەلاڤکرن.
- پاڵدانا قوتابیان بۆ پشکدرایکرنێ د ناڤ گەنگەشێدا.
- دەستنیشانکرنا چارەسەریان، بەرسڤان یانژی بۆچوونێن دروست لدویف ئەنجامێن گەنگەشێ و نڤێسینا برەنگەکێ پۆختەکری لسەر تەختە رەشی.

قۆناغا سێیێ: بریتیە ژ پرۆسا هەلسەنگاندنا گەنگەشێ کو هەر ژ قۆناغا ئێکێ و هەتا ب دوماهیک هاتنا وانێ بخۆڤە دگریت. ئەڤ قۆناغە ژ ڤان تەوەران پێک دهێت (ئاستێ پشکداریا قوتابیان د ناڤ گەنگەشێدا، بهایێ بۆچوونان، چوانیا ب رێڤەچوونا گەنگەشێ، چارەسەرییێن گەهەشتینێ، هەلێنجان، بژاندنا ئەنجامان)(امبوسعیدیوالبلوشی،٢٠١١،ص١٤٤)، (عطیة،٢٠٠٩،ص٤٠٢)

٤. باشییێن رێکا گەنگەشێ:

رێکا گەنگەشێ چەندین باشی هەنە ژ وانا:

١. د شیاندایە ئەڤ رێکە د ناڤ پرانیا قۆناغێن خواندنێدا بهێتە بکارهینان و دیسان د شیاندایە د ناڤ پرانیا بیاڤێن خواندنێ ژیدا بهێتە بکارهینان.
٢. برێکا پشکداریکرنا قوتابی دناڤ گونجاندنا جڤاکیدا وەرارێ ب تێگەهێ خۆیاتیێ لدەڤ وی ددەت.
٣. هزرێ دئازرینیت، داهێنانێ پەیدادکەت، گیانێ رێڤەبرن و بژارەیێ لدەڤ قوتابی پەیدادکەت.
٤. جیاوازییێن تاکی لناڤ قوتابیان لبەر چاڤ وەردگریت، ئەڤ چەندە ژی برێکا گونجاندنا کاری لدویف جیاوازییێن هەر قوتابیەکێ دهێتەکرن، واتە ئەرکەکێ لدویف شیانێن وی پێ دهێتە سپاردن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٥. هاریکاریا قوتابیان دکەت ژ بۆ وەرگرتنا شارەزاییێن پەیوەندیکرنێ و گونجانێ لگەل کەسێن دی و ب تایبەتی شارەزاییێن ئاخفتنێ و دەربڕینێ (الزیادات وقطاوي، ٢٠١٠، ص ٢٤٩)، (خطابية، ٢٠٠٥، ص ٢٧١).

٦. هاریکارە بۆ خورتکرنا شێوازێ دیموکراتییێ د ناڤ قوتابیاندا.

٧. خورتکرنا پەیوەندی و هەستێ ڕێزگرتنێ دناڤبەرا قوتابی ومامۆستایدا و د ناڤبەرا قوتابیان ب خۆدا.

٨. ئەڤ ڕێکە ل شوینا مامۆستا ببیتە سەنتەر، قوتابی دکەتە سەنتەرێ چالاکیێ (عطاالله، ٢٠١٠، ص ٢٣١).

٩. فیدباکی بۆ قوتابیان بەرهەڤدکەت.

١٠. وێرەکیا ئەدەبی و زیرەکیا پێشکێشکرنا بۆچوونان لدەڤ قوتابی پێشدئێخیت.

١١. هاریکاریا مامۆستای دکەت ژ بۆ هەڵسەنگاندنا چالاکیێن قوتابیان، و هاریکارە ژ بۆ ڤەدیتنا شاشیان لدەڤ قوتابیان و ڕاستڤەکرنا وان شاشیان ب ڕێکا گەنگەشێ.

١٢. گەنگەشە هاریکارە ژ بۆ چەسپاندنا زانیاریان و ژبیرنەکرنا وان، چونکی گەلەك قوتابی پشکداریێ د ناڤدا دکەن (فلمنیک، الیزابت، ١٣٧٣، ص ٨٨).

١٣. پەیداکرنا هزرکرنەکا هویر وبژارە و لێکدانەڤەیی لدەڤ قوتابیان.

١٤. گەشەکرنا گیانێ هەڤکاریێ و بەرپرسایەتیێ لدەڤ قوتابیان.

١٥. گەشەکرنا هژاندنا هزران لدەڤ قوتابیان (سلامة، ٢٠٠٩، ص ١٤٩- ١٥٠)، (جابر، ٢٠٠٥، ص ١٦٩- ١٧٠)

١٦. قوتابی پتر هەست ب بەرپرسایەتیێ دکەت.

١٧. گەشەکرنا شیانا پەیوەندیکرن و ڕێڤەبرنێ لدەڤ قوتابی.

١٨. دروست بوونا ژینگەهەکا شاد و پاڵدەر.

١٩. قوتابی سەنتەرە و ژینگەهەکا گونجای پەیدا دبیت و قوتابی ژ هەڤدوو فێر ببن (تبریزی، ١٣٨٩، ص ٥٤)، (نیساری، ١٣٥١، ص ٤٤-٤٥).

ب دیتنا زۆربەی زانایان پشکداریکرنا قوتابی د پرۆسا وانەگوتنێدا کاریگەرییەکا ئەرێنی دکەنە سەر باوەری بخۆبوون، چاپوکییێن جڤاکی، هەست ب سەر بەرزیکرنێ و پێشکەفتنا ئاستێ پەروەردەیی لدەڤ، ب تایبەتی ل قۆناغێن سەرەتایی و ناڤنجی (یاریاری و دیطران، ١٣٨٧، ص ١٥١).

٥. بنەماییێن ئەکتیڤکرنا گەنگەشێ:

چەندین پرنسیپ یانژی تێبینی هەنە کو پێدڤیە مامۆستا ژ بۆ ئەکتیڤکرنا گەنگەشێ لبەر چاڤ وەربگریت ژ وانا:

- پێدڤیە مامۆستا لسەر بابەتی یێ زالێ بیت ویێ بەرهەڤ بیت بۆ هەر پرسیارەکا ژێ بهێتەکرن.
- دەستنیشانکرنا ئاستێ زانیارییێن پێشوەخت لدەڤ قوتابیان بەری کو گەنگەشە دەستپێبکەت.
- پێشوەخت پرسیار بهێنە بەرهەڤکرن و دیسان پێدڤیە دەمێ پێشکێشکرنا وان پرسیاران بهێتە دەستنیشانکرن.
- پێدڤیە گەنگەشە یا بەرەڤ ئارمانجا بابەتی سەمت کریبیت.
- پێدڤیە پرسیار د ئاشکەرا بن و هەمە رەنگ بن و جیاوازییێن تاکی لبەر چاڤ هاتبنە وەرگرتن.
- پێدڤیە هەمی قوتابی پشکدارییێ د ناڤ گەنگەشێدا بکەن و پێدڤیە گوهداریا بۆچوونێن وان بهێتەکرن وریز لێ بهێتەگرتن.
- قوتابی بهێنە هاندان داکو پشکدارییێ د ناڤ گەنگەشێدا بکەن (عطیة، ٢٠٠٨، فهم المقروء، ص ٢٢٦).
- قوتابی فێری هندێ دکەت کو ریزێ ل هەڤالێ خۆ بگریت و ژێ تورە نەبیت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- رەخساندنا دەمێ گونجای بۆ هەر قوتابیەكێ داكو ئازادانە دەربڕینێ ژ بۆچوونێن خۆ بكەت.
- رێڤەبرنا گەنگەشێ برەنگەكێ رێكخستی.
- پاڵدانا قوتابیان بۆ گوهداریكرنێ دەمێ كەسێن دی دئاخڤن (قطاوی، ۲۰۰۷، ص ۱٥۸)
- خورتكرنا بەرسڤێن قوتابیان.
- پێشكێشكرنا فیدباكێ خوری.
- پشبەستن ب پرنسیپێن هژاندنا هزران لدویڤ هەلویستێ فێركاری.
- دابینكرنا هندەك ژێدەران بۆ قوتابیان.
- باشترە ئەگەر رۆلێ مامۆستای رۆلەكێ سەمتكەر و راستڤەكەربیت و هەمی دەمێ گەنگەشێ بۆ خۆ تەرخاننەكەت (سلامة، ۲۰۰۹، ص ۱٥۱- ۱٥۲)

د ڤی بیاڤیدا هندەك ژێدەر ئاماژێ د دەنە هندێ كو پێدڤیە مامۆستا هشیاری ڤان خالان بیت:

- كونترۆلكرنا قوتابیێن زیرەك لسەر گەنگەشێ.
- خۆ دویرئێخستن ژ پرسیارێن نە گەلەك فەر.
- خۆ دویرئێخستن ژ بەرسڤێن كۆمی.
- گەنگەشەكرنا وان بابەتان یێن كو بیاڤێ گەنگەشێ د ناڤدا هەیە.
- ژ دەست نەدانا دەمی ب وان هزرانڤە یێن كو قوتابی ژ گەنگەشا بابەتی دویر دئێخن (الفتلاوی، ۲۰۱۰، ص ۱۱٦)، (فرج، ۲۰۰٥، ص ۸۹)

ب دیتنا ڤەكۆلەری ئەو خاڵ و تێبینی و پرنسیپێن ژ بۆ ئەكتیڤكرنا گەنگەشێ هاتینە باسكرن هەمی د كەڤنە د ناڤ رۆلێن مامۆستای و قوتابیدا و پێدڤیە ئەڤ خاڵە هەمی د ناڤ پرۆسا گەنگەشێدا بهێنە ئەكتیڤكرن.

تەوەرێ سێیێ

چێژا ئەدەبی

١. دەرازینک:

ئەدەبیات ب رەنگەکێ گشتی بریتیە ژ پێکهاتەکێ زمانییێ هێمادار کو دەربرینێ ژ ئەزموون و سەرەدەریا مرۆڤان لگەل ئێک دکەت، ئانکو ئەم دشێین بێژین ئەدەب خۆدیکا جڤاکیە و هەمی رەفتار و کار و کریارێن جڤاکێ مرۆڤایەتی د ناڤدا رەنگڤەددەت، بەلێ هەروەکو دهێتە تێبینیکرن و ژبەر جڤاکێ مرۆڤان بەردەوام د گەشەکرن و پێشکەڤتنێدایە. ئەدەبیات ژی لسەر چەندین رێباز و قوتابخانان هاتیە پۆلینکرن و دەستپێکا ڤان هەمی رێبازان ژی بۆ رێبازا ئەدەبێ کلاسیکی دزڤریتەڤە کو ب درێژاهیا دیرۆکێ چەندین وەرچەرخان و گورانکارییێن دیرۆکی و جڤاکی د ناڤ جڤاکێ مروڤایەتیدا بخۆڤە دیتینە (حوسێن، ٢٠٠٧، ل ٧). دەستپێکا ئەدەبێ ب رێبازا کلاسیک هاتیە بناڤکرن، کو ئەڤ چەندە ژی ژ ئەگەرێ وان ساخلەتان بوون یێن کو ڤێ ئەدەبیاتێ بخوەڤە دگرتن، ژلایەکێ دیترڤە ئەگەر ژ روانگەیەکا دیڤە بنێرینە تێگەهێ ئەدەبیاتی دێ بینین کو(هونەر ب گشتی و ئەدەبیات ب تایبەتی هەر ژ کار و پەروەردەکرنێ تاکو دگەهیتە فەلسەفێ و ئایینی یێ گرێدای بوو ب هەمی کارو چالاکییێن مروڤیڤە.)(ئیسماعیل، ٢٠١٠، ل ١١)

ئەدەب د خۆیاتیا خۆدا دەربرینێ ژ هەمی قۆناغێن ژیانا مرۆڤی دکەت، ب تایبەتی ژلایێ پەروەردەیی و رەفتاریڤە تاکو دگەهیتە قوناغێن هزرا مەزنا ئالۆز کو فەلسەفەیە، ئانکو دەربرینێ ژ فەلسەفا مرۆڤی دکەت یانژی بێژین دەربرینێ ژ دیتنا فەلسەفیا مرۆڤی دکەت بۆ ژیانێ و جڤاکی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ل دوماهیێ پێدڤیە ئاماژێ بدەینە هندێ کو سەرەرای هندێ کو چەندین تیۆر و روانگێن زانستی و رەخنەیی و فەلسەفی بۆ سروشت و تێگەهێ ئەدەبێ هاتینە دانان، بەلێ چەندین تەوەرێن ڤەشارتی و مژاوی ژی خۆ ب سەر تێگەهێ ئەدەبیاتێدا، کێشاینە و دبنە کوسپ و ئاستەنگ دریێکا بریاردان لسەر هەمی پێکهاتا ئەدەبیاتێ. بو نمونە تەوەرێ ئەبستمولۆژی و چێژێ هندەك ژوان ئاستەنگانە یانژی هندەك ژوان بنگەهانە د ناڤ ئەدەبیاتتێدا کو پێدڤیە ڕاڤەکرن و ڤەکولینێن باش لسەر بهێنەکرن داکو د ناڤدا بومە سروشتێ ئەدەبیاتێ ب تەواوی خۆیا ببیت، چونکی ئەگەر کەسەکی چێژا هونەری ب گشتی و ئەدەبی ب تایبەتی نەبیت، ئەڤە ئەو کەس نەشێت ب تەواوی تێگەهێ ئەدەبی بەرجەستەبکەت (زاید، ٢٠١١، ص ١١).

ئەدەبیاتێن پەروەردەیی و رەخنەیی و رەوانبێژی، کو پەیوەندی بڤی بابەتیڤە هەنە ئاماژێ ددەنە هندێ کو تێگەهێ چێژا ئەدەبی لدویف نێرینا مرۆڤان جیاوازە،.ب دیتنا هندەك کەسان، چێژا ئەدەبی بەهرەیەکە یانژی هەستەکێ هونەرییە یانژی بریتیە ژخورسک یان داهێنانەکێ کو لگەل ژدایکبوونا مرۆڤی ئەوژی پەیدادبیت. پێخەمەت ئەکتیڤکرن و دەرخستنا ڤێ داهێنانێ لدەڤ مرۆڤی پێدڤیە بەرهەمێن تورەڤان و هوزانڤانێن دی ڤێجا چ پەخشان یان هۆزان بیت بهێنە خواندن داکو هەستێ چێژا ئەدەبی لدەڤ مرۆڤی بهێتە ئازراندن (عفیفی،١٩٨٧،ص٦-٧).

ب دیتنا هندەك کەسێن دی،چێژا ئەدەبی بریتیە ژتێگەهشتنەکا هویر بۆ رەگەزێن تێکستێ ئەدەبی یان ب دەربڕینەکا دی تێگەهشتنەکا هویربینە بۆ ستووینێن کارێ ئەدەبی، وەکو هزرێن هویر و موزیکەکا ب رێکووپێک و سوزەکا ب هێز و ئاشوپەکا کویر. بۆ هندێ کو ئەم د ڤان رەگەز و ستوینێن تێکستێ ئەدەبی بگەهین، پێدڤیە مە چێژا ئەدەبی هەبیت، چونکی چ چێژەك بێی تێگەیشتن نینە و چ تێگەهشتنەك ژی بێی چێژ نینە (مدکور،٢٠٠٧،ص٢٠٩-٢١٠).

هەروەسا بدیتنا هندەك کەسێن دی، چێژا ئەدەبی بریتیە ژ شارەزاییەکا جوانکاری کو ژ ئەنجامێ وێ کارتێکرنێ پەیدادبیت یاکو تێکستێ ئەدەبی لسەر وەرگری دکەت. ئەڤ کارتێکرنە بریتیە ژهەستکرن ب خۆشیا تێکستێ ئەدەبی، واتە

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

گونجانەك دناڤبەرا خواندەڤانی و دەقیدا پەیدادبیت و ب شێوەیەکێ کو وەرگر د ناڤ هەمان ئەزموونا دەقیدا ببووریت (عبدالباری،٢٠١٠،ص٨٧).

هەروەسا بدیتنا هندەك کەسێن دی، چێژا ئەدەبی بریتیە ژبەرسڤدانەکا وژدانی و بەرکاریا وەرگری کو ژئەنجامێ خواندنا وی بۆ کارێ ئەدەبی پەیدادبیت. ئەڤ بەرسڤدانە ژ بنیاتێ کارێ ئەدەبی یانژی ژ دانەیێن هونەرییێن پێکهاتنا کارێ ئەدەبی، وەکی (ئاشوپ،سۆز، موزیک، هتد) پەیدا دبن. ژلایەکێ دیڤە هندەك کەس جەختێ لسەر هندێ دکەن کو چێژا ئەدەبی بریتیە ژهەلسەنگاندنا کارێ ئەدەبی و ئەو بریارا خواندەڤان لدور ڤێ کارێ ئەدەبی ددەت، ئەڤەژی مینا بەرسڤدانەکێیە بۆ لایەنێن جوانیا وی کارێ ئەدەبی (حسین،٢٠٠٠،ص٨٠٧).

کەواتە چێژا ئەدەبی پێدڤی ب هندێ هەیە کو رەگەزێن ئەدەبیێن بەرهەمێ ئەدەبی بۆ وەرگری سەرنج ڕاکێش بن. هەروەسا چێژا ئەدەبی پێدڤی ب هندێ هەیە کو وەرگر د هەمی ئالیێن بەرهەمێ ئەدەبی بگەهیت، چونکی ئەگەر وەرگر نەشیا بچیتە د ناڤ کویراتییا بەرهەمێ ئەدەبی، ئەڤە نەشێت چێژێ ژێ وەربگریت وخوەشیێ ژێ ببینیت. و سەرەرای ڤێ چەندێ ژی چێژا ئەدەبی بریتیە ژپرۆسەکا تەڤگر، ئانکو بریتیە ژتێکەلەکێ ژ سۆز و هۆش و هەستێ مرۆڤی. چێژ دبیتە شارەزاییەکا تەواو بۆ ڕەهەندێ مێشکی و وژدانی وجوانکاری کو جڤاك د ناڤدا بەرجەستە دبیت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

٢. گرنگیا چێژا ئەدەبی:

چێژا ئەدەبی وەکو تەوەرەکێ سەرەکی د ناڤ پرۆسا وەرگرتن و داهێنانا تێکستێن ئەدەبیدا ژ پێخەمەت گەشەکرنا پێل و سەمتێن ئافراندنا تێکستێن ئەدەبی ب گشتی و رەخنەیا ئەدەبی ب تایبەتی. چێژا ئەدەبی بۆ داهێنەر و وەرگری گرنگیەکا وەکهەڤ هەیە. نها بکورتی دێ باسێ گرنگیا چێژا ئەدەبی لدەڤ داهێنەر و وەرگری کەین.

أ. گرنگیا چێژێ بۆ داهێنەری (فرێکەری):

ڤرێکەر یان داهێنەرێ تێکستێ ئەدەبی ئێکەم کەسە کو هەست ب چێژا تێکستێ ئەدەبێ ئافراندی دکەت، چونکی ئەڤ چێژە رەنگڤەدانا هزر و هەست و ئاشوپا وییە (صنورە، ١٩٨٥، ص ٤٣). ل ڤێرێ ئەڤ پرسیارە خۆ دئازرینیت: ئەرێ ڤرێکەر، چێژێ ژهەمی خالێ و برگەیێن بابەتێ خۆ یانژی تێکستێ خۆ یێ ئافراندی وەردگریت ؟. د بەرسڤێدا د بێژین بەلێ، چونکی ئەگەر نڤیسەر هەست ب خۆشی و چێژا تێکستی نەکەت، دێ بۆچی ئافرینیت ؟ دیسان گرنگیا چێژا ئەدەبی بۆ ڤرێکەری خۆ د ناڤ خالەکا دی ژێدا دبینیت، واتە دەمێ (نڤیسەر هزرا خۆ دناڤ وی تێکستێ ئافراندیدا دکەت و کانێ چ جورە هەست یان چ جورە ئاشوپەکا داهێنەرانە د ناڤدا بەرجەستەبکەت و لڤی دەمی دێ هەست بخۆشیا وی تێکستی کەت(عبدالباري، ٢٠١٠، ص٩٣).

ب. گرنگیا چێژێ بۆ چێژ وەرگری:

ب رەنگەکێ گشتی ئەگەر ئەم تەماشەی پرۆسا ئەکتیڤکرنا تێکستێ ئەدەبی بکەین، دێ بینین کو (کارێ داهێنانێ دوو رەهەندێن سەرەکی هەنە کو ژێکڤە نابن و دیسان چ سنوورێن ڤەبر د ناڤبەرا واندا نینن، رەهەندێ خۆیی یێ گرێدای داهێنەریە و رەهەندێ دەرەکی یێ گرێدای وەرگریە (الملحم، ٢٠٠٣، ص ٢١) لدویف ڤێ چەندێ دشێین بێژین کو ئەگەر وەرگر نەبیت، تێکستێ ئافراندی هندی ئیستاتیکا و چێژ د ناڤدا هەبیت ئەکتیڤیێ بخۆڤە نابینیت و لڤێرێ وەرگر

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دبيته ئەو رەهەند يان جەمسەرێ دەرڤەی تێکستی، چونکی ((چێژ وەرگرێ تێکستی ئەو کەسە يێ کو هەمی ئالاڤێن وەرگرتنا تێکستێ ئەدەبی ب رەنگەکێ بژارە بەرجەستە دکەت.. کو خودان هزرکرنەکا رەسەنە و دیسان خودان هشیاری و هویربینیەکا دومدرێژە سەبارەت تێکستێ ئافراندی)) (نصار واخرون، ٢٠٠٧، ص٨٥-٨٤) و بێگومان لدور ڤێ چەندێ ئەڤ وەرگرە دێ ب تێکستی کاریگەربیت و دێ هەست و سۆزێن وی تێکەلی ژینگەها تێکستی بن و دێ چێژێ ژێ وەرگریت (طيب، ٢٠١٢، ل١٣) واتە ئەگەر ئەو تێکستێ ئەدەبیێ ئافراندی هەلگرێ رێژەیەکا رەسەنا مەزنا چێژێ بیت، وەرگر دکەڤیتە د ناڤ پێکهاتا وی تێکستیدا و ئێکسەر دێ چێژێ ژ وی تێکستی بینیت و دێ پێ کاریگەربیت.

خودانێ چێژا ئەکتیڤ دشێت ڤان هەرسێ خالێن ژێری د ناڤ پرۆسا چێژ وەرگرتنا خۆ لدور تێکستی دیار بکەت:

أ. هەلسەنگاندنا بەرهەمێن هونەری و ئەدەبی و هەستکرن ب جوانیا جیهانێ و رادێ وەکهەڤی و گونجاندنێ د ناڤدا.

ب. خۆشی برن ژ ڤێ جوانیێ و هەستکرن ب خۆشیێن تێکستی.

ج. زارڤەکرنا وێ جوانیێ د ناڤ کار و هزرێن خۆدا (الشايب، ١٩٩٢، ص١٤٢).

پێدڤیە ئاماژێ بدەینە هندێ ژی کو هەمی وەرگر نە ب رەنگەکێ وەکهەڤ گرنگیا چێژا ئەدەبی دزانن، بەلکو هەر ئێک لدویڤ رادێ بەرهەڤیا سایکولۆژی و هزری و رەوشەنبیری چێژێ ژ تێکستێ ئافراندی وەردگریت، هەروەسا ئەڤ ژێکجوداهیە یا گرێدای وێ هزرا داهێنانێیە یا کو لدەڤ وی کەسی هەی (عربي، ٢٠١١، ص ١٥).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٠٣. جورێن چێژا ئەدەبی:

بێگومان هەر کەسەك خودان چێژەکا تایبەتە و هەر کەسەك ژ روانگەهەکا گرێدای حەز و ئارەزوویێن خۆ یێن کەسی بەرێ خۆ ددەتە چێژ و خۆشی وەرگرتنێ ژ تێکستێ ئەدەبیێ ئافراندی. د ڤی بیاڤیدا و ب رەنگەکێ گشتی، رەخنەگر ڤان جورێن خوارێ ژ جورێن چێژا ئەدەبی دەستنیشان دکەن:

ئێک: چێژا تایبەتی (خۆیی):

ئەڤ جورێ چێژێ ژ کەسەکێ بۆ کەسەکێ دی دهێتە گوهرین و ئەڤ جوداهیە ژی بۆ چەند هوکارێن جورا و جور دزڤریتەڤە. هەر ژبەر ڤێ چەندێ رەخنا خۆدی لسەر بنیاتێ چێژا تایبەتا رەخنەگری خۆ پێشکێشدکەت، چونکی ل ڤێرە رەخنەگر وەرگێرانەکێ بۆ کارڤەدانێن خۆییێن کەسی لسەر تێکستێ ئەدەبی دوەشینیت (عبدالباري، ٢٠١٠، ص٩٤).

دوو: چێژا گشتی:

((کومەکا کەسان لسەر جورەکێ چێژێ رێکدکەڤن، بەلێ ب مەرجەکێ کو ڤێ کۆما کەسان ئێک رەوشا دیارکری د ناڤبەراواندا هەبیت))، بۆ نموونە کو ئێک بەرەبایێ د ناڤ ئێک ژینگەهدا دژیت و ژبەر کو ئەڤ کەسە هەمی خودان سیمایەکێ گشتییێ هەڤپشکن، ئەڤ جورە چێژەکا گشتی لدەڤ وان پەیدا دکەت و دشێت ئەڤ چێژە ب هێز بکەڤیت یان لاواز بیت یان تەنگ بیت یانژی پان ببیت (عبدالباري، ٢٠١٠، ص٩٤).

سێ: چێژا بەربەلاڤ:

ئەڤ جۆرە چێژە ژ بەر سرۆشتێ خەلکێ یێ مرۆڤایەتی لدەڤ هەمی خەلکێ هەیە واتە هەمی حەز ژ جوانیێ دکەن، ئەڤجا ئەڤ جوانیە چ سرۆشتی بیت یانژی دەستکردبیت، هەروەسا دشێت د ڤێ رەوشێدا بەرەبایەکێ دیارکری د ناڤ ئێک ژینگەهدا دروست ببیت(بارت، ١٩٩٢، ص٥٣).

چوار: چێژا ئاسایی:

ڤی جورێ چێژێ پێدڤی ب هندێ هەیە کو بڕیاردان لدویڤ بەهرەی یانژی هەستێن کەسیێن خورستی لسەر بەرهەمێ ئەدەبی بهێتە دان. چێژوەرگرتنا کەسی بڤی رەنگی دبیتە ئەگەر کو بریارا لسەر بەرهەمی یا سنووردار و دەستپێکی بیت، چونکی لڤێرێ، بۆچوونا ئاسایيا کەسوکی دهێتە دەربڕین کا ئەرێ ئەڤ بەرهەمە یێ جوانە یانژی یێ کرێتە.(العشماوي، ١٩٦٧،ص٤٢٤).

پێنج: چێژا رەوشەنبیری:

چێژوەرگرتن د ڤی جوریدا بتنێ پێدڤی ب بەهرێ و خورسکێ نینە، بەلکو پێدڤی ب رەوشەنبیریا کەسی ژی هەیە ب تایبەت ئەو رەوشەنبیریا لدور ئەدەب و هونەرێ و قوتابخانێن وان دئاخڤیت و بڤێ چەندێ ئەڤ کەسە دێ رەوشەنبیریا بەرەبایێن بەری خۆ ژی تێکەلی ڤێ چێژ وەرگرتنێ دکەت (عبدالباري، ٢٠١٠، ص٩٦).

شەش: چێژا هەستی:

چێژەیا هەستی یا گرێدایە ب تامێن خوارنێڤە و تامێن باش ژ تامێن زیانبەخشی جودا دکەت. ئەڤ جورە هەستە گەلەك نێزیکی خورسکا دەستپێکیا مرۆڤی دبیت، چونکی یێ گرێدای کەرەستێن خوارنێیە و ئەڤ جورە پێخەمەت وەرگرتنا چێژێ پێدڤیە تشتەکێ بەرهەست هەبیت و تشتێ بەرهەستێ زمانی ژی یان دێ یێ پەسەندکری بیت یانژی دێ ئێکسەر هێتە رەدکرن (البنداري، ١٩٨٩، ص ١٠ - ١١).

حەفت: چێژا مەعنەوی:

ئەڤ جورە جەختیێ لسەر دیارکرنا لایەنێن جوانیێ دکەت د ناڤ تێکستێ ئەدەبیدا و لسەر ڤێ چەندێ بریارێ لسەر بەرهەمی ددەت. ئەڤ جورێ چێژێ یێ گرێدای کەسێن زیرەك و خودان شیانە چونکی زێدەتر چێژەکا مەعنەوی و وژدانیە و هەستپێکرنا سایکولۆژی و نەزمانی رۆلێ خۆ دگێریت ژ بۆ بڕیاردان لسەر جوانی یان کرێتی یا بەرهەمێ ئەدەبی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

هەشت: چێژا نەرێنی:

ئەڤ جورێ چێژێ، وەرگرێ تێکستێ ئەدەبی تێکەلی پرۆسا چێژوەرگرتنێ دکەت، بەلێ ب مەرجەکێ کو وەرگری شیانێن شلوڤەکرن و راڤەکرنا تێکستی نەبن. لڤێرێ وەرگر بتنێ هندەك ئالیێن تێکستی دبینیت نەشێت ئەگەرێن وێ جوانیێ یانژی وێ چێژوەرگرتنێ بزانیت (عبدالباري، ٢٠١٠، ص٩٦).

نەه: چێژا ئەرێنی:

د ڤی جوریدا، وەرگر دشێت لایەنێن جوانی و کرێتیا تێکستی ژێکجودا بکەت و ب رێکا شلوڤەکرنێ دەربڕینێ ژێبکەت. وەرگر ب شارەزایی دەربڕینێ ژ وێ جوانیێ دکەت و تێکستی شرۆڤەدکەت و ئەگەرێن وێ جوانیێ ژی د ناڤ دەقیدا دیاردکەت (الشايب، ١٩٩٢، ص١٢٣-١٢٤).

ب دیتنا ڤەکولەری ئەڤ نەهـ جورێن چێژا ئەدەبی چ جودابوونێ یان رێگرا بخۆڤە نابینن و هەمی پێکڤە دگرێداینە و بتنێ بریتینە ژ هندەك دابەشکرنێن ڤێ ڤەکولینێ یانژی چەوانیا بەرێخودانا وان.

٤. فاکتەرێن ئەکتیڤکرنا چێژوەرگرتنێ:

بۆ هندێ داکو پرۆسا چێژوەرگرتنێ ب تەواوی ئەکتیڤیا خۆ وەربگریت، کومەکا فاکتەر و هۆکاران کارتێکرنێ لسەر ڤێ چەندێ دکەن، بەرەنگەکێ گشتی دشێین ڤان هۆکارێن خوارێ دەستنیشانبکەین:

أ- ژینگەهـ:

مەبەست پێ ئەو تایبەتمەندیێن سروشتی و جڤاکینە د ناڤ جهەکێ دیاریکریدا. چێژ د ژینگەهەکا یا باژێریدا جودایە ژ چێژێ ژینگەهەکا گوندیدا، چونکی چەندین جوداهیێن مادی و مەعنەوی دناڤبەرا هەردوو جهاندا هەنە. چێژا زێدەرو جودایە ژ چێژا هەژار، زێدەباری ڤێ هندەك چێژ هەنە، پشتبەستنێ لسەر ئاشوپەکێ دویر و کویر دکەن. و هندەك ژی پشتبەستنێ لسەر رامانێ دکەن (الشيالي، ٢٠٠٩، ص٢٣).

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

ب- دەم:

مەبەست ژ ڤی فاکتەری ئەو هوکارێن نوینە کو ل سەردەمەکێ دیارکری د ناڤ جڤاکەکێ دیارکیدا پەیدا دبن. ئەڤ هۆکارە دبیتە ئەگەرێ هندێ کو مرۆڤ ژ سەردەمەکێ بچیتە د ناڤ سەردەمەکێ دی یێ پێشکەڤتیتردا و بڤێ چەندێ زانیاری و تێگەهشتنا مرۆڤی بەرفرهەتر لێ دهێت (اسماعیل، ١٩٨٦، ص٧٧). بۆ نموونە ئەو چێژا ئەدەبیا ل سەردەمێ خانی و جزیری هەی نەوەکی ڤی سەردەمییە، بەلکو جوداهیەك بەرچاڤ د ڤی بیاڤیدا هەیە.

ج- هەستێ کۆمی:

بریتییە ژ وی هەستێ تاگیر بۆ رێچکەیەکا ئایینی یان ئاکارییا دیارکری. چونکی پەسەندکرن یان رەدکرنا بەرهەمێ هونەری بریتیە ژ بەرسڤدانا هەست و حەز و ئارەزوییێن مرۆڤی کو بریتیە ژ بڕیاردانا ڤیان و نەڤیانا لسەر بەرهەمێ ئەدەبی و لدویڤ هەلویستێ ڤرێکەری. ئەڤ هوکارە بۆ وان هەردوو هوکارێن بەری نهو (ژینگەهـ و دەم) دزڤریتەڤە و مێشکێ مرۆڤی لدویڤ هەستێ کۆمیێ ژینگەهـ و سەردەمێ خۆ چێژێ وەردگریت (عبدالباري، ٢٠١٠، ص٩٧).

د- میزاجێ تایبەت:

ئەڤ هوکارە تایبەتمەندترین هوکارە لسەر چێژوەرگرتنێ. میزاج بریتیە ژ وێ کەسایەتیا خویسکا سرۆشتی یانژی ئەو رەگەزێ ژیانا ژیریە کو ب ئەگەرێ جوداهیا وژدانا کەسان ئەوژی جودادبیت، ئانکو ئەڤ هوکارە لدویڤ رەوشا سایکولۆژیا کەسان دهێتە گوهورین (الشيالي، ٢٠٠٩، ص٢٤).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هـ- پەروەردە:

بریتیە ژ پەروەردەیا خێزان و فێرکرنێ و پەروەردەیا تایبەتا تاکە کەسی کو لدویڤ خواندن و رەوشەنبیری و ماقویلی چێژێ لدەڤ کەسان پەیدا دکەت. بۆ هەر کەسەکێ ژی پەروەردەکا تایبەت و جودا هەیە ژ کەسێن دی. سەرەرای هندێ کو ل ناڤ ئێک جهـ و سەردەمدا دژین (اسماعیل، ١٩٨٦، ص٧٩).

ل داویێ دشێین بێژین چ هوکار ژڤان هۆکاران ژ یا دی د گرنگتر نینە و هەر ئێکێ کاریگەرییا خۆ هەیە لسەر پێکهاتا چێژا ئەدەبی لدەڤ تاکە کەسی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٥. فاکتەرێن د بنە ئاستەنگ د رێکا چێژوەرگرتنێدا:

کۆمەکا ئاستەنگان هەنە کو دکەڤنە درێکا تاکە کەسیدا و دبنە ئەگەرێ هندێ کو ئەڤ کەسە نەشێت چێژێ ژ تێکستێ ئەدەبی وەربگریت ؛ ژ وان ئاستەنگان:

أ- زاڵبونا هۆشێ رەخنەیی:

ئەو کەسێ هەر هەلویستەکێ یان رەوشەکا بکەڤیتە بەر، بتنێ ب چاڤەکێ رەخنەیی بەرێ خۆ ددەتێ و بەردەوام هەلسەنگاندنا تێکستێ ئەدەبی دکەت، لگەل تێکستێ ئەدەبی تێکەل ببیت و نەشێت چێژێ ژێ وەربگریت.

ب- خواندنا خاڤ:

چێژوەرگرتنێ پێدڤیاتی ب هشیاری و هەداریێ هەیە، چونکی چێژوەرگرتن ژ تێکستێ ئەدەبی ب رەنگەکێ خۆیی لدەڤ وەرگری دروست نابیت و پێدڤیە وەرگر بخۆ یێ بەرهەڤ بیت بۆ ڤێ چەندێ.

ج- ترس و نەئارامی:

ئەگەر کەس هەست ب ئارامیێ نەکەت نەشێت ب تەواوی ئاگەهداری دورهێلێ دەرڤەی خۆ بیت و ب هەست و سۆز و وژدانڤە خۆ تێکەلی نەستیێ بکەت و بەرەڤ کویراتیا دەقیڤە بچیت.ئەگەر ئەو کەس نەشیا لگەل تێکستێ ئەدەبی هەڤبگریت ئەڤە نەشێت چێژێ ژێ وەربگریت.

د- مایتێکرنا کەسان:

مایتێکرنا کەسێن دەوروبەر دکارێن تایبەتێن وی کەسیدا یانژی چاڤدێریکرن و پاڵدانا وی دبیتە ئاستەنگ د رێکا چێژوەرگرتنێدا، چونکی دەمێ وەرگر هەست دکەت کو کەسەك یێ چاڤدێرییا وی دکەت، د بیتە ئەگەر کو هشیاریا وی لسەر تێکستی نەمینیت و نەشێت چێژێ ژێ وەربگریت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

هـ- لاوازيا ئاستىَ رەوشەنبيرى:

ژبەر كو چێژوەرگرتنىَ پێدڤى ب ئاستەكىَ رەوشەنبيرى هەيە كو وەرگر ب رێكا وى بشێت هەڤديتنەكا هزرى لگەل تێكستىَ ئەدەبى دروست بكەت و دبيت هەر د بنياتدا ئەڤ هەڤديتنە نەهێتە ئەنجامدان چونكى لاوازيا ئاستىَ زمانى و رەوشەنبيريا وەرگرى رێكىَ نادەت هندىَ كو چێژىَ ژ تێكستى وەربگريت.

و- ديتنا هزرييا بىَ هەست و سۆز:

دەمىَ وەرگر تێكستى دخوينيت رەنگە لايەنىَ هزريىَ لاوەكيىَ وى كونترۆلىَ لسەر لايەنىَ هەست و سۆزێن وى بكەت و بەرىَ خۆدانا وى بۆ تێكستى دبيتە ئەگەر كو چێژ ژ تێكستى نەهێتە وەرگرتن و هەست و سۆز و وژدانا وەرگرى نەهێتە ئازراندن و كپ بمينن (اسعد، ١٩٩٧، ص ٣٢-٣٥)، (الجبيلي، ب. س، ص ١٦٨).

٦. بنياتێن پێكهينانا چێژا ئەدەبى:

گەلەك پرنسيپ و بنيات ژ بۆ دروستبوونا چێژا ئەدەبى هەنە، ژ وانا:

١- وەرگرتنا زانياريان لسەر هەمى جورێن ئەدەبىَ بژارە.

٢- زارڤەكرنا وان كارێن ئەدەبيێن بژارە يێن كو بالا خواندەڤانان بۆ رەخىَ خۆ رادكێشن.

٣- ئەكتيڤكرنا ڤەژاندنا بەهرەيا ئەدەبى لدەڤ كەسى (سمك، ١٩٩٨، ص٤٨٥)

٤- تێكەليا وان تورەڤان وهۆزانڤان و رەخنەگرێن زيرەك بهێتە كرن.

٥- زالبوون لسەر هۆشمەنديا خۆ و هۆشىَ خۆ بكەنە ترازيەكا بابەتى ژ بۆ دياركرنا راستييێن ئەدەبى و پەسەندكرنا بەلگەيێن رەخنەگران يانژى رەدكرنا بۆچوونێن وان.

٦- سۆز دبيتە ژێدەرەك بۆ دروستبوونا چێژا ئەدەبى، چونكى ئەڤ سۆزە دبيتە كەنالىَ ڤەگۆهازتنا هەستان بۆ دەروون و وژدانا مرۆڤى (عفيفي،١٩٨٧،ص٩)

٧- پێدڤيە مرۆڤى زانيارييێن باش لدور هەمى جورێن زانستىَ زمانى وەكو مورفۆلۆژى وسينتاكسىَ هەبن. چونكى ئەڤ چەندە دبيتە هاريكار بۆ

هەستکرنەکا باش لدور دارژتنا هونەریا زمانێ بەرهەمێ ئەدەبی و دبیتە خالەکا بنەرەتی بۆ دروستبوونا چێژا ئەدەبی لدەڤ مرۆڤی.

٨- هەروەسا زانینا زانستێ رەوانبێژی کارتێکرنەکا ئەکتیڤ هەیە. بۆ دروستبوونا چێژا ئەدەبی، رەوانبێژی بنیاتەکێ گرنگە ژبۆ دروستبوونا وێنە یێن هونەری د ناڤ بەرهەمێ ئەدەبیدا. (العمدة، ٢٠١٠، ص ١٥٧ ـ ١٥٨)، (عوض، ١٩٩٢، ص ١٦٢).

٩- هەبوونا شارەزاییێ لسەر جوانکارییێ، چونکی هەبوونا شارەزاییێ د بیاڤێ جوانکارییێدا دبیتە هاندەرەك کو ڤرێکەر لدویڤ ڤان شارەزاییان بگەڕهێت و ژینگەهەکا گونجای پەیداکەت ژبۆ وەرگرتنا ڤان هونەرێن جوانکارییێ.

١٠- زاڵبوونا نەستی لسەر هەستی، ئانکو زاڵبوونا لایەنێ دەرڤەی هۆشی لسەر لایەنێ ژناڤدا. مرۆڤ پێکۆلێ دکەت خۆ ژ ئاریشە وئالۆزیێن دەرەکی دویربکەت، چونکی مژویلبوونا مرۆڤی ب ڤان تشتێن دەرەکی دبیتە ئەگەرێ مەزاختنا گەلەك وزەیا دەروونی وهۆشی (الکسوانی وأحزان،٢٠١٠،ص٢٩-٣٠).

٧. مامۆستا و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان:

چەندین بنەما و تێبینی هەنە کو پێدڤیە مامۆستا لبەرچاڤ وەربگریت ژ پێخەمەت پەیداکرنا چێژا ئەدەبی و پاشی گەشەکرنا ڤێ چێژێ لدەڤ قوتابی وەکی:

١. پێدڤیە هوزانا بۆ قوتابی دهێتە خواندن، رەگەزێن (موزیک، هزر و ئاشۆپ، سۆز، درکاندنەکا ئاسان) هەبن.

٢- پێدڤیە مامۆستا ل دەسپێکێ تێکستێ ئەدەبی شرۆڤەنەکەت، بەلکۆ دەلیڤێ بدەتە قوتابیان داکو ئەو ب خۆ لدویڤ شیانێن خۆ د تێکستی بگەهن و پێدڤیە مامۆستا هاریکاریا قوتابیان بکەت کو د تێکستێ بگەهن ژ بۆ تێگەهشتنا باشترا تێکستی بلا قوتابی بۆچوونا خۆ لدور ئارمانجێن تێکستی دیاربکەن و باشترە مامۆستا ژێدەرێن پێدڤی بۆ قوتابیان دابینبکەت.

٣- بۆ رەخنەگرتنێ راهێنان ب قوتابی بهێتەکرن، داکو بشێن برەنگەکێ دروست و بێی ئاستەنگ، د تێکستی بگەهن.

٤- پێدڤیە ماموٚستا نیڤا نمرێن بابەتێ ئەدەبیاتێ بۆ چالاکیێن ناڤ پۆلێدا تەرخانبکەت و نیڤا دیا نمران لسەر ئەرکێ مالێ بیت.

٥- دەلیڤە بۆ قوتابی بهێتە رەخساندن و قوتابی دەمێ دیارکری هەبیت داکو بشێت داهێنانێن خۆ یێن ئەدەبی دیاربکەت و گەنگەشەبکەت.

٦- ماموٚستا پێدڤیە قوتابی نەچار نەکەت کو تێکستەکێ ئەدەبی ژبەر بکەت، بەلکو پێدڤیە وی پالدەری لدەڤ قوتابی دروست بکەت، کو ئەو ب حەزا خۆ وی تێکستی ژبەر بکەت. زێدەباری ڤێ چەندێ ئەو پرسیارێن ژ قوتابی ژی دهێنە کرن پێدڤی ب ژبەرکرنا بەرسڤەکا دیارکری نەبن.

٧- پێدڤیە پرسیارێن ماموٚستای لاوەکی نەبن و گەنگەشا لاوەکی ژی بخۆڤە نەگریت، وەکی (ئەڤ تێکستە بەرهەمێ کێیە ؟) (رامانا ڤێ پەیڤێ چیە ؟).

٨- پێدڤیە ماموستا خواندەڤانەکێ شارەزا پەروەردە بکەت، داکو ئەڤ قوتابیە بشێت سەرەدەرییەکا دروست لگەل تێکستی بکەت و د ئەنجامدا بشێت بتەواوی د وی تێکستی بگەهیت و شرۆڤەکەت و ل دوماهیێ ژی رەخنێ ژی بگریت.

٩- گەشە ب حەزێن خورسکی یێن قوتابیان بهێتەدان و ب بەردەوامی ئەڤ حەزە بهێنە پالدان و ئەکتیڤکرن. پێدڤیە قوتابی لدور هەبوونا چەندین جورێن ژانرێن ئەدەبی بهێنە ئاگەهدارکرن داکو بشێن چێژێ ژ تێکستێ ئەدەبی وەربگرن.

١٠- دەمێ هەلسەنگاندن ب قوتابی دهێتەکرن،پێدڤیە ماموٚستا وان تێکستێن ئەدەبی یێن بۆ قوتابی شرۆڤەکرین جارەکا دی بۆ ئەزمونێ نەهینیتن. بەلکو پێدڤیە هندەك تێکستێن دی بەری هینگێ قوتابی نەدیتبن و بۆ نەهاتینە شرۆڤەکرن بینیت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

١١- پێدڤیه خواندن وفێرکرنا بابەتێ ئەدەبی نەبتنێ لدۆر ئێک وانە بتنێ بهێنە سنوردارکرن بەلکو پێدڤیه ببیتە چالاکیەکا بەردەوام لسەر هەمی ئاستێ خواندنێ.

١٢- پێدڤیه هەڤگرتن و پێکڤە گرێدان د ناڤبەرا بابەتێن خواندن و ئەدەبیدا بهێتەکرن، چونکی پەیوەندی پێکڤە هەنە و نابیت بهێتە ژبیرکرن کو ئەدەب ژی جورەکێ خواندنێیه (المرسی،٢٠٠٣،ص ١٩٦.٢٠٤).

کەواتە د شێین بێژین دەمێ مامۆستا دەلیڤێ ددەتە قوتابیان کوپشکداریێ د ناڤ چالاکیێن ئەدەبیدا وەکو یانێن ئەدەبی وئێکەتیا نڤێسەران بکەن، ئەڤە کاریگەریەکا مەزن هەیە لسەر تێکەلبوونا قوتابیان لگەل کاروبەرهەمێن ئەدەبیدا و ئەڤ چەندە ژی دێ حەز و ڤیانا ئەدەبیاتی لدەڤ قوتابیان پەیداکەت و رێکەکە بۆ دروست بوونا چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابی. ڤەکۆلەر دێ لدویڤ سیفاتێن خۆ وان تێبینیێن لدور ڤی بابەتی هاتینە باسکرن بەرجەستەبکەت ژ بۆ دروستکرنا چێژا ئەدەبی و برەنگەکێ گشتی لدەڤ قوتابیان.

٨. پیڤەرێن چێژا ئەدەبی:

پیڤەر ئەو مەرج و خالن یێن دهێنە دانان و دەستنیشانکرن بۆ وێ چەندێ کو لدویڤ وان کار بهێتە ئەنجامدان، دا ببیتە کارەکێ باش و لدویڤ حەزا وی جهی بۆ کار دکەت.

ئەڤ مەرج و ساخلەتە پروسێسا فێرکرنێژی ڤەدگرن وەکی هەر دەزگەهەکێ دی، و ڤێ پەیڤێ چەندین رامان هەنە د پەروەردێدا، هندەك دبێژن ئەو پێدڤیێن فەرمینە ئەوێن د هێنە دەستنیشانکرن بۆ کارێ پەسەندکری، یانژی ئەو رستێن گشتی نە کو زانیارییا پێدڤی و چاپۆکییان دەستنیشاندکەت ئەوێن پێدڤی قوتابی وەرگرن، و پێزانینێن گرنگ بخۆڤە د گریت و زانیارییا کو فەرە قوتابی وەرگریت وەکی پرەنسیپ و تێگەهان، و ژ لایێ چاپۆکییان وەکی رێکێن هزرکرنێ و کارکرن، پەیوەندیکرن و چاپۆکیێن ڤەکۆلینێ. و دبێژن پیڤەر

هندەك رستەنە ئەو تشتێ پێدڤی قوتابی فێر ببیتێ دەستنیشاندکەن کو پێزانین و زانیارییان ژ زمانی و ئەو چاپۆکیێن زمانەوانی یێن پێدڤی (سلیمان، ٢٠١٣، ل٩٥).

پیڤەر ژ ڤان بواران پێکدهێن:

ئێک: بوار: ئەو لقێن سەرەکینە یان بابەتێن مەزنن ئەوێن بابەت بخۆڤە دگریت.

دوو: ئاستێن ستاندارد: دەستەواژێن گشتینە، وان زانیاری و چاپوك و بهایان دیار دکەت کو پێدڤیە قوتابی بدەستخۆڤە بینیت، پشتی خواندنا ناڤەروکا هەر بوارەکێ.

سێ: چاپۆکی: ئەو دەستەواژەنە ئەوێن ب دەستڤەهینانا پێشبینکری ژ قوتابی دیار دکەن، کو ئاستێ زەحمەتی و کویراتیا وان لدویڤ ئاستێ قوناغا خواندنێ بلند دبن، و داڕێتنا وان یا دەستنیشانکریە و یا کردارییە.

چوار: لیستێن هەڵسەنگاندنێ: ئەو لیستەنە بۆ پیڤانا ئاستێ فێرخوازان لدویڤ چاپۆکیان پێک دهێن ژ (لاواز، پەسەند، باش، زۆرباش، و هەرەباش) و ئاستێ (باش) نزمترین ئاستە بۆ بدەستڤەهینانا چاپۆکیێ (وزارة التربیة و التعلیم، ٢٠٠٣، ص ١٦٢).

٩. گرنگیا پیڤەرێن چێژا ئەدەبی بۆ قوتابی و مامۆستای:

پیڤەرێن چێژا ئەدەبی بریتیە ژ هندەك پیڤەرێن گشتی کو قوتابی حەزدکەت وان شارەزایی و زانیاریان بزانیت یێن د ناڤ بابەتێ ئەدەبیدا هەین ئەڤجار چ هوزان بیت یان پەخشان بیت. چێژا ئەدەبی ژ کۆمەکا بیاڤان پێکدهێت وەکو(پەیف،شێواز، سۆز،ئاشوپ و وێنە) و هەر بیاڤەك ژ ڤانا ژی ژ کومەکا ئاستێن پیڤەری پێکدهێت و هەر ئاستەکێ ژی هندەك ئاماژە هەنە. لڤێرێ گرنگیا وێ بریتیە ژ دەستنیشانکرنا پیڤەرێن چێژ وەرگرتنێ، چونکی ئەڤە گرێدای هەمی لایەنێن پرۆسا فێرکرنێیە. ئەم دشێن گرنگیا ڤان پیڤە ران بۆ مامۆستای و قوتابیان بڤی رەنگی دیار بکەین:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

أ- بۆ قوتابی:

١- هاریکاریا قوتابیان دکەت ژبۆ زانینا ئەنجامێن خواندنا وان بۆ بابەتێ ئەدەبی د ناڤ هەمی قۆناغێن خواندنێدا

٢- تیشک و رۆناهیان بەرددەتە سەر رۆلێ فێرکاریێ قوتابیان د ناڤ پرۆسا خواندنێدا، واتە کا چ ماندیبوونێن هزری و وژدانی دبینین دەمێ ب تێکستێ ئەدەبیڤە دهێنە گرێدان و گونجاندنێ لگەل دکەن. قوتابی ب کارێ هەلێنجانا تایبەتمەندیێن هونەریێن وی تێکستی ڕادبیت و لدویڤ تیرۆشکێن وان پیڤەران وی تێکستی شڕۆڤە و رەخنە دکەت.

ب- بۆ مامۆستای:

دەستنیشانکرنا ئاستێن پیڤەری بۆ بابەتێ ئەدەبی د ڤان خالێن خوارێدا مفای دگەهیننە مامۆستای:

١- پلانەکا دروست بۆ بابەتێ ئەدەبی بهێتە دانان ب شێوەیەکێ کو هەمی ئاستێن پیڤەری ب خۆڤە بگریت.

٢- ئەڤ پلانە چالاکیێن فێرکاری و فێربوونێ چ د ناڤ یان ژ دەرڤەی قوتابخانێ بخۆڤە بگریت.

٣- ڤەدیتنا ئالاڤێن هەلسەنگاندنەکا گونجای بۆ ئاستێن چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان (عبدالباری، ٢٠١٠ ص٢١٩-٢٢٠)

کەواتە پیڤەرێن چێژا ئەدەبی بۆ مامۆستای و قوتابیان د گرنگن، چونکی د ئەنجامدا هەر ئەڤ پیڤەرە دبنە ئالاڤێن هاریکار ژ بۆ ئەکتیڤکرن و چەسپاندنا چێژا ئەدەبی د ناڤ پرۆسا فێرکرنێدا. ئەڤ پیڤەرە بۆ قوتابی گەلەك د فەرن و د بنە ئەگەرێ دیارکرنا رۆلێ وان د ناڤ پرۆسا ئەدەبیدا. ڤان پیڤەران بۆ مامۆستای ژی گرنگیا خۆ هەیە، چونکی دانانا ڤان پیڤەران د ناڤ نەخشێ وانەگوتنا مامۆستایدا دبیتە ئەگەرێ هندێ کو بابەتێ چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان خورت ببیت.

١٠. پێنگاڤێن بەرهەڤكرنا پیڤەرێن چێژا ئەدەبی:

بەرهەڤكرنا پیڤەرێن چێژا ئەدەبی ب ڤان پێنگاڤان د بووریت:

١- ئارمانجا تاقیكرنێ: پێدڤیە ئارمانج ژ چێكرنا پیڤەر و تاقیكرنێ بەری وەختی بهێتە دەستنیشانكرن.

٢- ژێدەرێن بەرهەڤكرنا تاقیكرنێ: پێدڤیە پێش وەخت ژێدەرێن پێدڤی بهێنە دەستنیشانكرن وەكی لیستا پیڤەرا و ئاماژە و چاپۆكیێن پێدڤی.

٣- دیاركرنا هندەك تێكستێن ئەدەبی (هوزان یان پەخشان) كو ب كێر وان چاپۆكیێن هاتینە دەستنیشانكری دهێن و د پیڤن.

٤- دارژتنا پێزانینێن پیڤەرێن تاقیكرنێ: وەك مەرەم ژ تاقیكرنێ چەوانیا بەرسڤدانێ....هتد.

٥- بەرهەڤكرنا تاقیكرنێ ب شێوێ دەستپێكێ و بدەستڤەهینانا راستگۆییا وێ.

٦- بەرهەڤكرنا كلیلكا راستڤەكرنێ.

٧- تاقیكرن ب سەمپلا دەستپێكێ، ب مەرەما دەرهینانا هێزا ژێكجوداییێ و مەعاملێ زەحمەتی و ئاسانیێ، و ماوێ پێدڤی بۆ بەرسڤدانێ، و بدەستڤەهینانا نەگۆرییێ.

٨- دەستكاریكرنا تاقیكرنێ ئەگەر پێدڤی بوو پشتی بكارهینانا وێ لسەر وێ سەمپلێ و سەرەدەرییا ئاماری لگەل.

٩- بكارهینانا تاقیكرنێ لسەر سەمپلا ڤەكۆلینێ و سەرەدەریا ئاماری لگەل (عبدالباري، ٢٠١٠، ص ٢١٨-٢١٩).

ڤەكۆلەر لدویف ڤان پێنگاڤان چوو بۆ بەرهەڤكرنا تاقیكرنا چێژا ئەدەبی بۆ ڤێ ڤەكۆلینێ.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

تەوەرێ چوارێ

باوەری بخۆبوون

١. دەرازینک:

ساخلەمیا دەروونی رۆلەکێ گرنگ و بژارە د ناڤ ژیانا مرۆڤیدا هەیە و ئەڤ چەندە یا گرێدای ژیارو بەردەوامیا ژیانا وییە. ساخلەمیا دەروونی برەنگەکێ راستەوخۆ پەیوەندی ب باوەری بخۆبوونێڤە هەیە. لدور ڤێ چەندێ زانا (فێری ئەریکسون . Erikson) دبێژیت: هەبوونا باوەریا زارۆکی ب کەسێن دەوروبەر د بیتە بنیاتەك ژ بۆ پێکهینانا کەسایەتیەکا ساخلەم لدەڤ زاروی، هەروەسا ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەر کو ئەڤ زارۆکە ب سەر ئاریشێن ژیانێ زاڵبیت. پێخەمەت هندێ کو وەرارا دەروونیا تاکە کەسی هەڤسەنگ بیت پێدڤیە باوەری بخۆبوون لدەڤ پەیدا ببیت و هەست ب سەربخۆییا خۆیی بکەت و رەفتارا وێرەکیێ لدەڤ پەیدا ببیت (نشواتي، ١٩٨٧، ص١٧٦).

ساخلەمیا دەروونی مەبەست و ئارمانجا هەر کەسەکێیە کو بگەهیتێ، ئانکو هەمی مرۆڤ سەرەرای ژێکجوداهیا رەگەزی و چینا جڤاکی و ئابووری پێکولێ دکەن بگەهنە ڤێ ساخلەمیا دەروونی. ساخلەمیا دەروونی لدەڤ تاکە کەسی دبیتە ئەگەرکو ئەو هەست ب بەختەوەریێ بکەت و خۆ د گوپیتکا قۆچەکێ پێکهینان و بنەجهکرنا خۆیی ببینیت، بەروڤاژی هەر کەسێ ساخلەمیا دەروونی ژ دەستبدەت دێ هەست ب خەمگینی ونەخۆشیێ کەت و نەشێت کەسایەتیا خۆ بەرەڤ پێشڤە ببەت (عودة و مرسي، ١٩٨٦، ص٧).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ب ديتنا زانايێن دەروونى باوەرى بخۆبوون ئێكە ژ ساخلەتێن كەسايەتيا ئێكسان و دبيتە بنياتەك بۆ سەمتكرنا مرۆڤى بەرەڤ رەوشت و رەفتارەكێ ساخلەم و هەڤسەنگ (السنطاوي، ٢٠٠٩، ص٣٦). د ڤى بياڤيدا زانا(گيلفورد. Guilford) د دەتە خۆياكرن كو باوەرى بخۆبوون فاكتەرەكێ گشتييە دەربڕينێ ژێياتيا كەسى دكەت بەرامبەر ژينگەها جڤاكيا وى. چونكى يان دێ كەسى زێدەتر د ناڤ ڤێ ژينگەهێدا چيتە خارێ يانژى دێ ژێ رەڤيت.د يسان ب ديتنا ناڤبرى باوەرى بخۆبوون ب رەنگەكێ موكم يا گرێداى ئاستێ ئومێد وئارمانجێن كەسيە و كانێ تا چ رادە ئەڤ ئارمانجە د ژيوارينە يانژى د ئاشوپينە و ب دەستڤەهينانا وان يا ب زەحمەتە. چونكى ئەو كەسێ ب ديتنەكا ئەرێنى و هەڤسەنگ تەماشەى شيانێن خۆ بكەت ئەڤە دێ بيتە ئاماژەك بۆ هندێ كو ئاستێ ئومێد و ئارمانجێن وى د بابەتينە و د بەرهۆشن كو د ئەنجامدا دشێت وان ئارمانجان ب دەستخۆڤە بينيت (الحمداني، ٢٠٠١،ص٤٢). باوەرى بخۆبوون دبيتە بەرسڤدانەكا وەرگرتى كو كەس د ناڤ پێڤاژويا ژيانا خۆدا وەردگريت، چونكى هەر ژ زارۆكينيێ ئەڤ زارۆكە پەيوەندييێن جڤاكى دروست دكەت و فێرى ئەركێ بەرپرسايەتيێ دبيت. زاروك فێرى هندێ دبيت كو بڕيارێن گونجاى بدەت و ئەڤ چەندە دبيتە ئەگەرێ هندێ كو باوەرى بخۆبوون لدەڤ پەيدابببيت. لێ ڤێ چەندێ ژبيرنەكەين كو باوەرى بخۆبوون نە ساخلەتەكا گشتييە كو هەمى لايەنێن ژيانا مرۆڤى ڤەگريت، بەلكو دبيت لايەكێ بخۆڤە بگريت و لايەكێ دى بخۆڤە نەگريت. بۆ نموونە دبيت كەسەك د بياڤێ وەرزشيدا باوەرى بخۆ هەبيت، لێ دبيت هەمان كەس د بياڤێ پەيوەندييێن جڤاكيدا باوەرى بخۆ نەبيت. هەروەسا باوەرى بخۆبوون وێ رامانێ ناگەهينيت كو مرۆڤ دشێت هەر تشتەكێ دناڤ ژيانا خۆدا بكەت يانژى ب دەستڤەبينيت بۆ ڤێ چەندێ پێدڤيە مرۆڤى هندەك ئارمانجێن ژيوارى د ناڤ ژيانا خۆدا هەبن داكو بشێت ب ديتنەكا ئەرێنى ل ژيانێ بنێريت. ديسان پێدڤيە هندێ ژبيرنەكەين كو ئاستێ باوەرى بخۆبوون لدەڤ قوتابيێ زيرەك نە وەكى قوتابيەكێ نەزيرەكە واتە رەنگە هەردوو قوتابيان باوەرى بخۆ هەبيت. ئانكو هەردوو قوتابى ب ديتنەكا ئەرينى

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

ل ژیانا خۆ دنێرن و ب دیتنەکا ژیواری ژیانا خۆ دبەنە سەری لێ ئەڤ ڕێژەیە یەکسان نینە (ابو هدروسی والفرا، ٢٠١١، ص١٠٥). گرنگیا باوەری بخۆبوونێ د هندێدایە کو کەسەکێ نەڤێت باوەریا خۆ ژدەستبدەت، چونکی ئەو کەسێ باوەریا وی بخۆیاکێمە، یێ بەرهەڤە تۆشی گەلەك ئاریشێن دەروونی و کەسایەتی بیت، ئەڤەژی ژبەر دوو ئەگەران: ئێک یان وی باوەری ب زانیاری یان بۆچوونێن خۆ نینە ئەڤچار نەشێت دانوستاندنێ لگەل کەسێن دیتر ناکەت و دێ بێ دەنگ مینیت. ئەگەرێ دووێ: ئەڤ کەسە دێ وان هەمی گوتنێن ب ئەرینی باسێ وی دکەن باوەرکەت و دێ وان گوتنێن ئەرینی ب ترانە زانیت و ژبەر ڤێ چەندێ ئەڤ کەسە نەشێت چ خالێن سەرکەڤتنێ ب دەستخۆڤە بینیت کود ئەنجامدا، دێ کەڤیتە د ناڤ سەقایەکێ نەخۆش و نە ئارامدا. ئەڤ چەندە ژی دێ ڕادێ ئەکتیڤیا کەسایەتیا وی بۆ بەرهەنگاربوونا ئاستەنگان لاوازکەت و رەنگە ئەڤ کەسە رێکەکا دژی گوشەگیریێ وەکو شەر و هێرشکرنێ بگریتە بەر و ئەڤ دبیتە رەفتارەکا نەستی لدەڤ وی داکو بڤی رەنگی لایەنێن لاوازێن دەروون و کەسایەتیا خۆ ڤەشێریت، هەردوو رەوشان پێدڤی ب چاکسازیێ هەیە داکو بزڤریتە سەرهێلا خۆ یا دروست. ژ ڤی روانگەی گرنگیا باوەری بخۆبوونێ دیار دبیت کو د ناڤ چەندین بیاڤاندا خۆ بەرجەستە دکەت، وەکو پاراستنا رەوشا دەروونیا مرۆڤی و گەرەنتیکرنا هندێ کو گێولێ وی نەهێتە گوهرین،خۆ ژ نەخۆشیان بپارێزیت وهەست ب شادی وبەختەوەریێ بکەت، د ناڤ زانستیدا ب سەربکەڤیت و بشێت ب رەنگەکێ پراکتیکی بەرجەستەبکەت و بشێت بەرهنگاریکرنا ئاریشان بکەت و چارەکا گونجای بۆ هەر ئاریشەکێ پەیدا بکەت (علي،٢٠٠٩، ص١٤).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٠٢. دیاردێن باوەری بخۆبوونێ:

ئەم دشێین لایێن باوەری بخۆبوونێ برێکا رەفتارێن کەسی و برێکا لاوازیا باوەرییێ بخۆ و هەست بکێمیکرنێ دەستنیشانبکەین. لێ برەنگەکێ گشتی ئەم دشێین بڤی رەنگێ خوارێ ڤان لایان پۆختەکەین:

١- هەستێ بەرهنگاریبوونا ئاریشێن ژیانێ پەیدا دکەت ل دەمێ نهو یان پاشەرۆژێ، دەستپێکرنا کاران، وەرگرتنا بریاران، بنەجهکرنا چارەسەریان، بەرامبەر وی هەستێ نەشێت بەرهەنگاریکرنا ئاریشان و پشتنەستن لسەر کەسێن دی پێخەمەت چارەسەرکرنا ئاریشان و وەرگرتنا بریاران و تاگیرکرنا کەسێن دی.

٢- پەسەندکرنا خۆیی و پەسەندکرن و رێزگرتن ل کەسێن دی بەرامبەر دلڕاوکێ ژ رەفتارێن کەسێن دیتر و توندڕەویا جڤاکی و گومانا کارو ئاخفتنان، ترسیان ژ هەڤرکییێ و بێ ئومێدی ژ شکەستنان چاڤەرێکرنێ ژ ترانەکرنان ب کەسێن دی و بوراندنا هەرتشتەکێ ژ بەر ترسا رەخنەگرتنێ (الغامدي، ٢٠٠٩، ص٨٨).

٣- ل دەمێ سەرەدەریکرنێ لگەل کەسێن مەزن ل شوینا هەستکرن ب شەرم و ترسێ وڤەشارتنا تشتان ژ وان، هەست ب ئارامیێ دکەت و دشێت باوەریا خۆ ب وان بینیت.

٤- ل شوینا دوو دلی و ترسا ژ هەلویستێن جڤاکی، هەست ب ئارامیەکا پتر دکەت لگەل هەڤالێن خۆ و پشکدارییەکا ئەرێنی د ژیانێدا دکەت.

٥- دەمێ تووشی هەلویستێن نوی دبیت دشێت خۆ بگونجینیت و ل شوینا ترس و شەرمێ دشێت پەیوەندیێن نوی دروست بکەت (الحمدانی،٢٠٠١،ص٤١)، (عطاری،١٩٩٩،ص١٢).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٣. ئەگەرێن لاوازییا باوەری بخۆبوونێ:

ئەگەرێن لاوازییا باوەری بخۆبوونێ زۆرن، ئەڤێن خوارێ گرنگترین ئەگەرێن ڤێ چەندێنە:

١- مرۆڤ د ژیێ سنێلەییێدا لناڤ قۆناغەکا نازك و هەستیاردا دەرباز دبیت، ئەڤ قۆناغە دکەڤیتە د ناڤبەرا زاروکینیێ وگەنجاتییێدا. سنێلە ژ ئەگەرێ ڤێ قۆناغێ روبروی چەندین هەلویستێن نوی و تشتێن نوی دبن بێی کو ئەو دلنیا بن کو دێ شێن بەرامبەر ڤان تشتان راوەستن یانژی چارەسەریان بۆببینن.

٢- رەنگە کێماسیەك یان نەخۆشیەك لدەڤ کەسەکی پەیدا ببیت و ئەڤ کەسە هند بکەڤیتە دهزرێن ڤێ کێماسییێدا کو خالێن بهێزبوونا خۆ ژبیربکەت (اسعد،١٩٧٧،ص١٤٢).

٣- گەلەك کەس کاروکریارێن خۆ لدویف باوەر وپیڤەرێن نموونەیی دهەلسەنگینن ودەمێ دبینن کریارێن وان نموونەیی نینن ئەڤە تووشی بێ ئومێدیێ دبن.

٤- هندەك کەس نەشێن پێدڤیاتیێن خۆیێن سەرەکی تێربکەن. ب تایبەتی پێدڤیاتیێن وەکی سەربخۆبوونا خۆ، سەرکەڤتن، کۆمکرنا هەڤالێن هەڤ رەگەز یانژی رەگەزێ بەرامبەر ل دوروبەرێن خۆ، لەوا باوەری بخۆ نامینیت (العريمي، ٢٠٠٦، ص٣٨).

٥- مایتێکرنا زێدە یا دەیک وبابا د کاروبارێن زاروکیدا دێ بیتە ئەگەرێ هندێ کو دەمێ ئەڤ زارۆکە مەزن دبیت د کارۆبارێن خۆدا پشتبەستنێ لسەر کەسێن دی بکەت، چونکی ئەڤ کەسە ژپێنگاڤێن خۆ دترسیت ونەوێریت ئەنجامبدەت.

٦- هەروەسا رەخنەگرتن ومایتێکرنەکا زێدە و بەردەوام دکاروبارێن زارۆکان یان سنێلاندا دبیتە ئەگەرێ هندێ کو بێ ئومێدی لدەڤ پەیدابببیت و هەست ب سەرنەکەڤتنێ وشەرمێ بکەن (السنطاوى، ٢٠٠٩، ص٣٨).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٤. چارەسەركرنا لاوازیا باوەری بخۆبوونێ و پێدڤیێن وەراركرنا وێ:

گەلەك رێك هەنە بۆ چارەسەركرنا لاوازییا باوەری بخۆبوونێ و پاشی گەشەكرنا وێ، ژوان:

١- پێدڤیە كەسێن مەزن د ڤێ قوناغا هەستیاردا ببنە پالدەرێن سنێلەیان و باوەرییێ بدەنە وان.

٢- پێدڤیە سنێلە هەست ب وان ئەگەران بكەن یێن مەزن ژ بەر وان رەخنێ لێدگرن، دەمێ سنێلە وێ چەندێ دزانن ئەڤ جار دێ زێدەتر وێ رەخنا سەمتكری ژلایێ مەزنانڤە پەسەندكەن ودێ زێدەتر هاریكاربن.

٣- پێدڤیە هەركەسەك، وێنەیەكێ ژیواری ژخۆیاتیا خۆ بەرهەڤ بكەت وپێدڤیە رێزێ ل وی وێنەیی بگریت. و دیسان پێدڤیە هەركەسەك لایەنێن هێزمەندی، لاوازی، باشی وخرابیێ لدەڤ خۆ بزانیت، چونكی ئەڤە دێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ وان زێدەكەت.

٤- پێدڤیە هەركەسەك كەسایەتیا خۆ لدویڤ پیڤەرێن كەسایەتیا كەسەكێ دی ب كێشیت وپێدڤیە رێزێ ل كەسایەتیا خۆ بگریت و دەمێ ئەڤ رێزگرتنە لدەڤ پەیدادبیت، ئەڤجار دێ شێت هەڤالینیا كەسێن دی پەسەند بكەت و باوەری بۆ پەیدابیت (العبید، ١٩٩٥، ص١٠).

ب دیتنا هندەك زانایێن دی، د شیاندایە برێكا هندەك پێرابوونێن دی باوەری بخۆبوونێ و گەشەكرنا وێ لدەڤ مرۆڤی پەیدابیت، ژ وانا:

١- كەس ب دیتنەكا بەرز تەماشەی خۆیاتیا خۆ بكەت و باوەری ب هندێ هەبیت كو ئەوژی دشێت مینا هەر كەسەكێ دی كاروبارێن خۆ ئەنجامبدەت.

٢- هەستێ ژێیاتیێ لدەڤ كەسی هەبیت وباوەری ب هندێ هەبیت كو ئەو پرتەكە ژ كەسێن دی.

٣- لهەمبەر پاشەرۆژێ ب هیڤی و گەشبین بیت و بدیتنەكا ئەرێنی تەماشەی ژیانێ بكەت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

٤- بەرهنگاری نەسەرکەفتنێ راوەستیت و برێکا نێرینا ئەگەرێن وێ نەسەرکەفتنێ دێ شێت دەلیڤا فێرکرن و وەرارەکا باش بۆ ژیانا خۆ بەرهەڤکەت.

٥- پێدڤیە ئەو کەس ژێدەرێن گونجایێن خورتکرن وهاندانێ بدەستخۆڤە بێخیت (جودة، ٢٠٠٧،ص٧٠٩).

٥. رۆلێ مامۆستای د موکمکرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابی:

د بیاڤێ قوتابخانێدا، سەرەرای رێکێن هاتینە باسکرن، چەندین رێک هەنە کو پێدڤیە مامۆستا لبەرچاڤ وەربگریت پێخەمەت خورتکرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابی، ژوانا:

١- رێز ل کەسایەتیا قوتابی بهێتەگرتن د ناڤ پۆلێدا. پێدڤیە مامۆستا برێکا بەخشینا دەلیڤا دەربڕینێ بۆ هەر قوتابیەکێ، باوەری و ئارامیێ لدەڤ قوتابی پەیدابکەت.

٢- پویتە ب پێدڤیاتیێن قوتابیان بهێتەدان و هاریکاریا وان بهێتەکرن بۆ بنەجهکرنا هەرپێدڤیاتیەکا وان لدویف شیانێ، ئەڤە دبیتە ئەگەر کو ژینگەهەکا گونجای بۆ قوتابیان پەیدابیت و بڤی رەنگی د ناڤ ڤێ ژینگەهێدا باوەری بخۆبوون دروست دبیت.

٣- پێدڤیە مامۆستا جیاوازیێن تاکی لبەر چاڤ وەربگریت، چونکی قوتابی د شیان و بەرهەڤیێن خۆیێن ژیریدا د ژێک جودانە و ژبەر ڤێ چەندێ پێدڤیە مامۆستا ڤان ئاست وژێکجوداهییان د ناڤ پولێدا لبەرچاڤ بگریت.

٤- قوتابی بهێتە پالدان و پویتەی ب کارێن وان بهێتەدان داکو باوەری لدەڤ پەیدا ببیت (الرضوانی،٢٠٠٩، ص٣٠).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

٦. پەیوەندیا باوەری بخۆبوونێ ب هندەك بگورانڤە:

تێگەهێ باوەربخۆبوونێ رەهەندەکێ گرنگە د ناڤ کەسایەتیا مرۆڤایەتییێدا، چونکی رۆلەکێ مەزن د سەمتکرن و دەستنیشانکرنا رەفتارا مرۆڤیدا دگێریت. پرانیا زانایان لسەر هندێ رێککەفتینە کو خۆیی بریتییە ژپێکهاتەکا مەعرفی وبەرکاری، هاریکاریا کەسی دکەت ژ بۆ رێکخستنێ وهەڵسەنگاندنا کەسایەتیاخوی و ئەڤ چەندێ ژی لسەر بنیاتێ بەگراوەند، رڤشت، شیان و هەستێن کەسی ئەنجامددەت. هەروەسا دشێین بێژین خۆیی بریتیە ژکۆمەکا هزر، هەست و باوەران لدەڤ کەسی.

باوەری بخۆبوون و تیگەهێ وێ د چارچوڤێ خویدا دبیتە پشکەکا سەرەکی ژ تێگەهێ کەسی بۆ خۆیاتیا وی. چونکی تێگەهێ خۆیی بریتیە ژ باوەریا کەسی بخۆیاتیا خۆ و برەنگەکێ موکم پێڤەگرێدایتە، لەوا ئەم دشێن بێژین کەس ئەوە یێ کو تێگەهەکێ ئەرێنی لدور خۆیاتیا خۆ هەی، ئانکو ڤی کەسی باوەری بخۆ هەیە. ئەو کەسێ تیگەهەکێ نەرێنی لدور خۆیاتیا خۆ هەبیت، دبیتە کەسەکێ لاواز وباوەری بخۆ نینە. ئەو قوتابیێ ئەڤ هزرە لدەڤ پەیدابیت کو ئەو قوتابیەکێ زیرەکە ولێکدایە و خۆ دوەستینیت، ئەڤجار ئەڤ قوتابیە دێ لدویڤ ڤێ هزرێ رەفتارێ کەت، و لڤێرە دێ باوەریا وی بخۆیاتیا وی زێدەبیت و ئەڤ باوەریە، دێ وەکو هێزەکا پالدەر دناڤ رەفتار و کەسایەتیا ویدا کارکەت، بەروڤاژی ئەگەر ئەڤ هزرە لدەڤ پەیدابوو کو ئەو قوتابیەکێ نەزیرەك و تەمبەلە، ئەڤە دێ لدویڤ ڤێ هزرێ رەفتارێ کەت و دێ گوشەگیربیت و دلڕاوکێ لدەڤ پەیدابیت، د ئەنجامدا رەنگە نەشێت کونترۆلێ لسەر رەوشت و رەفتارا خۆ بکەت (العبيد،١٩٩٥،ص١١).

ژیانا قوتابخانێ برەنگەکێ گشتی و لایەنێ ئەکادیمی ب تایبەت رۆلەکێ گرنگ ژبۆ پێکهینانا تیگەهێ خۆیی دگێرن، قوتابخانە نەبتنێ کارتێکرنێ لسەر بهێزکرنا شیانێن ئەکادێمیا قوتابی دکەت، بەلکو کارتێکرنێ لسەر هەڵسەنگاندنا قوتابی بۆ کەسایەتی وخۆیاتیا وی ژی دکەت. پێخەمەت بۆ رۆنکرنا پەیوەندیا د ناڤبەرا باوەری بخۆبوون و تێگەهێ خۆیدا و د ناڤبەرا خواندنا ئەکادیمی د ناڤ ژینگەها قوتابخانێدا گەلەك و ڤەکۆلین ئاماژێ ددەنە هندێ کو پەیوەندیەکا ئەرێنی د ناڤبەرا واندا هەیە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەڤ پەیوەندیە لسەر هەمی ئاستێن خواندنا قوتابیان پەیرەو دبیت، قوتابیێن سەرکەڤتی د خواندنا خۆدا، خودان تێگەهەکێ ئەرێنینە لدور خۆیی و باوەری بخۆ هەیە و کەسێ بەرامبەر پەسەند دکەن و هەست ب بهایێ خۆیی دکەن وخواندن لدەڤ وان گەشبینینە بۆ پاشەرۆژێ ؛ بەلێ قوتابیێن نەسەرکەفتی ئەڤ ساخلەتە لدەڤ نینن. سروشتێ پەیوەندەیێ د ناڤبەرا باوەری بخۆبوونێ وەکو پشکەك ژ تێگەهێ خۆیی و د ناڤبەرا خواندنا قوتابخانێدا پرۆسەکا بەردەوامە کو د ئەنجامدا باوەری بخۆبوون کارتێکرنێ لسەر پێرابوونا قوتابیان دکەت، پێرابوون ژی کارتێکرنێ لسەر باوەری بخۆبوونێ دکەت (ابوعلام،١٩٧٨،ص٣-٤).

ژ نیشاندانا بابەتێ ڤی تەوەری خۆیا دبیت کو باوەری بخۆبوون ب ساخلەمیا دەروونیڤە دهێتە گرێدان و دبیتە ساخلەتەك ژ کەسایەتیا ئێکسان و دبیتە رێکەکا بژارە ژ بۆ ڤەدیتنا رەوشتەکێ ساخلەم بۆ کەسی. ئەڤە دبیتە بەرسڤدانەکا وەرگرتی برێکا پرۆسا گەشەکرنا کەسی و گرنگیا ڤێ چەندێ ئەوە کو رەوشا دەروونیا مرۆڤی د پارێزیت، ساخلەمیا مرۆڤی دژی نەخۆشیێن دەروونی خورتدکەت، و سەرکەڤتن و ئەنجامدانا کریاران بۆ بەرهنگاریکرنا لدژی ئاریشێن ژیانێ و دیتنا چارەسەریان بۆ وان ئاریشان پێش دئێخیت. باوەری بخۆبوونێ رۆلەکێ گرنگ هەیە د پێکهینانا کەسایەتیا مرۆڤیدا چونکی باوەری بخۆبوون دبیتە ئەگەرێ پەیدابوونا هەستێ هێزمەندیێ لدەڤ کەسی. و پەیوەندی ب ساخلەمیا دەروونی و خواندنێڤە هەیە، هەروەسا دبیتە مەرجەکێ سەرەکی بۆ سەرکەفتنا تاکە کەسی و دبیتە ئەگەرەك کو کەس گونجاندنا جڤاکی لگەل خێزانێ و ژینگەها دەرڤە بکەت. باوەری بخۆیی برەنگەکێ ئەرێنی پەیوەندی ب ئاستێ زانست وخواندنێ و ئاستێ هیڤی وئومێد و خۆ گونجاندن لگەل ژینگەها سرۆشتی و دەروونی وجڤاکیدا هەیە. کەواتە پێدڤیە گرنگی ب پەیداکرنا باوەری بخۆبوون لدەڤ قوتابی بهێتە دان، ب تایبەت ل قۆناغا سنێلەیێ بەردەوام گەشە پێ بهێتە دان.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پشکا سێیێ

ڤەکۆلینێن بەرێ و ئاماژە و مفا ژێ وەرگرتن

- ڤەکۆلینێن بەرێ.
- ڤەکۆلین دەربارەی کارتێکرنا هژاندنا هزرا یان گەنگەشێ یان هەر دوو پێکڤە د گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێدا.
- ئەو ڤەکۆلینێن باسێ کاریگەریا هژاندنا هزران یانژی گەنگەشێ د کەن یانژی هەردووکا پێکڤە د کەن ژ بۆ گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ.
- ڤەکۆلین دەربارەی کارتێکرنا هژاندنا هزرا یان گەنگەشێ یان هەر دوو پێکڤە لسەر ئاستێ فێربوونێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڤەکۆلینێن بەرێ:

ڤەکۆلەری چ ڤەکۆلینێن راستەوخۆ گرێدای بابەتێ ڤێ نامێ نەدیتینە کو باسێ رێکا هژاندنا هزرا و گەنگەشێ و شێوەییێن وان یانژی باسێ هەردووکان بکەن.و لدویف گۆراوێن ڤەکۆلینێ گەلەك ڤەکۆلینێن لابەلا د یتینە کو باسێ ئێک تەوەر یانژی ئێک رێک کربیت ژ وان رێکێن ئەڤ ڤەکۆلینە باس لێدکەت و پشتی کو ئەڤ ڤەکۆلینێن لابەلا هاتینە پۆلکرن، ڤەکۆلەری د ناڤ سێ تەوەراندا نیشاندایینە، ئەو تەوەر ژی ئەڤەنە:

تەوەرێ ئێکێ

ڤەکۆلین دەربارەی کارتێکرنا هژاندنا هزرا یان کەنکەشێ یان هەر دوو پێکڤە د گەشەکرنا چێژا ئەدەبیدا.

ئەو ڤەکۆلینێن گرێدای کاریگەریا هژاندنا هزران یان گەنگەشێ یانژی هەردووکان ژبۆ گەشەکرنا چێژا ئەدەبی ڤەکولەری ژناڤ ڤان ڤەکۆلینان بتنێ ئێک ڤەکۆلین دیتیە کو باسێ کاریگەریا گەنگەشێ د کەت ژ بۆ گەشەکرنا چێژا ئەدەبی، و دیسان ڤەکولەری کۆمەکا ڤەکۆلینان د یتینە باسێ کاریگەریا ستراتیژی یان رێکێن جۆراو جۆردکەت ژبۆ گەشەکرنا چێژ وەرگرتنا ئەدەبی و(٨) ژڤان ڤەکۆلینان هەلبژارتینە، ئەو ژی ئەڤەنە:

١. ڤەکۆلینا: الکندری (٢٠٠٢)
٢. ڤەکۆلینا: الغصن (٢٠٠٣)
٣. ڤەکۆلینا: القطاوي (٢٠٠٥)
٤. ڤەکۆلینا: خویطر (٢٠٠٧)
٥. ڤەکۆلینا: العابری (٢٠٠٧)
٦. ڤەکۆلینا: ابو بکر (٢٠٠٩)
٧. ڤەکۆلینا: الجلیدی (٢٠٠٩)
٨. ڤەکۆلینا: سلێمان (٢٠١٣)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١. ڤەكۆلینا (الكندري، ٢٠٠٢):

ئەڤ ڤەكۆلینە ل زانكۆیا ڤاهیرە هاتیە ئەنجامدان و ئارمانج ژێ زانینا كارتێكرنا ستراتیژیا فێربوونا كۆمی ژ بۆ گەشەكرنا چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابییێن قۆناغا دووناڤنجی ل وەلاتێ كووەیتێ.

ڤەكۆلەری سەمپلا ڤەكۆلینا خۆ ژ قوتابخانەكا دووناڤنجی و ب رەنگەكێ بەرەڵلایی هەلبژارتیە و لسەر دوو گرۆپێن ئەزموونگەری و كونترۆلكار دابەشكرینە. هەروەسا ڤەكۆلەری ئامرازێن ڤێ ڤەكۆلینێ بەرهەڤكرینە وەكو لیستا چاپوكییێن چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان و رێبەرێ مامۆستای ژ بۆ گۆتنا بابەتێ چێژا ئەدەبی و تاقیكرنا ئاستی ژ بۆ پیڤانا وان چاپوكییان

پشتی بدوماهی هاتنا ئەزموون و پراكتیزەكرنا ئامرازان و چارەسەركرنا ئاماری برێكا بكارهینانا تاقیكرنا تائی (t.test). و ل دوماهییێ ئەڤ ڤەكۆلینە گەهشتیە وی ئەنجامی كو ستراتیژیا فێركرنا گرۆپی رۆلەكێ كاریگەر هەیە و لگەل دەلالەتێن ئاماری ژ بۆ گەشەكرنا چاپوكییێن چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابییێن دووناڤنجی (الكندري، ٢٠٠٢، ص ١٩٥- ٢٣٠)

٢. ڤەكۆلینا الغصن (٢٠٠٣):

ئارمانجا ڤێ ڤەكۆلینێ دیاركرنا ئەكتیڤیا فێركرنا گرۆپیە و پێكڤەیی د ناڤبەرا بابەتێن ئەدەب و رەوانبێژیدا د گەشەكرنا ئاستێ خواندنێ و چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابییێن كچ بۆ پۆلا ئێكێ دووناڤنجی ل بازێرێ (ریاض) و رێبازا نیمچە ئەزموونگەری د ناڤ ڤێ ڤەكۆلینێدا هاتیە بكارهینان: سەمپلا ڤەكۆلینێ لسەر سێ گرۆپان هاتیە دابەشكرن: گرۆپێ ئەزموونگەرییا ئێكێ (گرۆپێ پێكڤەیی) و گرۆپێ دوویێ (گرۆپێ فێركرنا كۆمی و پێكڤەیی) و گرۆپێ سێیێ بریتیە ژ گرۆپێ كونترۆلكار.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ڤەكۆلەرێ دوو تاقیكرنێن ئاستی بەرهەڤكرینە: ئێك ژ بۆ پیڤانا ئاستێ قوتابیان ل بابەتێ رەوانبێژی و یا دی ژ بۆ پیڤانا ئاستێ قوتابیان ل بابەتێ ئەدەبی. هەروەسا ڤەكۆلەرێ پیڤەرەك بەرهەڤكریە ژ بۆ پیڤانا گەشەكرنا چاپوكیێن چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان، ـ سەمپلا ڤەكۆلینێ ـ و ڤەكۆلەرێ ئەڤ ئامرازە ل تاقیكرنا پێشی لسەر هەرسێ گرۆپان پراكتیزەكرینە. پشتی هینگێ بابەت بۆ گرۆپێ ئێكێ برێكا پێكڤەیی گۆتینە و بۆ گرۆپێ دوویێ برێكا فێركرنا كۆمی و پێكڤەیی د ناڤبەرا بابەتێ رەوانبێژی و ئەدەبیدا گۆتینە و گرۆپێ كونترۆلكار بابەت برێكا ئاسایی هاتیە گۆتن.(ئەدەب د وانێن سەربەخۆدا، رەوانبێژی د وانێن سەربەخۆدا). پشتی ب دوماهیك هاتنا خواندنێ ڤەكۆلەرێ ئامرازێن پاشی لسەر گرۆپێن ڤەكۆلینێ پراكتیزەكرن.

پشتی چارەسەركرنا ئاماری و بكارهینانا تاقیكرنا تائی و مانادارییا جیاوازیێ، ئەڤ ڤەكۆلینە گەهشتیە وی ئەنجامی كو بكارهینانا فێركرنا كۆمی و پێكڤەیی د ناڤبەرا بابەتێ ئەدەب و رەوانبێژیدا، كارتێكرنەكا ئەكتیڤە ژ بۆ ئاستێ خواندنێ و د گەشەكرنا چێژا ئەدەبیدا لدەڤ قوتابیان (الغصن، ٢٠٠٣، ص ٢٨- ٣٠)

٣. ڤەكۆلینا (القطاوی، ٢٠٠٥):

ئارمانج ژ ڤێ ڤەكۆلینێ زانینا كارتێكرنا رێكا پێكڤەیی ژ بۆ گۆتنا بابەتێ تێكستێن ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن پۆلا دەهێ ل پارێزگەها (غزە) لسەر ئاستێ خواندنێ و چێژە و حەزێن قوتابیان.

سەمپلا ڤەكۆلینێ ژ (١٦٢) قوتابیێن (كوڕ،كچ) ل پۆلا دەهێ بنەرەتی ل كەرتێ غزە پێكدهات، ڤەكۆلەری تاقیكرنەكا بدەستڤەهینانێ ل بابەتێ ئەدەبی بەرهەڤكریە، پیڤەرەك دانایە ژ بۆ پیڤانا چێژائەدەبی، پیڤەرەك ژ بۆ زانینا حەزێن قوتابیان لدۆر بابەتێ ئەدەبی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ئەڤ ڤەکۆلینە گەهشت چەندین ئەنجامان کو برەنگەکێ گشتی ئەم د شێن بێژین: رێکا پێکڤەیی کارتێکرنەکا ئاشکەرا هەیە ژ بۆ زێدەکرنا ئاستێ قوتابیان ل بابەتێ ئەدەبی و دیسان کارتێکرنێ لسەر گەشەکرنا چێژ وەرگرتنا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان دکەت و هەروەسا د گەشەکرنا حەزێن قوتابیان بۆ فێربوونا بابەتێ ئەدەبی. ئەگەر بەراوردکەین لگەل وان قوتابیان یێن کو بابەتێ ئەدەبی لدویڤ رێکا ئاسایی خواندی (القطاوي، ٢٠٠٥، ص ٥١- ٥٢).

٤. ڤەکۆلینا (خويطر، ٢٠٠٧):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل بازێرێ موهرە ل وەلاتێ یەمەنێ هاتبوو ئەنجامدان، و مەرەم ژێ زانینا کارتێکرنا بکارهینانا ستراتیجییەتا فێربوونا ب هەڤکاری بوو لسەر گەشەکرنا چاپۆکیێن چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابییێن کچ یێن پۆلا دوویێ ناوەندی.

ڤەکۆلەرێ ب ئەنقەست قوتابخانەکا ناوەندی هەلبژارت، و (٦٠) قوتابی ب شێوەکێ هەرەمەکی هەلبژارتن وەك سامپلا ڤەکۆلینێ ژ پشکێن زانستی و ئەدەبی و دابەشکرنە سەر دوو گرۆپان ئێکێ ئەزموونگەی و ئێکێ کونترۆلکار، و هەر گرۆپەکێ (٣٠) قوتابی ڤەگرتن.

بۆ بدەستڤە هینانا ئارمانجێن ڤەکۆلینێ، ڤەکۆلەرێ لیستەك ب چاپۆکیێن چێژا ئەدەبی بەرهەڤکر و لژێر روناهییا وان، تاقیکرنا چێژا ئەدەبی بەرهەڤکر پشتی راستگۆیی و نەگۆرییا وێ بدەستڤەهینای.

پشتی بدویماهیک هاتنا ئەزموونێ، کو ماموستایەکا زمانێ عەرەبی پێ رابووی، و سەرەدەریا ئاماری لگەل بەرسڤا هاتیەکرن، ئەنجاما دیارکر کو جیاوازیێن ئاماری هەبوون د گەشەکرنا چاپۆکیێن چێژا ئەدەبیدا و د بەرژەوەندا گرۆپێن ئەزموونگەری ل هەردوو پشکا، هەروەسا جیاوازی د ناڤبەرا گرۆپێن

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەزموونگەری هەبوو یێن هەردوو پشکا و د بەرژەوەندا گرۆپێ ئەزموونگەری ل پشکا زانستی، دیسان جیاوازی هەبوو دناڤبەرا تاقیکرنا پێشی و پاشی لدەڤ گرۆپێ کونترۆلکار و د پەرژەوەندا تاقیکرنا پاشیدا (خویطر،٢٠٠٧، ب.ص).

٥. ڤەکۆلینا (العابدی، ٢٠٠٧)

ئەڤ ڤەکۆلینە ل باژێرێ بەغدا هاتبوو ئەنجامدان، ومەرەم ژێ زانینا کارتێکرنا وانەگوتنێ بوو برێکا دان و ستاندنێ لسەر ژبەرکرنا تێکستێن ئەدەبی و چێژا ئەدەبی و هزرا داهێنەرانە لدەڤ قوتابیێن پۆلا پێنجێ ئەدەبی د بابەتێ ئەدەب و هوزانێدا.

ڤەکۆلەری دیزاینا ئەزموونگەری بۆ دوو گرۆپان هەلبژارت، گرۆپەکێ ئەزموونگەری و ئێکێ کونترۆلکار، و دوو قوتابخانە ب ئەنقەست هەلبژارتن و(١١٧) قوتابیێن کور و کچ و ب شێوەکێ هەرەمەکی ژ هەردوو قوتابخانا هەلبژارتن و دابەشکرن لسەر هەردوو گرۆپان، و هەڤسەنگی دناڤبەرا واندا د چەند گۆراواندا کر.

و بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانجێن ڤەکۆلینێ، ڤەکۆلەری سێ ئامراز بەرهەڤکرن، ئەوژی تاقیکرنەك بۆ پیڤانا ژبەرکرنا تێکستێن ئەدەبی و ڕاستگۆیی و نەگۆرییا وی بدەستڤەهینا، و تاقیکرنەك بۆ پیڤانا چێژا ئەدەبی کو ژ (٢٠) بەندا پێکهات ژ جورێ هەلبژارتنێ و راستگۆیی و نەگۆرییا وی بدەستڤەهینا، و تاقیکرنەك بۆ پیڤانا شیانێن هزرا داهێنەرانە کو ژلایێ (سید خیر الله) هاتبوو بەرهەڤکرن. و پشتی بدویماهیک هاتنا ئەزموونێ کو ڤەکۆلەر بخۆ پێ رابوو، هەرسێ ئامراز لسەر هەردوو گرۆپان بکارهینان و سەرەدەرییا ئاماری لگەل کر، ئەنجاما دیارکر کو جیاوازیێن ئاماری هەبوون د ژبەرکرنا تێکستێن ئەدەبی و چێژا ئەدەبی و د بەرژەوەندا گرۆپێ ئەزموونگەری، بەلێ جیاوازی نەبوو د هزرا داهێنەرانەدا د ناڤبەرا واندا(العابدي، ٢٠٠٧، ط-ن).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٦. ڤەكۆلينا (أبوبكر، ٢٠٠٩):

ئەڤ ڤەكۆلينە ل وەلاتێ مسرێ هاتيە ئەنجامدان، ئارمانج ژێ زانينا كارتێكرنا ستراتيژيا دەرازينكا ئەيستمۆلوژى لسەر گەشەكرنا چاپوكيێن چێژەيا ئەدەبى و سەمتكرنا وى بەرەڤ تێكستێن ئەدەبى لدەڤ قوتابيێن قۆناغا دواناڤنجى.

سەمپلا ڤەكۆلينێ ژ (١٤٠) قوتابيێن (كۆر- كچ) پێكدهێت ڤەكۆلەرى دوو قوتابخانێن دوواناڤنجيێن پاريزگەها (جيزە) هەلبژارتينە، ژ هەر قوتابخانەكێ ژ وان دوو پۆل ببرەنگەكێ بەرەللايى قوتابيێن قوتابخانا كۆران بسەر دوو گرۆپێن ئەزموونگەرى و كونترۆلكاردا دابەشكرينە هەروەسا يێن كچان ژى ب هەمان شێوەى، هەروەسا ڤەكۆلەرى ليستەك بۆ چاپوكيێن چێژا ئەدەبى بەرهەڤكريە.

ڤێ ڤەكۆلينێ وەرزەكێ خواندنێ ڤەكێشايە و بريژەيا هەر حەفتى (٢) دەمژمێر.

پشتى ب دوماهيك هاتنا ئەزموونێ و بكارهينانا هۆيێن ئامارى لگەل داتايان و بكارهينانا تاقيكرنا تائى (t.test) و مانادا‌ريا جياوازيێ، ئەڤ ڤەكۆلينە گەهەشتيە وى ئەنجامى كو بكارهينانا دەرازينكا ئەيستمولۆژى كاريگەريەكا ئەكتيڤ هەيە ژ بۆ گەشەكرنا چاپوكيێن چێژا ئەدەبى و سەمتكرنا قوتابيان بەرەڤ تێكستێن ئەدەبى (ابو بكر، ٢٠٠٩،ص ٢٨٩ - ٢٩٢)

٧. ڤەكۆلينا (الجليدى، ٢٠٠٩):

ئەڤ ڤەكۆلينە ل وەلاتێ سعوديێ هاتبوو ئەنجامدان، و مەرەم ژێ زانينا كارتێكرنا ستراتيجييەكا لپشت زانياريێ د گەشەكرنا چاپۆكيێن چێژا ئەدەبيدا لدەڤ قوتابيێن پۆلا دوويێ ئامادەيى.

ڤەكۆلەرى (٦٦) قوتابى هەلبژارتن وەك سامپلا ڤەكۆلينێ و دابەشكرن لسەر دوو گرۆپان ئێك وەك گرۆپێ ئەزموونگەرى و يێ دى وەك گرۆپێ

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرى زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

کونترۆلکار، و ڤەکۆلینێ (٩) حەفتییا ڤەکێشا، و بۆ بدەستڤە هینانا ئارمانجێن ڤەکۆلینێ.ڤەکۆلەری لیستەك ب چاپوکیێن چێژا ئەدەبی بەرهەڤکر هەروەسا تاقیکرنەك بۆ پیڤانا چێژا ئەدەبی کو پێش و پاشی ئەزموونێ هاتە ئەنجامدان پشتی ڕاستگۆیی و نەگۆرییا ئامرازان بدەستڤەهیناى.

پشتی بدویماهیک هاتنا ئەزموونێ و سەرەدەرییا ئاماری لگەل داتایان هاتیەکرن بریکا بکارهینانا (شرۆڤەکرنا جوداییا هەڤدوست و تاقیکرنا تایی بۆ سامپلێن سەربخۆ) ئەنجاما دیارکر کو جیاوازییا ئاماری هەبوو د ئاستێ پاشی یێ چاپوکیێن چێژا ئەدەبی یێن گرێدای بێژە و هەست و وێنە و ئەندێشە و هزر و بیر و رامان و موزیک و د بەرژەوەندا گرۆپێ ئەزموونگەریدا، هەروەسا بلندبوونا کارتێکرنا ستراتیجییەتا پاش زانیاریێ د گەشەکرنا چاپۆکیێن چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن پۆلا دوویێ ناڤنجی (الجلیدی، ٢٠٠٩، ص ٣)

٨. ڤەکۆلینا سلێمان (٢٠١٣):

ئارمانج ژ ڤەکۆلینا ل هەرێما کوردستانێ هاتیە ئەنجامدان. زانینا کارتێکرنا بکارئینانا ستراتیجیەتا نەخشێن تێگەهان بوو لسەر ئاستێ فێربوونا قوتابیێن پولا سێیێ / پشکا زمانێ کوردی د بابەتێ رەوانبێژییێدا و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و پاڵدەری بۆ فێربوونا بابەتی لدەڤ وان.

د ڤێ ڤەکۆلینێدا (٦) گریمانێن ژ جورێ سفری دارژتینە، ڤەکۆلەرێ ب شێوەیەکێ مەبەستدار ژ زانکۆیا دهوك بۆ بجه هینانا ئەزموونگەرییا خۆ هەمی قوتابیێن پۆلا سێیێ - پشکا زمانێ کوردی / سکۆلا پەروەردا بنیات / فەکولتیا زانستێن مرۆڤایەتی هەلبژارتبوو.

ڤەکۆلەرێ دیزایینا گرۆپێن وەکهەڤ بکارهینایە، رێکێن وانەگوتنێ ب شێوەیەکێ هەرەمەکی هاتبوونە دابەشکرن، ئەوژی گرۆپێ ئەزموونگەری و گرۆپێ کونترۆلکار. کو ژمارا سەمپلا ڤەکۆلینێ ژ (٨١) قوتابیێن کور و کچ پێک هاتبوو. دابەشکربوون بۆ سەر دوو گرۆپان کو ژمارا گرۆپێ ئەزموونگەری

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

(٤٣) قوتابى بوون. و هەروەسا گرۆپیٚ کونترۆلکار ژمارا قوتابیێن ویٚ (٣٨) قوتابیێن کور و کچ بوون، ڤەکۆلەریٚ هەڤسەنگی دناڤبەرا هەردوو گرۆپاندا د چەند گوراواندا کربوو. ڤەکۆلەر بخۆ ب ئەزموونیٚ رابوو و ماویٚ ئەزموونیٚ ل (٢/٩/ ٢٠١٢) هەتا (١٠/٥/ ٢٠١٢) یٚ ب دوماهیک هاتبوو.

بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانجێن ڤەکۆلینیٚ ڤەکۆلەریٚ سیٚ ئامراز بەرهەڤ کربوون و بکارهینان، ئەوژی تاقیکرنا چیٚژا ئەدەبی کو چەند چاپوکی دەستنیشانکربوون، بەندیٚن تاقیکرنا چیٚژا ئەدەبی (٣٩) بەند بوون. هەروەسا پیڤانا پالدەریٚ قوتابیان بۆ فیٚربوونا بابەتی کو پیڤەر پیٚکهاتبوو ژ (٣٢) بەندان، هەروەسا تاقیکرنا ئاستی ژ جوریٚ بابەتی کو پیٚکهاتبوو ژ (٤٠) بەندان.

پشتی ب دوماهیک هاتنا ئەزموونیٚ و سەرەدەریا ئاماری بریٚکا بکارهینانا تاقیکرنا (t.test)، ڤەکۆلەر گەهشتە گەلەك ئەنجامان، ژ وانا هەبوونا جیاوازییٚن ئاماری دناڤبەرا ناڤەندی نمریٚن چیٚژا ئەدەبی و پاڵدەری لدەڤ قوتابیان بۆ بابەتی و ئاستیٚ فیٚربوونا هەردوو گرۆپیٚن ڤەکۆلینیٚ، بۆ بەرژەوەندیا گرۆپیٚ ئەزموونگەری ئەوا بابەت بریٚکا ستراتیجیەتا نەخشیٚن تیٚگەهان وەرگرتی (سلیٚمان، ٢٠١٣، ل أ-ت).

تەوەرێ دوویێ

ئەو ڤەکۆلینێن باسێ کاریگەریا هژاندنا هزران یانژی گەنگەشێ د کەن یانژی هەردووکا پێکڤە د کەن ژ بۆ گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ.

سەبارەت ڤەکۆلینێن گرێدای هژاندنا هزران یان گەنگەشێ یانژی هەردووکان ژ بۆ گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ ڤەکۆلەری (٥) ڤەکۆلین دیتینە ژڤان هەر پێنجان ئێک ژوان باسێ باوەری بخۆبوونێ دکەت و ئێک باسێ کاریگەریا هژاندنا هزران دکەت و (٣) ڤەکۆلین ژی باسێ کارتێکرنا هەردووکان د کەن (هژاندنا هزران و گەنگەشێ) ژ بۆ گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ، هەروەسا ڤەکۆلەری (٤) ڤەکۆلین بەرجەستەکرینە کۆ باسێ ستراتیژییێ یان رێکێن گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ دکەن. ئەو ڤەکۆلین ژی ئەڤێن خوارێنە:

١. ڤەکۆلینا: الشوك (١٩٨٥)
٢. ڤەکۆلینا: ابو جليل (٢٠٠٦)
٣. ڤەکۆلینا: الحمدانی (٢٠٠٩)
٤. ڤەکۆلینا: الرضواني (٢٠٠٩)
٥. ڤەکۆلینا: ابو هدروس و الفرا (٢٠١١)
٦. ڤەکۆلینا: خليفانی و الخالد (٢٠١٢)
٧. ڤەکۆلینا: الدوسكی (٢٠١٣)
٨. ڤەکۆلینا: خليفانی و الخالد (٢٠١٣)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١. ڤەكۆلينا (الشوك، ١٩٨٥):

ئەڤ ڤەكۆلينە ل وەلاتێ عێراقێ هاتيە ئەنجامدان پێخەمەت زانينا كارتێكرنا شێوازێ سمينارێ لسەر ئاستێ قوتابيێن پۆلا پێنجێ ئەدەبی - د بابەتێ جوگرافييێدا و گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ وان، سەمپلا ڤەكۆلينێ ژ (١٩٩) قوتابيان پێكهاتبوو، ئەڤ قوتابيە برەنگەكێ بەرەللايی لسەر دوو گرۆپان دابەشكربوون، گرۆپەك ژێ يا ئەزموونگەری بوو ژمارا وان (٥٩) قوتابی بوون كو ب شێوازێ سميناری بابەت بۆ د هاتە گۆتن و گرۆپێ دوويێ كونترۆلكار كو ژمارا وان (٦٠) قوتابی بوون كو بابەت برێكا ئاسايی بۆ هاتبوو گۆتن و وەكهەڤی د ناڤبەرا قوتابيێن هەردوو گرۆپاندا د هندەك گوراواندا هاتبووكرن ئەوێن پەيوەندی ب بابەتيڤە هەين.

ڤەكۆلەری تاقيكرنەكا بدەستڤەهينانێ يا پاشی ئەنجامدا كو ژ (٦٠) بەندان پێكهاتبوو و ژ جۆرێ هەلبژارتن ژ گەلەكان بوون، و پيڤەرێ (ابو علام، ١٩٧٨) ژ بۆ پيڤانا باوەری بخۆبوونێ و پشتی گونجاندن لگەل سەمپلا ڤەكۆلينێ پێخەمەت پيڤانا رادێ باوەری بخۆبوونێ، هەروەسا تاقيكرنا تائی (t.test) بكارهينايە ژ بۆ سەرەدەريكرنا ئاماری لگەل داتايان، ڤەكۆلين گەهشت هندێ كو ئەكتيڤيا شێوازێ سميناری ژ بۆ ئاستێ قوتابيان، بەلێ چ جوداهی ديارنەبوون د گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ ل هەمبەری رێكا ئاسايی(الشوك، ١٩٨٥، ص ٩- ١٢).

٢. ڤەكۆلينا (ابو حليل، ٢٠٠٦):

ئەڤ ڤەكۆلينە ل پارێزگەها بابل ل وەلاتێ عێراقێ هاتيە ئەنجامدان. ئارمانج ژێ زانينا كارتێكرنا ديالۆكا پۆلێ و كۆمێن بچويک د ئاستێ خواندنا قوتابيێن قۆناغا سێيێ- پەيمانگەها بەرهەڤكرنا ماموستايان ل بابەتێ مێژووێ و زێدەكرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ وان،

ڤەكۆلەری ديزاينەكێ ئەزموونگەریێ ژ جۆرێ (عاملی) بۆ ڤەكۆلينێ هەلبژارتيە تا كو دوو گرۆپێن قوتابيان بۆ ئەزموونگەری بن و گرۆپا يێن دی ژێ يا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردی

كونترۆلكار بيت و سەمپلەك هەلبژارتيە كو ژ (٩٩) قوتابيان پێكهاتبوو كو هەر (٣٣) قوتابى د ناڤ گروپەكێدا بوون، گرۆپێ ئێكێ برێكا ديالوكا پۆلێ بابەت دخواند و گرۆپا دوويێ برێكا كۆمێن بچويك و گرۆپێ كونترۆلكار برێكا ئاسايى، و هەڤسەنگى كر د چەندين گۆراوێن پەيوەنديدار د ناڤبەرا قوتابيێن هەرسێ گرۆپان.

ڤەكۆلەرى تاقيكرنەكا ئاستى بەرهەڤكر كو ژ (٥٠) بەندان ژ جۆرێ هەلبژارتن ژ گەلەكان پێكهاتبوون و پاشى راستگويى و هێزا ژێكجوداهيێ و فاكتەرێى بزەحمەتيێ دەرێخستن و دەرهينانا نەگۆرييا بەندێن تاقيكرنێ برێكا دابەشكرنا نيڤى (التجزئه النصفيه) و پاشى ڤەكۆلەرى گرنگيا خۆ دانا سەر پيڤەرێ باوەرى بخۆبوونێ يا (ابى علام، ١٩٨٥) ئەوا هاتى دروستكرن بۆ قوناغێن دووناڤنجى و زانكۆيى، و هاتى گونجاندن ژ لايێ (بليغ شوك، ١٩٨٥) كو ژ (٣٤) بەندان پێكدهێت و پشتى دەرهينانا ڕاستگۆيى و نەگۆرييا پيڤەرى برێكا دابەشكرنا نيڤى.

پشتى ب دوماهى هاتنا ئەزموونێ كو وەرزەكێ تەمامێ خواندنێ بخۆڤە گرتبوو و پراكتيزەكرنا ئامرازێن ڤەكۆلينێ، ڤەكۆلەرى داتايێن ڤەكۆلينێ برێكا تاقيكرنا تائى (t.test) شرۆڤەكرن، ئەنجامدان ئەكتيڤيا ديالۆكا پۆلێ، كۆمێن بچويك دياركريە ژ بۆ بلندكرنا ئاستێ قوتابيان و زێدەكرنا باوەرى بخۆبوونێ لدەڤ وان (ابو حليل، ٢٠٠٦، ص أ - ج).

٣. ڤەكۆلينا (الحمدانى، ٢٠٠٩):

ئەڤ ڤەكۆلينە ل وەلاتێ عێراقێ هاتيە ئەنجامدان و ئارمانج ژێ زانينا كارتێكرنا بكارهينانا ستراتيژيێن پێشى ژ بۆ گوتنا بابەتێ بيركاريێ د ئاستيدا، گەشەكرنا باوەرى بخۆبوونێ لدەڤ قوتابيێن پۆلا سێيێ ل پەيمانگەها بەرهەڤكرنا مامۆستايێن – كچ. سەمپلا ڤەكۆلينێ ژ (٨٦) قوتابيان پێكهاتبوو و لسەر سێ گرۆپێن هەڤسەنگ دابەشكربوون، گرۆپێ ئێكێ (٣١) قوتابى بخۆڤە دگرتن و

لدويف ستراتيژيا پێشى (نەخشێ تێگەهان) و بابەت بۆ هاتبوو گۆتن و گرۆپێ دوویێ (٢٧) قوتابى بخۆڤە گرتبوون و بابەت لدويف ستراتيژيا پێشى پرسيارێن حازرێن پێشى بۆ هاتبوو گۆتن بەلێ گرۆپێ كونترۆلكار (٢٨) قوتابى بخۆڤە گرتبوون و بابەت لدويف رێكا ئاسايى بۆ هاتبوو گوتن.

پێخەمەت بنەجهكرنا ئارمانجا ڤەكۆلينێ، دوو ئامراز ژلايێ ڤەكۆلەريڤە هاتينە بەرهەڤكرن، يێ ئێكێ تاقيكرنەكا ئاستى ژ (٣٠) بەندا ژ جۆرێ هەلبژارتنێن بابەتى پێكهاتبوو (دروست و خەلەت، پڕكرنا ڤالاهيان، هەلبژارتن ژ گەلەكان) جورێ دوويێ گوتاريێن سنووردار بوو، و ئامرازێ دوويێ بريتى بوو ژ پيڤەرێ باوەرى بخۆبوونێ و ژ (٣٥) بەندا ب سێ بەديلا بۆ بەرسڤدانێ پێكهاتبوو، و ساخلەتێن سايكوميترى بۆ هەردوو ئامرازان دەرهينابوو.

پشتى ئەزموون بدوماهيك هاتى كو وەرزەكێ تەمامێ خواندنێ بخۆڤە گرت بوو، و هەردوو ئامراز هاتنە پراكتيزەكرن، و سەرەدەرى هاتە كرن لگەل داتايان برێكا تاقيكرنا شرۆڤەكرنا جوداييا ئێك لا و تاقيكرنا تائى(t.test) و تاقيكرنا شيفيە، ئەنجامان ئەكتيڤيا ستراتيژيێن پێشى د ئاستيدا، و ئەكتيڤيا پرسيارێن بەرهەڤكاريێن پێشى ژ بۆ گەشەكرنا باوەرى بخۆبوونێ دياركرن (الحمدانى، ٢٠٠٩، ملخص البحث).

٤. ڤەكۆلينا (الرضوانى، ٢٠٠٩):

ئەڤ ڤەكۆلينە ل باژێرێ مويسل ل وەلاتێ عێراقێ هاتيەكرن، ئارمانج ژێ: زانينا كارتێكرنا بكارهينانا فێربوونا هەڤكارى برێكا ستراتيژيا فێربوونا لگەل ئێك د گەشەكرنا هزركرنا رەخنەگر و باوەرى بخۆبوونێ لدەڤ قوتابيێن پۆلا پێنجێ ئەدەبى ل بابەتێ پەروەردا ئيسلامى، ڤەكۆلەرى ديزاينەكێ ئەزموونگەريێ گرۆپێن وەكهەڤ بكارهينا كو پێكهاتبوو ژ گرۆپەكێ ئەزموونگەرى و گرۆپەكێ كونترۆلكار. سەمپلا ڤەكۆلينێ ژ (٥٧) قوتابيێن كچ پێكهاتبوو، گرۆپێ ئەزموونگەرى ئەوێن برێكا فێربوونا هەڤكارە وانە بۆ دهاتنە گۆتن ژ (٢١)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

قوتابیان پێکهاتبوو و گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن ب برێکا ئاسایی وانە بۆ دهاتنە گۆتن ژ (٢٦) قوتابیان پێکهاتبوو و هەڤسەنگیا گرۆپان هاتەکرن ژلایێ وان گوراوێن پەیوەندی پێڤە هەی.

ڤەکۆلەری تاقیکرنەك بۆ گەشەکرنا هزرا رەخنەی بەرهەڤکر کو ژ (٧٥) بەندا پێکهاتبوو و ڕاستگۆیی و هێزا جوداییا بەندێن تاقیکرنێ و نەگۆری ب هاوکێشا (کیودر – ئینشاردسون)ی دەرهینان.

ڤەکۆلەری ئامرازەکێ بەرهەڤ بکارهینا بۆ پیڤانا باوەری بخۆبوونێ، پشتی گونجاندنێ کو خزمەتا ڤەکۆلینا وی بکەت کو ژ (٣٢)بەندا پێکدهاتبوو و راستیا وێ یا دەرکی و هێزا ژێکجوداهیا بەندان دەرهینا.

پشتی بدوماهی هاتنا ئەزموونێ و پراکتیزەکرنا هەردوو ئامرازان و بکارهینانا ئامارێن پێدڤی برێکا تاقیکرنا تائی (t.test). ئەنجامێن ڤەکۆلینێ دیارکرن کو ئاستێ قوتابیێن ب گرۆپێ ئەزموونگەری بابەت دخواند ژ بۆ گەشەکرنا هزرکرنێ و باوەری بخۆبوونێ باشتر بوو ژ قوتابیێن برێکا ئاسایی بابەت وەرگرتی (الرضواني، ٢٠٠٩، ص أ - ب).

٥. ڤەکۆلینا (ابو هدروس و الفرا، ٢٠١١):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل باژێرێ (غزه) هاتیە ئەنجامدان، ئارمانج ژێ زانینا کارتێکرنا بکارهینانا هندەك ستراتیژیێن فێرکرنا ئەکتیف لسەر پالدان بۆ ب دەستڤەهینان، باوەری بخۆبوون، ئاستێ خواندنێ لدەڤ قوتابیێن درەنگ فێر دبن، بۆ ب دەستڤەهینانا ئارمانجێ، ڤەکۆلەران سێ ئامراز بکارهینانە ئەو ژی ئەڤەنە: پیڤەرێ پالدانا بدەستڤەهینانێ و باوەری بخۆبوون و رێبەرێ مامۆستای ژ بۆ بکارهینانا ستراتیژیێن فێرکرنا ئەکتیف.

ڤەکۆلەران ڕاستگۆییا ئامرازێن ڤەکۆلینێ و نەگۆرییا وان برێکێن ئامارییێن جودا جودا دەرهینا. سەمپلا ڤەکۆلینێ ژ (٨٠) قوتابیان پێکهاتبوو کو لسەر دوو گرۆپێن ئەزموونگەری و کونترۆلکاردا هاتبوونە دابەشکرن. کو هەر

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

گروپەك ژ (٤٠) قوتابیان پێكدهات. ئەنجامێن ڤەكۆلینێ دایە خویاكرن كو ژێكجوداهیەكا ئاماری هەیە د ناڤ پراكتیزەكرنا پاشیدا ژ بۆ پیڤانا باوەری بخۆبوونێ د ناڤبەرا هەردوو گروپێن ڤەكۆلینێ و د بەرژەوەندیا گروپێ ئەزموونگەریدا بوو (ابو هدروس و الفرا، ٢٠١١، ص٨٩- ١٣٠).

٦. ڤەكۆلینا (خلیفانی و الخالد، ٢٠١٢):

ئەڤ ڤەكۆلینە ل پارێزگەها دهۆكێ ل هەرێما كوردستانێ هاتیە كرن، ئارمانج ژێ زانینا كارتێكرنا بكارهینانا هژاندنا هزرا بوو لدەمێ گۆتنا بابەتێ ئەدەب و تێكست ژ بۆ گەشەكرنا هزرا رەخنەگر و باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی. و ژ بۆ بنەجهكرنا ئارمانجێن ڤەكۆلینێ هەردوو ڤەكۆلەران شەش گریمانێن سفری دانانە.

ڤەكۆلەران پشتبەستن لسەر دیزاینكرنا گروپێن هەڤسەنگ كریە، گروپەك لدویف ستراتیژیا هژاندنا هزران (گروپێ ئەزموونگەری)، و گروپێ دی لدویف رێكا ئاسایی وانە بۆ هاتینە گۆتن (گروپێ كونترۆلكار).

ڤەكۆلەران ب مەبەست ئامادەییەك ژ ئامادەیێن سەنتەرێ باژێرێ دهوكێ هەلبژارتینە و برێكا بەرەللایی دوو پۆل ژ ناڤ ڤێ ئامادەیێ هەلبژارتینە و لسەر (٢) گروپان پارڤەكریە و گروپێ (د) بوویە گروپێ ئەزموونگەری و گروپێ (أ) بوویە گروپێ كونترۆلكار.

و هەڤسەنگی ژلایێ گۆراوێن پەیوەندیدارڤە د ناڤبەرا هەردوو گروپاندا هاتینەكرن، ڤەكۆلەران تاقیكرنەك بۆ پیڤانا هزركرنا رەخنەیی كو ژ (٦٠) بەندا پێكدهات بەرهەڤكربوو، و دروستی و نەگۆرییا پیڤەری دەرهینان، و هەروەسا پیڤەرەك ژی بەرهەڤكر ژ (٤٥) بەندا پێكهاتبوو.

پشتی بدوماهی هاتنا ئەزموونێ و پراكتیزەكرنا هەردوو ئامرازان و دەركرنا داتایان و سەرەدەریا ئاماری برێكا تاقیكرنا تائی(t.test)، ئەنجامێن ڤەكۆلینێ خۆیاكریە كو جوداهیەكا مانادار د ناڤبەرا ناڤەندێ جوداهیا

گەشەكرنێ د هزركرنا رەخنەی و باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن هەردوو گرۆپێن ڤەكۆلینێ یێن ئەزموونگەری و كونترۆلكار هەیە. كو ئەڤ جوداهیە د بەرژەوەندیا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریدا بوو (خليفاني والخالد، ٢٠١٢، ملخص البحث).

٧. ڤەكۆلینا دۆسكی (٢٠١٣):

ئارمانج ژ ڤێ ڤەكۆلینێ، زانینا كارتێكرنا بكارهینانا نموونێ (كارین) ژ بۆ وەرگرتنا تێگەهێن مێژوویی لدەڤ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی و گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ وان. پێخەمەت پێكهینانا ئارمانێن ڤەكۆلینێ، ڤەكۆلەری چوار گریمانە دارژتینە، دوو ژ وان (سفری) و دوویێن دی (بەدیل) بوون.

ڤەكۆلەری پشتبەستن لسەر گرۆپێن هەڤسەنگ كریە، گرۆپەك ژێ ئەزموونگەری بوو كو لدویف نموونا (كارین) ی وانە بۆ هاتینە گوتن و گرۆپێ دی كونترۆلكار كو لدویف رێكا ئاسایی وانە بۆ هاتینە گوتن و ل هەردوو تاقیكرنێن پێشی و پاشی بۆ گوراوێ باوەری بخۆبوونێ و تاقیكرنا پاشی بتنێ بۆ گوراوێ وەرگرتنا تێگەهان هاتینە بكارهینان.

سەمپلا ڤەكۆلینێ ژ قوتابیێن پۆلا دەهێ یێن ئامادەیی یێن سپێدەهیان . كوران . پێكدهێت ل سەنتەرێ پارێزگەها دهوكێ بۆ سالا خواندنێ (٢٠١٢ - ٢٠١٣). و نموونا ڤەكۆلینێ ژ (٥١) قوتابیێن دوو پۆلا پێكهاتبوو و برەنگەكێ بەرەللایی ژ ناڤ (٣) پۆلێن قوتابخانا (خوناڤ) یا ئامادەیی هەلبژارتبوون. پۆلا (أ) (٢٩) قوتابی ب خۆڤە دگرتن كو دبوو پۆلا ئەزموونگەری و پۆلا (ب) (٢٢) قوتابی بخۆڤە دگرتن كو د بوو پۆلا كونترۆلكار. هەڤسەنگی دناڤبەرا قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا كرینە و ژ لایێ گۆراوێن پەیوەندیڤە.

ڤەكۆلەری دوو ئالاڤ بكارهینانینە، یا ئێكێ بریتی بوو ژ تاقیكرنا وەرگرتنا تێگەهێن مێژوویی كو (٤٠) بەند ب خۆڤە دگرتن ژ جورێ هەلبژارتنان و لدویف ڤان ئاستان (بیرهینان، تێگەهشتن، پراكتیك) و ژ پۆلكرنا (بلوم) ی د بیاڤێ مەعرفیدا هاتبوونە ئەنجامدان. راستی و دروستیا بەندان برێكا لیژنەكا بسپور

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

دەرهینا، هەروەسا نەگۆری لدویف هاوکێشا (کیودر ـ ریتشاردسون) کو(٨٢ ٪) بوو. ئامرازێ دوویێ بریتی بوو ژ پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ کو (٤٥) بەند بخۆڤە گرتبوون. کو (٢٣) بەند د ئەرێنی بوون و (٢٢) بەندێن دی د نەرێنی بوون، دروستیا پیڤەری برێکا لیژنەکا بسپوران دەرهینا، و نەگۆری لدویف هاوکێشا (ئەلفا ـ کرونباخ)ی دەرهینا کو گەهشتە (٠,٨٨).

پشتی بدوماهیک هاتنا ئەزموونێ و پراکتیزەکرنا هەردوو ئامرازان و سەرەدەرییا ئاماری لگەل داتایان برێکا تاقیکرنا تایی (t.test) ئەنجامان دیارکر ئەو قوتابیێن لدویف نموونا (کارین)ی بابەت وەرگرتی د سەرکەڤتیتر بوون ژ بۆ وەرگرتنا تێگەهێن مێژوویی و گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ ژ وان قوتابیێن دی یێن کو لدویف رێکا ئاسایی بابەت وەرگرتی (الدوسکی، ٢٠١٣، ص أ ـ ج).

٨. ڤەکۆلینا (خلیفانی و الخالد، ٢٠١٣):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل پارێزگەها دهۆکێ ل هەرێما کوردستانێ هاتیە ئەنجامدان و ئارمانج ژێ زانینا: کارتێکرنا بکارهینانا شێوازێ پێکڤەیی بۆ هەردوو رێکێن هژاندنا هزران و گەنگەشێ د ئاستێ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی ل بابەتێ ئەدەب و تێکست، و گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ وان، ژ بۆ بنەجهکرنا ئارمانجێن ڤەکۆلینێ ڤەکۆلەران دوو گریمانێن سفری و گریمانەکا (بەدیل) دارژتینە.

ڤەکۆلەران دیزاینەکا ئەزموونگەریا وەکهەڤ بکارهینایە، گرۆپێ ئەزموونگەری لدویف بکارهینانا پێکڤەیا رێکێن هژاندنا هزران و گەنگەشێ وانە بۆ گۆتینە و گرۆپێ کونترۆلکار لدویف رێکا ئاسایی وانە بۆ هاتینە گۆتن.

ڤەکۆلەران ب مەبەست قوتابخانەکا ئامادەیی ژ ناڤ قوتابخانێن ئامادەیێن رێڤەبریا پەروەردا دهوکێ هەلبژارتیە سەمپلا ڤەکۆلینێ (٧٢) قوتابی بخۆڤە گرتینە و گرۆپێ (أ) یا ئەزموونگەری بوو و گرۆپێ (ب) یا کونترۆلکار بوو و هەڤسەنگیکرن دناڤبەرا هەردوو گرۆپان د هندەك گۆراوێن پەیوەندیدارڤە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڤەكۆلەران تاقیكرنەك بەرهەڤكر كو ژ (٤٠) بەندا پێكهاتبوو ژ جۆرێ: راست و شاش، هەلبژارتن ژ گەلەكان، پڕكرنا ڤالاهیان، بەرسڤێن سنووردار، هەروەسا ڤەكۆلەران پیڤەرەك بەرهەڤكر ژ بۆ پیڤانا باوەری بخۆبوونێ كو ژ (٤٠) بەندا پێكهاتبوو و دیسان پیڤەرەكێ دیتر ژی بەرهەڤكر ژ بۆ پیڤانا سەمتكرن بەرەڤ بكارهینانا پێكڤەییا بۆ هەردوو ریكێن هژاندنا هزرانو گەنگەشێ كو ژ (٣٥) بەندا پێكهاتبوو، و ساخلەتێن سیكومیتری بۆ هەر سێ ئامرازان دەركرینە.

پشتی بدوماهی هاتنا ئەزموونێ و پراكتیزەكرنا ئامرازان و ئەنجامدانا هۆیێن ئاماری برێكا تاقیكرنا تائی (t.test)، ڤەكۆلەر گەهشتن وی ئەنجامی كو بكارهینانا شێوازێ پێكڤە بۆ رێكا هژاندنا هزرا و گەنگەشێ كارتێكرنەكا ئەكتیڤ هەیە د ئاستێ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەب و تێكستێدا، و هەروەسا د گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ وان (خلیفانی و الخالد، ٢٠١٣، الملخص).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ڤەکۆلین دەربارەی کارتێکرنا هژاندنا هزرا یان گەنگەشێ یان هەر دوو پێکڤە لسەر ئاستێ فێربوونێ.

ئەو ڤەکۆلینێن باسێ هژاندنا هزران یان گەنگەشێ یان هەردووکان پێکڤە کرینە ژ بۆ زێدەکرنا ئاستێ فێربوونێ یانژی هەر گوراوێن دی لدەڤ قوتابی، چەندین ڤەکۆلین هاتینە دیتن، و ڤەکۆلەری (٨) ژ ڤان ڤەکۆلینا بەرجەستەکرینە کو باسێ کارتێکرنا هژاندنا هزران د کەن و (٦) ڤەکۆلینێن دی کو باسێ کاریگەریا گەنگەشێ دکەن و (٣) ڤەکۆلینێن دی بەرجەستەکرینە کو باسێ کاریگەریا هژاندنا هزران و گەنگەشێ دکەن و ئەو ژی ئەڤەنە:

أ – هژاندنا هزران و ئاستێ فێربوونێ:

١. ڤەکۆلینا Ahmed 2001
٢. ڤەکۆلینا Darayseh , 2003
٣. ڤەکۆلینا Kochery , 2003
٤. ڤەکۆلینا بنی احمد (٢٠٠٦)
٥. ڤەکۆلینا Khodarcaly 2011
٦. ڤەکۆلینا Maitah 2011
٧. ڤەکۆلینا دهوکی (٢٠١٢)
٨. ڤەکۆلینا خلیفانی و الخالد (٢٠١٣)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١. ڤەكۆلینا: (Ahmed 2001)

ئەڤ ڤەكۆلینە ل عیرقێ هاتییە ئەنجامدان مەرەم ژێ زانینا كارتێكرنا رێكا هژاندنا هزرا بوو د فێركرن و تێگەهشتنا خواندنێ ب زمانێ ئینگلیزی لدەڤ قوتابیێن زانكویێ.

ڤەكۆلەری دوو گریمان ژ جۆرێ بەدیل دارشتینە، و سەمپلا ڤەكۆلینێ ژ (٨٠) قوتابیێن كور و كچ ژ قوناغا دوویێ پشكا زمانێ ئینگلیزی پێك هاتبوو، و بشێوەیەكێ هەرەمەكی هاتبوونە دابەشكرن بسەر دوو گرۆپا، و هەر گرۆپەك ژ (٤٠) قوتابیێن كور و كچ پێك هاتبوو، هەڤسەنگی د هندەك گۆراوادا د ناڤبەرا قوتابیێن هەردوو گرۆپا دا هاتبوو كرن.

ڤەكۆلەر بخۆ ب ئەزموونێ رابوو، و ماوێ ئەزموونگەریێ (١٤) حەفتییا ڤەكێشابوو. پشتی بدوماهیك هاتنا ئەزموونێ و سەرەدەرییا ئاماری بریكا بكارهینانا (t.test)، ڤەكۆلەر گەهشتبوو گەلەك ئەنجاما ژوانا، هەبوونا جیاوازیێن ئاماری د ناڤەندێ بدەستڤەهینانا قوتابیێن هەردوو گرۆپا و بۆ بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەری ئەوا بابەت لدویف رێكا هژاندنا هزرا وەرگرتی (Ahmed, 2001, p: 125-126).

٢. ڤەكۆلینا (Daragsen , 2003):

ئەڤ ڤەكۆلینە ل وەلاتێ ئوردنێ هاتیە ئەنجامدان و ئارمانج ژێ زانینا كارتێكرنا پرۆگرامێن ڤەكریێ خواندنێ یێن كو لسەر بنیاتێ ستراتیژیا نەخشەیێن تێگەهان و هژاندنا هزران دهێنەكرن ژ بۆ گەشەكرنا سەمت و شیانێن نڤیسینێ ب زمانێ ئینگلیزی بۆ قوتابیێن پۆلا ئێكێ دواناڤنجی پشكا زانستی. هەروەسا زانینا رۆلێ یێن كو ئەڤ ستراتیژیە دگێرن ژ بۆ بلندكرنا ئاستێ قوتابیان دنڤیسینێدا لدەڤەرا(الرمثا). سەمپلا ڤەكۆلینێ ژ (٢١٢) قوتابیێن (كۆڕ – كچ) پێكهاتبوو لسەر سێ پۆلێن كورا و سێ پۆلێن كچان برەنگەكێ هەرەمەكی هاتبوونە دابەشكرن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

گرۆپێ ئەزموونگەری ژ دوو پۆلا بۆ قوتابیێن کوڕ و دوو پۆلا بۆ قوتابیێن کچ پێکهاتبوو. گرۆپێ کونترۆلکار ژ پۆلەکێ بۆ کوڕان و پۆلەك بۆ کچان پێکهاتبوو. ئەڤ ڤەکۆلینە گەهەشتیە کۆمەکا ئەنجامان و گرنگترین ئەنجام ژی ئەوە کو جوداهیەکا بەرچاڤ هەبوو د بەرژەوەندیا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریدا کو لدویف پروگرامێ ڤەکری وانە بۆ هاتنە گۆتن و لسەر شینانێ ستراتیژیا نەخشە وهژاندنا هزران ئەو بابەتە لسەر هاتیە پەیرەوکرن (ل: براهمە، ٢٠١٠،ص ٢٩).

٣. ڤەکۆلینا (Kochery , 2003):

ئارمانج ژ ڤێ ڤەکۆلینێ، زانینا کارتێکرنا ستراتیژیا (IGP)، واتە ئاراستەکرنا تاکی و تێکەلیا کۆمەلی و ڕەنگڤەدانا تێکەلیێن کەسی د بەرهەمهینانا هزرێن نوی. و ئەڤ ستراتیژیەتە ل ستراتیژیەتا هژاندنا هزران هاتیە دەستکاریکرن، و بریتیە ل سێ قوناغان بۆ هزران، ئەوژی: ئاراستەکرنا تاکی، و ئاراستەکرنا گرێدای ب بەشەکێ گرۆپێ (کۆمەلێ)، و ئاراستەکرنا گرێدای ب هزرێ (کارڤەدان) کو هزرەکە ل ساخلەتێن کەسایەتیێن تاکی پەیدا دبن. و ئەڤ سێ قۆناغە، ڕێکێ ب پشکداران ددەن کو هەر ئێک بتنێ هزرا بەرهەم بینیت، و ئەگەر دەمێ گونجای بدەنەف وان، پێشبینی دهێتەکرن کو ئەڤ ڕێکە (هەرسێ قوناغ پێکڤە) هزرێن باش بەرهەم بینیت ب تایبەتی لدەڤ ئەوێن ئاستەکێ بەرزێ تێگەهشتنێ هەی.

سەمپلا ڤەکۆلینێ پێکهاتبوو ژ پشکدارێن ئاست (بەرز و نزم). و ل دوماهیکێ ئەنجامان دیارکر کو ئەڤ دەستکاریکرنا ستراتیژیەتا هژاندنا هزرا بووە ئەگەرێ هندێ، بەرهەمهینانا هزران زۆربن ل هەمبەر ڕێکا ئاسایی (Kochery , 2003 ـ ژ براهمە، ٢٠١٠، ص ٢٩ ـ ٣٠).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٤. ڤەکۆلینا (بنی احمد ٢٠٠٦):

ئەڤ ڤەکۆلینا ل ئوردنیّ هاتییە ئەنجامدان، زانینا کارتیّکرنا ریّکا هژاندنا هزرا بوو د ئاستیّ قوتابیێن پۆلا هەشتیّ بنەرەتیدا د بابەتیّ زانیارییێن گشتی.

ڤەکۆلەری دوو پۆل ب شێویّ بەرەللایی هەلبژارتن کو ژمارا وان (٦٤) قوتابی بوون ب سەر دوو گرۆپان هاتنە دابەشکرن، گرۆپیّ ئێکیّ (٣٢) قوتابی کو بریّکا هژاندنا هزرا بابەت دخواند، گرۆپیّ دوویّ (٣٢) قوتابی کو بریّکا ئاسایی بابەت دخواند.

ڤەکۆلەری تاقیکرنەکا ئاستی ژ جوریّ هەلبژارتن ژ گەلەکان ئامادەکر کو ژ (٣٣) بەندا پیّکهاتبوو.

پشتی بدوماهیک هاتنا ئەزموونیّ و پراکتیزەکرنا تاقیکرنیّ و سەرەدرەییا ئاماری بریّکا بکارئینانا تاقیکرنەکا تایی(t.test)، ڤەکۆلەر گەهشتە گەلەك ئەنجاما ژوانا، هەبوونا جیاوازییێن ئاماری دناڤەندە نمریّن ئاستیّ فیّربوونا هەر دوو گرۆپیّن ڤەکۆلینیّ و بۆ بەرژەوەندییا قوتابییێن گرۆپیّ ئەزموونگەری د کو بابەت لدویڤ ستراتیژیا هزاندنا هزرا وەرگرتبوو.

ڤەکۆلینیّ گەلەك راسپاردە پیّشکیّشکرن، ژ وان: پالدانا مامۆستایان بۆ بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا د گوتنا بابەتیّ زانستدا، هەروەسا یەکیّن سەرپەرشتیا پەروەردیّ و فیّرکرنیّ ڤیّ چەندیّ ل بەرچاڤ وەربگرن د ئامادەکرنا بەرنامیّن راهیّنانیّ و بەرهەڤکرنیّ. و دەولەمەندکرنا قوتابخانان ب پیّداویستییێن وان ییّن فیّرکرنیّ بۆ بنەجهکرنا چالاکیا و دەولەمەندکرنا کتیّبخانان ب ژیّدەریّن پیّدڤی بۆ بکارهینانیّ. و هەروەسا ئەنجامدانا ڤەکۆلینیّن دی لدور کاریگەریا ستراتیژیا هژاندنا هزرا لسەر لایەنیّن دی ژیلی بدەستڤەهینانیّ د پروسیّسا فیّرکرنیّدا (بني احمد، ٢٠٠٦، ص: ي ـ ك).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەریّ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینیّن کوردی

٥. ڤەكۆلینا (Khodadady & other, ٢٠١١):

ئارمانج ژ ڤەكۆلینا ل ئیرانێ هاتییە ئەنجامدان زانینا كارتێكرنا ستراتیژییا هژاندنا هزرا بوو بسەر چاپووكییێن ئاخڤتنێ ب زمانێ ئینگلیزی و گەشەكرنا هزرا رەخنەیی.

ڤەكۆلەران ئێك پرسیار دارژتینە و هەولا گەهشتنا بەرسڤا وێ د كردارێن ئەزموونێدا داینە. كومەلگەهێ ڤەكۆلینێ ژ هەمی قوتابییێن هاتیینە توماركرن د پرۆگرامێ (IELTS) د پەیمانگەهەكا تایبەت ب زمانێ ئینگلیزییێڤە ل باژێرێ مەشهەد ل ئیرانێ پێك هاتبوو. و ڤەكۆلەران بشێوەیەكێ هەرەمەكی (٢٠) قوتابییێن كوڕ هەلبژارتن و دابەشی دوو گرۆپان كربوون، گرۆپێ ئەزموونگەری ژ (٩) قوتابییێن كوڕ، و گرۆپێ راستكری ژ (١١) قوتابییێن كوڕ پێك هاتبوو.

ژ پێخەمەت جێبەجێ كرنا ئارمانجێن ڤەكۆلینێ، ڤەكۆلەران لگەل رێڤەبەرییا خۆلێ رێككەڤتن، و (١٠٠) زاراڤێن زانینی هەلبژارتن بۆ گوتنێ د ئەزموونێ.

ڤەكۆلەران بخۆ ب ئەزموونێ رابووینە، و ماوێ ئەزموونگەریێ (٤) حەفتییا ڤەكێشا بوو، و بۆ هەر گرۆپەكێ (٣) دەمژمێر د حەفتییێدا هاتبوونە دەستنیشانكرن، و ڤەكۆلەران تاقیكرنەكا هزرا رەخنەیی یا (Watson & Glaser) بشێوەیەكی زارەكی لدوماهیێ بسەر وان بجهئینابوو.

پشتی بدوماهیك هاتنا ماوێ ئەزموونێ، و سەرەدەریكرن برێكا بكارهینانا ناڤەندە ژمێری، هندەك ئەنجام هاتنە بدەستڤەهینان ژوانا، هەبوونا جیاوازییێن ئاماری بۆ بەرژەوەندییا گرۆپێ ئەزموونگەری ئەوا زاراڤێن ئینگلیزی برێكا هژاندنا هزرا وەرگرتی لسەر گەشەكرنا هزرا رەخنەیی لدەڤ وان (Khodadady & other , 2011 p: 51 - 66).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

٦. ڤەكۆلینا (Maitah & other ,2011):

ئەڤ ڤەكۆلینا ل ئوردون هاتییە ئەنجامدان ئارمانج ژێ زانینا كارتێكرنا پرۆگرامێ راهێنانێ بوو لدویڤ هژاندنا هزرا د بابەتێ دەروازەیەك بۆ پەروەردا تایبەت دا لسەر قوتابیێن زنكویێ و گەشەكرنا هزرا رەخنەیی لدەڤ وان.

ڤەكۆلەران (٢) گریمانە ژ جۆرێ سفری دارژتینە. كۆمەلگەهێ ڤەكۆلینێ ژ هەمی قوتابیێن قوناغا سێیێ ژ كولیژێن پەروەردێ / پشكا پەروەردە و دەروونناسی ئەوێن بابەتێ دەروازەیەك بۆ پەروەردا تایبەت دخوینن پێك هاتبوو. ڤەكۆلەران بشێوەیەكێ مەبەستدار (٧٠) قوتابیێن كوڕ و كچ هەلبژارتبوون، گرۆپێ ئەزموونگەری پێك هاتبوو (٣٥) قوتابیێن كوڕ و كچێن ژ زانكویا (الكرك)، و گرۆپێ راستگری پێك هاتبوو ژ (٣٥) قوتابیێن كوڕ و كچ ژ زانكویا (الملكە عالیاء) ب مەرەما هەڤسەنگیێ و زانینا رێژا گەشەبوونا هزرا رەخنەیی لدەڤ سەمپلا ڤەكۆلینێ، ڤەكۆلەران تاقیكرنا هزرا رەخنەیی لسەر سەمپلا ڤەكۆلینێ ل پێشیا ئەزموونێ بجه هینابوو.

ڤەكۆلەران بخۆ ب ئەزموونێ رابووینە، و ماوێ ئەزموونگەریێ (١٢) حەفتییا ڤەكێشابوو.

ژ پێخەمەت جێ بەجێ كرنا ئارمانجێن ڤەكۆلینێ، ڤەكۆلەران تاقیكرنەكا هزرا رەخنەیی بەرهەڤكر، و ژ حەفت تاقیكرنێن لاوەكی پێك دهات، و راستگوی برێكا نیشادانێ بسەر ژمارەكا حكومدەران و نەگۆڕی برێكا دووبارە بجه هینانێ و بكارهینانا هاوكێشا ئەلفا كرونباخ هاتبوو دەرهینان.

پشتی بدوماهیك هاتنا ماوێ ئەزموونێ و سەرەدەرییا ئاماری برێكا بكارهینانا (t.test)، گەلەك ئەنجام هاتنە بدەستڤەهینان ژوانا: هەبوونا جیاوازییێن ئاماری د ناڤبەرا ناڤەندە نمرێن هەردوو گرۆپێن ڤەكۆلینێ د گەشەكرنا هزرا رەخنەییدا و د بەرژەوەندییا گرۆپێ ئەزموونگەری ئەوا بابەت لدویڤ پرۆگرامێ راهێناندانێ ب هژاندنا هزرا وەرگرتی (Maitah , 2011 , p: 344- 363).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

٧. ڤەكۆلینا دهوكی (٢٠١٢):

ئارمانج ژ ڤەكۆلینا ل هەرێما كوردستانێ هاتیە ئەنجامدان. زانینا كارتێكرنا بكارئینانا ستراتیجیەتا هژاندنا هزرا بوو لسەر ئاستێ فێربوونا قوتابیێن پولا سێیێ / پشكا زمانێ كوردی د بابەتێ تیۆرێن رەخنەی دا و گەشەكرنا هزرێن داهێنەر و رەخنەیی لدەڤ وان.

د ڤێ ڤەكۆلینێدا (٦) گریمانێن ژ جورێ سفری دارژتینە، ڤەكۆلەری ب شێوەیەكێ مەبەستدار ژ زانكۆیا دهوك بۆ بجهـ هینانا ئەزموونگەرییا خۆ هەمی قوتابیێن پۆلا سێیێ ـ پشكا زمانێ كوردی / سكۆلا پەروەردا بنیات / فەكۆلتیا زانستێن مرۆڤایەتی هەلبژارتبوو.

ژمارا سەمپلا ڤەكۆلینێ ژ (٨١) قوتابیێن كور و كچ پێك هاتبوو. ب سەر دوو گرۆپان هاتبوونە دابەشكرن كو ژمارا گرۆپێ ئەزموونگەری (٤٣) قوتابی بوون. و گرۆپێ كونترۆلكار (٣٧) قوتابیێن كور و كچ بوون، ڤەكۆلەری هەڤسەنگی د ناڤبەرا هەردوو گرۆپاندا د هندەك گۆراواندا كربوو. ئەوژی پێزانینێن بەرێ لسەر بابەتێن د ئەزموونگەرییێدا دهێنە خواندن، تەمەنێ قوتابیان ب هەیڤ، زیرەكی (بیرتیژی)، هزركرنا داهێنەر و هزركرنا رەخنەیی.

ڤەكۆلەر بخۆ ب ئەزموونێ رابوو و ماوێ ئەزموونێ وەرزەكێ خواندنێ بوو.

بۆ بدەستڤەهینانا ئارمانجێن ڤەكۆلینێ ڤەكۆلەری سێ ئامێر بەرهەڤ كربوون و بكارهینان، ئەوژی تاقیكرنا ئاستێ فێربوونێ كو ژ (٥٠) بەندێن تاقیكرنێ پێن بابەتی ژ جورێ هەلبژارتن ژ گەلەكا و راست و خەلەت، گووتارییێن ب بەرسڤێن سنوردارکری پێكهاتبوو لدویڤ هەر چوار ئاستێن ئێكێ یێن پولینا بلومی، و ئاستێ زەحمەتی و هێزا ژێكجودایی و دروستیا تاقیكرنێ دەرهینا، هەروەسا نەگۆری برێكا بكارهینانا هاوكێشا (الفا ـ كرونباخ (a) Coefficient)هاتە دەرهینان. ئامیرێ دوویێ تاقیكرنا هزركرنا داهێنەر بوو، كو ڤەكۆلەری تاقیكرنا (Toorance) ب هەردوو پشكێن وێڤە (زارەكی ـ وێنە) بكار هینایە. و ئامیرێ سێیێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

تاقیکرنا هزرکرنا رەخنەیی بوویە، کو ژ (٩٠) بەندا پێکهاتبوو. و بسەر پێنج دووردا (دەرئەنجام، زانینا گریمانا، هەلێنجان و ئیستدلال، شرۆڤەکرن، هەلسەنگاندنا بەلگا) هاتبوونە دابەشکرن.

پشتی بدوماهیک هاتنا ئەزموونێ و سەرەدەریا ئاماری بریکا بکارهینانا تاقیکرنا (t.test)، ڤەکۆلەر گەهشتە گەلەك ئەنجامان، ژ وانا هەبوونا جیاوازیێن ئاماری د ناڤبەرا ناڤەندی نمرێن گەشەبوونا هزرکرنا داهێنەر و گەشەبوونا هزرکرنا رەخنەیی لدەڤ قوتابیان بۆ بابەتی و ئاستێ فێربوونا هەردوو گرۆپێن ڤەکۆلینێ، بۆ بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەری ئەوا بابەت بریکا ستراتیجیەتا هژاندنا هزران وەرگرتی (دهوکی، ٢٠١٢، ل أ ـ د).

٨. ڤەکۆلینا خلیفانی و الخالد (٢٠١٣):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل پارێزگەها دهوکێ. هەرێما کوردستانا عێراقێ هاتیە ئەنجامدان و ئارمانج ژێ زانینا کارتێکرنا بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزران بوو د ئاستێ قوتابیێن پۆلا دوازدێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەب و تێکست و گەشەکرنا پالدەری لدەڤ وان بۆ فێربوونا وی بابەتی پێخەمەت بدەستڤەهینانا ئارمانجێن ڤەکۆلینێ، ڤەکۆلەران دیزایینا گرۆپێن هەڤسەنگ بکارهینایە، گرۆپێ ئەزموونگەری لدویڤ ستراتیژیا هژاندنا هزران و گرۆپێ کونترۆلکار لدویڤ ریکا ئاسایی بابەت بۆ هاتنە گوتن، و ب هەردوو تاقیکرنێن پێشی و پاشی بۆ گۆراوێ پالدان بەرەڤ فێربوونێ. و تاقیکرنا پاشی بۆ گۆراوێ بدەستڤەهینانێ.

ڤەکۆلەران برەنگەکێ مەبەستدار قوتابخانەکا ئامادەیی ژ سەنتەرێ باژێرێ دهوکێ هەلبژارت و سەمپلا ڤەکۆلینێ (٧٨) قوتابی بوو ژ دوو پۆلا کو ب رەنگەکێ بەرەللایی هاتبوونە هەلبژارتنێ. پۆلا (أ) گرۆپێ ئەزموونگەری بوو، و پۆلا (ج) گرۆپێ کونترۆلکار بوو.

ڤەکۆلەران دوو ئامراز بەرهەڤکرن، یا ئێکێ تاقیکرنەکا بدەستڤەهینانێ بوو کو (٣٠) بەند بخۆڤە گرتبوون ژ جورێ (هەلبژارتن، راست و شاش، بەرسڤێن

سنووردار). ئامرازێ دوویێ بریتی بوو ژ پیڤەرێ پاڵدانێ بەرەڤ فێربوونا بابەتێ ئەدەب و تێکست و (٣٢) بەند بخۆڤە گرتبوو، و خەسلەتێن سایکومەتری بۆ هەر دوو ئامرازان دەرهینان.

پشتی ب دوماهیک هاتنا ئەزموونێ کو بۆ دەمێ وەرزەکێ خواندی ڤەکێشایی و پراکتیزەکرنا هەردوو ئامرازان و سەرەدەریا ئاماری لگەل داتایان برێکا تاقیکرنا تائی ئەنجامان دیارکر کو ئاستێ فێربوونا بابەتی و پاڵدان بۆ فێربوونا وێ لدەڤ قوتابیێن کو برێکا هژاندنا هزران بابەت خواندی، بەرزتر بوویە ب هەمبەر ئەوێن برێکا ئاسایی بابەت خواندیە (خليفاني و الخالد، ٢٠١٣، ملخص البحث).

ب. گەنگەشە و رێکێن وێ و ئاستێ فێربوونێ:

١ ڤەکۆلینا Cynthien , 1996

٢ ڤەکۆلینا الوائلی (١٩٩٨)

٣ ڤەکۆلینا Challen (1999)

٤ ڤەکۆلینا المسعودی (٢٠٠٠)

٥ ڤەکۆلینا Kelly (2004)

٦ ڤەکۆلینا العجاج (٢٠٠٤)

١. ڤەکۆلینا (Cynthia Chamblee 1996)

ئارمانجا ڤەکۆلینێ دەستنیشانکرنا کارتێکرنا گەنگەشێن کۆمێن بچویکە ژ بۆ تێگەهشتنا تێکستێن ئەدەبی ئەوا هاتی دەستنیشانکرن بو قوتابیێن پۆلا حەفتێ ناڤنجی. پێخەمەت جێبەجێکرنا ئارمانجا ڤەکۆلینێ، ڤەکۆلەرێ سەمپلا ڤەکۆلینێ لسەر چەند کۆمێن بچویک دابەشکرینە و تێکستەکێ ئەدەبی یێ دەستنیشانکری بۆ هەر کۆمەکێ پێشکێشکریە تاکو قوتابی گەنگەشێ لسەر بکەن. بێ مایتێکرنا مامۆستای، و قوتابی بەری و پشتی گەنگەشا وی تێکستی دێ تێبینی یێن خۆ تۆمارکەن. پشتی هینگێ ئەو ڤەکۆلەرە رابوویە ب شرۆڤەکرنا ناڤەروکا بەرسڤێن قوتابیان بۆ وان تێکستان و دەستنیشانکرنا وان

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

گوهرینێن لسەر بەرسڤێن دوماهیکێدا هاتین و ڤێ شرۆڤەکرنێ ئەڤ ئارمانجە بخۆڤە گرتینە: قوتابی شیاینە ب رەنگەکێ ئەکتیڤ پشکداریێ دگەنگەشێدا بکەن دناڤ کۆمێن خۆ دا و دیسان شیاینە گۆتن و پرسیارێن خۆ بۆ کەسێن دیتر سەمت بکەن و وان گەنگەشان هاریکاریا قوتابیان کریە ژ بۆ پەیداکرنا: راستڤەکرن و گوهرینا بەرسڤێن خۆ بۆ تێکستی، لبەر رۆناهیا ڤان ئەنجامان ڤەکۆلەری راسپاردەکر کو گرنگی ب گەنگەشێن قوتابیان بهێتەدان بۆ تێکستێن ئەدەبی و دەلیڤە بۆ بهێتەدان تاکو دەربڕینێ ژ تێگەهەشتن و راڤەکرنا خۆ بکەن لدۆر وان تێکستان (ل المهني، ٢٠٠٧، ص ٣٠)

٢. ڤەکۆلینا (الوائلی، ١٩٩٨):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل زانکویا بەغدا- کۆلیژا پەروەردێ هاتیە ئەنجامدان، ئارمانج ژێ زانینا کارتێکرنا رێکا گەنگەشێ بوو د ئاستێ قوتابیێن "کچ" پۆلا پێنجێ ئەدەبی ل بابەتێ ئەدەب و رەوانبێژیێ و دارژتنێ.

سەمپلا ڤەکۆلینێ ژ (٧٥) قوتابیێن "کچ" پۆلا پێنجێ ئەدەبی پێکهات بوو کو لسەر دوو گرۆپان هاتبوون دابەشکرن. گرۆپێ ئێکێ ژ (٣٦) قوتابیان پێکدهات کو د بوونە گرۆپێ ئەزموونگەری و برێکا گەنگەشێ وانە بۆ د هاتە گۆتن و گرۆپێ دوویێ ژ (٣٩) قوتابیان پێکدهات کو د بوونە گرۆپێ کونترۆلکار و برێکا ئاسایی وانە بۆ دهاتنە گۆتن. ئەڤێ ڤەکۆلینێ وەرزەکێ خواندنێ ڤەکێشا، و ڤەکۆلەری بخۆ بابەت د گۆت، و ئەوێ تاقیکرنەکا ئاستی بۆ بابەتێ ئەدەبی ئامادەکربوو کو ژ (٤٠) بەندا پێکدهات و تاقیکرنەکا ئاستی بۆ بابەتێ رەوانبێژیێ بەرهەڤکربوو کو ژ (٣٠) بەندا پێکدهات و دیسان چەندین تاقیکرن بۆ دیارکرنا دەربڕینا قوتابیان بەرهەڤکرینە و پشتی پراکتیزەکرنا ئامرازان و سەرەدەریا ئاماری ڤەکۆلەر گەهشتیە ڤێ ئەنجامێ:

سەرکەڤتنا قوتابیێن کۆما ئەزموونگەری یێن کو بابەتێ تێکست و ئەدەب و رەوانبیژی بریکا گەنگەشێ خواندی لسەر قوتابیێن گرۆپێ دوویێ کونترۆلکار ئەوێن کو هەمان بابەت بریکا ئاسایی خواندی (الوائلي، ١٩٩٨، ملخص البحث).

٣. ڤەکۆلینا (Challeng & Brazdil: 1999):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل باژێرێ نیویورک ل وەلاتێ ئەمەریکا هاتیە ئەنجامدان و ئارمانج ژێ زانینا کارتێکرنا بکارهینانا شێوازێ گەنگەشێ بوو ل بابەتێ کێمیاییێ، و سەمپلا ڤەکۆلینێ لسەر چەندین کۆمێن بچویک هاتینە دابەشکرن و ئەڤ دابەشکرن، و داخواز ژێ هاتنەکرن کو ئاریشێ بۆ رەگەزێن وێ شرۆڤەبکەن و چارەسەرییێ بۆ ببینن، ئەڤێن هە ب هەمبەر یێن کو ب شێوازێ وانا ئاسایی سەرەدەرییێ د گەل ئاریشێ دکەن.

ل رەوشتا ئێکێ دەلیڤە دایە قوتابیێن کۆمان کو پەرتووکێن پرۆگرامێ خواندنێ بخوینن و پاشێ داخواز ژ هەر کۆمەکێ کر کو بابەتی بۆ چەند رەگەزان شرۆڤە و چارەسەر بکەن. د رەوشا دوویێدا بۆ هەر کۆمەکێ هندەك زانیارییێن دەستنیشانکری و جۆدا ژ هەر کۆمەکێ داینە ڤێ، و پاشێ ل رەوشتا سێیێ راپرسیەك ب سەر قوتابیان هاتیە دابەشکرن.

ئەنجامێن ڤێ ڤەکۆلینێ خۆیاکریە کو رۆلێ گەنگەشێ ژ بۆ فێربوونا بابەتێ کیمیاییێ گەلەك کاریگەر ترە ژ بکارهینانا رێکا موحازەرەیێ، و بوچوونێن قوتابیا گەلەك د ئەرێنی بوون ب هەمبەر بوچوونێن وان قوتابیان کو بریکا موحازەرا ئاسایی بابەت وەرگرتی (جناد، ٢٠٠٥، ص ٤٥).

٤. ڤەکۆلینا (المسعودی ٢٠٠٠):

ئەڤ ڤەکۆلینە ل وەلاتێ عێراقێ هاتیە ئەنجامدان و ئارمانج ژێ زانینا کارتێکرنا گۆتنا باسێن هەلبژارتی ژ بابەتێ ئەدەبێ بریکا گەنگەشە و موحازەرێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پێخەمەت بلندکرنا ئاستێ پێرابوون و دەربرینێ لدەڤ قوتابیێن کۆلیژا مامۆستایان.

سەمپلا ڤەکۆلینا ژ (٤٤) قوتابیان (کوڕ- کچ) پێکهات بوو کو برەنگەکێ هەرەمەکی ب سەر دوو گرۆپان هاتیوونە دابەشکرن، و هەر گرۆپەکێ (٢٢) قوتابیێن (کوڕ- کچ) بوون، گرۆپێ ئێکێ بابەتێ هەلبژارتی ژ ئەدەبێ برێکا گەنگەشێ دخواند و گرۆپێ دوویێ هەمان بابەت برێکا ئاسایی دخواند، ڤەکۆلەر بخۆ ب ئەزموونگەریێ رابوو، ڤێ ڤەکۆلینێ وەرزەکێ خواندنێ ڤەکێشایە، و پێخەمەت بنەجهکرنا ئارمانجێن ڤەکۆلینێ، ڤەکۆلەرێ تاقیکرنەکا ئاستی بەرهەڤکربوو کو ژ (٣٠) بەندا پێکهاتبوو و تاقیکرنا پاشی د دەربڕینێ بۆ زانینا کارتێکرنا گوتنا بابەتێ ئەدەبی یێ هەلبژارتی برێکا گەنگەشێ و برێکا ئاسایی د ئاستێ دەربڕینێدا، و پشتی پراکتیزەکرنا ئامرازێن ڤەکۆلینێ، ئەنجامان و ب رەنگەکێ گشتی دیارکر کو قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ کو بابەت لدویڤ رێکا گەنگەشێ خواندی سەرکەفتیتر بوون ژ قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار کو بابەت لدویڤ رێکا ئاسایی خواندی (المسعودي، ٢٠٠٠، ملخص البحث).

٥. ڤەکۆلینا (2004, keLLY)

ئارمانجا ڤێ ڤەکۆلینێ زانینا ئاستێ فێربوونێ بوو برێکا گەنگەشێ ل بابەتێ زانستێ ژینگەهێ.

ڤەکۆلەری قوتابی لسەر گرۆپێن بچویک دابەشکرن و هەر کۆمەك گەنگەشێ دناڤبەرا خۆ دا دکەن لسەر بابەتی.

پشتی ب دوماهیک هاتنا دەمێ ئەزموونگەریێ، ڤەکۆلەری تاقیکرنا هەلبژارتن ژ گەلەك بەرسڤان ب قوتابیان کر و دیار بوو کو ئەو قوتابیێن برێکا گەنگەشێ فێربووین ب رێژەیا (٣٣٪) ئاستێ وان بلند بوو ل بابەتێ ناڤبری (ذ: المقداد، ٢٠٠٨، ص ٧٩).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٦. ڤەکۆلینا (العجاج، ٢٠٠٤):

ئارمانج ژ ڤێ ڤەکۆلینێ، زانینا کارتێکرنا بکارهینانا رێکا گەنگەشێ د ئاستێ قۆتابیێن "کچ" ل پۆلا پێنجێ ئەدەبی ل بابەتێ ئەدەب و تێکست و روکارێن وان بەرامبەر ئەدەبێ بوو.

سەمپلا ڤەکۆلینێ ژ (٤٤) قوتابیێن "کچ" پێکهات بوو ژ قوتابیێن پۆلا پێنجێ ئەدەبی و برەنگەکێ مەبەستدار ژناڤ دوو ئامادەیێن بازێرێ مویسل هاتینە هەلبژارتن و برەنگەکێ بەرەللایی لسەر دوو گرۆپان هاتینە دابەشکرن ئێک ژ وان ئەزموونگەری بوو کو ل (٢٤) قوتابیان پێکهاتبوو و برێکا گەنگەشێ بابەت خواندیە و گرۆپێ دوویێ یا کونترۆلکار بوو ژ (٢٠) قوتابیان پێکدهات لدویڤ رێکا ئاسایی بابەت بۆ هاتیە گۆتن، ڤەکۆلەری تاقیکرنەکا ئاستی ئامادەکر کو ژ (٢٤) بەندێن بابەتی و گوتاری پێکهاتبوو د ئاستێن (بیرهینان، وەرگرتن و شرۆڤەکرن) لدویڤ پۆلکرنا بلومی د بیاڤێ مەعرفیدا. هەروەسا پیڤەرەك بۆ رۆکاران بۆ ئەدەبێ بەرهەڤکر کو ژ (٢٢) بەندا پێکدهات.

و پشتی بدوماهیک هاتنا ئەزموونێ و پراکتیزەکرنا هەردوو ئامرازان و سەرەدەریکرن د گەل داتایان برێکا تاقیکرنا تائی(t.test)، د ئەنجاماندا دیار بوو کو وانە گۆتنا بابەتێ ئەدەب و تێکست برێکا گەنگەشێ کاریگەریەکا ئاشکەرا هەیە ژ بۆ بلندکرنا ئاستێ قوتابیان ب هەمبەر رێکا ئاسایی (العجاج، ٢٠٠٤، ص أ)

ج. هژاندنا هزران و گەنگەشە ئاستێ فێربوونێ:

١. ڤەکۆلینا یعقوب (١٩٩٦)

٢. ڤەکۆلینا الزعبی (٢٠٠٣)

٣. ڤەکۆلینا المقداد (٢٠٠٨)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١. ڤەكۆلينا (يعقوب: ١٩٩٦):

ئەڤ ڤەكۆلينە ل وەلاتێ سوريا هاتيە ئەنجامدان، و ئارمانج ژێ زانينا رادێ كاريگەريا رێكێن (گەنگەشە، هژاندنا هزران، نواندنا رۆلان پێكڤە) د ئاستێ قۆتابيێن پۆلا دوويێ ئامادەيى ل بابەتێ پەروەردا ئيسلاميدا.

ڤەكۆلەرى دوو قوتابخانێن ئامادەيى هەلبژارتينە ئێك يا كوڕان و ئێك يا كچان و ل هەر قوتابخانەكێ دوو پۆل هەلبژارتينە تاكو ببنە گرۆپەكێ ئەزموونگەرى و گرۆپەكێ كونترۆلكار ل هەر قوتابخانەكێ.

ڤەكۆلەرى دوو ئامراز بەرهەڤكرن، يا ئێكێ تاقيكرنا ئاستى و يا دوويێ پيڤەرا رۆكارا بەرەڤ رێكێن پێكڤە، و پاشى ساخلەتێن سايكومەترييێن وان دەرخستينە.

پشتى بدوماهيك هاتنا ئەزموونێ و پراكتيزەكرنا هەردوو ئامرازان، ئەنجامان دياركر كو رێكێن (گەنگەشە و هژاندنا هزران و نواندنا رۆلان پێكڤە) كاريگەرى هەيە ژ بۆ بەرزكرنا ئاستێ خواندنێ لدەڤ قوتابيان ئەگەر بەراورد بكەين لگەل رێكا ئاسايى، و بۆچوونێن قوتابيان ژى لدۆر ڤان رێكان د ئەرێنى بوون (يعقوب، ١٩٩٦، ص أ ـ ب)

٢. ڤەكۆلينا (الزغبى، ٢٠٠٣):

ئەڤ ڤەكۆلينە ل وەلاتێ ئوردنێ هاتيە ئەنجامدان، و ئارمانج ژێ زانينا كارتێكرنا رێكێن دۆزينا ئاراستەكرى و گەنگەشە و هژاندنا هزران د ئاستێ قوتابيێن پۆلا هەشتێ بنەرەتى ل بابەتێ پەروەردا ئيسلامى و گەشەكرنا چاپوكيێن هزركرنا رەخنەيى لدەڤ وان.

ڤەكۆلەرى برەنگەكێ بەرەللايى (٨) پۆل ژ ناڤ (٤) قوتابخانان هەلبژارتينە كو ژمارا قوتابيان (١٩٩) قوتابيێن (كۆر – كچ) بوون و هەر دوو پۆل (پۆلەك ژ كۆران وپۆلەك ژ كچان) برەنگەكێ بەرەللايى لسەر (٣) گرۆپێن ئەزموونگەرى و ئێكا كونترۆلكاردا دابەشكرينە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

ڤەكۆلەری ئامرازێن (پرۆگرامێ فێركرنێ، تاقیكرنا ئاستێ زانیاریان، تاقیكرنا هزركرنا رەخنەیی) بەرهەڤكرن و ساخلەتێن سایكومەتری دەرهینان.

ڤەكۆلەری هەڤسەنگی د ناڤبەرا گرۆپێن ڤەكۆلینێدا كر و (٤٠) وانا و ب رێژەیا (٢) وانا د ئێک حەفتییێدا د ماوێ ئەزموونێدا هاتنە گۆتن، و پشتی بدوماهی هاتنا ڤەكۆلینێ، و پراكتیزەكرنا ئامرازان ئەنجامدانا سەرەدەریا ئاماری لگەل داتایان برێكا شرۆڤەكرنا ژێكجوداییا دوولایی، ژ ئەنجامان دیار بوو كو گونجاندن د ناڤبەرا هەرسێ رێكاندا كارتێكرنەكا دیار و بەرچاڤ هەیە د ئاستیدا و د گەشەكرنا چاپوكیێن هزركرنا رەخنەیی لدەڤ قۆتابیان ب هەمبەر لگەل رێكا ئاساییدا (الزغبي، ٢٠٠٣، ص ٢٢).

٣. ڤەكۆلینا (المقداد، ٢٠٠٨):

ئەڤ ڤەكۆلینە ل بازێرێ (دەرعا) ل وەلاتێ سوریا هاتیە ئەنجامدان و ئارمانج ژێ كارتێكرنا بكارهینانا پێكڤە بۆ هەر دوو رێكێن هژاندنا هزران و گەنگەشێ د ئاستێ فێربوونا قوتابیێن پۆلا ئێكێ دواناڤنجی ل بابەتێ زانستێ زیندەوەرزانی و ژینگەهێ و دیتنا وان بۆ ڤی شێوازی.

ڤەكۆلەرێ دواناڤنجیەك یا كوڕان و ئێک یا كچان برەنگەكێ مەبەستدار هەلبژارتینە و برنەگەكێ بەرەللایی ل هەر قوتابخانەكێ دوو پۆل هەلبژارتینە كو ئێک یا ئەزموونگەری و یا دیتر یا كونترۆلكار بوون، و ژمارا قوتابیێن هەر پۆلەكێ (٢٨) قوتابی بوون.

ڤەكۆلەرێ هەڤسەنگی د گرۆپێن ڤەكۆلینێدا د هندەك گۆراوێن پەیوەندیدارڤە كر. و تاقیكرنەكا ئاستی بەرهەڤكر كو ژ (٣٠) بەندا پێكهاتبوو و پیڤەرەكێ سەمتان ژی بەرهەڤكریە كو ژ (٤٩) بەندا پێكهاتبوو، و ساخلەتێن سایكومەتری بۆ هەردووكان دەرهینان.

پشتی بدوماهیک هاتنا ئەزموونێ و پراكتیزەكرنا هەردوو ئامرازان و ئەنجامدانا سەرەدەریا ئاماری لگەل داتایان برێكا تاقیكرنا تائی و مەعاملێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

پەیوەستدار (بیرسون)، ڤەکۆلین گەهەشتیە گەلەك ئەنجامان کو بکارهینانا شێوازی هەر دوو ڕێکێن گەنگەشە و هژاندنا هزران ڕۆلەکێ بەرچاڤ هەیە ژ بۆ بلندکرنا ئاستێ فێربوونێ ب هەمبەر ڕێکا ئاسایی (المقداد، ٢٠٠٨، ص ٣- ١٢)

ئاماژە، دەرئەنجام و مفا وەرگرتن ژ ڤەکۆلینێن بەرێ

ڤەکۆلەر، بڤێ ڕەنگێ لخوارێ، دێ سەرەدەریێ لگەل ڤەکۆلینێن بەرێ، ئەوێن هاتینە بەرچاڤکرن د هەرسێ تەوەرێن ژێریدا، کەت:

١. ڤەکۆلینێن بەرێ یێن هەرسێ تەوەران، هەوڵدایە کارتێکرنا ڕێکا هژاندنا هزران، یان گەنگەشێ، هەر ئێک بتنێ، یان هەردووك پێکڤە، د ئاسێ فێربوونا قوتابیان، یان هندەك گۆراوێن دی، بزانن. و هندەك ژ وان گەشەکرنا چێژا ئەدەبی، و هندەکێن دیژی گەشەکرنا باوەر بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیان، وەك گۆڕاوێن کارتێکراو وەرگرتینە، و چ ژ ڤەکۆلینێن بەرێ هەردوو گۆراو پێکڤە وەرنەگرتینە، لێ ڤەکۆلینا بەردەست هەردووك پێکڤە وەرگرتینە. ئەڤ چەندە ژی گرنگیدانا ڤەکۆلینێن بەرێ ب چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیان دیار دکەت.

٢. ڤەکۆلینێن بەرێ لسەر بابەتێن جۆراوجۆرێن خواندنێ هاتینە ئەنجامدان، وەك (زمان و ئەدەب، کیمیا، بیرکاری، ڕەوانبێژی، هۆزان، مێژوو، جوگرافیا، دەربڕین، ڕەخنە، پەروەردا ئیسلامی...هتد) و ل وەلاتێن جوداجودا وەك (ئەمریکا، ئیران، سعودیە، ئوردن، عیراق، هەرێما کوردستانێ، کوەیت، سوریا،یەمەن،میسر.....هتد.و د هەمی قوناغێن خواندنێدا (بنەرەت و ئامادەیی و پەیمانگەهـ و زانکۆ). و ئەڤ چەندەژی گرنگیدانێ ب باشتر کرنا ڕێکێن بابەتێن خواندنێ ل هەمی قوناغ و پتریا وەلاتان نیشان ددەت. ڤەکۆلینا بەردەست ژی لسەر بابەتێ ئەدەبێ ل قوناغا ئامادەیی دچیتە بیاڤێ گرنگیدان ب پێشڤبرنا گوتنا زمان و ئەدەبێ کوردی.

٣. ڤەكۆلينێن بەرێ ديزايين لدويڤ ئارمانجێن هەر ئێكێ، هەلبژارتينە، بەلێ هەميا ديزايينا گرۆپێن هەڤسەنگ هەلبژارتيە، گرۆپەك يان پتر ئەزموونگەری، و ئێكێ دی يێ كونترۆلكار، و هەڤسەنگيژی د ناڤبەرا قوتابيێن گرۆپان د چەند گۆراواندا كرينە. ديزايينا ڤەكۆلينا بەردەست ژی، لدويڤ ئارمانجان، دوو گرۆپێن ئەزموونگەری و ئێكێ كونترۆلكار، و هەڤسەنگيژی د ناڤبەرا قوتابيێن هەرسێ گرۆپان كريە.

٤. پتريا ڤەكۆلينێن بەرێ ئامراز بەرهەڤكرينە (باوەری بخۆبوون، چێژا ئەدەبی.....يێن دی)، و كێمەكاژی پشت بەستيە ب ئامرازێن هەيی و لدويڤ سرۆشتيا ڤەكۆلينێ گونجاندينە.و پتريا ڤەكۆلينان خەسلەتێن سايكومەتری بۆ ئاميرێن خۆ دەرهينانە.

ڤەكۆلينا بەردەست ژی، هەرسێ ئامير بەرهەڤكرينە (تاقيكرنا ئاستی، تاقيكرنا چێژا ئەدەبی، پيڤەرێ باوەری بخۆبوون) و هەمی خەسلەتێن سايكۆمەتری ژی بۆ دەرهينانە.

٥. دەمێ ئەزموونا هەمی ڤەكۆلينا نێزيكی وەرزەكێ خواندنێ يان وەرزەك سروشتێ ڤەكۆلينێ و ژمارا وانێن هاتينە تەرخانكرن بۆ ئەو بابەتێ خواندنێ ئەوێ ڤەكۆلين لسەر دهێنە كرن، لێ ژمارا وانێن خواندنێ د چ ڤەكۆلينەكێدا ل (٢٠) وانا كێمتر نەبوويە. ڤەكۆلينا بەردەستژی وەرزەكێ تەمامێ خواندنێ ڤەكێشايە، و ژمارا واناژی (٢٢) وانە بووينە.

٦. ڤەكۆلينێن بەرێ، و لدويڤ ئارمانجان، سەرەدەريا ئاماری لگەل داتايان كريە، و هۆيێن ئاماری يێن گونجای هەلبژارتينە، وەك (شرۆڤەكرنا ژێكجوداييا ئێك لاو دوولا، شرۆڤەكرنا عاملی، تاقيكرنا) و.....يێن دی).

٧. پتريا ڤەكۆلينێن بەرێ گەهشتينە ئەنجامێ ڤێ چەندێ كو بكارهينانا رێكا گەنگەشێ ب هەمی رەنگێت وێ، و رێكا هژاندنا هزران، كاريگەرن د ئاستێ خواندنێ، و د گەشەكرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون، و هندەك گۆراوێن دی، و هەر ئێك لدويڤ گۆراوا دياركری بتنێ وەرگرتينە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردی

ڤەكۆلینا بەردەستژی، پشتی دەركەڤتنا ئەنجامان، دێ لگەل ئەنجامێن ڤەكۆلینان، بەراوردیێ كەت.

٨. ڤەكۆلەری زۆر سوود و مفا ژ ڤەكۆلینێن بەرێ وەرگرتیە، وەك: دارژتنا ئاریشێ، گریمان، كردارێن تایبەت ب هەلبژارتنا دیزاینێ و سەمپلێ بەرهەڤكرنا ئامرازێن ڤەكۆلینێ و دانانا پلانێن فێركرنێ، هۆیێن گونجایی یێن ئاماری و بەراوردكرنا ئەنجامان و زۆر لایەنێن دی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

پشکا چوارێ

ڕێباز و کردارێن ڤەکۆلینێ

- ١. دیزاینا ئەزموونێ
- دوو: کۆمەل و سەمپلا ڤەکۆلینێ
- سێ: هەڤسەنگییا گرۆپان
- چوار: ئامرازێن ڤەکۆلینێ
  1. تاقیکرنا ئاستی
  2. تاقیکرنا چێژا ئەدەبی
  3. پیڤەرێ باوەری بخۆبوون
- پێنج: پێدڤیێن ڤەکۆلینێ
- شەش: دروستیبا ناڤخۆ و دەرڤە یا دیزاینا ئەزموونێ
- حەفت: ئەنجامدانا ئەزموونێ
- هەشت: بکارهینانا ئامرازێن ڤەکۆلینێ و راستڤەکرنا وان:
  - أ. بکارهینانا ئامرازان
  - ب. راستڤەکرنا ئامرازان
- نەهـ: هۆیێن ئاماری

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەڤ پشکە ژ وان رێباز و کرداران پێکدهێت یێن کو ڤەکۆلەر پێ ڕادبیت بۆ بجهـ هینانا ئارمانج و گریمانێن ڤەکۆلینێ، دەستنیشانکرنا کۆمەلا ڤەکۆلینێ، هەلبژارتنا سەمپلێ، هەڤسەنگیا گرۆپان، بەرهەڤکرنا ئامراز و پێداویستیان، بجهـ هینانا ئەزموونگەریێ، هەلبژارتن و بکارهینانا هوییێن ئاماری یێن گونجایی، وەکی ل خوارێ دیارکری:

١. دیزاینا ئەزموونێ:

ڤەکۆلەری ئەو نەخشێ ئەزموونی یێ دبێژنێ دیزاینکرنا گرۆپێن هەڤسەنگ بکارهینا (ڤان دالین، ٢٠٠٧، ص٤٠٥) و ئەڤ نەخشە ژ سێ گرۆپێن هەڤسەنگ پێکدهێت، دوو ژ وان ئەزموونگەرینە و یادی دبیتە کونترۆلکری، بابەتێ خواندنێ ل گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ب هژاندنا هزرێ، و ل گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ بریێکا گەنگەشێ، و ل گرۆپێ کونترۆلکار بریێکا ئاسایی د هێتە گوتن، و ب تاقیکرنا پێشیێ و پاشیێ بۆ گۆراوێن، چێژا ئەدەبی، باوەری بخۆبوون) و تاقیکرنا پاشیێ بتنێ بۆ گۆڕاوێ (ئاستێ خواندنێ). وەکی دیار دخشتێ (١).

خشتێ ١: دیزاینا ئەزموونگەرییا ڤەکۆلینێ.

گرۆپ	تاقیکرنا پێشیێ	ستراتیژیەت / ریێکا وانەگۆتنێ	تاقیکرنا پاشیێ
ئەزموونگەرییا ئێکێ	- چێژا ئەدەبی - باوەری بخۆبوون	ستراتیژیەتا هەژاندنا هزران	- ئاستێ خواندنێ - چێژا ئەدەبی - باوەری بخۆبوون
ئەزموونگەرییا دوویێ		ریێکا گەنگەشێ	
کونترۆلکار		ریێکا ئاسایی	

٢. كۆمەل و سەمپلا ڤەكۆلينىٚ:

أ. كۆمەلا ڤەكۆلينىٚ:

ژ پێداويستيێن ڤەكۆلينا ل بەر دەست، هەلبژارتنا قوتابخانەيەكێيە ژ قوتابخانێن ئامادەيى/ ويژەيى يێن كوران ئەوێن ب رۆژىٚ دەوامىٚ دكەن ل سەنتەرىٚ قەزا زاخۆ بۆ سالا خواندنىٚ ٢٠١٢ . ٢٠١٣، كو ژمارا هۆبێن دەهىٚ ويژەيى ژ سىٚ هۆبا كێمتر نەبن. پشتى ڤەكۆلەرى سەرەدانا پشكا ئامارىٚ ل ريڤەبەريا پەروەردا قەزا زاخۆ كرى ديار بوو كو ژمارا قوتابيێن وان(١٨٧٥)قوتابى(٨) قوتابخانەنە.*

ب. سەمپلا ڤەكۆلينىٚ:

ئامادەييا (تيروژ) ب ئەنقەست ژلايىٚ ڤەكۆلەريڤە هاتە هەلبژارتن ژ بەركو ريڤەبەريا قوتابخانىٚ و مامۆستاييێن زمان و ئەدەبىٚ كوردى ئامادەييا خۆ نيشاندا كو هاريكاريىٚ بكەن بۆ مەبەستا سەركەڤتنا ئەزموونىٚ.

پشتى ڤەكۆلەرى سەرەدانا قوتابخانىٚ كرى، ديار بوو كو ژمارا هۆبێن دەهىٚ ويژەيى (٣) هۆبەنە، و رابوو ب دابەشكرنا هەرسىٚ ريكێن وانە گوتنىٚ ب شێوىٚ بەرەڵلايى ب سەر هەرسىٚ هۆبان، هۆبا (ب) كو ژمارا قوتابيێن وىٚ (٣٣) قوتابى بوون، بۆ گرۆپىٚ ئەزموونگەريىٚ ئێكىٚ كو ب ستراتيژيەتا هژاندنا هزرىٚ وانە بۆ دهێتە گوتن، و هۆبا (ج) كو ژمارا قوتابيێن وىٚ (٣٢) قوتابى بوون، بۆ گرۆپىٚ ئەزموونگەريىٚ دوويىٚ، و بريكا گەنگەشىٚ وانە بۆ دهێتە گوتن و هۆبا (أ) كو ژمارا قوتابيێن وىٚ (٣٤) قوتابى بوون، بۆ گرۆپىٚ كونترۆلكار، و بريكا ئاسايى وانە بۆ د هێتە گوتن. و پشتى دوير ئێخستنا قوتابيێن سەرنەكەڤتى كو ژمارا وان (٢١) قوتابى بوون، ژمارا قوتابيێن سەمپلىٚ بوو (٧٨) قوتابى، وەكى د خشتىٚ (٢) دا ديار.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرىٚ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

خشتێ ٢: ژمارا قوتابیێن سەمپلا ڤەكۆلینێ

هۆبا خواندنێ	گرۆپ	ستراتیژیەت / ریكا وانەگوتنێ	ژمارا قوتابیان	ژمارا قوتابیێن دویر ئێخستی* *	ژمارا دوماهیێ یا قوتابیان
ب	ئەزموونگەرییا ئێكێ	ستراتیژیەتا هەژاندنا هزران	٣٣	٣	٣٠
ج	ئەزموونگەرییا دووێ	ریكا گەنگەشێ	٣٢	٦	٢٦
أ	كونترۆلكار	ریكا ئاسایی	٣٤	١٢	٢٢
كۆ			٩٩	٢١	٧٨

٣. هەڤسەنگییا گرۆپێن ڤەكۆلینێ:

هەر چەندە قوتابیێن سەمپلا ڤەكۆلینێ ب شێوەیەكێ هەرەمی لسەر گرۆپێن ئەزموونگەری و گرۆپا كونترۆلكاردا هاتینە دابەشكرن، كو جورە هەڤسەنگییەكێ د دەتە گرۆپان، بەلێ لگەل هندێژیدا ڤەكۆلەری ب فەر دیت هەڤسەنكیێ د ناڤبەرا واندا د هندەك گۆراواندا بكەت ئەوێن چێدبیت هەتا رادیەكێ كارتێكرنێ لسەر گۆراوێن كارتێكراو بكەن، چونكو ئەڤ چەندە كارتێكرنەكا ئەرێنی لسەر ئەنجامێن ڤەكۆلینێ و وردییا وێ دكەت. ئەوژی ئەڤێن ل خوارێنە:

أ ـ تەمەنێ قوتابیان.

ب ـ زانیاریێن بەرێ لسەر بابەتێن ئەزموونێ.

ت ـ نمرێن قوتابیان د بابەتێ ئەدەبێ كوردیدا یێن دوماهیا كورسێ ئێكێ ل پۆلا دەهێ.

پ ـ ئاستێ ژیری.

ج ـ چێژا ئەدەبی.

ح ـ باوەری بخۆبوون.

خ ـ ئاستێ زانیاری یێ بابێ.

د ـ ئاستێ زانیاری یێ دەیکێ.

أ ـ تەمەنێ قوتابیان:

ڤەکۆلەری تەمەنێ قوتابیان ب هەیڤ هژمارت، ئەڤ پێزانینە ل (٢٠١٣/٢/١) ژ کارگێریا قوتابخانێ وەرگرتن (پاشکۆ ١) و پاشی ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن هەر سێ گرۆپان د ڤی گۆراویدا دەرهینان و هەر وەك د خشتێ (٣) دا دیار.

خشتێ ٣: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن تەمەنێ قوتابیێن گرۆپێن ڤەکۆلینێ ب هەیڤ

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەریا ئێکێ	٣٠	٢٠٦.٢٠	١٦.٩٥
ئەزموونگەریا دوویێ	٢٦	٢٠٦.١١	١٧.٩٢
کونترۆلکار	٢٢	٢٠٥.٥٠	١٨.٠٦

ژ بۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگیێ د ناڤبەرا گرۆپاندا د ڤی گۆراویدا، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازییا ئێك لا بکار هینا (البیاتی، وأثناسیوس، ١٩٧٧، ص ٣٢١. ٣٢٦) و ئەنجام ل خشتێ (٤) دیارن.

خشتێ ٤: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای ـ F) بۆ گرۆپان د گۆراوێ تەمەنیدا.

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییا	ناڤەندێ کۆیێ دووجاییا	نرخێ F دەرکەتی	نرخێ F خشتەیی	دەلالەت دئاستێ ٠,٠٥
د ناڤبەرا گرۆپاندا	٢	٦.٩٩٥	٣.٤٩٧	٠.٠١١	٣.١٢٨	جیاوازی مانادار نینە
د ناڤ گرۆپاندا	٧٥	٢٣٢١٨.٩٥٤	٣٠٩.٥٨٦			
کۆ	٧٧	٢٣٢٢٥.٩٤٩				

ژ ئەنجامان دیار دبیت کو نرخێ (فای . F) یێ دەرکەتی (٠،٠١١) یە و کێمترە ژ نرخێ وێ یێ خشتەیی (٣،١٢) د ئاستێ دەلالەتا (٠،٠٥)، و پلا ئازادیێ (٢ ، ٧٧)، ئەڤەژی ڤێ چەندێ د گەهینیت کو جیاوازییێن مانادارریا ئاماری نینە د ناڤبەرا هەرسێ گرۆپاندا، واتە هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگن د ڤی گۆراویدا.

ب ـ زانیارییێن بەرێ لسەر بابەتێن ئەزموونێ:

ب مەرەما زانینا زانیارییێن بەرێ لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ لسەر بابەتێن د ئەزموونێدا د هێنە خواندن، ڤەکۆلەری تاقیکرنەکا ئاستی ژجورێ (راست و شاش)، (بوشایی)، (هەلبژارتن ژ گەلەکان) ئامادەکر کو پێکهاتبوو ژ (٢٥) بەندا (پاشکۆ ٢) و پشتی پراکتیزەکرنێ و راستڤەکرنێ (پاشکۆ ٣)، ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری دەرکەڤت. هەر وەکو دخشتێ (٥) دا دیار.

خشتێ ٥: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن گۆراوێ زانیارییێن بەرێ لسەر بابەتێ ئەزموونێ لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گرۆپان.

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەرییا ئێکێ	٣٠	٦.٨٣٣٣	٢.٣٩٣٧٢
ئەزموونگەرییا دوویێ	٢٦	٧.٢٦٩٢	٢.٤٤٢٢٦
کونترۆلکار	٢٢	٧.٧٧٢٧	٢.٠٢٢٠٦

ژ بۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگیێ د ناڤبەرا گرۆپاندا د ڤی گۆراویدا، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازییا ئێک لا بکار هینا، و ئەنجام ل خشتێ (٦) دیارن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

خشتێ ٦: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیی و نرخێ (فای . F) ییَن گۆڕاوێ زانیارییێن بەرێ لسەر بابەتێ ئەزموونێ لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گرۆپان.

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییا	ناڤەندێ کۆیێ دووجاییا	نرخێ F		دەلالەت د ئاستێ ٠,٠٥
				دەرکەتی	خشتەیی	
د ناڤبەرا گرۆپان	٢	١١.٢٢٦	٥.٦١٣	١.٠٤٩	٣.١٢٨	جیاوازیا مانادارێ نینە
د ناڤ گرۆپان	٧٥	٤٠١.١٤٦	٥.٣٤٩			
کۆ	٧٧	٤١٢.٣٧٢				

ژ ئەنجامان دیار دبیت کو نرخێ (فای . F) یێ دەرکەتی (١.٠٤٩) یەو کێمترە ژ نرخێ وی یێ خشتەیی (٣.١٢٨) د ئاستێ دەلالەتا (٠,٠٥)، و پلا ئازادیێ (٢ ، ٧٧)، ئەڤەژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییێن مانادارێا ئاماری نینە د ناڤبەرا هەرسێ گرۆپاندا، واتە هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگن د ڤی گۆڕاویدا.

ت ـ نمرێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ل کورسێ ئێکێ پۆلا دەهێ:

ڤەکۆلەری نمرێن قوتابییێن هەرسێ گرۆپان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا* ل کورسێ ئێکێ ژ کارگێریا قوتابخانێ وەرگرتن (پاشکۆ ٤) و پاشی ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری ییَن ڤان گرۆپان د ڤی گۆڕاویدا دەرهینان هەروەك ل خشتێ (7) دا دیار.

خشتێ ٧: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن کورسێ ئێکێ یێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی یێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ.

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەرییا ئێکێ	٣٠	١٣.٧٠٠٠	٣.٠٤١٦٦
ئەزموونگەرییا دوویێ	٢٦	١٤.٧٦٩٢	٤.١١١٥٢
کونترۆلکار	٢٢	١٥.٩٠٩١	٣.٥١٧٤٣

ژ بۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگییێ د ناڤبەرا گرۆپاندا د ڤی گۆراویدا، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازییا ئێک لا بکار هینا، و ئەنجام ل خشتێ (٨) دیارن.

خشتێ ٨: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای ـ F) یێن گۆڕاوێ نمرێن کورسێ ئێکێ یێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گرۆپان.

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییا	ناڤەندێ کۆیێ دووجاییا	نرخێ F		دەلالەت د ئاستێ ٠,٠٥
				دەرکەتی	خشتەیی	
د ناڤبەرا گرۆپان	٢	٦٢.٢٥٤	٣١.١٢٧	٢.٤٥٥	٣.١٢٨	جیاوازیا مانادارى نینە
د ناڤ گرۆپان	٧٥	٩٥٠.٧٣٤	١٢.٦٧٦			
کۆ	٧٧	١٠١٢.٩٨٧				

ژ ئەنجامان دیار دبیت کو نرخێ (فای . F) یێ دەرکەتی (٢.٤٥٥) یەو کێمترە ژ نرخێ وی یێ خشتەیی (٣.١٢٨) د ئاستێ دەلالەتا (٠,٠٥)، و پلا ئازادیێ (٢ ، ٧٧)، ئەڤەژی وێ چەندێ د گەهینیت کو جیاوازییێن مانادارا ئاماری نینە د ناڤبەرا ناڤەندێ هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێدا، واتە هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگن د ڤی گۆراویدا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پ ـ ژیری:

ڤەکۆلەری تاقیکرنا (ڕاڤن) ی بۆ مالکێن لدویڤ ئێک* ئەوا هاتیە تەقنینکرن بۆ ژینگەها عیراقی (الدباغ و اخرون، ١٩٨٣، ص ٢١ ـ ٣١)، ب قوتابیێن هەرسێ گرۆپان کر (پاشکۆ ٥)، و پاشی ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری دەرهینان،وەکی ل خشتێ (٩) دا دیار.

خشتێ ٩: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن گۆڕاوێ ئاستێ ژیری یێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ.

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەرییا ئێکێ	٣٠	٣٨.٩٦٦٧	٦.٤٠٨٤٢
ئەزموونگەرییا دوویێ	٢٦	٣٩.٦٥٣٨	٧.١٦٦٢٧
کونترۆلکار	٢٢	٤٠.٩٥٤٥	٤.٧١٥٥٠

ژ بۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگیێ د ناڤبەرا گرۆپاندا د ڤی گۆڕاویدا، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازییا ئێک لا بکار هینا، وئەنجام ل خشتێ (١٠) دیارن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

خشتێ ١٠: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازییێ و نرخێ (فای ـ F) ییێن گۆڕاوێ ئاستێ ژیری لدەڤ هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ.

ژێـــــدەرێ جیاوازییێ	پلا ئازادییێ	كۆیێ دووجاییا	ناڤەنــــدێ كـــــۆیێ دووجاییا	نرخێ F دەركەتی	نرخێ F خشتەیی	دەلالەت دئاستێ ٠,٠٥
د ناڤبـــــەرا گرۆپاندا	٢	٥٠.٥٦٦	٢٥.٢٨٣	٠.٦٤٥	٣.١٢٨	جیاوازیـــــا مانادارێ نینە
د نـــــــاڤ گرۆپاندا	٧٥	٢٩٤١.٨٠٦	٣٩.٢٢٤			
كۆ	٧٧	٢٩٩٢.٣٧٢				

ژ ئەنجامان دیار دبیت كو نرخێ (فای ـ F) ییێ دەركەتی (٠.٦٤٥) یەو كێمترە ژ نرخێ وێ ییێ خشتەیی (٣.١٢٨) د ئاستێ دەلالەتا (٠,٠٥) ب پلا ئازادییێ (٢ ، ٧٧)، ئەڤەژی وێ چەندێ د گەهینیت كو جیاوازییێن مانادariا ئاماری نینە د ناڤبەرا ناڤەندێ هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێدا، واتە هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگن د ڤی گۆڕاویدا.

ج ـ چێژا ئەدەبی:

ڤەكۆلەری تاقیكرنا چێژا ئەدەبی ئەوا ژلایێ ویڤە هاتیە بەرهەڤكرن (پاشكۆ ١٤) لسەر قوتابییێن هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ بجهـ هینا (پاشكو (٦)). و پاشی ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری دەرهینان وەكی دخشتێ (١١) دا دیار.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

خشتێ ١١: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن گۆڕاوێ چێژا ئەدەبی یێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ.

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەرییا ئێکێ	٣٠	٨.٩٣٣٣	٢.٦٧٧٢٨
ئەزموونگەرییا دوویێ	٢٦	٨.٨٤٦٢	٣.١٥٨٣٨
کونترۆلکار	٢٢	٩.٦٨١٨	٢.٢٣٣٦٥

ژ بۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگییێ د ناڤبەرا گرۆپاندا د ڤی گۆڕاویدا، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازییا ئێک لا بکارهینا، و ئەنجام ل خشتێ (١٢) دیارن.

خشتێ ١٢: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای ـ F)یێن گۆڕاوێ چێژا ئەدەبی لدەڤ هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ.

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییا	ناڤەندێ کۆیێ دووجاییا	نرخێ F دەرکەتی	نرخێ F خشتەیی	دەلالەت د ئاستێ ٠،٠٥
د ناڤبەرا گرۆپاندا	٢	٩.٩٣٨	٤.٩٦٩	٠.٦٦٣	٣.١٢٨	جیاوازیا مانادارێ نینە
د ناڤ گرۆپاندا	٧٥	٥٦٢.٠٢٤	٧.٤٩٤			
کۆ	٧٧	٥٧١.٩٦٢				

ژ ئەنجامان دیار دبیت کو نرخێ (فای . F) یێ دەرکەتی (٠.٦٦٣) یەو کێمترە ژ نرخێ وی یێ خشتەیی (٣.١٢٨) د ئاستێ دەلالەتا (٠،٠٥) ب پلا ئازادیێ (٢ ، ٧٧)، و ئەڤەژی وێ چەندێ د گەهینیت کو جیاوازیێن مانادارێا ئاماری نینە د ناڤبەرا ناڤەندێ هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێدا، واتە هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگن د ڤی گۆڕاویدا.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ح- باوەری بخۆبوون:

ڤەکۆلەری تاقیکرنا باوەری بخۆبوون ئەوا ژلایێ ویڤە هاتیە بەرهەڤکرن (پاشکۆ ١٦) لسەر قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ بجهـ هینا. (پاشکۆ ٧)، و پاشی ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری دەرهینان، وەکی د خشتێ (١٣) دا دیار.

خشتێ ١٣: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری ییێن گۆڕاوێ باوەری بخۆبوون لدەڤ هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ.

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەرییا ئێکێ	٣٠	١٠٣.١٣٣٣	٦.٥٧٤٤٢
ئەزموونگەرییا دوویێ	٢٦	٩٩.٠٧٦٩	٧.٤١٣٠٩
کونترۆلکار	٢٢	٩٩.٣٦٣٦	٨.٢٤٣٥٩

ژ بۆ بدەستڤە هینانا هەڤسەنگیێ د ناڤبەرا گرۆپاندا د ڤی گۆڕاویدا، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازییا ئێک لا بکار هینا، و ئەنجام ل خشتێ (١٤) دیارن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

خشتێ ١٤: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای - F) یێن گۆراوێ باوەری بخۆبوون لدەڤ هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ.

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	كۆیێ دووجاییا	ناڤەندێ كۆیێ دووجاییا	نرخێ F دەركەتی	نرخێ F خشتەیی	دەلالەت د ئاستێ ٠,٠٥
د ناڤبەرا گرۆپاندا	٢	٢٨٥.٣٩١	١٤٢.٦٩٦	٢.٦٤٠	٣.١٢٨	جیاوازیا ماناداری نینە
د ناڤ گرۆپاندا	٧٥	٤٠٥٤.٤٠٤	٥٤.٠٥٩			
كۆ	٧٧	٤٣٣٩.٧٩٥				

ژ ئەنجامان دیار دبیت كو نرخێ (فای . F) یێ دەركەتی (٢.٦٤٠)یەو كێمترە ژ نرخێ وێ یێ خشتەیی (٣.١٢٨) د ئاستێ دەلالەتا (٠,٠٥) ب پلا ئازادیێ (٢ ، ٧٧)، و ئەڤەژی وێ چەندێ د گەهینیت كو جیاوازیێن ماناداریا ئاماری نینە د ناڤبەرا ناڤەندێ هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێدا، واتە هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگن د ڤی گۆراویدا.

خ - ئاستێ زانیاری یێ بابێ:

ڤەكۆلەری ئاستێ زانیاریێ بابێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ژ فورمێن قوتابیان ل قوتابخانێ و ب پرسیاركرنێ ژ قوتابیان بخۆ پەیداكر، و پشتی سەرەدەریێ لگەل زانیاریا ب بكارهینانا كای دوجاییا (عودة و الخليلي، ٢٠٠٠، ص٢٨٤)، دیاربوو نرخێ دەركەتی (٣,٢٧)یەو، كێمترە ژ نرخێ خشتەیی كو(٤٩ ، ٥) یە د ئاستێ دەلالەتا (٠,٠٥) ب پلا ئازادیێ (٤)، ئەڤەژی وێ چەندێ دیار دكەت كو جیاوازیێن ماناداریا ئاماری نینە د ناڤبەرا هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ، واتە هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگن د ڤی گۆراویدا. هەروەكو دخشتێ (١٥) دیار.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

خشتێ ١٥: ئەنجامێن تاقیکرنا کای دووجاییا بۆ جیاوازیێ د ناڤبەرا گرۆپان د گۆراوێ ئاستێ خواندنا باباندا

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	نه خوێندەوار	* دخوینیت و دنڤیسیت	سەرەتایی	ناڤنجی	ئامادەیی	دبلوم	کۆلیژ و بلندتر	نرخێ کای دووجاییا		دەلالەت د ئاستێ ٠,٠٥
									دەرکەتی	خشتەیی	
ئەزموونگەرییا ئێکێ	٣٠	٥	١٠	٣	٦	٣	—	٣	٣,٢٧	٤٩,٥	جیاوازی نینە
ئەزموونگەرییا دوویێ	٢٦	٥	٦	١	٧	—	٤	٣			
کونترۆلکار	٢٢	٦	٨	١	—	٢	٣	٢			

د ـ ئاستێ زانیاریێ دایکێ:

ڤەکۆلەری ئاستێ زانیاریێ دایکێن قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ژ فورمێن قوتابیان ل قوتابخانێ و ب پرسیارکرنێ ژ قوتابیان بخۆ پەیداکر، و پشتی سەرەدەریێ لگەل زانیاریا ب بکارهینانا کای دوجاییا، دیاربو کو نرخێ دەرکەتی (١,١٢٨)ە، کێمترە ژ نرخێ خشتەیی کو (٤٩ , ٥) یە د ئاستێ دەلالەتا (٠,٠٥) ب پلا ئازادیێ (٤)، ئەڤەژی وێ چەندێ دکەت کو جیاوازیێن مانادارێا ئاماری نینە د ناڤبەرا هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ، واتە هەرسێ گرۆپ هەڤسەنگن د ڤی گۆراویدا.خشتێ (١٦)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

خشتێ ١٦: ئەنجامێن تاقیکرنا کای دوجاییا بۆ جیاوازیێ د ناڤبەرا گرۆپان د گۆراوێ ئاستێ خواندنا دایکاندا.

گرۆپ	ژمارا قوتابیان	نە خوێندەوار	دخوینیت و دنڤیسیت	سەرەتایی*	ناڤنجی	ئامادەیی	دبلوم	کولیژ و بلندتر	نرخێ کای دووجاییا دەرکەتی	نرخێ کای دووجاییا خشتەیی	دەلالەت د ئاستێ ٠,٠٥
ئەزموونگەرییا ئێکێ	٣٠	١٤	٨	٤	٢	١	١	—	١.١٢٨	٥.٤٩	جیاوازی نینە
ئەزموونگەرییا دوویێ	٢٦	١١	٦	٢	٤	١	١	١			
کونترۆلکار	٢٢	١٢	٥	١	٢	—	٢	—			

٤. ئامرازێن ڤەکۆلینێ:

ژ بۆ بجهـ هینان و بدەستڤە هینانا ئارمانج و گریمانێن ڤەکۆلینێ، پێدڤی ب بەرهەڤکرنا سێ ئامرازا هەیە، دوو ژ وان تاقیکرنێن چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوونە. ژ بۆ پیڤانا ڤان دوو جورە گۆراوان لدەڤ قوتابیێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ بەری ئەزموونگەریێ و پشتی ب دوماهی هاتنا وێ، و یا سێیێ تاقیکرنا ئاستێ فێربونێیە ژ بۆ پیڤانا ئاستێ قوتابیێن هەر سێ گرۆپان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا پشتی ب دوماهی هاتنا ماوێ ئەزموونگەریێ.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١. تاقیکرنا ئاستی:

ڤەکۆلەری تاقیکرنەکا ئاستی لدویف پێنگاڤێن لخواریٚ ئامادەکر:

أ- دەستنیشانکرنا بابەتیٚ خواندنیٚ:

ل پشکا ئەدەبی ژ پەرتووکا (زمان و ئەدەبیٚ کوردی) دا (١٠) بابەت هاتنە دیارکرن بۆ خواندنیٚ د ماویٚ ئەزموونێدا بۆ قوتابیێن هەرسیٚ گرۆپێن ئەزموونیٚ، هەروەکی ل خشتیٚ خواریٚ بابەت هاتینە دیارکرن.

خشتیٚ ١٧: بابەتێن ئەزموونیٚ و ژمارا بەرپەرێن وان.

ژ	بابەت	ژمارا لاپەران
١	ئەدەبیاتیٚ کلاسیزمیٚ کوردی ـ شێوەییٚ کرمانجیا ژووری	١
٢	مەلاییٚ جزیری ژیان و بەرهەم	٩
٣	ئەحمەدیٚ خانی ژیان و بەرهەم	٧
٤	ئەدەبیاتیٚ کلاسیزمیٚ کوردی ـ شێوەییٚ کرمانجیا خواریٚ	٦
٥	نالی ژیان و بەرهەم	١٥
٦	دەستپێکا پەخشانا کوردی / مێژوویا ڕۆژنامەگەری و پەیوەندییا ویٚ ب گەشەسەندنا پەخشانا کوردیڤە	١٦
٧	مەلا تەهاییٚ مایی ژیان و بەرهەم	٤
٨	کامەران موکری ژیان و بەرهەم	٦
٩	مەلا مەحموودیٚ بایەزیدی ژیان و بەرهەم	٦
١٠	میر جەلادەت بەدرخان ژیان و بەرهەم	٣
کۆ		٧٣

ب- هەڵێنجان و دارژتنا ئارمانجێن رەوشتی:

ڤەکۆلەر رابوو ب هەلێنجان و دارژتنا ئارمانجێن رەوشتی ل هەر شەش ئاستێن پولینکرنا (بلوم . blom) ی د بوارێ مەعریفیدا و ژمارا وان گەهشتە (١٣٦) ئارمانجان، کو (٥٠) ئارمانج بیرهینان، (٣٤) ئارمانج تێگەهشتن، (١١) ئارمانج پراکتیک، (٢٣) ئارمانج شرۆڤەکرن، (١١) ئارمانج لێکدان، (٧) ئارمانج هەڵسەنگاندن بوون.

ژ بۆ پشت راست بوون ژ دروستیا هەڵێنجان و دارژتنێ و پۆلینکرنێ، ڤەکۆلەری لیستا ئارمانجێن رەوشتی و دانەیەك ژ ناڤەرۆکا بابەتێ ئەزموونگەریێ لسەر کۆمەکا شارەزا و بسپوران د بیاڤێ زمان و ئەدەبێ کوردی و پەروەردە و دەروونناسییێدا بەلاڤکر (پاشکو ٨) (الوکیل و المفتی، ١٩٨٢، ص٢٩٦).

و پشتی بکارهینانا هاوکێشا (جی کۆپەر . س j.cooper) ی (الوکیل و المفتی، ١٩٨٢، ص٢٩٦) هەر ئارمانجەکێ ژ وان ئارمانجان ئەوێن شارەزا و بسپور (٨٠٪ ویتر) لسەر رێکەڤتن هاتنە وەرگرتن، و یێن کێمتر لسەر رێکەڤتین هاتنە ژێبرن. بڤێ چەندێ ژمارا ئارمانجان یا دوماهیێ بۆ (١٢٧) ئارمانج، ژ وان ژی (٤٦) ئارمانج بۆ ئاستێ بیرهینانێ و (٣٢) ئارمانج بۆ ئاستێ تێگەهشتنێ و (١١) ئارمانج بۆ ئاستێ پراکتیکێ و (٢١) ئارمانج بۆ ئاستێ شرۆڤەکرنێ و (١٠) ئارمانج بۆ ئاستێ لێکدانێ و (٧) ئارمانج بۆ ئاستێ هەڵسەنگاندنێ (پاشکۆ ٩).

ج- بەرهەڤکرنا نەخشێ تاقیکرنێ:

بەرهەڤکرنا نەخشێ تاقیکرنێ ژ پێنگاڤێت گرنگە بۆ ئاڤاکرنا تاقیکرنا ئاستی، چونکی کۆمکرنەکێ د ناڤبەرا گرنگیا ناڤەرۆکا بابەتی و ئارمانجێن رەوشتی پەیدا دکەت. مەبەست ژێ دابەشکرنا بەندێن تاقیکرنێیە لسەر بابەتێ زانستی و ئارمانجێن وێ (الکبیسي، ٢٠٠٧، ص١٤١).

ڤەکۆلەری (٤٠) بەند دەستنیشانکرن و دارژتن لدویڤ گرنگیا ناڤەرۆکێ و ئارمانجێن رەوشتی لدویڤ هەر شەش ئاستێن پۆلینکرنا (بلوم) ی د بیاڤێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

مەعرفيدا (بيرهينان، تێگەهشتن، پراكتيك، شرۆڤەكرن، لێكدان، هەڵسەنگاندن)، وەكی لخوارێدا:

$$\text{ـ رێژا جەختكرنا ناڤەرۆكی} = \frac{\text{ژمارا لاپەرێن بابەتی}}{\text{ژمارا گشتی یا لاپەرێن بابەتان}} \times ١٠٠$$

(الحريري، ٢٠٠٨، ص٧٩)

$$\text{ـ رێژا جەختكرنا ئارمانجێن رەوشتی د هەر ئاستەكیدا} = \frac{\text{ژمارا ئارمانجێن رەوشتی د ئاستیدا}}{\text{ژمارا گشتی یا ئارمانجێن رەوشتكاری}} \times ١٠٠$$

– ژمارا بەندان د هەر خانەكیدا = رێژا جەختكرنێ یا ناڤەروكێ × رێژا جەختكرنێ یا ئارمانجێن رەوشتی × ژمارا گشتی یا بەندێن تاقیكرنێ (العزاوي، ٢٠٠٧، ص٦٦ـ ٦٧)، (الروسان و اخرون، ١٩٩٢، ص٥١). وەكی دیار ل خشتێ (18).

خشتێ ١٨: نەخشا تاقیکرنا ئاستی

بابەت	ژمارا لاپەران	گرنگیا ناڤەروکێ	ریژا گرنگیا ئارمانجێت رەوشتی: بیرهینان ٪٣٦,٢	تێکەهشتن ٪٢٥,٢	پراکتیک ٪٨,٧	شرۆڤەکرن ٪١٦,٥	لێکدان ٪٧,٨	هەلسە نگاندن ٪٥,٥	کۆیێ ئارمانجان	کۆیێ پرسیاران
ئەدەبیاتێ کلاسیزما کوردی ـ شێوێ کرمانجیا ژووری	١	٪١,٤	٢	—	—	—	—	—	٢	—
مەلایێ جزیری	٩	٪١٢,٣	٥ ٢	٤ ١	١ —	٤ ١	٢ ١*	١ —	١٧	٥
ئەحمەدێ خانی	٧	٪٩,٦	٤ ١	٦ ١	١ ١*	٥ ١	١ —	١ —	١٨	٤
ئەدەبیاتێ کلاسیزما کوردی ـ شێوێ کرمانجیا خوارێ	٦	٪ ٨,٢	٤ ١	٣ ١	—	١ ١	—	—	٨	٣
نالی	١٥	٪ ٢٠,٦	٤ ٣	٧ ٢	٣ ١	٥ ١	٢ ١	١ ١	٢٢	٩
دەسپێکا پەخشانا کوردی ـ مێژوویا رۆژنامەڤانیاکوردی	١٦	٪ ٢١,٩	١٤ ٣	٥ ٢	١ ١	٢ ٢	—	١ ١	٢٣	٩
مەلانەهایێ مایی	٤	٪٥,٥	٤ ١	١ ١	١ —	٢ —	٢ ١*	١ —	١١	٣
کامەران موکری	٦	٪٨,٢	٢ ١	٣ ١	٤ ١*	٢ ١	٢ —	١ —	١٤	٤
مەلا مەحمودێ بایەزیدی	٦	٪٨,٢	٢ ١	٢ ١	—	—	١ —	١ —	٦	٢
میرجەلادەت بەدرخان	٣	٪٤,١	٥ ١	١ —	—	—	—	—	٦	١
کۆ	٧٣	٪ ١٠٠	٤٦	٣٢	١١	٢١	١٠	٧	١٢٧	٤٠

❖ژیەر گرنگیا هەبوونا بەندێن تاقیکرنێ بۆ وان ئاستان ئێک و بەند هاتنە دانان / بەندێن تاقیکرنێ بۆ ئاستان ب رەنگێ سوور هاتینە نڤێسین

و د خشتێ (١٩) دا ژمارا بەندێن تاقیکرنا ئاستی یێن هەر ئاستەکێ ژهەر شەش ئاستان دیارن لدویڤ کردارێن بەرێ.

خشتێ ١٩: ژمارا بەندێن تاقیکرنا ئاستی لدویڤ ئاست و ئارمانجێن د پیڤیت

ئاست	ژمارا بەندێن تاقیکرنێ و ئارمانجێن رەوشتی	ژمارە
بیرهینان	١، ٣، ٤، ٦، ٧، ١١، ١٢، ١٣، ١٤، ١٦، ١٧، ٢٠، ٢٢، ٢٧، ٢٨، ٢٩، ٣٤، ٣٨	١٨
تێگەهشتن	١٨، ٢١، ٢٣، ٢٤، ٢٦، ٣١	٦
پراکتیک	١٠، ٣٢، ٣٥، ٤٠	٤
شرۆڤەکرن	٢، ٥، ٨، ٩، ١٩، ٢٥، ٣٧	٧
لێکدان	٣٠، ٣٣، ٣٩	٣
هەلسەنگاندن	١٥، ٣٦	٢

د- بەندێن تاقیکرنێ:

ل بەر رۆناهیا کردارێن بەرێ، ڤەکۆلەری تاقیکرنەك ژ دوو پرسیاران ب (٤٠) بەندان بەرهەڤکر، پرسیارا ئێکێ ژ جۆرێ هەلبژارتن ژ گەلەکان کو (٢٨) بەند بوون، و پرسیارا دوویێ ژ جۆرێ گوتاری ب بەرسڤێن سنووردار کو (١٢) بەند بوون. و ڤەکۆلەری تاقیکرن نیشا لیژنەکا حوکمدەران (پاشکۆ ٨) دا، بۆ دەربڕینا راوبۆچوونێن خۆ، و رێژا رازیبوونا وان (٨٠ ٪) و پتر دانا وەك رازیبوون لسەر هەر بەندەکێ ژ بەندێن تاقیکرنێ، و ژێبرنا یان دەستکاریکرنا هەر بەندەکێ کو رێژا رازیبوونا وان لسەر کێمتر بیت ل رێژا دیارکری. و پشتی دەرهینانا رێژا رازیبوونێ لسەر هەر بەندەکێ ل (٤٠) بەندێن تاقیکرنێ، دەرکەت کو رێژا هەمی بەندا پترە ل وێ رێژێ و پێهەل.

- دروستييا تاقيكرنىَ:

مەبەست ژ دروستييا تاقيكرنىَ ئەوە كو تاقيكرن وى تشتى ب پيڤيت ئەوىَ بۆ هاتيە دانان و چ تشتيَن دى نەپيڤيت (ملحم، ٢٠٠٦، ص٣٣٤).

و بۆ ڤىَ مەبەستىَ، ڤەكۆلەرى دوو جۆر دروستى بكارهينان، يا ئيَكىَ دروستيا بەرچاڤ، كو رەنگڤەدانا تاقيكرنىَ بۆ ناڤەروكا بابەتى مەبەست پيڤانە، ديار دكەت، ئەوژى بريَكا بۆچوونيَن ژمارەكا بسپوران و رازيبوون لسەر (النبهان، ٢٠٠٤، ص٢٧٥). وە ڤەكۆلەرى ئەڤ جۆرە دروستيە بجهـ هينا دەمىَ كو تاقيكرن نيشا ليژنەكا بسپۆراندا و ريَژا رازيبوونا وان ب (٨٠ ٪) و پتر دانا بۆ رازيبوون لسەر بەندان، هەر وەكى باس ليَهاتەكرن. و جورىَ دوويىَ، دروستيا ناڤەرۆكيَيە، ئەوژى بريَكا وان كرداريَن كو ڤەكۆلەر پيَرابووى ژ دارژتنا ئارمانجيَن رەوشتى و بەرهەڤكرنا نەخشا تاقيكرنىَ و ئامادەكرنا بەنديَن تاقيكرنىَ لبەر رۆناهيا وان و دەرهينانا ئاستىَ بزەحمەتيا بەندا و هيَزا ژيَكجودايى و چالاكيا بەديليَن شاش.

- شرۆڤەكرنا ئامارى يا بەنديَن تاقيكرنىَ:

بۆ مەبەستا زانينا ئاستىَ بزەحمەتيا بەندان و هيَزا ژيَكجوداييىَ و بكارييا بەديليَن شاش رۆنيا وان و دەمىَ پيَدڤى، ڤەكۆلەرى تاقيكرن لسەر (٤٢) قوتابييَن پولا دەهىَ ل قوتابخانا (خابور) يا كوران بجهـ هينا. و پشتى كو هەمى بەرسڤ راستڤەكرين و نمرە ريَزكرين بەرەڤ خوارىَ و لدويڤدا هاتنە دابەشكرن بۆ دوو پشكا، پشكا سەرى كو (٢١) بلندترين بەرسڤ، و پشكا ژيَرى كو (٢١) بەرسڤيَن دى بوو،

- ئاستىَ بزەحمەتييىَ:

ئامازىَ ددەتە ريَژا سەدى يا وان قوتابييَن بەرسڤيَن دروست لسەر بەنديَن تاقيكرنىَ داين (الظاهر، واخرون، ١٩٩٩، ص١٢٨) ڤەكۆلەرى ئاستىَ بزەحمەتييىَ يىَ هەر بەندەكىَ ژ بەنديَن تاقيكرنىَ دەرهينان و ئەنجامان دياركر كو ئاستىَ بزەحمەتييا بەنديَن تاقيكرنىَ ژ جورىَ بابەتى (هەلبژارتن ژ گەلەكان) نرخ د كەڤيتە د ناڤبەرا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

(٠.٣٤ ـ ٠.٧٦)، و ئاستێ بزەحمەتییا بەندێن تاقیکرنێ ژ جورێ گوتاری ب بەرسڤێن بەند نرخ د کەڤیتە د ناڤبەرا (٠.٢٩ ـ ٠.٧٣)، چونکی ئاستێ بزەحمەتیا بەندێ تاقیکرنێ ب ئاستەکێ پەسەندکری د هێتە هژمارتن، ئەگەر د ناڤبەرا (٠.٢٠ ـ ٠.٨٠)دابوو (الزوبعي و الغنام، ١٩٨١، ص٧٧) ژ بەر ڤێ چەندێ ئاستێ بزەحمەتیا هەمی بەندێن تاقیکرنێ ب ئاستەکێ پەسەند د هێنە هژمارتن (پاشکو ١٠).

- هێزا ژێکجودایێ:

مەبەست ژ هێزا ژێکجودایێ شیانا بەندانە لسەر جوداهیێ د ناڤبەرا گرۆپێن جیاوازدا (الزیود و علیان، ٢٠٠٥، ص١٢٩) پشتی کو ڤەکۆلەری هێزا ژێکجودایێ یا بەندێن تاقیکرنێ ژ جورێ بابەتی دەرهینایی، ئەنجامان دیارکر کو هێز د کەڤیتە دناڤبەرا (٠.٣٨ – ٠.٧٤)، و بەندێن گوتاری ژ جورێ بەرسڤێن بەند هێز د کەڤیتە د ناڤبەرا (٠.٣٦ – ٠.٦٤)، (پاشکۆیا ١٠) لڤێرێ دیار دبیت کو هەمی بەندان هێزا ژێکجودایێ یا هەی، چونکی بەندێن تاقیکرنێ ب پەسەند دهێنە هژمارتن ئەگەر هێزا ژێکجودایێ (٠.٣٠) و پتر بیت (ابو علام، ٢٠٠٥، ص٣٣٠).

- بکاریا بەدیلێن شاش:

مەبەست ژ هەبوونا بەدیلێن شاش د تاقیکرنا هەلبژارتنێدا ئەوە کو ئەو قوتابیێن بەرسڤێ نزانن بەرێ وان بکەڤیتە بەدیلێن شاش و هزر بکەن ئەو بەدیل یێن دروستن د هەردوو گرۆپێن بلند و نزم، دەمێ ژمارا وان د گرۆپێ نزمدا پتربیت ژ ژمارا وان د گرۆپێ بلنددا ئەو بەدیل د هێتە هژمارتن بەدیلەکێ ئەکتیڤ (العزاوي، ٢٠٠٧، ص٨٣).

هەر چەندە هێزا ژێکجوداهیێ د هێتە بکارهینان وەك پیڤەرەك بۆ پیڤانا شیانێن بەندێن تاقیکرنێ لسەر جوداکرنا یێن باش و نە باش، بەلێ بەندێن هەلبژارتنێ بتنێ د گرێداینە ب بەدیلێ دروستڤە، و چونکی پێدڤیە هەر بەدیلەکێ شاش یێ سەرنج راکێش بیت و بەرسڤا دروست ل بەر قوتابی بەرزەکەت، و ئەگەر

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

ئەو بەدیلێ شاش یێ وەسا نەبیت دێ هێتە ژێبرن یان راستڤەكرن (دوران، ١٩٨٥، ص١٢٦. ١٢٧).

بەدیلێ شاش د هێتە هژمارتن باش و سەرنج راكێش دەمێ ژمارا وان كەسان یێن هەلبژارتی ل گرۆپێ خوارێ پتر بیت ژ ژمارا وان یێن بەرسڤ دای ل گرۆپێ سەری و جیاوازی د ناڤبەرا واندا ژ (٥٪) كێمتر نەبیت (عودة، ١٩٩٩، ص٢٩١).

پشتی كو ڤەكۆلەری بەرسڤێن هەردوو گرۆپێن سەری و خوارێ هژمارتین، دیت كو ژمارا قوتابیێن گرۆپێ خوارێ ئەوێن هەر بەدیلەكێ شاش هەلبژارتی، پتر بوو ژ ژمارا گرۆپێ سەری، و رێژا جیاوازیێ پتر بوو ژ (٥٪) وئەڤە وێ چەندێ د گەهینیت كو هەر بەدیلەكێ شاش ل هەمی بەندا د باش و سەرنج راكێش بوون.

- رۆنی و ماوێ تاقیكرنێ:

بۆ ڤەكۆلەری دیار بوو، كو هەمی بەندێن تاقیكرنێ د رۆنن، و (٤٥) خولەك بكێردهێت بۆ ماوێ تاقیكرنێ، كو بەرسڤێ لسەر بدەن.

- نەگۆرییا تاقیكرنا ئاستی:

مەبەست ژ نەگۆرییێ ئەوە كو تاقیكرن هەمان ئەنجامان بدەستڤە بینیت ئەگەر دووبارە یان پتر هاتە بكارهینان د هەمان بارودۆخ و لسەر هەمان كەسدا (سمارة، ١٩٨٩، ص١١٤).

بۆ دەرێخستنا نەگۆرییا تاقیكرنێ، ڤەكۆلەری هاوكێشا (كودر ـ ریتشاردسون ـ R k. 20) بكارهینا (الكبیسي،٢٠٠٧، ص٢٠٥ ـ ٢٠٦). كو هاوكێشەكا بكارهاتیە بۆ تاقیكرنێن ئاستێ پیڤانا قوتابیان ژ (چنە، ئێك)، وەكو د بەندێن تاقیكرنا هەلبژارتن ژ گەلەكان (علام،٢٠٠٦،ص٩٩)، و پشتی ڤەكۆلەری سەرەدەری لگەل بەرسڤێن (سەمپلا شرۆڤەكرنا بەندێن تاقیكرنێ) كری كو (٤٢) بوون، ئەنجامان دیاركر كو ئاستێ نەگۆرییێ (٠.٨٣) بوو، كو ئەوژی بدەستڤەهینانەكا باشە بۆ نەگۆرییا تاقیكرنێ (ابوحویج واخرون، ٢٠٠،ص١٣٩).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

هەروەسا بۆ دەرهینانا نەگۆرییا تاقیکرنا (بەندێن گوتاری ب بەرسڤێن بەند) هاوکێشا (الفا ـ کرونباخ (Coefficient(a)بکارهینایە، ئەوا بو دەرهینانا رێکوپێکییا ناڤخۆییا تاقیکرنێ د هێتە بکارهینان، و ئەڤ رێکە یا باشە بهێتە بکارهینان بۆ وان تاقیکرنێن هێز تێدا هەی، وەکی تاقیکرنا گوتاری ب بەرسڤێن سنووردار، و راپرسی و تاقیکرنێن نمرێن وان بۆ نموونە دەستپێدکەن ژ (١ ـ ٥) (علام،٢٠٠٦،ص١٠٠)، و پشتی سەرەدەریا ئاماری لگەل بەرسڤێن سەمپلا (پەی پێبرد) هاتییە کرن ئەوا ژ (٤٢) قوتابیان پێکدهات، دیار بوو کو نرخێ نەگۆرییێ (٠.٨٢) ـە، و ئەڤ نرخە بۆ نەگۆریا تاقیکرنێن د ناڤ پۆلێدا یا باشە (النور، ٢٠٠٧، ص ١٧٥).

ل ژێر ڤێ چەندێ تاقیکرن بشێوێ دوماهیێ ژ (٤٠) بەندا پێکدهێت، بەندێن (١ ـ ٢٨) یێن بابەتی (هەلبژارتن ژ گەلەکان)ن، وبەندێن (٢٩ ـ٤٠) یێن گوتارییێن بەرسڤێن سنووردارن، پشتی وان کرداران، تاقیکرنێ شێوێ دوماهیێ وەرگرت و بەرهەڤە بۆ پراکتیزەکرنێ (پاشکۆ 11).

٢. تاقیکرنا چێژا ئەدەبی:

ژ بەر نەبوونا تاقیکرنەکا بەرهەڤکری بۆ پیڤانا چێژا ئەدەبی، ڤەکۆلەری تاقیکرنەك بەرهەڤکر لدویڤ پێنگاڤێن لخوارێ:

أ- بەرهەڤکرنا چاپوکیێن چێژا ئەدەبی:

ژ بۆ بەرهەڤکرنا چاپوکیێن چێژا ئەدەبی، و بۆ مەبەستا دانانا بەندێن تاقیکرنێ لدویڤ وان چاپوکیان، ڤەکۆلەری بەرێ خۆدا چەند ڤەکۆلینێن پەیوەندیدار ب بابەتێ چێژا ئەدەبیڤە. وەك ڤەکۆلینێن(طعیمة، ١٩٧٣)و(التمیمي، ٢٠٠٦)و(مقداد،٢٠٠٨)و(عبدالباري، ٢٠١٠) و(سلێمان، ٢٠١٣)،ولیستەك ب چاپۆکیێن چێژا ئەدەبی بەرهەڤکرکوژ(٣٠)چاپوکییا پێکهاتبوو، وبۆ وەرگرتنا بۆچوونێن مامۆستایێن ئەدەبێ کوردی لدور وان چاپوکییان نیشا (٤)*

مامۆستایا ژ واندا، و دانوستاندن لگەل وان کر و د ئەنجامدا رازیبوون لسەر(٢٤) ژ وان چاپوکییان. و بڤی رەنگی ژمارا لیستا چاپوکیێن چێژا ئەدەبی بوونە (٢٤) چاپوکی (پاشکۆ ١٢).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ب- بەرهەڤكرنا بەندێن تاقيكرنێ:

بۆ بەرهەڤكرنا بەندێن تاقيكرنا چێژا ئەدەبی لدويڤ چاپۆكێێن هاتينە دەستنيشانكرن ڤەكۆلەر ب ڤان كرداران رابوو:

١- سازدانا چاڤپێكەڤتنا لگەل چەند ماموستايێن ئەدەبێ كوردی، و دانوستاندن سەبارەت وان بەندێن پێدڤی بهێنە دەستنيشانكرن لژێر وان چاپوكێێن هاتينە دەستنيشانكرن.

٢- بەرێخۆدانا تاقيكرنێن هاتينە بكارهينان د ڤەكۆلينێن بەرێدا ئەوێن لڤێ ڤەكۆلينێ هاتينە بەرچاڤكرن.

٣- خواندنا هندەك ئەدەبياتێن دەربارەی چێژا ئەدەبی و چاپوكێێن وێ و پێنگاڤێن بەرهەڤكرنا بەندێن تاقيكرنێ ب شێوەكێ كو خزمەتا ئارمانجێن ڤەكۆلينێ بكەت و ژوان (عيد، ١٩٩٤)، (المغرجي، ٢٠٠٣)، (الجليدي، ٢٠٠٩)، (العمدة، ٢٠١٠) و (عبدالباري، ٢٠١٠)

٤- ژ ئەنجامێ كردارێن لسەری، ڤەكۆلەری تاقيكرنەك برەنگەكێ سەرەتايی بەرهەڤكر كو پێكهاتبوو ژ (٢٤) بەندان و لژێر وان چاپوكێێن هاتينە دەستنيشانكرن.

- دروستييا تاقيكرنێ:

مەرەم ژێ ئەوە كو ئامراز وی تشتی بپيڤيت ئەوێ بۆ هاتيە دانان، و ئامراز ب دروستی دهێنە هژمارتن ئەگەر ئەو لايە يان لايەنانە بپيڤيت ئەوێن كو پێدڤيە بهێنە پيڤان (عباس واخرون، ٢٠٠٧، ص١٧٤).

ب مەبەستا دەرهينانا راستگوييێ، ڤەكۆلەری تاقيكرن ب دارێتنا سەرەتايی بەرچاڤی ژمارەكا حوكمدەراندا د بوارێ ئەدەبێ كوردی و زانستێن پەروەردێدا (پاشكۆ ٨)، و ڤەكۆلەری پشت برێژا (٨٠٪) و پێهەل بەست وەك پيڤەر ژ بۆ پەسەندكرنا هەر بەندەكێ ژ بەندێن تاقيكرنێ (المفتي و الوكيل، ١٩٨٢، ص٢٩٦). و ژ ئەنجامێ ڤێ كريارێ ديار بوو كو هەمی بەندا رێژا لسەرڤە و پێتر ب دەستڤەهينا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردی

و ڤەكۆلەری ژێ تێبینیێن زمان و دارێتن و گونجانێ لگەل ئاستێ قوتابیان بەرچاڤ وەرگرتن. و بڤێ چەندێ دروستییا بەرچاڤ یا تاقیكرنێ هاتە دابینكرن.

- شرۆڤەكرنا ئاماری بۆ بەندێن تاقیكرنا چێژا ئەدەبی:

بۆ زانینا ئاستێ بزەحمەتیا بەندێن تاقیكرنا چێژا ئەدەبی و هێزا ژێكجوودابیا وان، و رۆنی و دەمێ پێدڤی بۆ بەرسڤدانێ، ڤەكۆلەری تاقیكرن بسەر (٤٢) قوتابییێن سەمپلا بەرێ بجهـ هینا، و پشتی راستڤەكرن و رێزكرنا نمران ژ بلندترین نمرە بۆ كێمترین نمرە، ڤەكۆلەری دابەشكرنە سەر دوو نیڤا، نیڤا سەری (٢١) نمرە و نیڤا بنی (٢١) بوون.

- ئاستێ بزەحمەتیێ:

ڤەكۆلەری ئاستێ بزەحمەتیا هەر بەندەكێ ژ (٢٤) بەندێن تاقیكرنا چێژا ئەدەبی دەرهینان و دەركەت كو نرخ د كەڤیتە د ناڤبەرا (٠.٣٥ ـ ٠.٧٠)، و ژبەر كو بەند دهێنە پەسەندكرن ئەگەر ئاستێ بزەحمەتیێ د ناڤبەرا (٠.٢٠- ٠.٨٠) دا بیت (بلوم و اخرون، ١٩٨٣، ص١٠٧)، ب ڤێ چەندێ ئاستێ بزەحمەتیا هەمی بەندان ب ئاستێ پەسەندكری دهێنە هژمارتن. (پاشكۆ ١٣).

- هێزا ژێكجودایێ:

پشتی كو ڤەكۆلەری هێزا ژێكجودابیا هەر (٢٤) بەندێن تاقیكرنا چێژا ئەدەبی دەرهینایین، دەركەت كو هێزا بەندان د ناڤبەرا (٠.٣٧ ـ ٠.٩٥) دایە، و ئەڤژی رامانا هندێ ددەت كو هێزا هەمی بەندان پەسەندە، ژ بەر كو ئەگەر هێزا ژێكجودابیا بەندێ تاقیكرنێ (٠.٣٠) و پتر بوو، ب هێزا ژێكجوودابیا پەسەند دهێتە هژمارتن (ابو علام، ٢٠٠٥، ص٣٣٠)، (پاشكۆ ١٣).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

- نەگۆرییا تاقیکرنا چێژا ئەدەبی:

مەبەست ژ نەگۆرییا تاقیکرنێ ئەوە کو پشتی دووبارەکرنێ لسەر هەمان تاکان، جورە ئێکبوونەك یان هەمان ئەنجام یان زۆر د نێزیکی ئێک بهێنە بدەستڤەهینان (النبهان، ٢٠٠٤، ص ٢٢٩).

بۆ دەرێخستنا نەگۆرییا تاقیکرنێ، ڤەکۆلەری هاوکێشا (کیودر - ریتشاردسون K – R 20)ی بکارهینا کو هاوکێشەکە بۆ دەرهینانا رێکو پێکییا ناڤخۆییا تاقیکرنێ دهێتە بکارهینان، و یا باشە بهێتە بجهـ هینان ل دەمێ نمرە د هێنە دان بۆ بەرسڤا قوتابی (ئێک) یان (چنە) بیت وەکی د بەندێن تاقیکرنا هەلیژارتن ژ گەلەکان (علام، ٢٠٠٦، ص٩٩). و پشتی ڤەکۆلەری سەرەدەری لگەل (٤٢) نمرێن سەمپلا بەرێ کری، ئەنجامان دیارکر کو ئاستێ نەگۆرییێ (٨١،٠) بوو کو ئەو ژی ئاستەکێ باشە بۆ نەگۆرییا تاقیکرنێ، پشتی وان کرداران، تاقیکرنا چێژا ئەدەبی شێوێ دوماهیێ وەرگرت هەروەك د (پاشکۆ ١٤) دا دیار.

٣. پیڤەرێ باوەری بخۆبوون:

بەرهەڤکرنا پیڤەرەکێ بۆ پیڤانا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیان ژ پێدڤیێن گرنگێن ڤەکۆلینێ بوو، و ژبەر نەبۆنا پیڤەرەکێ بەرهەڤکری بۆ ڤێ مەبەستێ، ڤەکۆلەر بۆ بەرهەڤکرنا ڤی پیڤەری بڤان پێنگاڤان رابوو:

أ- بەرێخۆدانا وان پیڤەرێن هاتینە بکارهینان د ڤەکۆلینێن بەرێدا ئەوێن لڤێ ڤەکۆلینێ هاتینە بەرچاڤکرن.

ب- خواندنا هندەك ئەدەبیاتێن باس ل باوەری بخۆبوونێ دکەن، و ڤەکۆلینێن دی، وەك یێن (القواسمە و الفرح، ١٩٩٦)، (الحمدانی، ٢٠٠١)، (الوشلی، ٢٠٠٧) و (الغامدی، ٢٠٠٩).

ج- ل بەر رۆناهیا کردارێن لسەری ڤەکۆلەری پیڤەرەك ب رەنگەکێ سەرەتایی بەرهەڤکر کو پێکهاتبوو ژ (٥٠) بەندان.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- دروستیا پیڤەری:

مەبەست ژێ شیانا پیڤەرییە لسەر دابینكرنا ئارمانجا ژ پیخەمەت هاتیە دانانێ، و وی تشتی د پیڤیت نەك تشتەكێ دی (Anastasi & Urbina , 1997, P:113)، ژ بۆ وەرگرتنا بیرو بۆچونێن وان لسەر بەندێن پیڤەری، و ژێبرن یان زێدەكرنا بەندان ئەگەر پێدڤی بیت، و دارژتنەكا دروست كو د گەل ئاستێ سەمپلێ بگونجیت، ڤەكۆلەری دانا بەرهەڤكری ژ پیڤەری رادەستی لیژنەكا شارەزاو بسپور د بوارێن پەروەردە و دەروونناسیدا كر، (پاشكو ٨).

ل بەر رۆناهیا بیروبۆچوونێن وان و پشتبەستن ب رێژا رازیبوونا (٨٠٪)و پتر لسەر هەر بەندەكێ ژبەندێن پیڤەری، رازیبوون لسەر (٤٦) بەندا ب ڤێ رێژێ و پتر دیار بوو، و (٤) بەند رێژا رازیبوونێ لسەر كێمتر بوو ژ (٨٠٪) و هاتنە ژێبرن، و ڤەكۆلەری تێبینیێن وان ل بەرچاڤ وەرگرتن د دارژتنا هندەك بەنداندا، و بڤێ چەندێ دروستیا بەرچاڤ یا پیڤەری هاتە دابینكرن.

- شروڤەكرنا ئاماری یا بەندێن پیڤەری:

بۆ مەبەستا زانینا هێزا ژێكجودایا بەندان و دەمێ پێدڤی. و رۆنیا وان و دەمێ پێدڤی، ڤەكۆلەری تاقیكرن لسەر (٤٢) قوتابیێن پۆلا دەهێ ل قوتابخانا (خابور) یا كوران بجهـ هینا. و پشتی كو هەمی بەرسڤ راستڤەكرین و نمرە رێزكرین بەرەڤ خوارێ و لدویڤدا هاتنە دابەشكرن بۆ دوو پشكا، پشكا سەری كو (٢١) بلندترین بەرسڤ، و پشكا ژێری كو (٢١) بەرسڤێن دی بۆ، و پاشی تاقیكرنا تایی (t.test) بۆ دوو گرۆپێن سەربەخۆ بۆ هەر بەندەكێ ژ وان بەندان بجهـ هینا، دەركەت نرخێ تایی یێ هژمارتی بۆ هەر بەندەكێ پتر بوو ژ نرخێ وێ یێ خشتەیی (٢ ، ٠٢١) ل ئاستێ دەلالەتا (٠.٠٠٥) ب پلا ئازادیێ (٤٠) (پاشكۆ ١٥)، ئەڤەژی وێ چەندێ د گەهینیت كو جیاوازییا مانادارییا ئاماری هەیە د ناڤبەرا ناڤەندێ هەردوو گرۆپان، و هوسا بەند د هێنە هژمارتن دژێكجودا، و دارێتنا بەندا و چاوانییا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

بەرسڤدانێ لسەر د رۆن و ئاشكرا بوون و ماوێ بەرسڤدانێ (٤٥) خۆلەك ماوەكێ گونجایە.

- نەگۆرییا پیڤەری:

بۆ دابینكرنا نەگۆرییا پیڤەری، ڤەكۆلەری هاوكێشا (الفا . گرونباخ(Coefficientce,(a) ی بكارهینا، و پشتی سەرەدەریێ لگەل بەرسڤێن (٤٢) قوتابیان، دیار بوو نرخێ نەگۆریێ (٠.٨٢)یە دەركەت، كو ئەڤەژی نرخەكێ پەسەندە (علام، ٢٠٠٦، ص٢٢٩). بڤی رەنگی پیڤەری شێوازێ دوماهیێ وەرگرت، كو پێكهاتیە ژ (٤٦) بەندان ژوان (٢٤) بەندێن پوزەتیڤ ئەوژی (١، ٣، ٥، ٧، ٩، ١١، ١٣، ١٥، ١٧، ١٩، ٢١، ٢٣، ٢٥، ٢٧، ٢٩، ٣١، ٣٣، ٣٥، ٣٧، ٣٩، ٤١، ٤٣، ٤٥، ٤٦) و

(٢٢) بەندێن نیگەتیڤ ئەوژی (٢، ٤، ٦، ٨، ١٠، ١٢، ١٤، ١٦، ١٨، ٢٠، ٢٢، ٢٤، ٢٦، ٢٨، ٣٠، ٣٢، ٣٤، ٣٦، ٣٨، ٤٠، ٤٤،٤٢) (پاشكۆ ١٦)

٥. پێدڤیێن ڤەكۆلینێ:

بۆ بەرهەڤكرنا پلانێن وانەگوتنێ (بۆ هەرسێ رێكان) ڤەكۆلەری بەرێ خۆدا پلانێن وان و ئەدەبیات و ڤەكۆلینێن بەرێ، و هەروەسا پێنگاڤێن گوتنا بابەتی لدویڤ هەر رێكەكێ ژ وان رێكان، و دانوستاندن كرن لگەل هندەك مامۆستایێن بابەتێ ئەدەبێ بۆ ڤێ پۆلێ دبێژن دەربارەی چەوانییا گوتنێ بریكا وان یا ئاسایی، و لبەر رۆناهیا ڤێ چەندێ ڤەكۆلەری لدویڤ هەر رێكەكێ (٢٠) پلان بەرهەڤكرن، و لدویڤ هەر رێكەكێ پلانەك نیشا لیژنەكێدا كو پێك هاتبوو ژ هندەك شارەزایان دبوارێن زمانێ كوردی و پەروەردە و دەروونناسی (پاشكۆ (٨) و ڤەكۆلەری راو تێبینیێن وان بەرچاڤ وەرگرتن (پاشكۆیێن (١٧، ١٨، ١٩).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

٦. دروستیا ناڤخۆ و دەرڤە یا دیزاینا ئەزموونێ:

أ- دروستیا ناڤخۆ:

دروستیا ناڤخۆ یا ڤەكۆلینێ ب دەستڤە دهێت، دەمێ ڤەكۆلەر پشت راست دبیت ژ كونترۆلكرنێ لسەر فاكتەرێن دەرەكی د ئەزموونێدا، و دڵنیا بیت . تارادەیەكێ . ژ وێ چەندێ كو گۆڕاوێ كارتێكراو نەكەڤتیە ژێر كارتێكرنا گۆڕاوێن دی ژبلی كارتێكرنا دروست یا گۆڕاوێ سەربخۆ (ابو علام، ٢٠٠٧، ص٢٠٧)، (الزوبيعي و الغنام، ١٩٨١،ص٩٥) ڤەكۆلەر یێ رژد بوو لدویڤ شیانا كونترۆلێ لسەر هندەك فاكتەران بكەت، كو د بیت لگەل گۆڕاوێن كارتێكەر كارتێكرنێ لسەر گۆڕاوێن كارتێكراو بكەن، كو پێدڤیە لدویڤ پێچێبونێ. بهێنە بێ لایەنكرن، ژوانژی:

١. جیاوازیێن هەلبژارتنا قوتابیێن سەمپلێ:

هەرچەندە ڤەكۆلەری ب ئەنقەست قوتابخانەك هەلبژارت، لێ قوتابیێن هەرسێ گرۆپان ب شێوەیەكێ هەرەمەكی هاتنە دابەشكرن، سەرباری هەڤسەنگی كرنا ئاماری د ناڤبەرا گرۆپان د هندەك گۆڕاوان ؛ و دویرئێخستنا قوتابیێن كەڤتی، هەروسا ژینگەها قوتابیان یا كۆمەلایەتی و رەوشەنبیریێ نێزیكی ئێكن، ئەڤ كرداره جیاوازیێ د هەلبژارتنا قوتابیێن گرۆپان بێ لایەن دكەن.

٢. بارودۆخێن ئەزموونی و رووداێن لگەل:

چ رووێدانێن پێش وەخت پەیدا نەبوون كو كارتێكرنێ یان ئاریشێ بۆ گرۆپێن ڤەكۆلینێ پەیدا بكەت د دەمێ پێرابونا ئەزموونێ، لڤێرێ دیار دبیت كو ئەگەرێ كارتێكرنا ڤی فاكتەری بێ لایەن بوو.

٣. وەرار و گەشەكرن:

دبیت كارتێكرنا ئەڤی فاكتەری هاتبیتە بێ لایەنكرن دەمێ ڤەكۆلەر رابووی ب هەڤسەنگیكرنا ئاماری د ناڤبەرا گرۆپان د گۆڕاوێ تەمەنێ قوتابیان، و

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ئەنجامدانا تاقیکرنێ ل هەمان دەم و هەمان بارودوخدا، سەرباری هندێ کو ئەگەر ئەو هۆکارە د وی ماوەیدا کارتێکرن هەبیت، دێ بو قوتابیێن هەرسێ گرۆپان وەك ئێکە یان تا رادەکێ زۆر وەك ئێکە.

٤. هێلانا خواندنێ یان نە ئامادەبوون:

د ماوێ ئەزموونێدا چ قوتابیان خواندن نەهێلا، و چ بارێ نەئامادەبوونا هوسا نەبوویە کو کارتێکرن لسەر ئەزموونێ هەبیت.

٥. ئامرازێن پیڤانێ:

ڤەکۆلەری بۆ هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ هەمان ئامراز بکارهینان کو دبیتە ئەگەرێ بێ لایەنکرنێ.

ب- دروستیا دەرڤە:

مەبەست ژ دروستیا دەرڤە یا ئەزموونێ ئەوە کو فاکتەرێن دەرڤە یێن ئەزموونێ کارتێکرنێ لسەر ئەزموونێ نەکەن (الخطیب، ٢٠٠٣، ص٨١).

ڤەکۆلەری لدویف شیانان هەولدا کارتێکرنا وان هۆکاران بێ لایەن یان کێم بکەت، ئەوژی ئەڤێن لخوارێ نە:

١. تێکەلیا کارتێکرنا گۆراوێن سەربخۆ لگەل مەبەستداریا هەلبژارتنێ:

ڤەکۆلەر شیا وێ کارتێکرنێ نەهێلیت یان کێم بکەت، دەمێ قوتابی ب شێوەیەکێ هەرەمەکی دابەشکرینە سەر گرۆپێن ئەزموونێ، هەروسا هەڤسەنگی کرنا ئاماری د هندەك گۆراواندا د ناڤبەرا گرۆپێن ڤەکۆلینێدا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢. كارتێكرنا تاقیكرنا پێشی:

ڤەكۆلەری كارتێكرنا ڤی گۆراوی ژی نەهێلا كو چ تاقیكرنێن پێشی ئەنجامدانا ئەزموونێ یێن گرێدای ب ئاستێ قوتابیانڤە نەبوون، و ل دەمێ بجهـ هینانا تاقیكرنا چێژا ئەدەبی و پیڤەرێ باوەری بخۆبوون هەردوو پیڤەر لسەر هەرسێ گرۆپێن ئەزموونگەری و كونترۆلكار ل بەری ئەنجامدانا ئەزموونێ و ل هەمان دەم بجهـ هینا و پشتی ب دوماهیك هاتنا ئەزموونێ دیسان لسەر هەرسێ گرۆپان بجهـ هینا و ل هەمان دەم، و هوسا كونترۆل لسەر ڤی گۆراوی ژی هاتە كرن.

٣. كارتێكرنا كردارێن ئەزموونی:

ڤەكۆلەری لدویڤ شیانێ هەولدا كارتێكرنا ڤان هۆكاران بێ لایەن بكەت، ئەوژی:

أ- **نهێنیا ڤەكۆلینێ:** ڤەكۆلەر لگەل كارگێریا قوتابخانێ رێككەڤت، كو سرۆشت و ئارمانجا ڤەكۆلینێ بۆ قوتابی و مامۆستا نەهێتە رۆنكرن، ئانكو وەسا بۆ وان بهێتە دیاركرن كو ڤەكۆلەر ئێكە ژ مامۆستاییێن قوتابخانێ.

ب- **بابەتێ ڤەكۆلینێ:** ڤەكۆلەری هەمان بابەتێ بۆ ئەزموونێ هاتیە دەستنیشانكرن دایە قوتابییێن هەرسێ گرۆپان.

ج- **مامۆستا:** ڤەكۆلەر بخۆ ب وانەگوتنێ بۆ قوتابییێن هەرسێ گرۆپێن ئەزموونێ، وەك مامۆستا خۆ دا نیاسین نە وەك ڤەكۆلەر.

د- **دابەشكرنا وانا:** ڤەكۆلەر لگەل كارگێریا قوتابخانێ رێككەڤت لسەر دابەشكرنا وانا بسەر هەرسێ گرۆپان د دەمێ نێزیك و د هەمان رۆژادا بیت، هەروەكی ل خشتێ (20).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

خشتێ ٢٠: دابەشكرنا وانێن ئەدەبێ یێن هەڤتانە لسەر گرۆپان

روژ / دەمژمێر	٨،١٥	٩	٩،٤٥
شەمبی	كونترۆلكار	ئەزموونگەرییا ئێكێ	ئەزموونگەرییا دوویێ
ئێك شەمب	ئەزموونگەرییا دوویێ	كونترۆلكار	ئەزموونگەرییا ئێكێ

هـ- **ماوێ ئەزموونێ:** ماوێ ئەزموونێ بۆ هەرسێ گرۆپان وەك ئێك و د ئێك دەمدا بوو، كو ل ١/٢٦ / ٢٠١٣ تا ٦/ ٥ / ٢٠١٣/ بەردەوام بوو.

و- **جهێ خواندنێ:** جهێ خواندنێ ژ هۆل و تشتێن د ناڤدا یێن هەرسێ گرۆپان وەك ئێك بوو.

٧. ئەنجامدانا ئەزموونێ:

پشتی كو ڤەكۆلەری پێدڤیێن بكارهینانا ئەزموونگەریێ بجهـ هینایـن، رابوو ب ئەنجامدانا ئەزموونگەریێ ل رێكەڤتی / ٢٦ /١ / ٢٠١٣ / و بۆ ماوێ (١١) حەڤتیا ڤەكێشا، و بۆ هەر گرۆپەكێ ل حەڤتیێ (٢) دوو وانە بوون، و وانە ل گرۆپێ ئەزموونگەیێ ئێكێ برێكا هەژاندنا هزرێ د هاتە گوتن و گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ برێكا گەنگەشێ د هاتە گوتن و گرۆپێ كونترۆلكار برێكا ئاسایی وانە د هاتە گوتن.

٨. بكارهینانا ئامرازێن ڤەكۆلینێ و راستڤەكرنا وان:

أ . بكارهینانا ئامرازان:

١- **تاقیكرنا ئاستی:** ڤەكۆلەری تاقیكرنا ئاستی ل ٤/ ٥ / ٢٠١٣ / ب هاریكایا مامۆستایێن بابەتێ زمان و ئەدەبێ كوردی ل دەمژمێر (٩) ی سپێدێ لسەر هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ ئەنجامدا.

٢- **تاقیكرنا چێژا ئەدەبی:** ڤەكۆلەری تاقیكرنا چێژا ئەدەبی ل ٥/ ٥/ ٢٠١٣/ ب هاریكایا مامۆستایێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ل دەمژمێر (٩) ی سپێدێ لسەر هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ ئەنجامدا. یا هەژی گوتنێیە كو ڤەكۆلەری

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

لدەستپێكا ئەزموونێ، ئەڤ تاقیكرنە بسەر هەرسێ گرۆپان پراكتیزە كربوو بۆ مەبەستا هەڤسەنگییێ دناڤبەرا وان و زانینا رادێ گەشەكرنا چێژا ئەدەبی پشتی پراكتیزەكرنا پاشییێ.

٣- **پیڤەرێ باوەری بخۆبوون:** ڤەكۆلەری پیڤەرێ باوەری بخۆبوون ل ٢٠١٣/٥/٦/ ب هاریكاریا مامۆستاییێن بابەتێ زمان و ئەدەبێ كوردی ل دەمژمێر (٩) ی سپێدێ لسەر هەرسێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ ئەنجامدا. و هەژی گوتنێیە كو ڤەكۆلەری لدەستپێكا ئەزموونێ، ئەڤ پیڤەرە بسەر هەرسێ گرۆپان پراكتیزە كربوو بۆ مەبەستا هەڤسەنگییێ دناڤبەرا وان و زانینا رادێ گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ پشتی پراكتیزەكرنا پاشییێ.

ب. راستڤەكرنا ئامرازان:

١- تاقیكرنا ئاستی:

ڤەكۆلەری بەرسڤێن قوتابیان د تاقیكرنا ئاستیدا راستڤەكرن، ب پشت بەستن لسەر وێ نموونا ژلایێ ویڤە هاتیە ئامادەكرن (پاشكۆ ٢٠)، و بۆ هەر بەرسڤەكا دروست (١) نمرە داییێ و بۆ هەر بەرسڤەكا شاش یان هێلای یان نەدیار (سفر) داییێ. و بڤێ چەندێ نزمترین نمرا ئاستێ فێربوونێ (چنە) و بلندترین نمرە ژی (٤٩) نمرە بوو، و ئەنجام ژی ل پاشكۆییێ (٢١) دیارن.

٢- تاقیكرنا چێژا ئەدەبی:

ڤەكۆلەری بەرسڤێن قوتابیان د تاقیكرنا چێژا ئەدەبیدا راستڤەكرن، و نمرەك دا بەرسڤا راست و (چنە) ژی بۆ بەرسڤا نە دروست یان هێلای، و ژبەر كو ژمارا بەندێن تاقیكرنێ (٢٤) بەندن، دێ نزمترین نمرە (چنە) ە، و بلندترین نمرە (٢٤) نمرەنە. و ئەنجام وەكی دیار د (پاشكۆیا ٢٢).

٣- پیڤەرێ باوەری بخۆبوون:

ڤەكۆلەری بەرسڤێن قوتابیان لسەر پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ راستڤەكرن، بۆ بەدیلێ (گەلەك جاران ـ ٣ ـ نمرە) و بۆ بەدیلێ (هندەك جاران ـ ٢ ـ

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

نمره) و بۆ بەدیلێ (کێم جاران-١-نمره) بۆ بڕگەیێن پوزەتیف، و بەروڤاژی بۆ بڕگەیێن نیگەتیف. و ژبەر کو ژمارا بڕگەیێن پیڤەری (٤٦) بڕگەنە، دێ کێمترین نمره (٤٦)ەو بلندترین نمره (١٣٨)ەو ناڤەندە نمره ژی (٩٢) نمرەیە. ئەنجام وەکی د (پاشکۆیا ٢٣).

٩. هۆیێن ئاماری:

١- شرۆڤەکرنا جوداییا ئێک لا: (ANOVA):

بۆ دەرهینانا هەڤسەنگیێ د ناڤ گرۆپاندا، و دابینکرنا گریمانێن ڤەکۆلینێ (التل واخرون، ٢٠٠٦، ص٣٦٣).

٢- کای دووجاییا (کا٢):

بۆ دەرهینانا هەڤسەنگیێ د ناڤ گرۆپاندا د گۆراوێ ئاستێ زانستی یێن دایک و بابێن قوتابیان.

$$\text{کا ۲} = \text{مج} \frac{(\text{ت ل} - \text{ت ق})^{۲}}{\text{ت ق}}$$

مج = سەرجەم (کۆ)

(ت ل) = دووبارەبوونا سەرنجدای

(ت ق) = دووبارە بوونا پێشبینی (عودة والخليلي،٢٠٠٠،ص٢٨٤).

٣- هاوکێشا (J.cooper)

بۆ دەرهینانا رێژا رێکەڤتنا حوکمدەرا لسەر هندەك پێدڤیێن ئامرازێ ڤەکۆلینێ.

$$\text{رێژا رێک کەڤتنێ} = \frac{\text{ژمارا جارێن رێک کەفتنێ}}{\text{ژمارا جارێن رێک کەفتنێ} + \text{ژمارا جارێن رێک نە کەفتنێ}}$$

(الوكيل و المفتي، ٢٠٠٧، ص٢٣٦)

٤- مەعاملێ زەحمەتیێ: **(Item Diffculty)**

بۆ دەرهینانا ئاستێ بزەحمەتییا بەندێن تاقیکرنا ئاستی (بەندێن بابەتی) و یا چێژا ئەدەبی.

$$\text{مەعامل زەحمەتیێ} = \frac{\text{ژمارا قوتابییێن بەرسڤێن دروست داین ژ هەردوو گرۆپان}}{\text{ژمارا قوتابییێن بەرسڤ داین ژ هەردوو گرۆپان}}$$

(النبهان، ٢٠٠٤، ص١٩٣)

٥- هێزا ژێکجودایێ:

بۆ دەرهینانا ژێکجودایا بەندێن تاقیکرنا ئاستی (یێن بابەتی):

$$\text{ت} = \frac{\text{م ع} - \text{م د}}{\frac{1}{2}\,\text{ن}}$$

واتە: ت = هێزا ژێکجودایێ.

م ع = ژمارا قوتابییێن ئەڤ بەدیلە هەلبژارتی ژ نیڤا سەری.

م د = ژمارا قوتابییێن ئەڤ بەدیلە هەلبژارتی ژ نیڤا خواری.

(الصمادي و الدرابيع،٢٠٠٤،ص١٥٦)

٦- مەعاملێ بزەحمەتی و هێزا ژێکجوودایێ بۆ بەندێن تاقیکرنا ئاستی (بەندێن گوتاری سنووردار)

- مەعاملێ بزەحمەتیێ: $\text{ص} = \frac{\text{م}}{\text{ك} * \text{نمرا بەندی}}$
- هێزا ژێکجوودایێ

$$\text{ت} = \frac{\text{م ع} - \text{م د}}{\frac{1}{2}\,\text{ك} * \text{نمرا بەندی}}$$

(عودة، ١٩٩٩، ص ٢٩١).

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

٧- تاقیکرنا (تایی ـ t. test) بۆ دوو سەمپلێن سەربخۆ:

بۆ دەرهینانا هێزا ژێکجوداییا بەندێن پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ هاتیە بکارهینان.

$$\text{ت}_{\text{ن}_1+\text{ن}_2-2} = \frac{\bar{\text{س}}_1-\bar{\text{س}}_2}{\sqrt{\frac{\text{ع}_1^{2}\left(\text{ن}_1-1\right)+\text{ع}_2^{2}\left(\text{ن}_2-1\right)}{\text{ن}_1+\text{ن}_2-2}\left[\frac{1}{\text{ن}_1}+\frac{1}{\text{ن}_2}\right]}}$$

$\bar{\text{س}}_1$: ناڤەندی ژمێری سەمپلا ئێکێ.

$\bar{\text{س}}_2$: ناڤەندی ژمێری سەمپلا دوویێ.

ن_1: ژمارا تاکێن سەمپلا ئێکێ.

ن_2: ژمارا تاکێن سەمپلا دوویێ.

ع_1^{2}: تەباینا سەمپلا ئێکێ.

ع_2^{2}: تەباینا سەمپلا دوویێ.

(البیاتي و اثناسیوس، ١٩٧٧، ص ٢٦٠)

٨- هاوکێشا بەدیلێن شاش:

بۆ دەرێخستنا بکاریا بەدیلێن شاش د تاقیکرنا ئاستی و یا چێژا ئەدەبی هاتیە بکارهینان.

$$\text{ت م} = \frac{\text{ن ع م} - \text{ن د م}}{\frac{١}{٢}\,\text{ن}}$$

ت م = بکارییا بەدیلێن شاش

ن ع م = ژمارا ئەوێن بەدیل هەلبژارتی ل نیڤا سەری

ن د م = ژمارا ئەوێن بەدیل هەلبژارتی ل نیڤا خوارێ

$\frac{١}{٢}$ ن = نیڤا ژمارا سەمپلێ

(النبهان، ٢٠٠٤، ص٢٠٤).

٩- هاوكێشا (كيودر ـ ريتشاردسون ـ k. R ـ 20):

بۆ دەرێخستنا نەگۆرییا تاقیكرنا چێژا ئەدەبی و یا ئاستی هاتیە بكارهینان.

$$\text{رس} = \frac{\text{ن}}{\text{ن}-٢} \times \left(١ - \frac{\text{مج س ص}}{\text{ع}^{٢}}\right)$$

كو:

رس= نرخێ نەگۆرییێ.

ن= ژمارا بەندا یان پرسیارا.

ص= رێژا بەرسڤدانێن دروست لسەر بەندێ.

س= رێژا بەرسڤدانێن شاش لسەر بەندێ.

$\text{ع}^{٢}$= تەباینێ.

(الكبيسى، ٢٠٠٧، ص ٢٠٥- ٢٠٦)

١٠- هاوكێشا (الفا ـ كرونباخ. (Coefficientce, (a)):

بۆ دەرێخستنا نەگۆرییا پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ، و نەگۆرییا (بەندێن گوتاری سنووردار) د تاقیكرنا ئاستیدا هاتیە بكارهینان.

$$\text{م. } (a) = \frac{\text{ن}}{\text{ن}-١}\left[١ - \frac{\text{مج ع}^{٢}\text{ه}}{\text{ع}^{٢}\text{ك}}\right]$$

ن= ژمارا گشتیا بەندێن تاقیكرنێ.

مج $\text{ع}^{٢}$ ه= كۆیێ جوداییا نمرێن هەر بەندەكێ.

$\text{ع}^{٢}$ك= جوداییا نمرێن گشتی د تاقیكرنێدا.

(علام، ٢٠٠٦، ص١٠٠)

* لدویف نڤیسارا فاکۆلتیا زانستێن مرۆڤایەتی – زانکۆیا زاخو یا ژمارە (٨٦٧) ل ٢٠١٢/١١/١٤

* قوتابیێن سەرنەکەڤتی بوون، و ب تنێ بۆ مەبەستێن ڤەکۆلینێ هاتنە دوویر ئێخستن.

* نمرە لسەر (٢٠) ێ بوو.

* نمرێن تاقیکرنێ دناڤبەرا (چنە - ٦٠) دانە.

* ئەڤ مامۆستاییێن بەرێز بوون:

١- د. هڤال سلیم طیب ـ ئەدەبێ کوردی ـ پشکا زمانێ کوردی ـ فاکۆلتیا زانستێن پەروەردەیی - زانکۆیا دهوک.

٢- د. بیان احمد حسێن ـ ئەدەبێ کوردی ـ پشکا زمانێ کوردی ـ فاکۆلتیا زانستێن پەروەردەیی - زانکۆیا دهوک.

٣- د. ئالان جمیل ابراهیم - ڕێکێن گوتنا زمان و ئەدەبێ کوردی ـ فاکۆلتیا زانستێن پەروەردەیی - زانکۆیا دهوک.

٤- د. روزان محمد قسیم - ڕێکێن گوتنا زمان و ئەدەبێ کوردی ـ فاکۆلتیا زانستێن پەروەردەیی - زانکۆیا دهوک.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پشکا پێنجێ

ئەنجام و گەنگەشەکرن لسەر

- ئێک: نیشاندانا ئەنجامان
- دوو: گەنگەشەکرن لسەر ئەنجامان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

لڤێ پشکێ، دێ ڤەکۆلەر ئەنجامێن ڤەکۆلینێ نیشان دەت و لدویڤدا دێ گەنگەشێ لسەر کەت.

ئێک: نیشاندانا ئەنجامان:

دێ ڤەکۆلەر ئەنجامێن ڤەکۆلینێ نیشان دەت و لدویڤ گریمانێن سەرەکی و یێن لقی، بڤی رەنگێ لخوارێ:

ئێک: گریمانا سەرەکی یا ئێکێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠،٠٥) د ئاستێ فێربوونا قوتابیان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەرییێ ئێکێ ئەوێن بابەتی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ ئەزموونگەرییێ دوویێ ئەوێن بابەتی برێکا گەنگەشێ وەردگرن،. و ناڤەندێ نمرێن قوتابییێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

ڤەکۆلەری ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ، هەروەکو د خشتێ (٢١) دا دیار دبیت، دەرهینان.

خشتێ ٢١: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د تاقیکرنا ئاستیدا.

گرۆپ	ژمارە	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەریا ئێکێ	٣٠	٤٢.٥٠٠٠	٣.٩٨٩٢١
ئەزموونگەریا دوویێ	٢٦	٤٠.٦١٥٤	٤.١٨٦٤٢
کونترۆلکار	٢٢	٣٦.٠٠٠٠	٦.١٧٩٨٤

بۆ سەلماندنا ڤێ گریمانێ، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازیا ئێک لا لسەر ڤان ناڤەندا بکارهینا، هەر وەکو ئەنجام د خشتێ (٢٢) دیار دبیت.

خشتێ ٢٢: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیا ئێک لا بۆ جیاوازیێ د ناڤبەرا نمرێن تاقیکرنا ئاستی یێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییا	ناڤەندێ کۆیێ دووجاییا	نرخێ F		دەلالەت د ئاستێ ٠.٠٥
				دەرکەتی	خشتەیی	
د ناڤبەرا گرۆپاندا	٢	٥٤٩.٢٣١	٢٧٤.٦١٥	١٢.١٠٤	٣.١٢	دەلالەتا مانادارى هەیە
د ناڤ گرۆپاندا	٧٥	١٧٠١.٦٥٤	٢٢.٦٨٩			
کۆ	٧٧	٢٢٥٠.٨٨٥				

ژ ئەنجامان دیار دبیت کو نرخێ (فای - F) یێ دەرکەتی کو (١٢,١٠٤) ە، پترە ژ نرخێ وێ یێ خشتەیی (٣,١٢) د ئاستێ دەلالەتێ (٠,٠٥) ب پلا ئازادیێ (٧٥,٢)، ئەڤەژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازیێن ماناداریێن ئاماری هەنە د ناڤبەرا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ناڤەندیێ نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د ئاستیدا. واتە گریمانا سەرەکی یا ئێکێ دهێتە رەدکرن.

بۆ سەلماندنا هەرسێ گریمانێن لقی یێن سەر بڤێ گریمانا سەرەکیڤە، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شیڤیە یا پاشی بۆ بەراوردکرنێ بکارهینا،((Ferguson, 1981, p 234، ئەنجام د خشتێ (٢٣) دا دیار دبیت.

خشتێ ٢٣: ئەنجامێن تاقیکرنا شیڤیە بۆ بەراوردیێ د ناڤبەرا ناڤەندیێ نمرێن تاقیکرنا ئاستێ قوتابیێن هەر سێ گرۆپاندا

گرۆپ	ناڤەندیێ ژمێری	گرۆپێ ئەزموونگەریا ئێکێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ کونترۆلکار
		٤٢.٥٠٠٠	٤٠.٦١٥٤	٣٦.٠٠٠٠
ئەزموونگەریا ئێکێ	٤٢.٥٠٠٠	-----	٢,١٨٠	٢٣,٦٣٦
ئەزموونگەریا دوویێ	٤٠.٦١٥٤	----	------	١١,١٨٩
کونترۆلکار	٣٦.٠٠٠٠	-----	------	-----

گریمانا لقی یا ئێکێ:

جیاوازیێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥)د ئاستێ فێربوونا قوتابیان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا د ناڤبەرا ناڤەندیێ نمرێن قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و ناڤەندیێ نمرێن قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

ژ خشتێ (٢٣) دیار دبیت، کو نرخێ شیڤیە یێ دەرکەتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ و گرۆپێ کونترۆلکاردا (٢٣,٦٣٦) یە، کو پترە ژ نرخێ شیڤیە یێ حەرج (٦,٢٤)(*) ، ئەڤەژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئاماری هەیە د ناڤبەرا ناڤەندیێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا و د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ، لەورا گریمانا لقی یا ئێکێ دهێتە رەدکرن. واتە

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئاستێ قوتابیێن بابەتێ ئەدەبی برێکا هەژاندنا هزرێ وەرگرتی پتر و چێترە ژ ئاستێ قوتابیێن هەمان بابەت برێکا ئاسایی وەرگرتی.

گریمانا لقی یا دوویێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ئاستێ فێربونا قوتابیان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ ئەوێن بابەتی برێکا گەنگەشێ وەردگرن و ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

ژ خشتێ ژمارە (٢٣) دیار دبیت، کو نرخێ شیڤیە یێ دەرکەتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ و گرۆپێ کونترۆلکار (١١,١٨٩)ەیە، کو پترە ژ نرخێ شیڤیە یێ حەرج (٦,٢٤)، ئەڤەژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئاماری هەیە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا و د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ، لەورا گریمانا لقی یا دوویێ دهێتە رەدکرن. واتە ئاستێ قوتابیێن بابەتێ ئەدەبی برێکا گەنگەشێ وەرگرتی پتر و چێترە ژ ئاستێ قوتابیێن هەمان بابەت برێکا ئاسایی وەرگرتی.

گریمانا لقی یا سێیێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ئاستێ فێربونا قوتابیان د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا دناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتی برێکا ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن و ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ ئەوێن بابەتی برێکا گەنگەشێ وەردگرن.

ژ خشتێ (٢٣) دیار دبیت، کو نرخێ شیڤیە یێ دەرکەڤتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ و گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ (٢,١٨٠)ەیە کو کێمترە ژ نرخێ شیڤیە یێ حەرج (٦,٢٤)، ئەڤەژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئاماری نینە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا، لەورا گریمانا لقی یا ئێکێ دهێتە پەسەندکرن. واتە ئاستێ قوتابیێن

بابەتێ ئەدەبی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەرگرتی و ئەوێن هەمان بابەت برێکا گەنگەشێ وەرگرتی وەك ئێكە.

گریمانا سەرەکی یا دوویێ:

جیاوازیێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەکرنا چێژا ئەدەبی د ناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن و قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ ئەوێن هەمان بابەتی برێکا گەنگەشێ وەردگرن و قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

ڤەکۆلەری ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ، هەروەکو د خشتێ (٢٤) دا دیار دبیت، دەرهینان.

خشتێ ٢٤: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د تاقیکرنا چێژا ئەدەبیدا.

گرۆپ	ژمارە	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەریا ئێکێ	٣٠	١٨.٣٠٠٠	٢.١٦٧٩٥
ئەزموونگەریا دوویێ	٢٦	١٦.٨٨٤٦	٢.٤٠٥٤٤
کونترۆلکار	٢٢	١٤.٩٥٤٥	٢.٦٤٥٣٤

بۆ سەلماندنا ڤێ گریمانێ، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازیا ئێک لا لسەر ڤان ناڤەندا بکارهینا، هەروەکو ئەنجام دخشتێ (٢٥) دیار.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

خشتێ ٢٥: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیا ئێک لا بۆ جیاوازیێ د ناڤبەرا نمرێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی یێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێدا

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	کۆیێ دووجاییا	ناڤەندێ کۆیێ دووجاییا	Fنرخێ		دەلالەت دئاستێ ٠.٠٥
				دەرکەڤتی	خشتەیی	
د ناڤبەرا گرۆپاندا	٢	١٤٢.٠٥٣	٧١.٠٢٧	١٢.٤٤٩	٣.١٢	دەلالەتا مانادارى هەیە
د ناڤ گرۆپاندا	٧٥	٤٢٧.٩٠٨	٥.٧٠٥			
کۆ	٧٧	٥٦٩.٩٦٢				

ژ ئەنجامان دیار دبیت کو نرخێ (فای ـ F)یێ دەرکەڤتی کو (١٢,٤٤٩)ە، پترە ژ نرخێ وێ یێ خشتەیی (٣,١٢) د ئاستێ دەلالەتێ (٠,٠٥) ب پلا ئازادیێ (٧٥,٢)، ئەڤەژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازیێن مانادارییێن ئاماری هەنە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د تاقیکرنا چێژا ئەدەبیدا. واتە گریمانا سەرەکی یا ئێکێ دهێتە رەدکرن.

بۆ سەلماندنا هەرسێ گریمانێن لقی یێن سەر بڤێ گریمانا سەرەکیڤە، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شیڤیه یا پاشی بۆ بەراوردکرنێ بکارهینا، ئەنجام د خشتێ (٢٦) دا دیار دبیت.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

خشتێ ٢٦: ئەنجامێن تاقیکرنا شیفیە بۆ بەراوردیێ د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن هەرسێ گرۆپاندا

گرۆپ	ناڤەندێ ژمێری	گرۆپێ ئەزموونگەریا ئێکێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ کونترۆلکار
		١٨.٣٠٠٠	١٦.٨٨٤٦	١٤.٩٥٤٥
ئەزموونگەریا ئێکێ	١٨.٣٠٠٠	-----	٤,٨٦٨	٢٤,٨٨٩
ئەزموونگەریا دوویێ	١٦.٨٨٤٦	-----	-----	٧,٧٣٢
کونترۆکار	١٤.٩٥٤٥	----	-----	-----

گریمانا لقی یا ئێکێ:

جیاوازیێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەکرنا چێژا ئەدەبی د ناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیژیا هەژاندنا هزرێ وەردگرن و قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن هەمان بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

د خشتێ (٢٦) دیار دبیت کو نرخێ شیفیە یێ دەرکەتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ و گرۆپێ کونترۆلکاردا (٢٤,٨٨٩)ە کو پترە ژ نرخێ شیفیە یێ حەرج (٦,٢٤). ئەڤە ژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا ماناداررییا ئاماری هەیە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا و د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ، لەورا گریمانا لقی یا ئێکێ د هێتە رەدکرن. واتە ئاستێ چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن بابەتێ ئەدەبی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەرگرتی پتر و چێترە ژ ئاستێ چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن هەمان بابەت برێکا ئاسایی وەرگرتی.

گریمانا لقی یا دوویێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن دئاستێ (٠,٠٥) ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەکرنا چێژا ئەدەبی د ناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی برێکا گەنگەشێ وەردگرن و قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکاردا ئەوێن هەمان بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

د خشتێ (٢٦) دیار دبیت کو نرخێ شیفیە یێ دەرکەتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ و گرۆپێ کونترۆلکاردا (٧,٧٣٢)ە کو پترە ژ نرخێ شیفیە یێ حەرج (٦,٢٤). ئەڤە ژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئاماری هەیە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا و د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ، لەورا گریمانا لقی یا دوویێ د هێتە رەدکرن. واتە ئاستێ چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن بابەتێ ئەدەبی برێکا گەنگەشێ وەرگرتی پتر و چێترە ژ ئاستێ چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن هەمان بابەت برێکا ئاسایی وەرگرتی.

گریمانا لقی یا سێیێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەکرنا چێژا ئەدەبی د ناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێدا ئەوێن هەمان بابەتی برێکا گەنگەشێ وەردگرن.

د خشتێ (٢٦) دیار دبیت کو نرخێ شیفیە یێ دەرکەتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ و گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێدا (٤,٨٦٨)ە کو کێمترە ژ نرخێ شیفیە یێ حەرج (٦,٢٤). ئەڤە ژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئاماری نینە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا، لەورا گریمانا لقی یا سێیێ د هێتە پەسەندکرن. واتە ئاستێ چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن بابەتێ ئەدەبی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەرگرتی و ئاستێ چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن هەمان بابەت برێکا گەنگەشێ وەرگرتی وەك ئێکە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

گریمانا سەرەکی یا سێیێ:

جیاوازیێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠,٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جودابیا گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ د ناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ ئەوێن هەمان بابەتی بریکا گەنگەشێ وەردگرن، و قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکاردا ئەوێن بابەتی بریکا ئاسایی وەردگرن.

ڤەکۆلەری ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ دەرهینان، ئەنجام د خشتێ (٢٧) دا دیار دبن.

خشتێ ٢٧: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێدا.

گرۆپ	ژمارە	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری
ئەزموونگەریا ئێکێ	٣٠	١١٣.٣٣٣٣	٤.١٧١٦١
ئەزموونگەریا دوویێ	٢٦	١٠٦.٣٤٦٢	٥.٥٨٥٢٨
کونترۆلکار	٢٢	١٠٣.٢٧٢٧	٦.٤٠٠٧٦

بۆ سەلماندنا ڤێ گریمانێ، ڤەکۆلەری تاقیکرنا شرۆڤەکرنا جیاوازیا ئێک لا لسەر ڤان ناڤەندا بکار هینا، ئەنجام د خشتێ (٢٨) دا دیاردبن

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

خشتێ ٢٨: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازیا ئێك لا بۆ جیاوازیێ د ناڤبەرا نمرێن پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ یێن هەر سێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ

ژێدەرێ جیاوازیێ	پلا ئازادیێ	كۆیێ دووجاییا	ناڤەندێ كۆیێ دووجاییا	نرخێ F دەركەڤتی	نرخێ F خشتەیی	دەلالەت دئاستێ ٠.٠٥
دناڤبەرا گرۆپاندا	٢	١٤١٣.٩١٨	٧٠٦.٩٥٩	٢٤.٧٢٠	٣.١٢	دەلالەتا مانادارێ هەیە
دناڤ گرۆپاندا	٧٥	٢١٤٤.٩١٥	٢٨.٥٩٩			
كۆم	٧٧	٣٥٥٨.٨٣٣				

ژ ئەنجامان دیار دبیت كو نرخێ (فای ـ F) یێ دەركەڤتی كو (٢٤,٧٢٠) ە، پتره ژ نرخێ وێ یێ خشتەیی (٣,١٢) د ئاستێ دەلالەتێ (٠,٠٥) ب پلا ئازادیێ (٧٥,٢)، ئەڤەژی وێ چەندێ دگەهینیت كو جیاوازییێن مانادارییێن ئاماری هەنە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ د ئاستیدا. واتە گریمانا سەرەكی یا ئێكێ دهێتە رەدكرن.

بۆ سەلماندنا هەر سێ گریمانێن لقی یێن سەر بڤێ گریمانا سەرەكیڤە، ڤەكۆلەری تاقیكرنا شیڤیە یا پاشی بۆ بەراوردكرنێ بكارهینا، ئەنجام د خشتێ (٢٩) دا دبن.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

خشتێ ٢٩: ئەنجامێن تاقیکرنا شیڤیە بۆ بەراوردیێ د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن هەرسێ گرۆپاندا

گرۆپ	ناڤەندێ ژمێری	گرۆپێ ئەزموونگەریا ئێکێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ کونترۆلکار
		١١٣.٣٣٣٣	١٠٦.٣٤٦٢	١٠٣.٢٧٢٧
ئەزموونگەریا ئێکێ	١١٣.٣٣٣٣	-----	٢٣،٦٣١	٤٤،٩١٠
ئەزموونگەریا دوویێ	١٠٦.٣٤٦٢	-----	-----	٣،٩١٤
کونترۆلکار	١٠٣.٢٧٢٧	------	------	------

گریمانا لقی یا ئێکێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠،٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیژیەتا هژاندنا هزرێ وەردگرن، و قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکار ئەوێن هەمان بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

د خشتێ (٢٩) دیار دبیت کو نرخێ شیفیە یێ دەرکەتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ و گرۆپێ کونترۆلکاردا (٢٤،٧٢٠)ە کو پترە ژ نرخێ شیفیە یێ حەرج (٦،٢٤). ئەڤە ژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئاماری هەیە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا و د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ، لەورا گریمانا لقی یا ئێکێ د هێتە رەدکرن. واتە ئاستێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن بابەتێ ئەدەبی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەرگرتی پتر و چێترە ژ ئاستێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن هەمان بابەت برێکا ئاسایی وەرگرتی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

گریمانا لقی یا دوویێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠،٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ دناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی برێکا گەنگەشێ وەردگرن، و قوتابیێن گرۆپێ کونترۆلکاردا ئەوێن هەمان بابەتی برێکا ئاسایی وەردگرن.

د خشتێ (٢٩) دیار دبیت کو نرخێ شیفیە یێ دەرکەتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ و گرۆپێ کونترۆلکاردا (٣،٩١٤)ە کو کێمترە ژ نرخێ شیفیە یێ حەرج (٦،٢٤). ئەڤە ژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئاماری نینە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا، لەورا گریمانا لقی یا ئێکێ د هێتە پەسەندکرن. واتە ئاستێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن بابەتێ ئەدەبێ برێکا گەنگەشێ وەرگرتی و ئاستێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن هەمان بابەت برێکا ئاسایی وەرگرتی وەك ئێکە.

گریمانا لقی یا سێیێ:

جیاوازییێن ئاماری نینن د ئاستێ (٠،٠٥) د ناڤەندێن نمرێن جوداییا گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ د ناڤبەرا قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەردگرن و قوتابیێن گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێدا ئەوێن هەمان بابەتی برێکا گەنگەشێ وەردگرن.

د خشتێ (٢٩) دیار دبیت کو نرخێ شیفیە یێ دەرکەتی د ناڤبەرا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ و گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێدا (٢٣،٦٣١)ە کو پترە ژ نرخێ شیفیە یێ حەرج (٦،٢٤). ئەڤە ژی وێ چەندێ دگەهینیت کو جیاوازییا مانادارییا ئاماری هەیە د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن قوتابیێن هەردوو گرۆپاندا، و د بەرژەوەندیا گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ، لەورا گریمانا لقی یا ئێکێ د هێتە رەدکرن. واتە ئاستێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن بابەتێ ئەدەبێ ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەرگرتی پتر و چێترە ژ ئاستێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیێن هەمان بابەت برێکا گەنگەشێ وەرگرتی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دوو: گەنگەشەكرن ل سەر ئەنجامان:

ژ ئەنجامێن هاتینە نیشاندان د خشتێن (٢٩، ٢٦، ٢٣) دیار دبیت:

أ – ئاستێ قوتابیێن دەهێ ئامادەیی، ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی ب ستراتیژیا هژاندنا هزرێ وەرگرتی،د رادێ ئاستی، گەشەكرنا چێژا ئەدەبیدا و باوەری بخۆبوونێ، هەمبەر قوتابیێن هەمان بابەت برێكا ئاسایی وەرگرتی، باشتر بوو. هەروسا باشتر بوو ژ قوتابیێن هەمان بابەت برێكا گەنگەشێ وەرگرتی د ئاستێ گەشەكرنا باوەری بخۆبوونێ. لێ د ئاستێ خواندنێ و د گەشەكرنا (چێژا ئەدەبی) چ جیاوازییا ئاماری د ناڤبەرا واندا نەبوو، واتە هەردوو رێك كاریگەر بوون، لێ كاریگەرییا وان د وان دوو گۆراواندا وەك ئێك بوو.

ب دیتنا ڤەكۆلەری ئەگەرێ ڤێ سەركەفتنا قوتابیێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی لدویڤ ستراتیژیا هژاندنا هزران وەرگرتی د ئاستی و چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوونێ و ب دەلالەتەكا ئاماری، ئەوا كو قوتابی تێكەلیێ لگەل پێنگاڤێن گۆتنا وانەیان كری، چونكی ڤێ ستراتیژیێ وەكریە كو قوتابی ببیتە تەوەرێ پرۆسا فێركرن و فێربوونێ. دیسان سەقایەكێ ئەرێنی دابینكریە ژ بۆ پراكتیزەكرنا شیانێن مێشكیێن قوتابیان و مفا ژ زانیاریێن بەرێ یێن قوتابیان هاتییە وەرگرتن ژ بۆ چارەسەركرنا ئاریشێن بابەتێ خواندنێ. هەروەسان حەز و هاندانا پێدڤی لدەڤ قوتابی دروستكرییە كو بێی شەرم و دوودلی پشكداری د ناڤ گەنگەشا كۆمییا ئازاددا بكەن و مفا ژ وان هزران بهێتە وەرگرتن یێن كو ژ پرانیا قوتابیان دهێنە وەرگرتن، لدوماهیكا وانێ هەلسەنگاندن دهێتەكرن و ئەو هزر دهێنە بێژینگ كرن و یێن باش دهێنە پەسەندكرن و پاشی لسەر بیناتێ زانیاریێن بەرێ یێن قوتابیان دهێتە زێدەكرن، دبیت ئەڤ كارە ببیتە ئەگەرێ هندێ كو بابەتێ خواندنێ لدەڤ قوتابیان باش بهێتە تێگەهشتن و وەرگرتن و ئاستێ چێژوەرگرتنا بابەتێن ئەدەبی یێن د ناڤ پرۆگرامێن خواندنێدا زێدە ببیت. هندەك پێرابوونێن ڤێ ستراتیژیێ وەكریە كو قوتابی د ناڤ ژیانا خۆدا ئەكتیڤ و ئەرێنی بیت و

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

هەست ب بهایێ هۆزانێ بکەت، ئەڤجار قوتابی هەست ب هەڤگرتنەکا ویژدانی لگەل تێکستێ ئەدەبی دکەت و ئەڤ چەندە ژی دێ وەکەت کو تارادەیەکێ بشێت پەیڤێن زمانی ژ بۆ هزرکرن و دەربرینێ برەنگەکێ ئاشکەرا و گونجای بکاربینیت. زێدەباری ڤێ چەندێ ڤێ شیانێ ددەتە قوتابی کو بزانیت دێ چەوانێ دەقێ ئەدەبی برەنگەکێ هویربین خوینیت و هەست ب لایەنێن (جوانکاری، هویربینیا رامانێ، تێگەهەشتنا دەستەواژان و دەلالەتا وان، وێنەییێن هونەری، رەهوانی دهەلبژارتنا دەستەواژێن ئازرێنەر و داهێنەردا، شرۆڤەکرنا شێوازگەری بۆ تێکستی، رەخنەگرتن ل رەگەزێن ئەزموونێ)ی کەت و لدوماهیکێ دێ شێت بڕیارێ لسەر دەت، ئەڤ هەمی پێرابوونە دبنە ئەگەرێ هندێ کو جۆرەکێ چێژا ئەدەبی-جوانکاری لدەڤ قوتابی پەیدابیت، چونکی ل دەمێ خواندنا خۆ ل قۆناغێن بوری ڤی قوتابی ئەڤ چێژە وەرنەگرتیە.

هەروەسا بۆ ڤەکۆلەری دیار بوو (هەروەکو چەندین جاران ژ گەلەك قوتابیان گوهلێ بووی) کو بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزران وەکو ستراتیژیەك د گۆتنا بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا، رۆلێ قوتابی بەرزکریە ژ بۆ چەسپاندنا کەسایەتیا خۆ و خورتکرنا کاریگەریا ڤێ کەسایەتیێ د ناڤ وانەگۆتنێدا. چونکی لڤێرە قوتابی دبیتە ئارمانجا پڕۆسا پەروەردەی و سەقایێ دیموکراسیێ د ناڤ روینشتنێن سترایژیا هژاندنا هزراندا، و پێکگوهارتنا هزران و هاندنا گەنگەشا رێکخستی بوویە ئەگەرێ زێدەکرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابی و ئەڤ چەندە ژی وی هانددەت کو زێدەتر هزران لدور بابەتی پێشکێشبکەت، و نەبوونا رەخنەکرنێ و بریاردانێ لسەر هزرێن قوتابی بوویە ئەگەرەکێ سەرەکیێ دلنیایی و ئارامیا قوتابی کو د ئەنجامدا شەرم ژی لدەڤ کێم بوویە و پالدانا وی زێدەکریە ژ بۆ تێکەلیا راستیدەر لگەل بابەتێ وانێ.

بدیتنا ڤەکۆلەری، ئەکتیڤی و کاریگەریا ئاشکەرایا ستراتیژیا هژاندنا هزران ژ بۆ گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیان کو ئەڤ ستراتیژییە دەلیڤێ ددەتە قوتابیان کو ب کۆمەکا چالاکی و هەلویستێن فێرکاری-

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

فێربوونێ رابن، چونكى تێكەلییا قوتابیان لگەل ڤێ ستراتیژیێ پێدڤیاتی ب هندەك شیان و شارەزاییێن دیتر هەیە ژوانا: وەرگرتنا بڕیاران و چارەسەركرنا ئاریشان و گەنگەشەكرنەكا رەخنەى بۆ بابەتێ خواندنێ.

دیسان سرۆشتێ ڤێ ستراتیژیێ و پێرابوونێن جێبەجێكرنا وێ، چالاكیێن فێركرن و فێربوونێ لدور قوتابى زێدە دكەن، مەزنترین ژمارا قوتابیان هانددەت بۆ ڤەدیتنا هزرێن نوى چونكى پشتبەستنێ لسەر ئازادیا هزركرنێ دكەت، بەرهەمهینانا مەزنترین ژمارا هزران پێخەمەت چارەسەركرنا بابەتەكێ یان ئاریشەكێ ژ وان بابەتێن پێشكێشكرى دكەت چونكى زانینا قوتابى بۆ ئاریشێ هاریكارە ژ بۆ دیتنەڤا ڤالاتیێن زانیاریان و دانانا چارەسەرییێن گونجاى ژ بۆ پڕكرنا وێ ڤالاتیێ كۆ برێكا هزرێن خۆ ڤێ چەندێ ئەنجام ددەن، هزرێن بێ مفا دویر دئێخن و دگەهنە باشترین چارەسەرى كو برێكا هاریكارێ سەرۆكێ روینشتنا هژاندنا هزران (دبیت مامۆستا ژى بیت) كو ئازادیا دەربڕینێ ددەتە تەڤایا قوتابیان دروست دبیت، دەمێ گونجاى بۆ قوتابیان دهێتە رەخساندن ژ بۆ دەربڕینێ، گرنگى ب نەرماتیا هزركرنێ دهێتە دان قوتابى دهێنە هاندان بەرەڤ باشترین چارەسەرییێن داهێنەر، كۆما ڤان كریارانژى دبیتە ئەگەر كو باوەرى بخۆبوون لدەڤ قوتابى پەیدا ببیت و هزركرنا وى پێشڤە بچیت.

دیسان ب دیتنا ڤەكۆلەرى، چالاكیێن ڤێ ستراتیژیێ و پێڕابوونێن وانەگۆتنا وێ، مامۆستاى پالدەت كو سەقایەكێ فێركاریێ هاندەر دابینبكەت تاكو قوتابى هەست ب ترسێ، شەرمێ، گەفكرنێ، هەلسەنگاندن و رەخنەگرتنێ نەكەت، ئەڤەژى دبیتە ئەگەر كو قوتابى پتر پشكدارى و گەنگەشێ بكەت. بتایبەتى ئەگەر بنێرینە پرنسیپێن سەرەكیێن ڤێ ستراتیژیێ دشێین دبێژین چەنداتى چەوانیێ بەرهەم دهینت.

پرۆسا هژاندنا هزران و لدویف پێڕابوونێن ڤێ ستراتیژیێ بریتیە ژ جۆرەكێ هزركرنا كۆمى و رێكەكە ژ بۆ گەهەشتنا چارەسەریان بۆ ئاریشان و هزركرنا قوتابیان د ناڤ كۆما قوتابیاندا، ئەڤەژى دبیتە ئەگەرێ دەركرنا شیانێن

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردى

هزری و داهێنەرانە لدەڤ قوتابی، چونکی کۆمەکا قوتابیان گەلەك زانیاری و پێزانین هەنە کو مەزنترن ژ زانیاری و پێزانینێن کەسەکێ بتنێ. بێگۆمان ئەڤ کارە و پێرابوونە وەدکەن کو باوەری بخۆبوون لدەڤ قوتابی پەیدابیت.

دەمێ قوتابی ئاریشەکێ چارەسەر دکەت، بڕیارەکێ ددەت، هزرەکێ پێشکێش دکەت، شارەزاییەکا گشتی لدەڤ دروست دبیت و ڤێ کاری ب داهێنەرانە ئەنجامددەت یانژی ب رەنگەکێ رەخنەگرانە ئەنجامددەت. ئەڤ چەندە ژی رەنگڤەدانا ڤێ چەندێیە کو ڤی قوتابی باوەری بخۆ هەیە.

هندەك ژێدەر ئاماژێ ددەنە هندێ کو هژاندنا هزران بریتیە ژ هەلویستەکێ فێرکاری ژ بۆ بەرهەمهینانا هزران و پشتبەستنێ لسەر بڕیاردانا یێ چاك و باش دکەت ژ لایێ پشکدارانڤە پێخەمەت چارەسەرکرنا ئاریشەکا ڤەکری و لدەمەکێ دیارکریدا لناڤ سەقایەکێ ئازاددا کو چ بۆچوونان دەستە ناکەت، بەلکو ئازادی و ئێمناهی د پێشکێشکرنا پرسیاراندا هەیە کو دویرە ژ هەڵسەنگانا رەخنەگرتنێ و ئەڤ پشکداریا ئەرێنیا ئەکتیڤ وەدکەت کو قوتابی ب حەز و پالدان بەرەڤ ناڤەرۆکا بابەتیڤە بچیت و لدوماهیکێ قوتابی ب تەمامی دبابەتی دگەهینیت کو ئاستێ زانیاری و فێرکاریێ قوتابی زێدەدکەت.و ژوان ئەدەبیاتان (الرامیني و الكراسینة، ٢٠٠٧)، (شبر، ٢٠٠٥)، (سعادة، ٢٠٠٦)، (قطاوي، ٢٠٠٧)، (عطية، ٢٠٠٩)، و گەلەکێن دی.

و ئەو ئەنجامەژی کۆکە دگەل ئەنجامێن ڤەکۆلینێن بەرێ دەربارەی ئاستێ خواندنێ و چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوونێ.

ب- ئاستێ قوتابیێن دەهێ ئامادەیی، ئەوێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی برێکا گەنگەشێ وەرگرتی، باشتر بوو ل رادێ ئاستی د ڤی بابەتی و گەشەکرنا چێژا ئەدەبیدا، ب هەمبەرکرن لگەل قوتابیێن هەمان بابەت برێکا ئاسایی وەرگرتی، لێ د گەشەکرنا رادێ باوەری بخۆبوونێدا هیچ جیاوازییا ئاماری د ناڤبەرا واندا نەبوویە، واتە کاریگەرییا هەردوو رێکا وەکهەڤ بوو د ڤێ گۆراویدا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هەژی گوتنێیە کو کاریگەرییا وێ ڕێکێژی وەك یەك بوو لگەل ستراتیژیا هژاندنا هزرێ د ئاستێ و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی، هەروەکو بەری نهۆ ئاماژە پێ هاتیەدان.

بدیتنا ڤەکۆلەری ئەو پێرابوونێن ڤێ ڕێکێ بتنێ یا وەکری کو قوتابی هشیاریا بابەتێ وانێ بکەن و گونجاندنێ لگەل چالاکییێن وێ ئەنجام بدەن، برێکا شرۆڤەکرنا تێکستێن ئەدەبی و ئاماژێ بدەنە هەر هزرەکا جوان د ناڤ تێکستیدا وەکو (ڕەوانبێژی شێوازێ ئەدەبیێ بلند) و دیسان ڕاوەستا لسەر هەر ڕەگەزەکا تێکستی بهێتە کرن کو ئازراندنا دەروونی دروست دکەت وەکو پەیڤێن نازك و دەستەواژێن خودان دەلالەت و سالۆخەت و دەربڕینێن هویربینی و سۆز و ئاشۆپێ ئەدەبێ داهێنەر. و دیسان ئاماژێ بدەنە شیانێن داهێنەرێن هندەك تورەڤانا یان هۆزانڤانا ڤان کاران هەمیان وەکری کو قوتابی ژ لایێ وژدانی و ژیری لگەل بابەتی بهێتە گرێدان کو د ئەنجامدا قوتابی بەرەڤ هەر جوانکاریەکێ ڤەچوونە دناڤ تێکستێن ئەدەبیدا و چێژێ ژێ وەردگرن کو د ئەنجامدا ئاستێ قوتابیان بەرزکریە و چێژ وەرگرتنا ئەدەبی لدەڤ وان دروستکریە و باوەری بخۆبوونێ ژی لدەڤ قوتابیان گەشەکریە.

هەروەسان ڤەکۆلەری تێبینیکریە کو قوتابی د پێگیربوون ژ بۆ زێدەکرنا زانیاریان برێکا ڤەکۆلینێ و دویڤچوونا ژێدەران و گەلەك جاران ژ سنوورێ بابەتێ دەستنیشانکری دەردکەتن چونکی حەزا پشکداریکرنێ د گەنگەشاندا هەبوو ژ پێخەمەت دەربرین و پێکگوهارتنا هزران، بتایبەت لدور بابەت و هەلویستێن پێدڤیاتی ب گەلەك دەربرین و بۆچوون و هزران هەین، زێدەباری ڤێ چەندێ قوتابیان هندەك بۆچوونێن هەلسەنگێنەر ژی دادرێتن، چونکی ئەو پرسیارێن بۆ قوتابیان ئاراستەدکرن بەرامبەر تاقیکرنەکێ بوون بۆ وان، دیسان بەرسڤێن وانژی بۆ مامۆستای ڕادێ تێگەهشتن و شیانێن وانێن فێرکاری دیاردکرن و بتایبەتی دجێبەجێکرنا ئارمانجێن خۆدا.

رێکا گەنگەشێ، قوتابی فێری هندەك نەریتێن ژێرییێن دروست کریە کو گرنگیا خۆ هەیە د ناڤ کونترۆلکرنا مێشکی و ئاراستەکرناوی و هشیاریا بەردەوامیاوی و هویربینیا تێبینیکرنێ و ئانکو لەزاتیا تیگەهەشتنا پرسیارێ و لەزاتیا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

بەرسڤدانا وێ وشرۆڤەكرنا وێ وهەلێنجان و هزركرن و هویربین و ڤەكۆلین و دیڤچون وپێخەمەت گەهەشتنا بۆچونێن راست و دروست.

هەروەسا ڤێ رێكێ قوتابی فێركریە كو یێ هویربین بیت دبكارهینانا پەیڤ و دەستەواژێن خۆدا چونكی دبیتە باشترین رێك بۆ مەشقكرنا قوتابیان لسەر ئاخفتنا ساخلەم و گوتنا دروست چونكی گەلەك پرسیار وبەرسڤ د ناڤ ڤێ رێكێدا هەنە.

هەروەسا ڤەكۆلەری تێبینیكریە كو ڤێ رێكێ دەلیڤە بۆ قوتابیان رەخساندیە تاكو ب رەنگەكێ ئەكتیڤ پشكداریێ د وانێدا بكەن و هەر ئێك لدویڤ شیانێن خۆ پشكداریێ بكەت، ئانكو دابینكرنا دەلیڤە و هەلویستێن فێركاریێن جوراوجۆر كو هەر قوتابیەك پشكداریێ د وی هەلویستێ فێركاریدا دكەت یێ كو بۆ وی دگونجیت.

هەروەسان بۆ ڤەكۆلەری دیار بوو كو ئەڤ رێكە ژ وان رێكێن وانەگۆتنێ دهێتە هژمارتن كو لگەل قۆناغا ئامادەیی پۆلا دەهێ دگونجیت ژبەر وان ساخلەتان یێن كو قوتابیێن ڤێ قۆناغا ناڤبری بخۆڤە دگرن وەكو ئاستێ تەمەنی و گەهەشتنا هزری كو وێ شیانێ ب قوتابیان دبەخشیت كو برەنگەكێ ئەرێنی تێكەلیێ د ناڤ وان هەلویست و چالاكیێن فێركاریدا بكەت یێن كو پێدڤیاتی بڤێ رێكێ هەین ژ بۆ ئازراندنا پرسیاران و پێشكێشكرنا بەرسڤان.

هەژی ئاماژە پێكرنێیە كو كاریگەرییا ڤێ رێكێ وەك هەمان كاریگەرییا وێ بوویە د ڤەكۆلینێن بوریدا دەربارەی كارتێكرنا وێ رێكێ د ئاستێ خواندنێ یان چێژا ئەدەبی یان باوەری بخۆبوونێ، هەر ئێك ژوان بتنێ یان پێكڤە لدویڤ ئارمانجا هەر ڤەكۆلینەكێ.

<u>پەڕاوێزا پشكا پێنجی</u>

(*) نرخێ شیفیە یێ حەرج = ترخێ(F) یێ خشتەی × ژمارا گرۆپان ـ ١ = ٣,١٢ × (٣ ـ ١) = ٦,٢٤.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

پشكا شەشێ

دەرئەنجام، ڕاسپاردە و پێشنیار

- دەرئەنجام.
- ڕاسپاردە.
- پێشنیار.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئێک: دەرئەنجام

لبەر رۆناهیا ئەنجامێن ڤەکۆلینێ، ڤەکۆلەر گەهشتیە ڤان دەرئەنجامان:

١. بکارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزران ژ بۆ گۆتنا بابەتێ ئەدەبێ کوردی بۆ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی، کارتێکرنەکا ئەکتیف هەبوو پێخەمەت زێدەکرنا ئاستێ قوتابیان و گەشەکرنا چێژ وەرگرتنا ئەدەبی د باوەری بخۆبوونێدا.

٢. کاریگەرییا بکارهینانا رێکا گەنگەشێ د گۆتنا بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا بۆ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی کارتێکرنەکا ئەکتیف و بەرچاڤ هەبوو پێخەمەت زێدەکرنا ئاستێ قوتابیان و گەشەکرنا چێژ وەرگرتنا ئەدەبی لدەڤ وان.

٣. هژاندنا هزران و گەنگەشێ، کارتێکرنەکا ئەکتیف و بەرچاڤ هەیە ژ بۆ زێدەکرنا ئاستێ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا و گەشەکرنا چێژ وەرگرتنا ئەدەبی لدەڤ وان، لێ سەرکەڤتنا رێکەکێ لسەر یادیتر نەبوو ژ بۆ کارتێکرنا ئەکتیف ئاستێ قوتابیان و وەرگرتنا چێژا ئەدەبیدا.

٤. هەر سێ رێکێن هژاندنا هزرێ و گەنگەشێ و یا ئاسایی کاریگەر بوون د گەشەسەندنا باوەری بخۆبوونێدا، لێ کاریگەرییا هژاندنا هزرێ کاریگەرتر بوو ژ هەردوو رێکێن دی ـ واتە ئەو دوو رێکە ـ وەکهەڤ بوون د ڤێ چەندێدا.

٥. کردارێن هژاندنا هزرێ و یێن گەنگەشێ د گوتنا بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا بۆ قوتابیێن پۆلا دەهێ ئامادەیی، ب شێوەیەکێ گشتی، وەل وان قوتابیان کر کو سەرەدەرییەکا باش و کاریگەر لگەل ناڤەرۆك و چالاکیێن وانێ بکەن، و ئیجابی و ئەکتیف بن د ڤێ چەندێدا، و زانیاریێن بەرێ و یێن نهو باش و کارتێکەر بێخیتە گەر بۆ ڤێ چەندێ، و د بارودوخەکێ ل بار و

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

گونجای بۆ سەرنجراکێشان بۆ وانێ، و کرنا چالاکیان و پەیداکرنا جورە حەز و پاڵدەر بۆ ئاستی و چێژوەرگرتنێ و پتر باوەری بخۆبوونێ.

دوو: ڕاسپاردە:

لبەر رۆناهیا ئەنجامێن ڤەکۆلینێ و دەرئەنجامان ڤەکۆلەر ڤان ڕاسپاردێن خوارێ بەرچاڤ دکەت:

١. مەشقکرنا مامۆستایێن زمانێ کوردی ل قۆناغا ئامادەیی ژ بۆ پراکتیزەکرنا ستراتیژیا هژاندنا هزران و رێکا گەنگەشێ و لدویف سیستەمێ گرۆپان، لدەمێ گۆتنا بابەتێ ئەدەبی. ئەڤ چەندە ژی د ناڤ خۆلێن مەشقدان و شیاندنێدا یێن کو رێڤەبەریا ئامادەیی و راهێنانێ ل رێڤەبەریا گشتی یا پەروەردا دهوکێ پێ رادبیت، دهێتە ئەنجامدان.

٢. مامۆستایێن زمانێ کوردی یێن قۆناغا ناڤبری بهێنە هاندان کو گرنگیێ ب چاپۆکیێن چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابی بدەن. ئەڤە ژی بۆ قوتابی پێدڤییە، چونکی رۆلەکێ مەزن د دروستکرن و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی لدەڤ وان هەیە، سەرەرای ڤێ چەندێ چێژا ئەدەبی ئارمانجەکا سەرەکییە بۆ گوتنا بابەتێ ئەدەب و تێکستێ.

٣. ناڤگرتنا پرۆگرامێن ئەدەب و تێکستی بۆ قوناغا ئامادەیی بابەتێن رەوانبێژی و لدویف تەوەرەکێ زنجیرەی و هەڤگرتی، چونکی ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەرێ پێکهینانا پشکەکا مەزنا چێژێ لدەڤ قوتابیان و بەرهەم هینانا ئەدەبی،رەوانبێژی،رۆنبێژیێ وشێوازێ پەرت.

٤. سەرپەرشیارێن پسپوریێن زمانێ کوردی لدەمێ سەرەدانێن خۆ بۆ قوتابخانان، داخوازێ ژ مامۆستایێن بابەتێ ئەدەبێ کوردی بۆ قوناغا ئامادەیی بکەن - کو پۆلا دەهێ ژی د ناڤدایە - کو گرنگی ب ستراتیژی و رێکێن نوییێن وانەگۆتنێ بدەن یێن کو قوتابی د ناڤدا دبیتە تەوەرەکێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەرێنی د پرۆسا فێرکاری فێربوونێدا. ئێک ژ ڤان ستراتیژیی و رێکان ژی هژاندنا هزران و رێکا گەنگەشێیە و لسەر سیستەمێ گرۆپان.

٥. مامۆستایێن زمانێ کوردی یێن قۆناغا ناڤبری بهێتنە هاندانان کو دەمێ گۆتنا بابەتێ ئەدەب و تێکستێ گرنگیێ ب لایەنێ ویژدانیێ قوتابی بدەن، ب تایبەتی ئەو لایەنێن گرێدای دابینکرنا سەقایەکێ دەروونیێ گونجایی بۆ چێژوەرگرتنا ئەدەبی، دیسان گرنگیێ بدەن ب پێکهینان و گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابیان.

٦. پشبەستنا مامۆستایێن زمانێ کوردی ل قۆناغا ئامادەیی و کەس و لایەنێن پەیوەندیدار بۆ بکارهینانا پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ و چێژ وەرگرتنا ئەدەبی پێخەمەت پیڤانا ئاستێ قوتابیان.

٧. پێدڤیە لیستا چاپووکیێن چێژ وەرگرتنا ئەدەبی یا ڤێ ڤەکۆلینێ ژ لایێ جهێن بەرپرس ژ پرۆگرامێن زمان و ئەدەبێ کوردی ل وەزارەتا پەروەردێ لبەر چاڤ بهێتە وەرگرتن و نێرینەکا دووبارە بۆ ناڤەرۆکا بابەتێ ئەدەبێ قۆناغا ئامادەیی بهێتەکرن، ب مەبەستا ناڤگرتنا ڤێ تشتی د ناڤ پرۆگرامێن خواندنا قوتابیاندا ژ بۆ وەرگرتنا قوتابیان د چاپووکیێن وێ لیستێدا.

سێ: پێشنیار:

ڤەکۆلەر پێشنیار دکەت کو د پاشەرۆژێدا ئەڤ ڤەکۆلینێن خوارێ بهێنە ئەنجامدان:

١- تاقیکرنا بکارهینانا پێکڤەیی بۆ رێکێن هژاندنا هزرێ و گەنگەشێ لگەل ئێک و لدویڤ سیستەمێ گرۆپان پێخەمەت زانینا کارتێکرنا ئاستێ قوتابیان د وەرگرتنا چێژا ئەدەبی و هندەك گوهورینێن دیدا بهێتە ئەنجامدان.

٢- پیڤانا ئاستێ چێژوەرگرتنا ئەدەبی لدەڤ مامۆستایێ زمانێ کوردی ل قۆناغا خواندنا بنەرەتی و ئامادەیی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٣- پیڤانا ئاستێ چێژوەرگرتنا ئەدەبی لدەڤ قوتابیێن قۆناغێن خواندنێ یێن جیاواز وەکو (بنەرەت، ئامادەیی و زانکوییێ).

٤- دانانا پرۆگرامەکێ ژ بۆ گەشەکرنا چێژا ئەدەبی وتاقیکرنا وێ لسەر قوتابییێن قۆناغا ئامادەیی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ژێــدەر

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئێک: ژێدەر ب زمانێ کوردی:

١. ئیسماعیل، نەسرین رەئووف، (٢٠١٠)، ئەرکی شیعر لە ئەدەبی کوردی دا سالانی (١٩٢٠ ـ ١٩٥٨)، دەزگای توێژینەوە و بلاوکردنەوەی موکریانی، چاپی یەکەم، هەولێر- هەرێما کوردستانێ ـ عیراق.

٢. حکومەتی هەرێمی کوردستان، وەزارەتا پەروەردێ (٢٠١١)، زمان و ئەدەبێ کوردی / پۆلا دەهێ ئامادەیی، چاپا ئێکێ، چاپخانا المستقبل ـ لبنان.

٣. حوسێن، هیمداد (٢٠٠٧)، رێبازە ئەدەبیەکان، دەزگای توێژینەوە و بلاوکردنەوەی موکریانی، چاپی یەکەم، هەولێر ـ هەرێما کوردستانێ ـ عیراق.

٤. دهوکی، ئالان جەمیل ئیبراهیم (٢٠١٢)، کارتێکرنا بکارئینانا ستراتیجیەتا هژاندنا هزرا د ئاستێ فێربوونا قوتابیێن قوناغا سیێ / پشکا زمانێ کوردی د بابەتێ تیورێن رەخنەیی دا و گەشەکرنا هزرا داهێنەر و رەخنەیی ل دەڤ وان، ناما دکتورایێ نە بەلاڤکری، فەکولتیا زانستێن مروڤایەتی ـ زانکۆیا زاخو ـ هەرێما کوردستانا عیراقێ.

٥. سلێمان، روزان موحەممەد قەسیم، (٢٠١٣)، کاریگەرییا بکارئینانا ستراتیجییەتا نەخشێن تێگەهان ل سەر ئاستێ قوتابیێن قوناغا سیێ / پشکا زمانێ کوردی د بابەتێ رەوانبێژییێدا و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و پالدەری لدەڤ وان بۆ فێربوونا بابەتی، ناما دکتورایێ نە بەلاڤکری، فەکولتیا زانستێن مروڤایەتی، زانکویا زاخۆ، دهوک ـ هەرێما کوردستانێ ـ عیراق.

٦. طیب، هەڤال سلیم (٢٠١٢)، چێژی ئەدەبی لە شیعری نوێی کوردیدا (کوردستانی عێراق ١٩٩١ ـ ٢٠٠٠)، نامەی دکتورا نە بەلاڤکری، بەشی زمانی کوردی،کولیژی پەروەردەی زانستە مرۆڤایەتیەکان ـ زانکوی سەلاحەددین، هەولێر ـ هەرێمی کوردستان ـ عێراق.

دوو: ژێدەر ب زمانێ عەرەبی:

٧. ابراهیم، فاضل خلیل (٢٠١٠)، المدخل الی طرائق التدریس العامة، دار ابن الاثیر للطباعة والنشر، جامعة الموصل، الموصل- العراق.

٨. ابوبكر، امين محمد (٢٠٠٩)، فاعلية استراتيجية قائمة على المدخل المعرفي لتنمية مهارات التذوق الادبي و الاتجاه نحو النصوص الادبية لدى طلاب المرحلة الثانوية، معهد الدراسات و البحوث التربوية، جامعة القاهرة ـ مصر. ((رسالة ماجستير غير منشورة)).

٩. ابو جادو، صالح محمد و نوفل، محمد بكر(٢٠١٣)، تعليم التفكير، الطبعة الثالثة، دار المسيرة للنشر و التوزيع و الطباعة، عمان ـ الاردن.

١٠. ابو حليل، كريم عبيس (٢٠٠٦) اثر استعمال الحوار الصفي و المجاميع الصغيرة في تحصيل الطلاب الصف الثالث معهد اعداد المعلمين في مادة التاريخ و زيادة ثقتهم بانفسهم، كلية التربية، جامعة بابل ـ العراق. ((رسالة ماجستير)).

١١. ابو حويج، مروان و اخرون (٢٠٠٢)، القياس و التقويم في التربية و علم النفس، الطبعة الاولى، الدار العلمية للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١٢. ابو سرحان , عطية عودة (٢٠٠٠)، دراسات في اساليب تدريس التربية الجتماعية والوطنية, الطبعة الاولى, دار الخليج للنشر والتوزيع, عمان – الاردن.

١٣. ابوسرحان، عطية عودة (٢٠٠٠)، علم النفس التربوي، الطبعة الثانية، دار المسيرة للنشر و التوزيع و الطباعة، عمان ـ الاردن.

١٤. ابو شريخ، شاهر ذيب (٢٠٠٨)، استراتيجيات التدريس، دار المعتز للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١٥. أبو علام، العادل محمد (١٩٧٨)، قياس الثقة بالنفس عند الطالبات في مراحل الدراسة الثانوية و الجامعية، مؤسسة علي جراح الصباح، الكويت.

١٦. أبو علام، رجاء محمود (٢٠٠٧)، مناهج البحث في العلوم النفسية و التربوية، دار النشر للجامعات، القاهرة ـ مصر.

١٧. أبو علام، رجاء محمود (٢٠٠٥)، تقويم التعلم، الطبعة الأولى، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان- الأردن.

١٨. ابو هدروس، ياسرة محمد ايوب والفراء، معمر ارحيم سليمان (٢٠١١)، ((اثر استخدام بعض استراتيجيات التعلم النشط على مستوى دافعية الانجاز والثقة بالنفس والتحصيل الدراسي لدى التلاميذ بطيئي التعليم))، مجلة جامعة الازهر بغزة، سلسلة العلوم الانسانية ٢٠١١، المجلد ١٣، العدد ١،

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولينێن كوردى

الصفحات (٨٩ ــ ١٣٠) ژ تورا ئەنتەرنێتێ لسەر سایتێ: http:// uqq. edu.sa/ page/ ar/1028 هاتیە ڤەكرن ١ / ٦ / ٢٠١٢.

١٩. اسعد، يوسف ميخائيل (١٩٧٧)، الثقة بالنفس، دارالنهضة للطبع والنشر، القاهرة ــ مصر.

٢٠. أسعد، يوسف ميخائيل (١٩٩٧)، تذوق الجمال لتعيش سعيدا، دار غريب للطباعة و النشر، القاهرة.

٢١. إسماعيل، عزالدين (١٩٨٦)، الاسس الجمالية في النقد الادبي (عرض و تغير و مقارنة)، الطبعة الثالثة، دار الشؤون الثقافية العامة، بغداد - العراق.

٢٢. امبو سعيدي, عبدالله خميس و البلوشي, سليمان بن محمد(٢٠١١)- طرائق تدريس العلوم- مفاهيم وتطبيقات عملية, الطبعة الثانية/دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة, عمان- الاردن.

٢٣. بارت، رولان (١٩٨٦)، دروس في السميولوجيا، ت: عبدالسلام بن عبدالعاليو سالم يفوت، الطبعة الثانية، دار توبقال، دار البيضاء، المغرب.

٢٤. براهمة، محمد طايل عارف (٢٠١٠)، فاعلية برنامج تدريبي مبني على العصف الذهني لتدريس العلوم لطلاب الصف السابع الاساسي في تنمية التفكير الناقد لديهم، كلية الدراسات العليا - جامعة البلقاء التطبيقية - الاردن. ((رسالة ماجستير غير منشورة)).

٢٥. بلوم، بنيامين س، واخرون (١٩٨٣)، تقييم تعلم الطالب التجميعي و التكويني، ترجمة: محمد امين المفتي و اخرون، مطابع المكتبة المصري الحديث، القاهرة - مصر.

٢٦. البنداري، حسن (١٩٨٩)، تذوق الفن الشعري في الموروث النقدي و البلاغي، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة - مصر.

٢٧. بني احمد، فادي عبدالرحيم عودة (٢٠٠٦)، اثر استخدام استراتيجية العصف الذهني في تحصيل طلبة المرحلة الاساسية في مادة العلوم، كلية الدراسات التربوية العليا - جامعة عمان العربية للدراسات العليا، عمان - الاردن. ((رسالة ماجستير غير منشورة)).

٢٨. بودي، زكي بن عبدالعزيز، و الخزاعلة، محمد سلمان (٢٠١٢)، استراتيجيات التدريس، دار الخوارزمي للنشر و التوزيع، الدمام - المملكة العربية السعودية.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەكولینێن كوردی

٢٩. البياتي، عبد الجبار توفيق، وأثناسيوس، زكريا زكي (١٩٧٧)، الإحصاء الوصفي والاستدلالي في التربية وعلم النفس، بغداد، مطبعة مؤسسة الثقافة العمالية.

٣٠. البيرقدار، تنهيد عادل فاضل (٢٠٠٤)، أثر برنامج تعليمي لرفع الروح المعنوية لدى طلاب كلية التربية الرياضية في جامعة الموصل، كلية التربية، جامعة بغداد ـ العراق. ((اطروحة دكتوراه)).

٣١. التل، سعيد و اخرون (٢٠٠٦)، الاحصاء في البحث العلمي، الطبعة الاولى، جامعة عمان العربية للدراسات العليا: دار المسيرة للنشر و التوزيع و الطباعة، عمان.

٣٢. جابر، وليد احمد (٢٠٠٥)، طرق التدريس العامة، الطبعة الثانية، دار الفكر للنشر والتوزيع، عمان- الاردن.

٣٣. الجبيلي، سجيع (ب. س)، مهارات القراءة و الفهم و التذوق الادبي، المؤسسة الحديثة للكتاب، طرابلس ـ لبنان.

٣٤. الجليدي، حسن بن ابراهيم بن حسن (٢٠٠٩)، فاعلية احدى استراتيجيات ما وراء المعرفة في تنمية مهارات التذوق الادبي لدى طلاب الصف الثاني الثانوي، كلية التربية، جامعة ام القرى ـ السعودية. ((رسالة ماجستيرغير منشورة)).

٣٥. جناد، روعة عارف (٢٠٠٠)، فاعلية طريقتي (المناقشة و المنظم المتقدم) في تعليم مبادىء علم النفس، اطروحة دكتوراه، كلية التربية، جامعة دمشق ـ سوريا.

٣٦. جودة، أمال (٢٠٠٧)، ((الذكاء الانفعالي و علاقته بالسعادة والثقة بالنفس لدى طلبة جامعة الاقصى))، مجلة جامعة النجاح للابحاث (العلوم الانسانية)، المجلد ٢١(٣)، الصفحات ٦٩٧ ـــ ٧٣٨، ژ تۆرا ئەنترنێتێ لسەر سایتێ: www.najahedutip . هاتیه فەکرن ٢٠١٢/٨/١٠.

٣٧. الحريري، رافدة (٢٠٠٨)، التقويم التربوي، الطبعة الاولى، دار المناهج للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٣٨. حسنين، حسين محمد (٢٠٠٧)، المناقشة ـ الرزمة التدريبية للمعلمين في الوطن العربي، دار مجدلاوي للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٣٩. حسنين، حسين محمد (٢٠٠٠) اساليب العصف الذهني، جمعية عمال المطابع التعاونية، عمان – الاردن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٤٠. حسين، ربيع شعبان حسن (٢٠٠٠)، تباين مستوى التذوق الادبي بتعدد سنوات الدراسة لدى عينة من طلاب المرحلة الثانوية الازهرية، كلية التربية، جامعة الازهر، القاهرة. مصر. ((رسالة ماجستيرغير منشورة)).

٤١. الحمدانى، تغريد محمد داؤد (٢٠٠١)، القدرة على القيادة التربوية و علاقتها بالثقة بالنفس وبعض السمات الشخصية الاخرى لمديرى المدارس المتوسطة في العراق، كلية التربية ــ جامعة الموصل، الموصل ــ العراق.. ((اطروحة دكتوراه غير منشورة))

٤٢. الحمداني، تغريد محمد داود (٢٠٠٢)، القدرة على القيادة التربوية و علاقتها بالثقة بالنفس و بعض السمات الشخصية لمديري المدارس المتوسطة في نينوى، جامعة الموصل. العراق. ((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

٤٣. الحمداني، جيهان عادل فاضل (٢٠٠٩)، أثر استخدام استراتيجية لتدريس مادة الرياضيات في التحصيل طالبات الصف الثالث في معهد اعداد المعلمات وتنمية ثقتهن بأنفسهن، كلية التربية. جامعة الموصل ـ العراق. ((رسالة ماجستيرغير منشورة))،

٤٤. الحويجي، خليل بن ابراهيم (٢٠١٢)، مهارات التعلم و التفكير، دار الشروق للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٤٥. الحيلة، محمد محمود (٢٠٠١)، طرائق التدريس و استراتيجياته، دار الكتاب العربي، العين. الامارات العربية المتحدة.

٤٦. خضر، فخري رشيد (٢٠٠٦)، طرائق تدريس الدراسات الاجتماعية، الطبعة الاولى، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان- الاردن.

٤٧. خطابية، عبدالله محمد (٢٠٠٥)، تعليم العلوم للجميع، الطبعة الاولى، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان- الاردن.

٤٨. الخطيب، احمد (٢٠٠٣)، البحث العلمي و التعليم العالي، الطبعة الاولى، دار المسيرة للنشر و التوزيع و الطباعة، عمان. الاردن.

٤٩. الخطيب، علم الدين عبدالرحمن (١٩٩٧)، اساسيات طرق التدريس، الطبعة الثانية، منشورات الجامعة المفتوحة، القدس ـ فلسطين.

٥٠. خليفاني، مولود حمد و الخالد، عامر خالد (٢٠١٢)، اثر استعمال عصف الدماغ عند تدريس الادب و النصوص في تنمية التفكير الناقد و الثقة بالنفس

لدى طلاب الصف العاشر الاعدادي، بحث مقدم الى المؤتمر العلمي الدولي الخامس لكلية التربية الاساسية، جامعة بابل ـ العراق.

٥١. خليفاني، مولود حمد و الخالد، عامر خالد (٢٠١٣)، اثر استعمال استراتيجية العصف الذهني في تحصيل طلاب الصف الثاني العشرالاعدادي في مادة الادب و النصوص و تنمية الدافعية لديهم لتعلمها،دراسة قدمت الى المؤتمر العلمي الاول في جامعة زاخو ـ اقليم كردستان العراق للفترة من ٢٣ ـ ٢٥ نيسان ٢٠١٣.

٥٢. خليفاني، مولود حمد و الخالد، عامر خالد (٢٠١٣)، اثر استعمال التكاملي لطريقتي العصف الذهني و المناقشة في تحصيل طلاب الصف العاشر الاعدادي في مادة الادب و النصوص و تنمية الثقة بالنفس لديهم و اتجاهاتهم نحو الاسلوب التكاملي، دراسة مقدمة الى المؤتمر الوطني الاول للعلوم التربوية و النفسية، كلية التربية / ابن رشد، جامعة بغداد، المقام للفترة من ٢٠١٣/١١/١٠.

٥٣. خويطر، سميرة سالمين (٢٠٠٧) اثر استراتيجية التعلم التعاوني في تنمية مهارات التذوق لدى طالبات الصف الثاني الثانوي، كلية التربية ـ جامعة صنعاء. ژ تورا ئەنترنێتێ لسەر سایتێ: http: // www.alfusha.net / f69. html هاتيه ڤەكرن ل بەروارێ ١٥ / ٧ / ٢٠١٢. ((رسالة ماجستيرغير منشورة))،

٥٤. الدباغ، فخري و اخرون (١٩٨٣)، اختبار رافن للمصفوفات المتتابعة التقنين العراقي، مطبعة جامعة الموصل، الموصل ـ العراق.

٥٥. دوران، رودني (١٩٨٥)، أساسيات القياس و التقويم في تدريس العلوم، ترجمة: محمد سعيد صبارينية و اخرون، دار الامل للنشر و التوزيع، اربد ـ الاردن.

٥٦. الدوسكي، عماد علي سفر (٢٠١٣)، اثر نموذج كارين في اكتساب المفاهيم التاريخية لدى طلاب الصف العاشر الاعدادي و تنمية الثقة بالنفس لديهم، فاكلتي العلوم التربوية، جامعة دهوك، اقليم كوردستان ـ العراق. ((رسالة ماجستيرغير منشورة)).

٥٧. الراميني، فواز بن فتح الله و كراسنة، جيهاد فلاح (٢٠٠٧)، استراتيجية العصف الذهني- حاضنة التعليم الابداعي و حل المشكلات، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجامعي، العين- الامارات العربية المتحدة.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەکولینێن کوردی

٥٨. الرضواني، نداء مجيد ناجي (٢٠٠٩)، اثر استخدام التعلم التعاونى باستراتيجية التعلم معاً في تنمية التفكير الناقد والثقة بالنفس لدى طالبات الصف الخامس الادبي في مادة التربية الاسلامية، كلية التربية ــ جامعة الموصل، الموصل ــ العراق.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

٥٩. الروسان، سليم سلامة و اخرون (١٩٩٢)، مبادىء القياس و التقويم و تطبيقاتها التربوية و النفسية، الطبعة الاولى: المطابع التعاونية، عمان.

٦٠. زايد، محمد (٢٠١١)، أدبية النص الصوفي بين الابلاغ و الابداع الفني، عالم الكتب الحديث، عالم الكتب الحديث، الطبعة الاولى، عمان ـ الاردن.

٦١. الزغبي، ابراهيم احمد سلامة (٢٠٠٣)، اثر كل من طرائق الاكتشاف الموجه و المناقشة و العصف الذهني في تنمية مهارات التفكير الناقد و التحصيل في مادة التربية الاسلامية لدى طلبة المرحلة الاساسية العليا في الاردن، كلية الدراسات التربوية العليا ـ جامعة العمان العربية للدراسات العليا، عمان ـ الاردن.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

٦٢. الزوبعي، عبد الجليل ابراهيم، و الغنام، محمد احمد (١٩٨١)، مناهج البحث في التربية، الجزء الاول، مطبعة جامعة بغداد، بغداد ـ العراق.

٦٣. الزيادات، ماهر مفلح و القطاوى، محمد ابراهيم(٢٠١٠)، الدراسات الاجتماعية ـ طبيعتها و طرائق تعليمها و تعلمها، دار الثقافة للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٦٤. زيتون، عايش محمود (١٩٩٤)، اساليب تدريس العلوم، دار الشروق للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٦٥. الزيود، نادر فهمي، وعليان، هشام عامر (٢٠٠٥)، مبادئ القياس والتقويم في التربية، الطبعة الثالثة، دار الفكرللنشر والتوزيع، عمان- الأردن.

٦٦. السامرائي، هاشم و أخرون (١٩٩٤)، طرائق التدريس العامة وتنمية التفكير، الطبعة الاولى، دار الامل للنشر والتوزيع، اربد- الاردن.

٦٧. سعادة، جودت احمد و اخرون (٢٠٠٦)، التعلم النشط بين النظرية و التطبيق، دار الشروق للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٦٨. سعادة، جودت احمد و اخرون (٢٠١١)، التعلم النشط بين النظرية والتطبيق، الطبعة العربية الاولى، الاصدار الثاني، دار الشروق للنشر والتوزيع، عمان- الاردن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٦٩. سلامة، عادل ابو العز (٢٠٠٩)، طرائق التدريس العامة – معالجة تطبيقية معاصرة - الطبعة الاولى – الاصدار الأول، دار الثقافة للنشر والتوزيع، عمان – الاردن.

٧٠. سمارة، عزيز و اخرون (١٩٨٩)، مبادىء القياس و التقويم في التربية، الطبعة الثانية، دار الفكر للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٧١. سمك، محمد صالح (١٩٩٨)، فن التدريس للتربية اللغوية و إنطباعاتها الملكية و أنماطها العملية، دار الفكر العربي للطباعة و النشر، القاهرة.

٧٢. السنگاوى، هوشيارصديق محمد،(٢٠٠٩)،الذكاءالوجدانى وعلاقته بالثقة بالنفس لدى المراهقين في المدارس الإعدادية بمدينة السليمانية،كلية التربية الاساسية ــ جامعة السليمانية، سليمانية ــ أقليم كورستان ـ العراق.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

٧٣. السورجي، مولود حمد، و مصطفى، عبدالواحد (١٩٩٨)، التربية و التعليم في محافظة دهوك ـ الواقع و التطلعات، كلية الاداب ـ جامعة دهوك.

٧٤. الشايب، احمد (١٩٩٢)، التذوق الادبي، مكتبة النهضة المصرية، القاهرة ـ مصر.

٧٥. شبر، خليل ابراهيم، واخرون (٢٠٠٥)، أساسيات التدريس، دار المناهج للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٧٦. شحاتة، حسن (٢٠٠٤)، أساسيات التدريس الفعال في العالم العربي، الطبعة الرابعة، الدار المصرية اللبنانية، القاهرة ـ مصر.

٧٧. شحاتة، حسن و النجار زينب (٢٠٠٣)، معجم المصطلحات التربوية و النفسية، الدار المصرية اللبنانية، القاهرة ـ مصر.

٧٨. الشوك، بليغ حميد (١٩٨٥)، اثر استخدام اسلوب الندوة في تحصيل طلاب الصف الخامس الادبي في مادة الجغرافيا و تنمية ثقتهم بأنفسهم، كلية التربية، جامعة بغداد ـ العراق.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

٧٩. الشيالي، نضال محمد فتحي (٢٠٠٩)، قراءة النص الادبي، دار وائل للنشر، الطبعة الاولى، عمان.

٨٠. صالح، هناء محمد (٢٠٠٤)، اثر العصف الذهني في تنية التفكير العلمي و التحصيل الدراسي للمرحلة المتوسطة، المعهد العالي للدراسات التربوية والنفسية، بغداد ـ العراق.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

٨١. الصمادي، عبدالله، والدرابيع، ماهر (٢٠٠٤)، القياس والتقويم النفسي والتربوي بين النظرية والتطبيق، الطبعة الأولى، دار وائل للنشر والتوزيع، عمان- الأردن.
٨٢. صنورة، مصري عبدالحميد (١٩٨٥)، سيكولوجية التذوق الفني، منشورات جماعة علم النفس التكاملي، دار المعارف، القاهرة ـ مصر.
٨٣. صوالحة، مجلي عيد (٢٠٠٢)، ((دراسة الثقة بالنفس و دافعية الانجاز لدى طلاب المرحلة الثانوية في كل من مصر و السعودية))، (دراسة ثقافية) مجلة علم النفس، الهيئة المصرية العامة للكتاب، القاهرة ـ مصر.
٨٤. طعيمة، رشدي احمد (١٩٧١)، وضع مقياس للتذوق الادبي عند طلاب المرحلة الثانوية العامة، كلية التربية ـ جامعة عين شمس، القاهرة ـ مصر.((رسالة ماجستير غير منشورة)).
٨٥. طه، هند حسين (١٩٨١)، النظرية النقدية عند العرب، دار الرشيد للنشر، بغداد ـ العراق.
٨٦. الطيطي، محمد صمد (٢٠٠١)، تنمية قدرات التفكير الابداعي، دار المسيرة للنشر و التوزيع و الطباعة، عمان ـ الاردن.
٨٧. الظاهر، زكريا محمد، وآخران (١٩٩٩)، مبادئ القياس والتقويم في التربية، الطبعة الأولى، دار الثقافة للنشر والتوزيع، عمان- الأردن.
٨٨. العابدي، احمد جبار راضي (٢٠٠٧) اثر التدريس بطريقة التنقيب الحواري في حفظ النصوص الادبية و التذوق الادبي و التفكير الابداعي في مادة الادب و النصوص لدى طلبة الصف الخامس الادبي، كلية التربية . ابن رشد . جامعة بغداد، العراق.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).
٨٩. عباس، محمد خليل، وآخران (٢٠٠٧)، مدخل إلى مناهج البحث في التربية وعلم النفس، الطبعة الأولى، دار المسيرة للنشر والتوزيع، عمان- الأردن.
٩٠. عبد الحافظ، محمود فتحي (١٩٨٥)، الثقة بالنفس و علاقته ببعض المتغيرات البيئية و الشخصية لدى عينة من أطفال مدينة الصنعاء، الجمعية الكويتية لتقدم الطفولة العربية، سلسلة الدراسات العلمية الموسمية المتخصصة، الكويت.
٩١. عبدالباري، ماهر شعبان (٢٠١٠)، التذوق الادبي (طبيعته . نظرياته . مقوماته . معاييره . قياسه)، دار الفكر ناشرون و موزعون، الطبعة الثانية، عمان . الاردن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

٩٢. عبدالحميد، جابر (١٩٩٩)، استراتيجيات التدريس و التعلم، دار الفكر العربي، القاهرة ـ مصر.

٩٣. عبدالحميد، شاكر (٢٠٠١)، التفضيل الجمالي (دراسة في سيكولوجية التذوق الفني)، سلسلة عالم المعرفة، العدد (٢٦٧)، المجلس الوطني للثقافة و الفنون و الاداب، الكويت، الصفحات (٢٥ ـ ٤٠).

٩٤. عبدالله، حسام (٢٠٠٣)، طرق تدريس التاريخ لجميع المراحل الدراسية، دار أسامة للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

٩٥. عبدالمنعم، منصور احمد و عبدالباسط، حسين محمد احمد (٢٠٠٦)، تدريس الدراسات الاجتماعية و استخدام التكنولوجيا المتقدمة، مكتبة الانجلو المصرية، قاهرة ـ مصر.

٩٦. العبيد، محمد حسين (١٩٩٥)، الثقة بالنفس لدى طلبة المدارس الحكومية في منطقة اربد التعليمية و علاقتها ببعض المتغيرات، كلية الدراسات العليا، جامعة الاردنية ـ الاردن.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

٩٧. العتوم، عدنان يوسف (٢٠٠٤)، علم النفس المعرفي النظرية و التطبيق، الطبعة الاولى، دار المسيرة للنشر و التوزيع و الطباعة، عمان ـ الاردن.

٩٨. العجاج، شذى مظفر مال الله (٢٠٠٤)، اثر استخدام طريقة المناقشة في تحصيل طالبات الصف الخامس الادبي في مادة الادب و النصوص و اتجاهاتهن نحوها، كلية التربية، جامعة الموصل ـ العراق.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

٩٩. العجازمة, احمد موسى معضض (٢٠٠٦)،فاعلية استراتيجي التعلم التعاوني والعصف الذهني في اكتساب مهارات التعبير الشفوي والتجاه نحوه لدى طلبة الصف العاشر الاساسي في الاردن, كلية الدرسات التربوية العليا- جامعة عمان العربية للدراسات العليا، عمان- الاردن.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

١٠٠. العجيلي، صباح حسين (٢٠٠٢)، ((توظيف استراتيجيات تنمية التفكير الابداعي في التعليم الجامعي))، خلاصة البحوث المؤتمر القطري الثاني للعلوم النفسية، جامعة بغداد، كلية التربية (ابن رشد)، ص١٢ ـ ١٦.

١٠١. عربي، خليفة بن (٢٠١١)، إ شكالية الذوق الفني عند محمود محمد شاكر، صفحات للدراسات والنشر، الاصدار الاول، دمشق ـ سوريا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

١٠٢. العريمي، أيمن (٢٠٠٦)، جدولة القناعات و قوة الثقة بالنفس، دار عالم الثقافة للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١٠٣. العزاوي، رحيم يونس كرو (٢٠٠٧)، القياس والتقويم في العملية التدريسية، الطبعة الأولى، دار دجلة للنشر والتوزيع، عمان- الأردن.

١٠٤. عزيز، عمر ابراهيم، (١٩٩٨)، اثر العصف الذهني في تنمية التفكير الابتكاري لطلبة المرحلة الاعدادية، جامعة بغداد، كلية التربية / ابن رشد، اطروحة دكتوراه غير منشورة، بغداد ـ العراق. ((اطروحة دكتوراه)).

١٠٥. العشماوي، محمد زكي (١٩٦٧)، قضايا النقد الادبي و البلاغة، دار الكتاب العربي، القاهرة.

١٠٦. عصر، حسني عبدالباري (٢٠٠٥)، الفهم عن القراءة: طبيعة عملياته و تذليل مصاعبة، مركز الاسكندرية، الاسكندرية ـ مصر.

١٠٧. عطا الله، ميشيل كامل (٢٠١٠)، طرق واساليب تدريس العلوم، الطبعة الاولى، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان- الاردن.

١٠٨. عطاري، مجدي حمد توفيق (١٩٩٩)، الصداقة بين استراتيجية حل المشكلات والثقة بالنفس لدى الاداريين في الجامعات الفلسطينية، كلية الدراسات العليا جامعة النجاح الوطنية، نابلس – فلسطين.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

١٠٩. عطية، محسن علي (٢٠٠٨)، الاستراتيجيات الحديثة في التدريس الفعال، الطبعة الاولى، دار صفاء للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١١٠. عطية, محسن علي (٢٠٠٨) , استراتيجيات ما وراء المعرفة في فهم المقروء, دار المناهج للنشر والتوزيع، عمان–الاردن.

١١١. عطية, محسن علي (٢٠٠٩), المناهج الحديثة و طرائق التدريس, دار المناهج للنشر والتوزيع, عمان – الاردن.

١١٢. عطية، محسن علي (٢٠١٠)، الكفاءة الادائية لتدريس الجامعي، دار الشروق للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١١٣. عفانة, عزو اسماعيل والجيش, يوسف ابراهيم (٢٠٠٩)، التدريس و التعلم بالدماغ ذي الجانبين, الطبعة الأولى - الأصدار الاول, دار الثقافة للنشر والتوزيع, عمان – الاردن.

١١٤. عفيفي، عبدالفتاح علي (١٩٨٧) الذوق الادبي أطواره، انقاده، مجالاته، مقايسه، مطبعة الامانة، القاهرة.
١١٥. علام، صلاح الدين محمود (٢٠٠٦)، الاختبارات والمقاييس التربوية والنفسية، الطبعة الأولى، دار الفكر- للنشر والتوزيع، عمان- الأردن.
١١٦. علي، سمية مصطفى رجب (٢٠٠٩)، فعالية برنامج ارشادى مقترح لتنمية الثقة بالنفس لدى طالبات الجامعة الاسلامية بغزة، كلية التربية – الجامعة الاسلامية بغزة، ((رسالة ماجستير غير منشورة)).
١١٧. عليان، شاهر ربحي (٢٠١٠)، مناهج العلوم الطبيعية و طرق تدريسيها ـ النظرية و التطبيق، دار المسيرة للنشر و التوزيع و الطباعة، عمان ـ الاردن.
١١٨. العمدة، ام هاشم محمد (٢٠١٠)، ثقافة الطفل و التذوق الادبي، دار الزهراء للنشر و التوزيع، الرياض ـ السعودية.
١١٩. العمري، عطية (٢٠٠٥)، التدريس التبادلي: مفهومه، أسسه، اجراءاته، أدوار المعلم و المتعلم فيه (www.rabitatalwaha.net/moltaga/showthead.php?=9336) هاتەفەكرن ل ١٢ / ٢ / ٢٠١٣.
١٢٠. العنزي، فريح عويد (٢٠٠١)، ((المكونات الفرعية للثقة بالنفس و الخجل)) دراسة ارتباطية عاملية، مجلة العلوم الاجتماعية، (المجلد ٢٩)، العدد (٣)، جامعة الكويت، الصفحات ٤٧، ٧٧، ژ تورا ئەنتەرنێتێ: (http://repository.yu.edu.jo/handle/123456789/489192?show=full هاتیە فەكرن ل ٢٠١٢/٨/١٠.
١٢١. عودة، محمد ومرسى، كمال ابراهيم (١٩٨٦) الصحة النفسية في ضوء علم النفس الاسلام، الطبقة الثانية، دارالقلم، الكويت.
١٢٢. عودة، أحمد (١٩٩٩)، القياس والتقويم في العملية التدريسية، الطبعة الثانية، الإصدار الثالث، دار الأمل للنشر والتوزيع، أربد- الأردن.
١٢٣. عودة، أحمد سليمان، والخليلي، خليل يوسف (٢٠٠٠)، الإحصاء للباحث في التربية والعلوم الإنسانية، الطبعة الثانية، دار الأمل للنشر والتوزيع، أربد- الأردن.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەكولینێن كوردی

١٢٤. عوض، احمد عبدة (١٩٩٢)، تصور مقترح لمنهج نحوي بلاغي و أثره على تنمية مهارات الانتاج اللغوي و التذوق الادبي لدى طلاب المرحلة الثانوية، جامعة طنطا. مصر.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

١٢٥. عويس، محمد احمد محمد (١٩٩٥)، تصور مقترح لمقرر الادب بالمرحلة الثانوية العامة في ضوء معايير التذوق الادبي، معهد الدراسات و البحوث التربوية، جامعة القاهرة، مصر.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

١٢٦. عياش، امال نجاتى و الصافي، عبدالحكيم محمود (٢٠٠٧)، طرق تدريس العلوم للمرحلة الاساسية، الطبعة الاولى، دار الفكر للنشر والتوزيع، عمان- الاردن.

١٢٧. عياصرة، علي احمد عبد الرحمن، (٢٠٠٦)، القيادة والدافعية في الإدارة التربوية، دار الحامد للنشر والتوزيع، عمان- الأردن.

١٢٨. الغامدي، صالح بن يحي الجارالله (٢٠٠٩)، اضطرابات الكلام و علاقتها بالثقة بالنفس و تقدير الذات لدى عينة من طلاب المرحلة المتوسطة، كلية التربية، جامعة ام القرى.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

١٢٩. الغصن، إقبال بنت صالح (٢٠٠٣)، فاعلية التعلم التعاوني و التكامل بين البلاغة و الادب في تنمية التحصيل و التذوق الادبي لدى طالبات الصف الاول الثانوي بمدينة الرياض، معهد الدراسات و البحوث التربوية، جامعة القاهرة. مصر.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

١٣٠. فان دالين، ديوبولد. ب (٢٠٠٧)، مناهج البحث في التربية وعلم النفس، ترجمة: محمد نبيل نوفل وآخرون، مكتب الانكلو المصرية، القاهرة- مصر.

١٣١. الفتلاوي، سهيلة محسن كاظم (٢٠٠٦)، المنهاج التعليمي و التدريس الفعال، دار الشروق للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١٣٢. الفتلاوي، سهيلة محسن كاظم (٢٠١٠)، المدخل الى التدريس، دار الشروق للنشر والتوزيع، عمان- الاردن.

١٣٣. فرج، عبداللطيف بن حسين (٢٠٠٥)، طرق التدريس في القرن الواحد والعشرين، الطبعة الاولى، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان- الاردن.

١٣٤. قزامل، سونيا هانم علي (٢٠١٢)، طرق التدريس المعاصرة، الطبعة الاولى، عالم الكتب، القاهرة- مصر.

١٣٥. القطاوي، محمد (٢٠٠٥)، اثر الطريقة التوليفية على التحصيل الدراسي و التذوق الادبي و الميول الادبية نحو دراسة الادب و النصوص الادبية لطلبة الصف العاشر الاساسي بقطاع غزة، جامعة الاقصى بغزة ـ فلسطين.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

١٣٦. قطاوي، محمد ابراهيم (٢٠٠٧) طرق تدريس الدراسات الاجتماعية، الطبعة الاولى، دار الفكر للنشر والتوزيع، عمان – الاردن.

١٣٧. قطيط، غسان يوسف (٢٠١١)، حل المشكلات ابداعيا، دار الثقافة للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١٣٨. القواسمة، احمد و الفرح، عدنان (١٩٩٦)، ((تطوير مقياس الثقة بالنفس))، المجلة العربية للتربية، مجلد ١٦، عدد ٢، (٣٨)،ژتۆرا ئەنترنێتێ: (www.alecso.org.th) هاته ڤەکرن ل ٢٠١٢/٦/١٦.

١٣٩. الكبيسي، عبد الواحد حميد (٢٠٠٧)، القياس والتقويم: تجديدات ومناقشات، الطبعة الأولى، دار جرير للنشر والتوزيع، عمان- الأردن.

١٤٠. الكسواني و اخرون (٢٠١٠)، في تذوق النص الادبي، الطبعة الاولى، دار صفاء للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١٤١. الكندري، وليد حالد محمد (٢٠٠٢)، فعالية استخدام استراتيجية التعلم التعاوني في تنمية التذوق الادبي لدى طلاب المرحلة الثانوية في الكويت، معهد الدراسات و البحوث التربوية، جامعة القاهرة ـ مصر.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

١٤٢. مجيد، سوسن شاكر (٢٠٠٧)، تنمية مهارات التفكير الابداعي الناقد، دار صفاء للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.

١٤٣. محمد، عبدالصبور منصور (٢٠٠٦)، الموهبة والتفوق والابتكار، الطبعة الاولى، دار الزهراء للنشر والتوزيع، الرياض- المملكة العربية السعودية.

١٤٤. مدكور، علي احمد (١٩٨٤)، منهج التربية الاسلامية ـ اصوله و تطبيقاته، مكتبة الفلاح، القاهرة ـ مصر.

١٤٥. مدكور، علي احمد (٢٠٠٠)، ((التذوق الادبي و الابداع))، مجلة عمان الثقافي، العدد ٦٩٧٤ / الصفحات (٣ ـ ٥)، عمان ـ الاردن.

١٤٦. مدكور، علي احمد (٢٠٠٧)، طرق تدريس اللغة العربية، الطبعة الاولى، دار المسيرة للنشر و التوزيع و الطباعة، عمان ـ الاردن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

١٤٧. المرسي، محمد حسن (٢٠٠٣)، ((مستوى القراءة اللازم لتذوق جماليات النص الادبي))، مجلة القراءة المعرفة، العدد (٢٠)، ص ص ١٨٧ ـ ٢١٠، القاهرة ـ مصر.

١٤٨. المساعيد، صالح قنيان جلود (٢٠٠٣)، اثر استخدام طريقتي لعب الادوار و المناقشة في تحصيل طلبة الصف الخامس الاساسي في دروس العبادات و اتجاهاتهم نحوها، كلية العلوم التربوية العليا، جامعة عمان العربية للدراسات العليا، عمان ـ الاردن((رسالة ماجستير غير منشورة)).

١٤٩. المسعودي، اسماء كاظم فندى (٢٠٠٠)، اثر تدريس مادة المنتخب في الادب بطريقتي المناقشة و المحاضرة في التحصيل و الاداء التعبيري لدى طلبة كلية المعلمين، كلية التربية ـ ابن رشد، جامعة بغداد، العراق.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).

١٥٠. وزارة التربية و التعلم (٢٠٠٣)، المعايير القومية للتعليم، المجلد الاول، قطاع الكتب، القاهرة، مصر.

١٥١. المفتي، محمد امين و الوكيل، حلمي احمد (١٩٨٢)، اسس بناء المناهج و تنظيمها، مطبعة حسان، القاهرة ـ مصر.

١٥٢. المقداد، زرياف عبدالقادر (٢٠٠٨)، اثر استخدام التكاملي لطريقتي عصف الدماغ و المناقشة في تدريس علم الاحياء و البيئة على التحصيل الدراسي لطلبة الصف الاول الثانوي و اتجاهاتهم نحوها، كلية التربية، جامعة دمشق ـ سوريا.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

١٥٣. الملحم، إسماعيل (٢٠٠٣)، التجربة الابداعية (دراسة في سيكولوجية الاتصال و الابداع)، منشورات اتحاد كتاب العرب، دمشق.

١٥٤. ملحم، سامي محمد (٢٠٠٦)، سيكولوجية التعلم والتعليم- الأسس النظرية والتطبيقية، الطبعة الثانية، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان- الأردن.

١٥٥. منسي، محمود عبدالحليم (٢٠٠٢)، المدخل الى علم النفس التعليمي، مركز اسكندرية للكتاب، الاسكندرية ـ مصر.

١٥٦. المهني، احمد مصطفى محمد (٢٠٠٧)، تقويم مقرر النصوص الادبية بالحلقة الثانية من التعليم الاساسي في ضوء معايير تنمية التذوق الادبي، معهد الدراسات التربوية، جامعة القاهرة، القاهرة ـ مصر.((رسالة ماجستير غير منشورة)).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەكولینێن كوردی

١٥٧. النبهان، موسى (٢٠٠٤)، أساسيات القياس في العلوم السلوكية، الطبعة الأولى، دار الشروق للنشر والتوزيع، عمان- الأردن.
١٥٨. نبهان، يحيى محمد (٢٠٠٩)، مهارات التدريس، دار اليازوردي العلمية للنشر و التوزيع، عمان – الأردن.
١٥٩. نبهان، يحيى محمد (٢٠٠٨)، العصف الذهني و حل المشكلات، الطبعة العربية، دار اليازوري العلمية للنشر والتوزيع، عمان- الاردن.
١٦٠. نبهان، يحيى محمد (٢٠١٢)، الاساليب الحديثة في التعليم والتعلم، الطبعة العربية، دار اليازوري العلمية للنشر و التوزيع، الاردن- عمان.
١٦١. نشواتي، عبدالمجيد (١٩٨٧)، علم النفس التربوى، الطبعة الثالثة، دارالفرقان للنشر والتوزيع، عمان ـ الاردن.
١٦٢. نصار، محمد يوسف و كوفجي، قاسم محمد (٢٠٠٧)، تذوق الفنون الدرامية، جدار الكتاب العالمي، الطبعة الثانية، عمان ـ الاردن.
١٦٣. النور، احمد يعقوب (٢٠٠٧)، القياس و التقويم في التربية و علم النفس، الجنادرية للنشر و التوزيع، عمان ـ الاردن.
١٦٤. الهاشمي, عبدالرحمن عبد والدليمي, طه علي حسين (٢٠٠٨),استراتيجيات حديثة في فن التدريس, الطبعة العربية الاولى, الاصدار الأولى, دار الشروق للنشر والتوزيع, عمان – الاردن.
١٦٥. الهويدي، زيد (٢٠٠٧)، الابداع- ماهيته، اكتشافه، تنميته، الطبعة الثانية، دار الكتاب الجامعي، العين- الامارات العربية المتحدة.
١٦٦. الهويدي، زيد (٢٠٠٨)، الاساليب الحديثة في تدريس العلوم، الطبعة الثانية، دار الكتاب الجامعي، العين- الامارات العربية المتحدة.
١٦٧. الوائلي، سعاد عبدالكريم عباس (١٩٩٨)، طريقة المناقشة في تدريس الادب و البلاغة و اثرها في التحصيل و الاداء التعبيري لدى طالبات الصف الخامس الادبي، كلية التربية، جامعة بغداد، العراق.((اطروحة دكتوراه غير منشورة)).
١٦٨. الوكيل، حلمي احمد، والمفتي، محمد أمين (٢٠٠٧)، أسس بناء المناهج وتنظيماتها، الطبعة الثانية، دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة، عمان- الأردن.
١٦٩. يعقوب، ينال (١٩٩٦)، فاعلية الطرائق التفاعلية في تدريس التربية الاسلامية، كلية التربية، جامعة دمشق ـ سوريا.((رسالة ماجستير غير منشورة)).
١٧٠. يوسف، ردينة عثمان ويوسف، حذام عثمان (٢٠٠٥)، طرائق التدريس- المنهج، اسلوب، وسيلة، الطبعة الاولى، عمان- الاردن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ فەکولینێن کوردی

سێ: ژێدەرب زمانێ ئینگلیزی:

171. Ahmed , m. m. S. (20٠1) , The Effect of Brainstorming on Teaching Reading comprehension in English to university students , university of Baghdad , college of Education / Ibn Rushd , unpublished Doctoral Athesis , Baghdad _ Iraq.

172. Anastasi, Anne & Susana Urbina (1997). Psychological Testing, 7 th Ed, new jersey: prentice hall, inc.

173. Brookfieid , S. D. and S. Preskill , (1999) ,Discussion asa way of Teaching: Tools and Techigues for university Teachers, London: open university.

174. Chaplin , j. p. 1975 , Dictionary of psychology , 2nd Edition , Dell , New Yourk , U.S.A , P6.

175. Couch,Richard, (1993) , Synectics and Imagery: developing Creative Thinking Through Images , In: Art, Science & Visual Literacy: Selected Reading From The Annual Conference of the International Visul Literacy Association. Pisburgh P. A , September , (ERIC).

176. Cynthia Mercer , Chamblee (1996): peer Groop Discussion: Developing the Evolving , personal Interpretations of literary and Expository Text in the Middle school , Diss Abs.. int., v. 57 _ 10 A , p. 4308

177. Darayseh Al-Mutassim.(2003).The Effect of A Proposed program Based on Semantic Mapping And Brainstorming Strategies on Developing The English Writing Ability and Attitudes Of the First scientific Secondary Students ,Unpublished Thesis University Of Jordan. From site: http:// www.iranian-efl-journal.com/index.php in dat: 7 / 1 / 2013

178. Kelly , G. Martin (2004) , Learning Throw Discussion of Environmental Biology , Project invotion , spring Hill station.

179. Khodadady , Ehorahim & other (2011) Brainstorming and Its Effect on Critical thinking and Speaking Skills ,The Irnian EFL Journal, February , volume 7 , Issue 1 , p 51 - 66.

180. Kochery ,timothy.(2003).IGP Brainstorming Investigating A Methodology That Accommodates to Personal Characteristics In Idea-Generating GROUPS , p17.
181. Locke , John (2003) , What are Innovation , Creative and Desig From internet: www.//thingsmart.Com (ERIC).
182. Maitah , Khalil Abdul-Rahman & other (2011) , The Effectiveness of the training program that is based on Brainstorming to Teach the Introduction to the Special Education Course to the Student in the Department of Educational Sciences in the Middle University faculties to Develop the Critical Thinking that They Have , European Journal of Social Sciences ,Volume 25,Number 3 ,p 344-363.
183. Shrauger,sindey,personal evaluation intventory. lng (1990): p.Robinson et.al (edo 50): Measures of personality and social Psychological attitudes. Vol.l. Colifornia , San Diego , Academic Press , lnc,P 147. هاتیه ڤەکرن ل بەرواری ١ / ٢ /٢٠١٣
184. Ferguson, George A. (1981), statistical Analysis in psychology and Education , 5 th ed, London, Mc Graw – hill.

چوار: ژێدەر ب زمانێ فارسی:

١٨٥. اسدی، عذرا، (١٣٩٠)، مهارت های معلم خلاق در کلاس درس زبان و ادبیات فارسی، رشد اموزش و زبان ادب فارسی، شماره سوم / بهار.
١٨٦. تبریزی، جعفر صادق، (١٣٨٩)، روشهای یادگیری، روش یادگیری مبتنی بر مباحثه، مرکز معلالعات و توسعه اموزشی علوم پزیشکی تبریز، تبریز.
١٨٧. سید عامری، میر حسن، (١٣٨٣)، برسی مقایسەی میزان توسعه شاخص های خلاقیت دانش آموزان دختر و پسر طروه سنی ٨ سال با مقیاس تورنس با تاکید بر فعالیتهای حرکتی، مجلة حرکت،، شماره ٢١.
١٨٨. صفری، میترا، و دیطران، (١٣٨٥) مقایسه تاثیر به روشی سخنرانی و مباحثه بر میزان یادگیری و رضایت دانشجویان، مجله اموزش در علوم پزیشکی، بهار و تابستان، شماره (٦)، سال (١).

١٨٩. عابدی، جمال، (١٣٧٢)، خلاقیت و شیوه ای نو در اندازه گیری آن، فصلنامه پژوهش های روان شناختی، دوره ٢، شماره ١ و ٢.
١٩٠. فاضلی، نعمت الله، (١٣٨٢)، مباحثه روش برای تدریس در دانشگاه نگرش مردم نگارانه به اموزش مشارکتی، فصلنامه علوم اجتماعی علامه،، شماره (٢٤).
١٩١. فلمنیك، سی ام و یرذسی، الیزابت، فراکیند، (١٣٧٣)، تدریس، مترجم: مهدی سجادی، انتشارات تربیت، تهران.
١٩٢. کنجی، حمزه، و دیطران، (١٣٨٤)، اثر روش بارش مغزی در افزایش خلاقیت دانش آموزان، فصلنامه علوم انسانی دارای رتبه علمی، پژوهشی (علوم انسانی)، سال ٢١، شماره ١ (پیادی ٨١)، بهار.
١٩٣. معدن دار آرانی، عباس ؛ کالیا، لیدا، (١٣٨٧)، ((بررسی آفرینندطی در دانش آموزان دختر براساس ارزیابی اثر نجشی روش های بارش مغزی و اکتشافی هدایت شده)). مجله علمی پژوهشی اصول بهداشت روان، سال ١٠، شماره٣٨.
١٩٤. نیساری، سلیم، (١٣٥١)، کلیات روشی تدریسی، چاپ دوم، تهران، انتشارات وزارت اطلاعات.
١٩٥. یاریاری، فریدون، و دیطران، (١٣٨٧)، ((بررسی تاثیر روش تدریسی یادطیری مشارکتی بر عزت نفس، مهارتهای اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش اموزان (دبیرستان)))، فصلنامه علمی ـ بروهشی روانشناسی، دانشگاه تبریز، سال سوم شماره ١٠، تابستان.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پاشکۆیێن ڤەکۆلینێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پاشكۆ ١: تەمەنێ قوتابییێن هەر سێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ ب هەیڤ

ژ	گرۆپێ ئەزموونگەریا ئێكێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ كونترۆلكار
١	٢١٩	٢٢٨	١٩١
٢	٢٠٣	٢١٣	٢١٤
٣	٢٢٩	٢٠٥	٢٠٥
٤	١٨١	١٨٠	٢٣٠
٥	٢٠٥	٢٦٠	٢١٨
٦	٢٠٢	١٩٧	٢٠٩
٧	٢١٦	١٩٧	١٨٩
٨	٢١٢	٢٠٥	١٨٩
٩	٢٠١	١٨١	١٩٧
١٠	٢٤٧	١٨٩	٢١٨
١١	٢٠٦	١٨٤	٢٠٣
١٢	١٨١	٢٠٥	١٩١
١٣	٢٢٣	٢١٣	٢١٥
١٤	٢٠٣	٢١٢	٢٥١
١٥	١٩٥	٢٢٤	١٩٤
١٦	١٩٢	٢١٥	٢٠٤
١٧	١٨٠	٢١٨	٢٣٦
١٨	١٩٥	٢١٠	٢٠٠
١٩	٢٣٨	١٩٠	٢١٦
٢٠	٢٠٢	١٩٢	١٨٦
٢١	٢٠٣	٢٢٦	١٨١
٢٢	١٩٧	٢٢٧	١٨٤
٢٣	٢٠٧	٢٠٤	
٢٤	٢٠٣	١٩٨	
٢٥	٢٣٩	١٩٣	
٢٦	٢٢١	١٩٣	
٢٧	٢٠٥		
٢٨	١٨٩		
٢٩	١٨٧		
٣٠	٢٠٥		

پاشكۆ ٢: تاقیكرنا زانیارییێن بەرێ د بابەتێن ئەزموونێدا

پ١/ نیشانا (√) راست، یان (×) خەلەت بەرامبەر ئەڤێن لخوارێ دانە:

١. مەلایێ جزیری ب دامەزرێنەرێ ئەدەبیاتێ كلاسیزمێ كوردی ب شێوە زارێ كرمانجیا ژووری دهێتە دانان.

٢. نالی ژلایێ رۆخساریڤە كێشا خۆمالی د هوزانێن خۆدا بكارهینایە.

٣. ئەحمەدێ خانی مەم و زین ب پەخشان نڤێسیە.

٤. كامەران موكری كێشا خۆمالی (پەنجە) د هوزانێن خۆدا بكارهینایە.

٥. ئێكەمین رۆژناما كوردی (كوردستان) د چوار سالێن ژیێ وێدا (٢٧) ژمارە ژێ هاتینە بەلاڤكرن.

٦. مەم و زینا ئەحمەدێ خانی ب گوڤەرا بادینانی یا دیالێكتا كرمانجیا ژووری هاتیە نڤێسین.

٧. مەلایێ جزیری د هوزانێن خۆدا زمانەكێ كوردی تێكەل ب پەیڤێن فارسی، عەرەبی و توركی ژی بكارهینایە.

٨. ئەدەبیاتێن كلاسیزما كوردی ب دیالێكتا كرمانجیا ژووری ل نیڤا دوویێ ژچەرخێ نوزدێ و دەستپێكا چەرخێ بیستێ سەرهلدایە.

٩. میرجەلادەت بەدرخانی ل سالا (١٩١٩)ێ ئەلف و بێیا كوردی ب پیتێن لاتینی دانا كو ژمارا وان (٣٦) پیت بوون.

پ٢/ بەرسڤا دروست بۆ ئەڤێن ل خوارێ هەلبژێرە:

١. ئێكەمین بەرهەمێ پەخشانا كوردی یا شێخ حسێنێ قازی
أ . رەشبەلەك ب . شەویش ج . مەولودنامە د . عادات و رسوماتنامەی ئەكراد

٢. ئێك ژ بەرهەمێن كامەران موكری.
أ . دیاری ب . رەشبەلەك ج . مەولودنامە د . تاریخا نوویا كوردستانێ.

٣. گوڤارا (رۆژی كورد) ژلایێ كێ بەلاڤ بوویە.
أ . سورەیا بەدرخان ب . فوئاد تەمۆ ج . عەبدولكەریم ئەفەندی د . نالی.

٤. نالی ل سالا چەندێ ژدایك بوویە.
أ . ١٨٧٣ ب . ١٧٩٩ ج . ١٨٠٠ د . ١٨٠٩.

٥. (ژین لەلای دلسوز هەر تێكوشانە)ناڤونیشانێن هوزانا .
أ . مەلا مەحمودێ بایەزیدی ب . نالی ج . كامەران موكری د . مەلا تهایێ مایی.

٦. (رەشبەلەك) ناڤونیشانێ پەخشانا .

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

أ . ئەحمەدێ خانی ب . کامەران موکری ج . میرجەلادەت بەدرخان د . مەلامەحمودێ بایەزیدی.

٧. مەلا تەهایێ مایی ل گوندێ مایێ هاتیە سەر دونیایێ ل سالا .

أ . ١٩٣٦ ب . ١٩٢٤ ج . ١٩١٩ د . ١٩٢١.

٨ . (ئەی جەمیلە) ناڤونیشانێ هوزانا .

أ . کامەران موکری ب . نالی ج . مەلا تەهایێ مایی د . مەلا مەحمودێ بایەزیدی.

پ٣ / ئەڤان بۆشاییێن ل خوارێ پر بکە:

١. میر جەلادەت بەدرخان خودانێ گۆڤارا .... بوو.

٢. ئێک ژ بەرهەمێن کامەران موکری...

٣ . نالی ل سالا چەندێ چوویە بەر دلوڤانیا خودایێ مەزن............................

٤ . ئێک ژ بەرهەمێن ئەحمەدێ خانی..

٥ . مەلا تەهایێ مایی ناڤێ وی...

٦ . ئێک ژ مەبەستێن هوزانێن کامەران موکری.................................

٧ . ئێکەمین گۆڤارا زاروکان ب زمانێ کوردی ل مهابادێ لژێر ناڤێ............

٨ . مەلایێ جزیری ل سالا ....ژدایک بوویە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پاشکۆ ٣: نمرێن قوتابییێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن زانیارییێن بەرێ لسەر بابەتێ ڤەکۆلینێ

ژ	گرۆپێ ئەزموونگەریائێکێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ کونترۆلکار
١	٥	٦	٧
٢	١٠	١٢	٩
٣	١١	١٣	٧
٤	٢	٤	١٠
٥	٧	٨	١٠
٦	٦	٥	٦
٧	٢	١١	٩
٨	٨	٦	١١
٩	٨	١١	٧
١٠	٥	٥	٦
١١	٦	٥	٦
١٢	٩	٦	٧
١٣	١٠	٧	٧
١٤	٧	٥	٩
١٥	١٠	٧	١٠
١٦	٤	٨	١٠
١٧	٦	٨	٥
١٨	٤	٨	٨
١٩	٨	٩	٨
٢٠	٤	٥	٦
٢١	٩	٧	١٠
٢٢	٧	٨	٣
٢٣	٧	٤	
٢٤	٤	٥	
٢٥	٦	٩	
٢٦	٦	٧	
٢٧	١٠		
٢٨	٨		
٢٩	٩		
٣٠	٧		

پاشكۆ ٤: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ یێن كورسێ ئێكێ د بابەتێ ئەدەبێ كوردیدا

ژ	گرۆپێ ئەزموونگەریائێكێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ كونترۆلكار
١	١٢	١١	٢١
٢	١٥	١١	١٢
٣	١٢	١٣	١٣
٤	١٣	١٢	١٣
٥	١٢	١٢	١٩
٦	١٤	١٢	١٤
٧	١٢	١١	١٤
٨	١٧	١٢	١٩
٩	١٦	١٢	٢٠
١٠	١٣	١٣	١٢
١١	٩	١٢	١٧
١٢	١١	٢٢	١٨
١٣	١١	١٢	١٣
١٤	٢١	٢٥	٢٠
١٥	٢٢	٢٠	٢٣
١٦	١٣	٢٠	١٥
١٧	١٣	١٩	١٥
١٨	١٢	١٧	٢٠
١٩	١٢	٢٢	١٥
٢٠	١٩	١٥	١١
٢١	١٢	١٧	١٤
٢٢	١٤	١٣	١٢
٢٣	١٢	١٥	
٢٤	١٣	١١	
٢٥	١٢	١٢	
٢٦	١٣	١٣	

٢٧	١٢		
٢٨	١٣		
٢٩	١٢		
٣٠	١٩		

پاشکۆ ٥: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن زیرەکیێ (بیرتیژیێ)

ژ	گرۆپێ ئەزموونگەریا ئێکێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ کونترۆلکار
١	٣٨	٣٣	٣٨
٢	٣٤	٣٧	٤٦
٣	٣٣	٣٦	٣٨
٤	٣٥	٣٧	٣٧
٥	٤٨	٣٩	٤٢
٦	٤٩	٣٢	٣٢
٧	٣١	٣٣	٤٥
٨	٣٣	٣٨	٤١
٩	٢٩	٣٤	٤١
١٠	٤٦	٣١	٤٣
١١	٣٩	٤٤	٤٤
١٢	٣٤	٥١	٤٢
١٣	٣٦	٤٥	٤٠
١٤	٢٨	٤٣	٣٤
١٥	٤١	٣٣	٣٥
١٦	٤٤	٤٧	٥٣
١٧	٤٢	٤٣	٤٢
١٨	٤٥	٣٠	٣٩
١٩	٤٣	٤١	٣٩
٢٠	٣٠	٢٩	٤٣
٢١	٣٩	٥٠	٤٨
٢٢	٣٢	٣٨	٣٩

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢٣	٣٤	٥٣	
٢٤	٤٤	٥٢	
٢٥	٣٧	٣٦	
٢٦	٤٨	٤٦	
٢٧	٤٥		
٢٨	٤٥		
٢٩	٤٩		
٣٠	٣٨		

پاشکۆ ٦: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ بێن چێژا ئەدەبی د تاقیکرنا پێشیدا

ژ	گرۆپێ ئەزموونگەریا ئێکێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ کونترۆلکار
١	٩	٧	٩
٢	٨	٨	١٢
٣	١١	١٢	٧
٤	٩	٨	٨
٥	٨	٩	٩
٦	١١	٤	٦
٧	٧	٥	١١
٨	٦	١٠	١٠
٩	٥	١٣	١١
١٠	٨	١٢	٨
١١	٦	١٦	١٠
١٢	١٢	٩	٩
١٣	١٠	٧	١٥
١٤	٤	٧	٦
١٥	١٤	٤	٩
١٦	٦	٥	١٠
١٧	١٢	١٠	١٢

١٨	٧	٨	١٢
١٩	١١	١٠	١٣
٢٠	٨	٦	٨
٢١	٨	١٤	٩
٢٢	٩	١١	٩
٢٣	٦	٩	
٢٤	٨	١٣	
٢٥	٧	٦	
٢٦	٩	٧	
٢٧	١٥		
٢٨	١١		
٢٩	١٠		
٣٠	١٣		

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

پاشكۆ ٧: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەكۆلینێ یێن باوەری بخۆبوونێ د تاقیكرنا پێشیدا

ژ	گرۆپی ئەزموونگەریا ئێكێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دووێ	گرۆپێ كونترۆلكار
١	١٠٣	١٠١	٨٢
٢	١٠٢	٨٥	٩٣
٣	٨٧	١٠٣	٩١
٤	١٠٧	١٠٢	١٠٠
٥	٩٨	١٠٧	٩٨
٦	١٠٩	١٠٣	١٠١
٧	٨٧	٩١	١٠٧
٨	١١٣	١٠٤	١١٢
٩	١٠٨	١٠٩	٩٨
١٠	١٠٤	١١٥	١٠٨
١١	١٠٦	٨٦	٩٨
١٢	٩٩	٩٦	١١٣
١٣	١٠١	١٠١	٩٩
١٤	١٠٦	٩٢	٩٧
١٥	١٠١	١٠٤	٩٦
١٦	١٠٥	٩٧	٨١
١٧	٩٩	١٠٠	١٠٧
١٨	١٠٦	٩٩	٩٥
١٩	٩٥	٨٨	١٠٥
٢٠	١٠٢	٩٧	١٠٤
٢١	١٠٣	٩٢	٩٦
٢٢	١٠٨	٩٣	١٠٥
٢٣	١٠١	١٠١	
٢٤	١٠٦	١١١	
٢٥	١٠٥	٩٨	
٢٦	١٠٥	١٠١	
٢٧	١١٨		
٢٨	١٠٨		
٢٩	١٠٨		
٣٠	٩٤		

پاشكۆ ٨: ناڤێ شارەزا و بسپۆران ئەوێن ڤەكۆلەری بیر و راییێن وان وەرگرتین د هندەك كردارێن ڤەكۆلینێدا

ژ	❖ناڤ	ناسناڤێ زانستی	بسپوری	جهێ كاری	❖❖ سرۆشتێ بەرا وەرگرتنێ					
					١	٢	٣	٤	٥	٦
١	د. صابر عبدالله سعيد	پرۆفیسور	پیڤان و هەڵسەنگاندن	فاكۆلتیا زانستێن پەروەردەیی زانكۆیا دهوك				❖		
٢	د. بدرخان مصطفى عبدالله	پ. هاریكار	وانەبێژیا گشتی	فاكۆلتیا زانستێن مروڤایەتی زانكۆیا كۆیە	❖	❖	❖		❖	
٣	د. چاچان جمعة محمد	پ. هاریكار	دەروونناسییا گەشە	فاكۆلتیا زانستێن پەروەردەیی زانكۆیا دهوك				❖		
٤	د. محمد سعيد محمد	پ. هاریكار	دەروونناسییا پەروەردەیی	فاكۆلتیا زانستێن پەروەردەیی زانكۆیادهوك	❖	❖	❖	❖		

٥	د. نظام عبدالجبار حسين	پ. هاریكار	وانەبێژیا زمانێ كوردی	پەروەردا بنیات زانكۆیا سلێمانی	❖	❖	❖	❖	❖	❖
٦	د. عبدی حاجی محمد	پ. هاریكار	ئەدەبێ كوردی	فاكۆلتیا زانستێن مرۆڤایەتی زانكۆیا زاخۆ		❖	❖			❖
٧	عرب حسن حيدر	پ. هاریكار	وانەبێژیا كیمیا	فاكۆلتیا زانستێن پەروەردەیی زانكۆیا دهوك	❖	❖	❖	❖	❖	
٨	د. ئالان جميل ابراهيم	مامۆستا	وانەبێژیا زمانێ كوردی	فاكۆلتیا زانستێن پەروەردەیی زانكۆیا دهوك	❖	❖	❖	❖	❖	❖
٩	د. حسين عثمان عبدالرحمن	مامۆستا	ئەدەبێ كوردی	فاكۆلتیا زانستێن مرۆڤایەتی زانكۆیا زاخۆ		❖	❖			❖

١٠	د. روزان محمد قسيم	مامۆستا	وانەبێژیا زمانێ کوردی	فاکۆلتیا زانستێن پەروەردەیی زانکۆیا دهوك		❖	❖		❖	❖
١١	د. عبدالسلام نجم الدين عبدالله	مامۆستا	زمانێ کوردی	فاکۆلتیا زانستێن مرۆڤایەتی زانکۆیا زاخۆ		❖	❖			❖
١٢	د. محمد لطيف عبدالرحيم	مامۆستا	ئەدەبێ کوردی	فاکۆلتیا زانستێن مرۆڤایەتی زانکۆیا زاخۆ		❖	❖	❖		❖
١٣	د.عبدالرحمن خالد رشو	مامۆستا	دەروونناسییا گونەهباریێ	فاکۆلتیا زانستێن مرۆڤایەتی زانکۆیا زاخۆ				❖		

١٤	د. عبدالمهيمن عبدالحكيم الديرشوى	مامۆستا	پرۆگرام و رێكێن وانەگوتنا جوگرافيا	فاكۆلتيا زانستێن مرۆڤايەتى زانكۆيا زاخۆ	❖	❖	❖	❖	❖	❖
١٥	د. مناضل عباس حسين	مامۆستا	وانەبێژيا زمانێ كوردى	پەروەردا بنيات زانكۆيا گەرميان / كەلار	❖	❖	❖	❖	❖	❖
١٦	د. هڤال سليم طيب	مامۆستا	ئەدەبێ كوردى	فاكۆلتيا زانستێن پەروەردەيى زانكۆيا دهوك		❖	❖			❖
١٧	د. بيان احمد حسين	مامۆستا	ئەدەبێ كوردى	فاكۆلتيا زانستێن پەروەردەيى زانكۆيا دهوك		❖	❖			❖

١٨	بەریز/ئەدیب محمد میرزا	مامۆستایێ زمان و ئەدەبێ کوردی	ئامادەیا تیرۆژ	❖				❖	
١٩	بەریز/ طه توفیق حجي	مامۆستایێ زمان و ئەدەبێ کوردی	ئامادەیا تیرۆژ	❖				❖	

❖ ناڤ لدویڤ ئەلف و بێیا کوردی هاتینە ریزکرن، بۆ هەر ناسناڤەکێ زانستی ؟.

❖ ❖ سروشتێ بیر و ڕاوەرگرتنێ:

(١): دارژتنا ئارمانجێن رەوشتی.

(٢): ڕاستگوییا تاقیکرنا ئاستێ فێربوونێ.

(٣): ڕاستگویی و هەلبژارتنا ئەزموونا چێژا ئەدەبی.

(٤): ڕاستگوییا باوەری بخۆبوونێ.

(٥): دانانا پلانێن وانەگوتنێ.

(٦): لیستا چاپوکیێن چێژا ئەدەبی.

پاشكۆ ٩: ئارمانجێن رەوشتی

زانكۆیا زاخۆ

فاكۆلتیا زانستێن مرۆڤایەتی

سكۆلا پەروەردە و دەرۆنناسی

دكتۆرا / رێكێن وانەگوتنا زمانێ كوردی

مامۆستا... بەرێز

ب / فۆرما بەرا وەرگرتنا شارەزایا لدۆر بكێرهاتنا ئارمانجێن فێركرنێ ـ وانەگوتنێ

رێز و سلاڤ...

ڤەكۆلەری ل بەرە ڤەكۆلینەكێ ژێر ناڤێ (كاریگەریا بكارهینانا ستراتیژیا هژاندنا هزرا و رێكا گەنگەشێ لسەر ئاستێ فێربوونا قوتابیێن قۆناغا دەهێ ئامادەیی د بابەتێ ئەدەبێ كوردیدا و گەشەكرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون لدەڤ وان) ئەنجام بدەت. و ژ پێدڤیێن ئەڤێ ڤەكۆلینێ، دارژتنا ئارمانجێت فێركرنێنە ژ بابەتێ ئەدەبێ ئەوا دێ هێتە گوتن. و ژ بەر شارەزاییا هەوە د ڤی بواریدا، و گرنگیا پێشنیارێن هەوە، ڤەكۆلەری حەزا هەڤكاریێ ژ هەوەیێن بەرێز هەیە د دیاركرنا بكێرهاتنا ئارمانجێن وانەگوتنێ و گرێدانا وێ ب ئاستێ بۆ هاتیە دانان، ئەوێن د لیستا هەڤپێچ ڤە بۆ گوتنا بابەتێ ناڤبری و سەرلەبەریيا وان بۆ بایەتی ب گشتی.

لگەل رێز و سوپاسییا......

سەرپەرشتیار	قوتابیێ دكتۆرایێ
پ. د. مەولود حەمەد نەبی سورچی	دیار عەبدولكەریم سەعید هالو

بابەت: ئەدەبیاتێ کلاسیزما کوردی شێوێ کرمانجیا ژووری:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاکییێن وێ، قوتابی بشێت:

١.	مێژوویا ئەدەبیاتێ کلاسیزما کوردی ب دیالێکتا کرمانجیا ژووری ئەوا ژ ناڤ نەچوویت بزانیت.	بیرهینان.
٢.	سەرهلدانا مێژوویا ئەدەبیاتێ کلاسیزما کوردی ب دیالێکتا کرمانجیا ژووری بزانیت.	بیرهینان

بابەت: مەلایێ جزیری:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاکییێن وێ، قوتابی بشێت:

١.	ژیانا هوزانڤانی ـ وەك د پەرتووکێدا هاتی ب شێوازێ خۆ کورت بکەت.	بیرهینان
٢.	دانانا مەلایێ جزیری نازناڤێ (نیشانی) بۆ خۆ رۆن بکەت.	تێگەهشتن
٣.	دانانا مەلایێ جزیری ب دامەزرێنەرێ ئەدەبیاتێ کلاسیزمێ کوردی ب شێوە زارێ کرمانجیا ژووری رۆن بکەت.	تێگەهشتن
٤.	جهێن چاپکرنا دیوانا مەزنا هوزانا مەلایێ جزیری بهژمێریت.	بیرهینان
٥.	کارتێکرنا مەلایێ جزیری و حافزێ شیرازی لسەر ئێک و دوو شرۆڤە بکەت.	شرۆڤەکرن
٦.	رۆخسارێ هوزانێن مەلایێ جزیری بهژمێریت.	بیرهینان
٧.	فاکتەرێ سەرەکی کو مەلایێ جزیری پالدایە ژ دلداریا دونیایێ بچیتە دلدارییا خودا پەرستی و رێبازا سوفیاتیێ رۆن بکەت.	تێگەهشتن
٨.	تایبەتمەندیا ناڤەرۆکا هوزانێن مەلایێ جزیری شرۆڤە بکەت.	شرۆڤەکرن
٩.	بابەتێن کومەلایەتی کو جزیری ـ ژبلی دلدارییا راستەقینە کرینە کەرەستە بۆ هوزانێن خۆ بهژمێریت.	بیرهینان.
١٠.	رامانا پەیڤێن گران د هوزانا مەلایێ جزیریدا بدەت.	تێگەهشتن
١١.	وێنەیێن هونەری د پارچە هوزانا مەلایێ جزیری شرۆڤەبکەت.	شرۆڤەکرن
١٢.	دێرێن پارچە هوزانا مەلایێ جزیری ـ ئەوێن بۆ ژبەرکرنێنە ب دروستی بنڤیسیت.	بیرهینان
١٣.	ب دەربڕینا ئەدەبی رامانا دێرێن هوزانا مەلایێ جزیری دارێژیت.	لێکدان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١٤.	ب دەربڕینا ئەدەبی رامانا گشتی یا هوزانا مەلایێ جزیری دارێژیت.	لێكدان
١٥.	دێرێن هوزانا مەلایێ جزیری شرۆڤەبكەت.	شرۆڤەكرن
١٦.	بۆچوونا خۆ بەرامبەر دێر / دێرێن هوزانا مەلایێ جزیری یێ پێ كاریگەرە دەرببڕیت.	هەڵسەنگاندن.
١٧.	چەند دێرە هوزانێن مەلایێ جزیری، وەك نموونە بۆ مەبەستان، ب دروستی بینیت.	پراكتیک

بابەت: ئەحمەدێ خانی:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاكیێن وێ، قوتابی بشێت

١.	ژیانا ئەحمەدێ خانی ـ وەك د پەرتووكێدا هاتی ب شێوازێ خۆ كورت بكەت.	بیرهینان
٢.	ئەگەرێ گرێدانا ئەحمەدێ خانی ب مەلایێ جزیریڤە بزانیت.	تێگەهشتن
٣.	دانانا ئەحمەدێ خانی ب ئێكەمین هوزانڤانێ كورد كو هزرا نەتەوایەتی و ئێكگرتن و رزگاربوونێ د هوزانێن ویدا رەنگڤەدابیت رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٤.	بیروباوەرێن ئەحمەدێ خانی یێن كو برێكا مەم و زینێ دەربڕینە رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٥.	فاكتەرێ سەرەكی یێ كو دلداریا مەم و زینێ بەر ب رێبازەكا تەسەوفیێدا ب خۆدێ پەرستنێڤە د بەت رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٦.	دانانا مەم و زینێ وەكو بهانە، داكو ئەحمەدێ خانی خەم و ژانێن خۆ پێ برەڤینیت ب نموونەڤە شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
٧.	تایبەتمەندیا رۆخسارێ دیوانا مەم و زینێ شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
٨.	تایبەتمەندیا ناڤەرۆكا هوزانێن ئەحمەدێ خانی شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
٩.	رامانا پەیڤێن گران د هوزانا ئەحمەدێ خانیدا بدەت.	تێگەهشتن
١٠.	وێنێن هونەری د پارچە هوزانا ئەحمەدێ خانی دا شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
١١.	دێرێن پارچە هوزانا ئەحمەدێ خانی ـ ئەوێن بۆ ژبەركرنێ ب دروستی بنڤیسیت.	بیرهینان
١٢.	ب دەربڕینەكا ئەدەبی رامانا دێرێن هوزانا ئەحمەدێ خانی دارێژیت.	لێكدان
١٣.	دێرێن هوزانا ئەحمەدێ خانی شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
١٤.	ئەوان زمانێن بیانی دیاربكەت، ئەوێن د هوزانێن ئەحمەدێ خانیدا رەنگڤەدای.	بیرهینان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولینێن كوردی

١٥.	بەرهەمێن ئەحمەدێ خانی بژمێریت.	بیرهینان
١٦.	هوزانێن ئەحمەدێ خانی ئەوێن ئاماژێ د دەنە ئاموژگاریا و فێرکرنێ رۆن بکەت.	تێگەهشتن
١٧.	بۆچوونا خۆ بەرامبەر دێر /دێرێن هوزانا مەلایێ جزیری یێ پێ کاریگەرە دەربرپیت.	هەلسەنگاندن
١٨.	ژیانا ئەحمەدێ خانی ـ وەك دپەرتووكێدا هاتی ب شێوازێ خۆ كورت بکەت.	بیرهینان
١٩.	چەند دێرە هوزانێن ئەحمەدێ خانی، وەك نموونە بۆ مەبەستان، ب دروستی بینیت.	پراكتیك

بابەت: ئەدەبیاتی کلاسیزمی کوردی کرمانجیا خوارێ:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاکیێن وێ، قوتابی بشێت

١.	مێژویا ئەدەبیاتا كلاسیزما كوردی ب دیالێكتا كرمانجیا خوارێ ئەوا دپەرتووكێدا هاتی بزانیت	بیرهینان
٢.	ئەگەرێ سەرهلدانا ئەدەبیاتا كلاسیزما كوردی ب دیالێكتا كرمانجیا خوارێ بزانیت.	بیرهینان
٣.	ئەگەرێن پێشڤەچونا ئەدەبیاتا كلاسیزما كوردی ب دیالێكتا كرمانجیا خوارێ رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٤.	ناڤەكێ دانیتە سەر قوتابخانا كلاسیزما كوردی ب دیالێكتا كرمانجیا خوارێ.	بیرهینان
٥.	رامانا (سێ ستوین)د ئەدەبیاتێ كلاسیزما كوردی ب دیالێكتا كرمانجیا خوارێدا رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٦.	كاریگەرییا نالی ژلایێ رۆخساریڤە ب عەلی بەردەشانی بزانیت.	بیرهینان
٧.	كارتێكرنا (نالی و سالم و كوردی)لسەر هەڤدوو دیاربكەت.	شرۆڤەكرن.
٨.	رۆخسارێ ئەدەبیێ قوتابخانا شیعری یا بابان ئانكو (نالی و كوردی و سالم)رۆن بكەت.	تێگەهشتن

بابەت: نالی:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاکیێن وێ، قوتابی بشێت:

١.	ژیانا نالی ـ وەك دپەرتووكێدا هاتی ب شێوازێ خۆ كورت بكەت.	بیرهینان
٢.	شارەزاییا نالی د چەند زمانان‌دا ب نموونەڤە رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٣.	بەرهەمێن نالی بهژمێریت.	تێگەهشتن
٤.	ئەگەرێ سەرەكی یێ شانازیا نالی ب زمانێ كوردی ب نموونەڤە رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٥.	ئەوان پەیڤان دەستنیشان كەت، ئەوێن پتر ژ رامانەكێ ددەن.	شرۆڤەكرن
٦.	مەبەستێن هوزانێن هوزانڤانی ب نموونەڤە رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٧.	وێنێن هونەری د پارچێن هوزانێن نالیدا شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
٨.	رێبازا ئەدەبی یا نالی ب نموونەڤە رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٩.	ژلایێ رۆخسارێڤە خاسیەتێن هوزانێن وی رۆن بكەت.	تێگەهشتن
١٠.	رۆخسارێ هوزانێن نالی بهژمێریت.	بیرهینان
١١.	تایبەتمەندیا ناڤەرۆكا هوزانێن نالی شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
١٢.	بابەتێن كومەلایەتی كو نالی ــ ژبلی دلدارییا راستەقینە كرینە كەرەستە بۆ هوزانێن خۆ بهژمێریت.	بیرئینان.
١٣.	رامانا پەیڤێن گران د هوزانا نالیدا بدەت.	تێگەهشتن
١٤.	وێنەییێن هونەری د پارچە هوزانا نالیدا شرۆڤەبكەت.	شرۆڤەكرن
١٥.	دێرێن پارچە هوزانا نالی ـ ئەوێن بۆ ژبەركرنێنە ب دروستی بنڤیسیت.	بیرهینان
١٦.	ب دەربڕینا ئەدەبی رامانا گشتی یا هوزانا نالی دارێژیت.	لێكدان
١٧.	دێرێن هوزانا نالی شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
١٨.	بۆچوونا خۆ بەرامبەر دێر / دێرێن هوزانا نالی یێ پێ كاریگەرە دەرببڕیت.	هەلسەنگاندن
١٩.	واتایا دێرێن هوزانێن نالی ب شێوازێ خۆ دارێژیت.	لێكدان
٢٠.	نموونەكێ بۆ مەبەستا دلداری لدەڤ نالی بینیت.	پراكتیك
٢١.	نموونەكێ بۆ مەبەستا ستایشا ئایینی لدەڤ نالی بینیت.	پراكتیك
٢٢.	نموونەكێ بۆ مەبەستا نیشتیمان پەروەری لدەڤ نالی بینیت.	پراكتیك

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولینێن كوردی

بابەت: پەخشان:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاکیێن وێ، قوتابی بشێت

١.	سەرەتایا پەیدابوونا پەخشانا کوردی بزانیت.	بیرهینان
٢.	ناڤێ ئێکەم پەخشانا کوردی لگەل دانەرێ وێ بزانیت.	بیرهینان
٣.	ژلایێ رۆخسار و ناڤەرۆکێڤە پارچە پەخشانا شێخ حسێنێ قازی شرۆڤە بکەت.	شرۆڤەکرن
٤.	ب شێوازێ خۆ یێ تایبەت پارچە پەخشانا شێخ حسێنێ قازی ئەوا د پەرتووکێدا هاتی کورت بکەت.	بیرهینان
٥.	ئەو پارچە پەخشانا بۆ ژبەرکرنێ وەکو وێ بنڤیسیت.	بیرهینان
٦.	رامانا گشتی یا پارچە پەخشانێ بزانیت.	تێگەهشتن
٧.	دەرکەڤتنا ئێکەمین رۆژناما کوردی (کوردستان) ل سالا ١٨٩٨ێ ل قاهیرە ب زمانێ کوردی ژلایێ (مقداد مەدحەت بەدرخان)ی ڤە بزانیت.	بیرهینان
٨.	پێنگاڤێن پێشڤەچونا پەخشانا کوردی رۆن بکەت.	تێگەهشتن
٩.	ژلایێ ناڤەرۆکێڤە ئەو بابەتێن پەخشانا کوردی د ناڤ پەرتووکێدا هاتین شرۆڤە بکەت.	شرۆڤەکرن
١٠.	ژلایێ رۆخسارێڤە بابەتێن پەخشانا کوردی ئەوێن د پەرتووکێدا هاتین رۆن بکەت.	تێگەهشتن
١١.	پێشکەڤتنا رۆژنامەگەریا کوردی لسەر دەمێ حاکمداریا شێخ مەحمودی بزانیت.	تێگەهشتن
١٢.	ئێکەمین چیرۆکا کوردی ب دیالێکتا کرمانجیا خوارێ هاتیە نڤێسین ب ناڤێ (لەخەوما) یا (جەمیل سائیب) بزانیت.	بیرهینان
١٣.	دەرئێخستنا کۆمەلا (تەعالی تەرەقی کوردی) و کۆمەلا (هیڤی) یا کوردی ژلایێ رەوشەنبیرێن هەمی پارچێن کوردستانێ ل ئەستەنبولێ بزانیت.	بیرهینان
١٤.	دەرئێخستنا گوڤارا (رۆژی کورد) ژلایێ (عبدوالکریم ئەفەندی) ل سالا ١٩١٣ ل ئەستەمبولێ.	بیرهینان
١٥.	رۆژنامەڤانیا کوردی ل هەولێر و رەواندز ل سالێن سیهان بزانیت.	بیرهینان
١٦.	رۆژنامەڤانیا کوردی ل بەغدا ل سالێن سیها و چلان بزانیت.	بیرهینان
١٧.	رۆژنامەڤانیا کوردی ل شامێ ل سالێن سیها و چلان بزانیت.	بیرهینان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١٨.	رۆژنامەڤانیا كوردی لسەردەمێ كۆمارا كوردستان ل مەهاباد بزانیت.	بیرهینان
١٩.	رۆژنامەگەریا كوردی ب هەڵبوونا شورەشا (١٤) ی تیرمەهێ ل سالا ١٩٥٨ێ كو قۆناغەكا نوی بۆ د رۆژنامەڤانیا كوردیدا، رۆن بكەت.	تێگەهشتن
٢٠.	دەرئێخستنا ئێكەمین گوڤارا زارۆكان ب زمانێ كوردی لژێر ناڤێ (گروگالی مندالانی كورد) ل مهابادێ بزانیت.	بیرهینان
٢١.	دەرئێخستنا گوڤارێن (هاوار) و (رۆژا نوو) و (ستێر) و (رۆناهی) ل سالێن (١٩٣٢. ١٩٤٢) ژلایێ هەردوو برا (جەلادەت بەدرخان) و (كامیران بەدرخان) ل شامێ بزانیت.	بیرهینان
٢٢.	ناڤەروكا پارچە پەخشانا (پیرەمێرد) ی ئەوا ل سالا ١٩٤٣ێ ل ژمارە (٤) یا گوڤارا گەلاوێژدا بەلاڤ بوی شرۆڤەبكەت.	شرۆڤەكرن
٢٣.	نموونا بۆ پەخشانا كوردی ل ماوێ دەستپێكێ بینیت.	پراكتیك

بابەت: مەلا تەهایێ مایی:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاكیێن وێ، قوتابی بشێت

١.	ژیانا هوزانڤانی ـ وەك دپەرتوكێدا هاتی ـ ب شێوازێ خۆ كورت بكەت.	بیرهینان
٢.	ئارمانجا سەرەكی د هەلبەستێن هوزانڤانیدا بزانیت.	بیرهینان
٣.	دێرێن هوزانا هوزانڤانی شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
٤.	رامانا پەیڤێن گران د هوزانا هوزانڤانیدا بدەت.	تێگەهشتن
٥.	ب دەربڕینا ئەدەبی رامانا دێرێن هوزانا هوزانڤانی دارێژیت.	لێكدان
٦.	ب دەربرینا ئەدەبی رامانا گشتی یا هوزانا هوزانڤانی دارێژیت.	لێكدان
٧.	وێنێن هونەری د هوزانا هوزانڤانیدا شرۆڤە بكەت.	شرۆڤەكرن
٨.	بۆچوونا خۆ بەرامبەر دێر / دێرێن د هوزانا هوزانڤانیدا پێ كاریگەرە دەرببڕیت.	هەڵسەنگاندن
٩.	دێرێن هوزانا هوزانڤانی ـ ئەوێن بۆ ژ بەركرنێنە ب دروستی بنڤیسیت.	بیرهینان
١٠.	بۆنا ڤەهاندنا هەلبەستا (شینی و تازیا شەهیدا) هوزانڤانی بزانیت.	بیرهینان
١١.	چەند دێرە هوزانێن مەلا تەهایێ مایی، وەك نموونە بۆ مەبەستان، ب دروستی بینیت.	پراكتیك

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولینێن كوردی

بابەت: کامەران موکری:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاکیێن وێ، قوتابی بشێت

١.	ژیانا هوزانڤانی ـ وەك د پەرتووکێدا هاتی ـ ب شێوازێ خۆ کورت بکەت.	بیرهینان
٢.	مەبەستێن هوزانێن هوزانڤانی ب نموونەڤە رۆن بکەت.	تێگەهشتن
٣.	رۆخسارێ هوزانێن هوزانڤانی ب نموونەڤە رۆن بکەت.	تێگەهشتن
٤.	رامانا پەیڤێن گران د پارچێن هوزانا هوزانڤانی بدەت.	تێگەهشتن
٥.	وێنێن هونەری د پارچێن هوزانێن هوزانڤانیدا شرۆڤە بکەت.	شرۆڤەکرن
٦.	دێرێن پارچێن هوزانا ـ ئەوێن بۆ ژبەرکرنێ دیارکرینە ـ ب دروستی بنڤیسیت.	بیرهینان
٧.	ب دەربڕینێن ئەدەبی رامانا دێرێن پارچێن هوزانێن هوزانڤانی داریژیت.	لێکدان
٨.	ب دەربرینێن ئەدەبی رامانا گشتی یا پارچێن هوزانێن هوزانڤانی داریژیت.	لێکدان
٩.	دێرێن پارچێن هوزانێن هوزانڤانی شرۆڤە بکەت.	شرۆڤەکرن
١٠.	بۆچوونا خۆ بەرامبەر دێر / دێرێن د پارچە هوزانا هوزانڤانیدا پێ کاریگەرە دەربڕیت.	هەڵسەنگاندن
١١.	نموونەکێ بۆ مەبەستا نەتەوایەتی و مرۆڤایەتی لدەڤ کامەران موکری بینیت.	پراکتیک
١٢.	نموونەکێ بۆ مەبەستا خوشەویستی و ئەڤینیێ لدەڤ کامەران موکری بینیت.	پراکتیک
١٣.	نموونەکێ بۆ مەبەستا وەسفکرنێ لدەڤ کامەران موکری بینیت.	پراکتیک

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

بابەت: مەلا مەحموودێ بایەزیدی:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاکیێن وێ، قوتابی بشێت

١.	ژیانا هوزانڤانی ـ وەك دپەرتووکێدا هاتی ـ ب شێوازێ خۆ کورت بکەت.	بیرهینان
٢.	بەرهەمێن مەلا مەحمودێ بایەزیدی بژمێریت.	بیرهینان
٣.	رامانا پەیڤێن گران د پارچە چیرۆکا مەم و زینێدا بدەت.	تێگەهشتن
٤.	رامانا گشتی یا پارچە چیرۆکا مەم و زینێ بدەت.	تێگەهشتن
٥-	پارچا ژ چیرۆکا مەم و زینێ یا د پەرتووکێدا هاتیە . ب بۆچوونا خۆ بهەڵسەنگینیت.	هەڵسەنگاندن
٦-	بیرا سەرەکی یا پارچا ژ چیرۆکا مەم و زینێ . یا د پەرتووکێدا هاتیە . ب شێوازێ ئەدەبی کورت داریژیت.	لێکدان

بابەت: میر جەلادەت بەدرخان:

پشتی تەمام بوونا وانێ و چالاکیێن وێ، قوتابی بشێت:

١.	ژیانا زانایێ مەزن میر جەلادەت بەدرخان . وەکی دپەرتووکێدا هاتیە . ب شێوازێ خۆ کورت بکەت.	بیرهینان
٢.	مەرەما سەرەدانا میر جەلادەتی لگەل (مێجەر نوئێل) ێ ئینگلیز ل سالا ١٩١٩ل تورکیا بۆ کوردستانێ بزانیت.	بیرهینان
٣.	دەرکرنا فەرمانا ل سێدارەدانا میر جەلادەت و باب و برایێت وی ژلایێ دەسەلاتداریا کەمالیا رۆن بکەت.	تێگەهشتن
٤.	دەرئێخستنا گۆڤارا (هاوار) ل سالا ١٩٣٢و پاشی گۆڤارا (روناهی) ب زمانێ کوردی ژلایێ میر بەدرخانی ل دیمەشقێ بزانیت.	بیرهینان
٥.	دانانا ئەلف و بێیا کوردی ب پیتێن لاتینی ژلایێ میر جەلادەتی ل سالا ١٩١٩ێ بزانیت.	بیرهینان
٦.	نموونا نڤێسینا میرجەلادەتی (رەشبەلەك) یا بۆ ژبەرکرنێدا دیارکریە . وەکی خۆ بنڤیسیت.	بیرهینان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پاشکۆ ١٠: نمرێن ئاستێ زەحمەتییا بەندێن تاقیکرنا ئاستێ فێربوونێ و هێزا ژێکجوداییێ

ژمارە	ئاستێ زەحمەتیێ	هێزا ژێکجوداییێ	ژمارە	ئاستێ زەحمەتیێ	هێزا ژێکجوداییێ
١	٠.٣٤	٠.٤٤	٢١	٠.٣٨	٠.٣٨
٢	٠.٥٢	٠.٦١	٢٢	٠.٤٢	٠.٣٦
٣	٠.٤٦	٠.٣٩	٢٣	٠.٥٢	٠.٤٣
٤	٠.٤١	٠.٣٩	٢٤	٠.٤٤	٠.٤٧
٥	٠.٣٨	٠.٥٠	٢٥	٠.٤٧	٠.٣٨
٦	٠.٦٦	٠.٤٩	٢٦	٠.٣٩	٠.٥١
٧	٠.٥٠	٠.٣٨	٢٧	٠.٥٠	٠.٣٦
٨	٠.٦٥	٠.٣٩	٢٨	٠.٤١	٠.٣٩
٩	٠.٧١	٠.٦٨	٢٩	٠.٤٣	٠.٥٠
١٠	٠.٣٥	٠.٥٢	٣٠	٠.٢٩	٠.٧١
١١	٠.٧٦	٠.٤٥	٣١	٠.٣٦	٠.٤٥
١٢	٠.٥٦	٠.٥٠	٣٢	٠.٥٦	٠.٦٦
١٣	٠.٣٩	٠.٤٢	٣٣	٠.٣٣	٠.٣٧
١٤	٠.٦٠	٠.٧٤	٣٤	٠.٣٦	٠.٥٩
١٥	٠.٣٨	٠.٣٤	٣٥	٠.٤٧	٠.٣٨
١٦	٠.٥٧	٠.٤١	٣٦	٠.٦١	٠.٣٨
١٧	٠.٦١	٠.٤٧	٣٧	٠.٧٣	٠.٦١
١٨	٠.٣٦	٠.٦٢	٣٨	٠.٥٢	٠.٦٣
١٩	٠.٥٩	٠.٥٨	٣٩	٠.٣٩	٠.٣٩
٢٠	٠.٦٩	٠.٤٦	٤٠	٠.٤٦	٠.٤٣

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

پاشكۆ ١١: تاقيكرنا ئاستێ فێربوونێ ب شێوێ دوماهيێ

قوتابيێ خوشتڤى:

لبەر دەستێ تە دوو پرسيارن، ژمارا بەندێن وان (٤٠) بەندن. پرسيارا ئێكێ (٢٨) بەندن ژ جورێ هەلبژاردن، بۆ هەر بەندەكێ چوار بەديل هاتينە دانان، ئێك ژوان بەرسڤان دروستە، پێدڤييە هەمى بەندان ب هويرى بخوينێ و بەرسڤێ لسەر هەميان بريكا دانانا بازنەكێ ل دور پيتا بەرسڤا دروست بدەى، وەكو نموونا لخوارێ ديار:

١. مەلايێ باتەيى ژ دايك بوويە ل سالا:

أ. ١٤١٥ ز

ب. ١٤١٧ ز

ج. ١٤١٩ ز

د. ١٤٢١ ز

و پرسيارا دوويێ كو (١٢) بەندن، هەر بەندەكێ ژوان بەندان بەرسڤەكا سنووردار د ڤێت كو د نڤيسى ل جهێ دياركرى لژێر هەر بەندەكێ.

لگەل داخوازا سەركەڤتنێ

مامۆستا

ديار عەبدولكەريم سەعيد هالو

پ ١ / بازنەكێ لدور پيتا بەرسڤا دروست دانە:

١. رەمزەك نهێن ئاڤێهتە دل
میهرى ژباتێن مێهتە دل

ـ ئەڤ دێرە هوزانە، يا هوزانڤان:

أ . مەلا تەهايێ مايى ب . مەلايێ جزيرى ج . ئەحمەدێ خانى د . مەلا مەحمودێ بايەزيدى

٢. هوزانێن كو ل دەورێ ئێك بابەتدا دزڤرن هوزانێن هوزانڤان:

أ. نالى ب. مەلايێ جزيرى ج. كامەران موكرى د. ئەحمەدێ خانى

٣. مەلايێ جزيرى ب دامەزرێنەرێ ئەدەبياتێ كلاسيزمێ كوردى/كرمانجيا ژوورى د هێتە دانان ژ بەر كو:

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەكولينێن كوردى

أ . ب زۆر زمانان هوزان نڤێسیه.

ب . دەستەکێ بالا د ئەدەبیاتێ رۆژهەلاتیدا هەبوو.

ج . د سەردەمێ خۆدا بەرهەمەکێ نوی هینایە د ناڤ ئەدەبێ کوردیدا.

د . ئێکەمین هوزانڤان بۆ کو کێش و سەروا د هوزانا کوردیدا بکارهینایی.

٤ . لەورا کو دەما ژ غەیب فەك بوو

تەئریخ هەزار و شەست و یەك بوو

ـ ئەڤ دێرا هوزانێ ئاماژەیە بۆ مێژوویا ژدایک بوونا هوزانڤان:

أ . مەلایێ جزیری ب . مەلا تهایێ مایی ج . مەلا مەحمودێ بایەزیدی د . ئەحمەدێ خانی

٥ . میری مەجلیس نەکەت موتریب گۆیا چ بکەت

غونچەی خەندان نەبتن بولبولی شەیدا چ بکەت

ـ مەرەم ژ ڤێ دێرا هوزانا ئەحمەدێ خانی ئەوە:

أ . بێی ئەمرێ میری موتریب نەشێت ئاوازا بێژیت و عاشق بێی مەعشوق نە تەواوە.

ب . میرێ مەجلسێ چ ژ ستranan نزانیت و بشکوژی ناکەتە کەنی.

ج . میر و موتریب ب هەڤرا ئاوازا د خوینن و بۆلبول سترانا بۆ بشکوژا د بێژن.

د. میر نەچو مەجلسێ و موتربی ئاواز نەگوتن و بشکوژانژی بۆ بولبولان نەکرە کەنی

٦ . ئەو بەرهەمێ کو دشێین ب دەستپێکا سادەیا بەرهەمێ نالی دانین، بەرهەمێ هوزانڤان:

أ . کامەران موکری ب . سالم ج . کوردی د . عەلی بەردەشانی

٧ . هندەك ژ شارەزایێن ئەدەبیاتێن کوردی، قوتابخانەیا شیعری یا بابان ناڤ دبەن ب ناڤێ قوتابخانا:

أ . نالی ب . سالم ج . کوردی د . عەلی بەردەشانی

٨ . ئەڤ بنیاتێ (نالی) بۆ ئەدەبیاتێ کوردی دانایی، پشتی ژ ناڤ چوونا میرنشینا بابان:

أ . ئێکسەر هەرفت. ب . زۆر لاواز و بێ هێز بوو.

ج . ماوەکێ کێم ما و ژ ناڤ چوو. د . نە هەرڤت و بەرەڤ پێش چوو.

٩ . دڵ سیاسەنگ نەبێ مایلی خاکی وەتەنە

خاڵی لەعلی حەبەشە، ساکینی بوردی یەمەنە

ـ مەرەما سەرەکی یا ڤێ دێرە هوزانا (نالی):

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

أ. وەسفكرنا دلدارا وييە. ب. ستايشكرنا وەلاتێ يەمەنێيە.

ج. خوشەويستيا خاك و نيشتيمانييە. د. خوشەويستييە بۆ خەلكێ حەبەشێ.

١٠. زولفت لە قەدت دا كە پەرێشان و بلاٌوە

ئەمرۆ لەمنی شیفتە ئالۆز و بەداوە

- ناڤەرۆكا ڤێ دێرا هوزانا (نالی) بۆ مەبەستا:

أ. دلدارييە. ب. وەسفا سرۆشتييە. ج. ستايشا ئايينيە. د. نيشتيمان پەروەرييە.

١١. ژ رۆخسارا هوزانێن نالی:

أ. دوير كەڤتن ژ كێشا عەروزی. ب. ب دوماهی هاتنا هەمی پارچە هوزانا ب ئێك سەروا. ج. ج گرنگی نەدان ب وێنەيێن رەوانبێژيێ. د. بكارهينانا كێشا پەنجەيی.

١٢. ژمارا مەبەستێن هوزانێن نالی:

أ. دوو مەبەستن. ب. چوار مەبەستن. ج. سێ مەبەستن. د. پێنج مەبەستن.

١٣. (سێ ستوينێن) قوتابخانا شيعری يا بابان:

أ. نالی و سالم و كوردی. ب. سالم و كامەران موكری و نالی.

ج. نالی و كانی و كوردی. د. كوردی و كانی و سالم

١٤. قوتابخانا (نالی) بەردەوام بوو هەتا دەستپێكا سەدێ:

أ. هەژدێ. ب. نوزدێ. ج. بيستێ. د. بيست و ئێكێ.

١٥. قوتابخانەيا شيعری يا بابان ب قوتابخانا (نالی) دهێتە ناڤكرن / ژبەر كو نالی:

أ. نێزيكی ميرێن بابان بوو. ب. هوزانڤان شارەزايەكێ مەزن بۆ د بوارێ ئەدەبياتێ كورديدا.

ج. ب هوزان ستايشا ميرێن بابان دكر. د. ميرەكێ بابان ئەڤ ناڤە دانا سەر.

١٦. ئێكەمين رۆژناما كوردی كو ل سالا (١٨٩٨ز) ل قاهيرە دەركەڤت، رۆژناما:

أ. بانگی كوردستان. ب. پێشكەڤتن. ج. رۆژی كوردستان. د. كوردستان.

١٧. ئێكەمين گۆڤارا كوردی كو كومەلا (هيڤی) ل سالا (١٩١٣) دەرێخستی، گۆڤارا:

أ. روناهی. ب. رۆژی كورد. ج. هەتاوی كورد. د. گەلاوێژ.

١٨ . هەلبوونا شورەشا (١٤) ی تيرمەهێ ل سالا ١٩٥٨ ێ بۆ قوناغەكا نوی د رۆژنامەڤانيا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولينێن كوردی

کوردیدا، ژ ئەنجامێ:

أ . قەدەغەکرنا دەرکرنا گۆڤار و رۆژنامان ب زمانێ کوردی.

ب . دامەزراندنا سەندیکا رۆژنامەڤانێن کورد.

ج . دەرێخستنا ژمارەکا رۆژنامە و گۆڤاران ب زمانێ کوردی ل بەغدا و کوردستانێ ل دەستپێکا شورەشێ

١٩ . (.... ئێمەش خومان بەلاویکی ئازا ئەزانین و مەعنای بەزین نازانین، کەوابوو با بچینە سەر چیا بڵندەکانی نیشتمان بە کەوایی ئەوان پەیمانێکی برایەتی ببەستین کەوەکو ئەو چیایانە ڕەنگین، سەنگین بە خوێنی جەرگمان ڕەنگین بێ، بۆ گەلی هەژاری کورد....).

ـ مەرەما سەرەکی یا نڤیسەرێ پەخشانێ ئەڤەیە:

أ . ئێککرتن بۆ رزگاربونا گەلێ کورد. ب . وەسفکرنا سرۆشت و چیایێن کوردستانێ.

ج . مەدح و ستایشا مرۆڤێن کورد. د . گیان فیداییا پێشمەرگێن قارەمان.

٢٠ . ئێکەمین چیرۆکا کوردی ب دیالێکتا کرمانجیا خوارێ هاتیە نڤیسین:

أ . (شەویش) یا فوئاد تەمو. ب . (مەولودنامە) یا شێخ حسێنێ قازی.

ج . (لەخەوما) یا جەمیل سائیب. د . (ئازادی) یا شاکر فەتاح.

٢١ . (دەرگای بەهەشت کرایەوە، دەرگای جەهەنەم داخرا، گولی بەهەشت خۆشحاڵ بوون، درەخت سوور بوون، کانی بە حەوز بوو، خونچە دەمی دایەوە، کانی وشک ژیاوە....).

ـ شێخ حسێنێ قازی ئەڤ پارچە پەخشانە گوتیە پشتی بەحسکرنا گوهـ لێبونا مزگینیا:

أ . ب چاپ گەیاندنا بەرهەمێ وی (مەولودنامە) ب . راگەهاندنا کومارا کوردستانێ ل مەهابادێ.

ج . ژ دایک بوونا پێغەمبەری (س. خ). د . راگەهاندنا میرگەها بابان.

٢٢ . هەلبەستێن مەلا تەهایێ مایی ڤەهاندینە:

أ . ئێک بابەت بوون ب . فرە بابەت بوون. ج . بتنێ رێبازا کوردینیێ بوو. د . دلداری و ستایش بوون

٢٣ . تورکا گرتن شێر و مێر چاك دەست و پێ لێ قەیدکرن

کەت بکەت گرتن و کوشتن ل بن سێپێکا خرِکرن

ـ مەبەست ژ (سێپێکا):

أ . سپی. ب . سێ پشک. ج . سێ پێ. د . سێدارە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢٤ . (....مير زەينەدين دگەل قەرەبالغا خوه هاتە هندرێ قەسرێ و ديت كۆ مەم خوه ل عەبايێ پێچايە ل گۆشەيەكێ ڕونشتييە. مير سلاڤ داژى، مەم سلاڤ ئەستاند ئەمما قەت ژ جهێ خوە نەبزاڤت....).

- مەم ژ جهێ خوه نەبزاڤت ژبەر كو:

أ . گەەلەك نەساخ بوو نەشيا رابيت. ب . پێ وى شكەست بوو.

ج . زين لبن عەبايێ خۆ ڤەشارتبوو. د . تاجدينى نەهێلا رابيت.

٢٥ . كە پرچت ئالأن لە گەردەن

گرت بەردا لە دلى من

- رامانا پەيڤا (گڕ):

أ . گڕوڤڕ. ب . ئاگر. ج . تيروكڤان. د . پارچەكرن.

٢٦ . ژ رۆخسارا هوزانێن كامەران موكرى:

أ . بكارهينانا كێشا خۆمالى. ب . زۆر بكارهينانا پەيڤێن بيانى

ج . خۆگرێدان ب سەروا يا ئێكگرتيڤە. د . بكارهينانا عەروزا عەرەبى.

٢٧ . ئەى جەميلە.....

سلأو لە ئاگر و ژيلە

- پارچە هوزانەكە كامەران موكرى ڤەهانديە بۆ پيرۆزباييا خەباتا گەلێ:

أ . تونسێ دژى داگيركەرێ ئينگليزى. ب . جەزاييرێ دژى داگيركەرێ فرەنسى.

ج . ميسرێ دژى داگيركەرێ عوسمانى. د . مەغريبێ دژى داگيركەرێ ئيسپانى.

٢٨ . مير جەلادەت بەدرخان ل سالا ١٩٣٢ ێ و ويڤە دوو گۆڤار ب زمانێ كوردى دەرێخستن ئەوژى گۆڤارێن:

أ . رۆژى كورد و بانگى كورد. ب . كوردستان و بانگى كوردستان.

ج . هاوار و روناهى. د . هاوار و بانگى كوردستان

پرسيارا دوويێ: ب هويرى و لدويڤ داخوازێ ب تنێ، بەرسڤا ئەڤێن لخوارێ بدە:

٢٩ . ژ رۆخسارێ هوزانێن مەلايێ جزيرى:

أ ....

ب ....

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولينێن كوردى

٣٠. ئیرۆ ژ رەمزا دێم دورێ

مبننەت کو من مەسرووره دل

- رامانا ڤێ دێرا هوزانا مەلایێ جزیری ب شێوازێ خۆ ب دێرەکێ دارێژه:

....

٣١. د شێین هندەك ژ بیروباوەرێن کو ئەحمەدێ خانی برێکا مەم و زینێ دەربڕینە بهەلێنجینین، ئەوژی:

أ. ....

ب. ....

٣٢. بدروستی، دوو دێرا ژ هوزانێن ئەحمەدێ خانی. کو د ناڤ پرسیاراندا نەبن. بنڤیسه:

....

....

....

....

٣٣. فارسی و کورد و عەرەب هەرسێم بە دەفتەر گرتووه

نالی ئەمرۆ حاکمی سێ مولکە دیوانی هەیه

- ب شێوازێ خۆ مەرەما سەرەکی یا دێره هوزانا نالی ب دێرەکێ دارێژه:

....

....

٣٤. ب دروستی دێره هوزانەکا نالی ئەڤێن د پرسیاراندا نە هاتینه، ل ڤێرێ بنڤیسه:

....

....

٣٥. نموونەکێ بۆ پەخشانا کوردی ل ماوێ دەستپێکێدا بینە ژ سێ دێرا کێمتر نەبیت:

....

....

....

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

٣٦ . د شێین کتێبا (مەولودنامە) یا شێخ حسێنێ قازی ژلایێ زمان و روخساریڤە د چەند خالاندا بهەلسەنگینین، ژوان:

أ ....

ب ....

٣٧ . رەوشا رۆژنامەڤانیا کوردی لسەردەمێ حوکمداریا شێخ مەحمودێ نەمر گەشەکر ژبەر:

أ ....

ب ....

٣٨. ژ بەرهەمێن مەلا مەحمودێ بایەزیدی:

أ ....

ب ....

٣٩ . مەرەما سەرەکی یا پارچە هەلبەستا مەلا تهایێ مایی یا بناڤێ (شینی و تازیا شەهیدا) ڤەهاندی ب دوو دێرا دارێژە:

....

....

٤٠ . کامەران موکری د هوزانێن خۆدا جووت سەروا بکارهینایە، نموونە ژی بۆ ڤێ چەندێ:

....

....

پاشكۆ ١٢: چاپوكيێن تاقيكرنا چيژا ئەدەبی ب شيێوێ دوماهيكێ

ژمارە	چاپوكی
١	هەستكرن يانژی دەستنيشانكرنا نێزيكترين دێر يان چەند دێرێن واتايی و زڤراندنا وان بو دێرەكا دەستنيشانكری.
٢	دەستنيشانكرنا جورێ وێ سەمتا بەربەلاڤ دناڤ دێرێن هوزانێ يان دەقێن ئەدەبيدا، ئانكو كانێ ئەڤ دەقە سياسی يە يان جڤاكی يان رەوشەنبيری يان ئەڤيندارية.
٣	پەيداكرنا ژێكجوداهيێ دناڤبەرا دێرێن هوزانا چەند هوزانڤانانا، پێخەمەت مەبەستەكا دەستنيشانكريا هوزانێ.
٤	دەستنيشانكرنا جورێ مەبەستا هوزانێ دناڤ ئێك دێر يان چەند دێرێن دەستنيشانكريێن هوزانێدا.
٥	دەربرين ژ هزرو هەستێن تورەڤانی يان هوزانڤانی بهێتە كرن.
٦	هەلێنجانا سەمتان يان سەرباوەرێن د ناڤ دێرێن هوزانێدا، يانژی هەلێنجانا دەرئەنجامێن ئەدەبی.
٧	تێگەهشتنەكا هويربين بۆ مەبەستێن هوزانێ بهێتە كرن و ديسان ژێكجوداهيێ بێخنێ لگەل هوزانێن ديتر.
٨	دەستنيشانكرنا هزرا سەرەكی دناڤ ئێك دێر يان چەند دێرێن هوزانێدا يانژی د ناڤ تێكستێن ئەدەبيدا.
٩	دەستنيشانكرنا گوتنەكێ ژناڤ گوتنان يانژی دێرەكێ ژناڤ دێران كو ژلايێ واتايێ ڤە د وەكهەڤبن لگەل گوتنەكێ يان دێرەكا دەستنيشانكری.
١٠	هەلێنجانا ديتنا تورەڤانی يان هوزانڤانی دناڤ دێرەكێ يان چەند دێراندا يانژی دناڤ تێكستەكێ ئەدەبيدا كو لدور بابەتەكێ دەستنيشانكری هاتيە وەشاندن.
١١	دەستنيشانكرنا ئارمانجا سەرەكی يا تورەڤانی يان هوزانڤانی د ناڤ دێرەكێ يان چەند دێرێن هوزانێدا يانژی د ناڤ تێكستەكێ ئەدەبيدا.
١٢	شيان هەبن ژ بۆ دەرئێخستنا هزرەكا ئاسان يان جودا ژناڤ گەلەك هزرێن وەكهەڤ يان نێزيكی ئێك د ناڤ تێكستێن ئەدەبيدا.
١٣	دەستنيشانكرنا واتايا (پەيڤەكێ) بريێكا دەوروبەری د ناڤ تێكستەكێ ئەدەبيدا يانژی د ناڤ دێرەكا هوزانێدا.
١٤	زانين و تێگەهشتنا هەست و هيڤی و ئوميێدێن هوزانڤانی د ناڤ دێرێن هوزانێ يان تورەڤانی د ناڤ بەرهەمێن ئەدەبيدا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەكولينێن كوردی

١٥	هەستكرن و دەستنيشانكرناوێ واتايێ ياكو هوزانڤان يان تورەڤان د ناڤ دێرەكێ يان دێرێن هوزانێدا ئاماژێ پێ ددەت. يانژی د ناڤ تێكستێن ئەدەبیدا.
١٦	هەلبژارتنا ناڤونيشانەكێ گونجاى كو دەربرينێ ژ هەست و سۆزێن هوزانڤانى دكەت د ناڤ دێر يان دێرێن هوزانێ يانژی د ناڤ تێكستێن ئەدەبیدا.
١٧	ئاشكرا كرنا سەقايێ دەرۆنى د ناڤ هوزانێ دا يانژی دناڤ تێكستێن ئەدەبيدا و دەستنيشانكرنا رادێ شيانێن ڤى سەقايى د ناڤ دێرێن هوزانێ يان تێكستێن ئەدەبيدا ژ بۆ ئاشكراكرنێ.
١٨	دەستنيشانكرنا رەوشا دەرۆنى يا هوزانڤانى برێكا دێرێن هوزانێ يانژی يا تورەڤانى برێكا بەرهەمێ وى.
١٩	دەستنيشانكرنا كەسايەتيێن سەرەكى و لاوەكى د ناڤ چيروكەكێ يانژی د ناڤ بەرهەمێ چيروكێدا.
٢٠	پەيداكرنا ژێكجوداهيا ساخلەتێن شێوازێ زانستى و ئەدەبى و زانستێ ئەدەبى د ناڤ بەرهەمێن ئەدەبيدا.
٢١	دياركرنا دەلالەتا دووبارەبوونا هندەك پەيڤان د ناڤ دێرێن هوزانێ يان تێكستێن ئەدەبى.
٢٢	دياركرنا واتايا هزرێن ديار و ڤەشارتى و پەيداكرنا ژێكجوداهيێ د ناڤ دێرێن هوزانێدا يانژی تێكستێن ئەدەبيدا.
٢٣	دياركرنا رادێ نێزيكبونا ئورگانى د ناڤبەرا هزرێن هوزانيدا و ديسان دياركرنا رادێ هەڤگرتنێ د ناڤبەرا وان هوزاناندا.
٢٤	شيان هەبن پێخەمەت دەستنيشانكرنا وان ساخلەتان يێن كو هوزانڤان يان نڤيسەر سالوخەتا خۆ يانژی كەسێن ديتر دكەت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەكولينێن كوردى

پاشکۆ ١٣: ئاستێ بزەحمەتیێ و هێزا ژێکجوداهیا بەندێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی

ژ	ئاستێ بزەحمەتیێ	هێزا ژێکجوداهیێ	ژ	هێزا ژێکجوداهیێ	ئاستێ بزەحمەتیێ
١	٠,٥١	٠,٤٤	١٣	٠,٣٧	٠,٥١
٢	٠,٥٠	٠,٣٧	١٤	٠,٤٤	٠,٥٥
٣	٠,٤٣	٠,٤٠	١٥	٠,٤٨	٠,٤٤
٤	٠,٥٩	٠,٤٠	١٦	٠,٧٠	٠,٥٥
٥	٠,٤٢	٠,٥١	١٧	٠,٥٩	٠,٤٠
٦	٠,٦٨	٠,٥٩	١٨	٠,٥١	٠,٣٧
٧	٠,٥٨	٠,٥٥	١٩	٠,٥٠	٠,٥١
٨	٠,٣٥	٠,٤٨	٢٠	٠,٥٩	٠,٤٠
٩	٠,٤٢	٠,٥١	٢١	٠,٤٤	٠,٤٨
١٠	٠,٦١	٠,٤٤	٢٢	٠,٤٨	٠,٥٥
١١	٠,٤٨	٠,٥٥	٢٣	٠,٣٧	٠,٥٩
١٢	٠,٤٢	٠,٤٨	٢٤	٠,٤٨	٠,٣٧

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پاشکۆ ١٤: بەندێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی

١. برا لە پشت برا بێ مەگەر قەزا لەلای خوابێ

- ئێک ژ دێرە هوزانێن ل خوارێ هەتا رادەیەکێ ل گەل گوتنا سەری د گونجیت:

أ . هەستە لە خەو ئەی لاوی کورد تێبکوشە بە دەست و برد

ب . ئەی دل،تۆ ژڤەلبێ من ب دەرکەڤە وەی جان، توژی بۆدلی ب بەرکەڤە

ج . تارێک نەکەون قەبیلی ئەکراد هەروا دەبنە خەرابە ئاباد

د . پەیک و مزگینی دهاتن پێل و پێل ب ئاوازەك نوو ستراندن چەپ و راست

٢. ئێک ژ هوزانێن لخوارێ رەخنێ ل جڤاکی دگریت:

أ . لەخەو هەڵسن درەنگە میللەتی کورد خەو زەرەرتانە

هەمووو تاریخی عالەم شاهیدی فەزل و هونەرتانە

ب . بەختێ مە ژبۆ مەرا ببت یار جارەك ب بتن ژ خابی هشیار

ج . کرمانج نە پڕ دبێ کەمالن ئەمما دیەتیم و بێ مەجالن

د . هاوفەردی زووم بۆ هەژاری هاوڕێی پێشووم لە دڵداری

٣. ڤان دێرێن هوزانێ بخوینە:

١. حاجی قادرێ کویی دبێژیت: لەگاوان و شوانی کوردەکان یەك

بەسە، بۆ لەشکەری سەد کەرەلەك

٢. مەلایێ جزیری دبێژیت: گولی باغی ئێرەمی بوهتانم

شەپ چراغی شەبی کوردستانم

٣. ئەحمەدێ خانی دبێژیت: قەت مومکنە ئەڤ ژچەرخێ لەولەب

تالیع ب بتن ژبۆمە کەوکەب

٤. تایەر بەگی جاف دبێژیت: تابکەی قوربان بناڵم من بە ئێش و دەردەوە

دەس بە ئەژنۆ قوڕ بەسەر دایم بەڕەنگی زەردەوە

. فەخر و شانازی یا لدەڤ هوزانڤانا هەی:

أ . تایەر بەگێ جاف و مەلایێ جزیری ب . مەلایێ جزیری و ئەحمەدێ خانی

ج . حاجی قادرێ کویی و ئەحمەدێ خانی د . مەلایێ جزیری و حاجی قادرێ کویی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

٤. ئێک ژڤان دێرێن هوزانێ وەسفا سروشتێ بهارێ دکەت:

أ . دوو بورهێن تە کڤانێ رۆستەمێ زال دو زولفێن تە ژ تیرێن قەهرەمانی

ب . نازك تەدارەك فەسلی وەهاران زەریف ئارایش هەردە و کۆهاران

ج . کوردستانی خوش، نیشتمان جوان تو قیبلەگاهی منی بێگومان

د . گەورەیەك بۆ کەس نەبێ سێبەری خۆم بۆ بگێرم لە دەوری سەری

٥. جگەرخوین دبێژیت:

بەسە میللەت لتە شەرمە هەتا کەنگی دخەودا بی؟

دبن دەستێن نەیاران دە هەژار و دیل و کۆلانی

- دەربڕینا هوزانڤانی ژڤان دێرێن هوزانێ ئەڤەیە:

أ . خەریبیا وی ژ مللەتی ب . رەخنە گرتن ژ مللەتی

ج . بێزاربوون ژ مللەتی د . حەژێکرنا وی بۆ مللەتی

٦. ئێک ژ دێرێن لخوارێ دەربڕینێ ژ حەژێکرنا هوزانڤانی بۆ وەلاتی دکەت:

أ . منداڵی ورد وێنەی کارژۆڵان پەرت و پخشانن لە ناو مێرگوڵان

ب . دێ چ لێ کەم پاشی وی مالێ دنێ شبهێ سەڕادێ مە مێلاك مایە کون

ج . تۆ نەبێ هەرگیز ناحەسێمەوە بێ بۆنی خۆشت نا بوژێمەوە

د . سەرێ تاجا سەلاحەدینێ کوردی ئەنی رۆژە دبرجا ئاسمانی

٧. دێرا هوزانێ ئەوا دەربڕینێ ژ (پێ گوتن)ێ دکەت:

أ . من هەبوو ژ ملکێ دنێ ئەو کوڕ تنێ من ڤیابوو بۆ کەلام و خواندنێ

ب . فیدای گاوان و شوانتان حاتەمی تەی بەقوربانی سەپانتان ئالی بەڕمەك

ج . هەروەخت کە مەیۆ ئاکامی مەرگم ئەمانەت کەفەن نەکەن وەبەرگم

د . چنوور حەسەر کو وەنەوشە جەچەم گوڵ جە گوڵستان وەهەم بیەن جەم

٨. ئێک ژ دێرێن لخوارێ دەربڕینێ ژ داستانەکا قارەمانی دکەت:

أ . هەم ئەهلی نەزەر نەبێن کو کرمانج عەشقی نەگرن ژێۆ خوە ئارمانج

ب . لەشکرێک هەڵستاوە لەشکری (شام)و(شیرازان) پێشی دەشتە سەر عەسکەران دوایی ڕادەوەستان

ج . شیرین جەی گوفتار دەرۆنش جۆشا چۆن بەحری قولزم جەقین خرۆشا

د . ئەی دل، تۆ ژڤەلبێ من ب دەرکەڤە وەی جان، توژی بۆ دلی ب بەرکەڤە

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٩. چ بکەنە کارێ ئەو دێ هێتە خوارێ

گوتنا هەتا ڕادەیەکا زۆر لگەل گۆتنا سەری د گونجیت:

أ . راستی دناڤ ئاگریدا ناسوژیت.

ب . خوین ب خوینێ ناهێتە شویشتن.

ج . ئەو گرێیا ب دەستان ڤەدبیت، نەهەوجەی ددانایە.

د . چ بچینی دێ وی هەلینی.

١٠. دێرا کو هوزانڤان تێدا داخوازێ ژ مللەتێ کورد دکەت کو ئێکبگرن، ئەوە:

أ . عاشقان پەردە دڕاندن چەپ و راست نامە ل پێ نامێ شاندن چەپ و راست

ب . بە شیرو خامە دەولەت پایەدارە ئەمن خامەم هەیە، شیر نادیارە

ج . تاریک نەکەون قەبیلی ئەکراد هەروا دەبنە خەرابە ئاباد

د . بەختێ مە ژبۆمەڕا ببت یار جارەك ب بتن ژ خابی هشیار

١١. سەر فرۆناکەم بۆ عالەم چونکە عالی هیمەتم ناچوێنم بۆ هەموو دنیا لەدەستم ڕەغبەتم

. مەبەست و خۆدیتن ژ ڤێ دێرا هوزانێ ئەڤەیە:

أ . شانازیێ بخۆ دکەت

ب . ستایشا خۆ دکەت و ب هیڤی و ئومێدە

ج . دەسەلاتدارم و خودان هەمی تشتم

د . خۆ بەرامبەری کەسەکێ کێم نابینم و سەرێ خۆ بۆ کەسێ شۆر ناکەم

12. هەمی دێرێن هوزانێ دەربڕینێ ژ حەزێکرنێ دکەن، ب تنێ دێرەك نەبیت:

أ . دزانم دگەل کەس تە نینە چوکین دزانم ژبو هەرکەسەك توی خودان

ب . تێکدا نە دتالبن نە مەتلووب ڤێکرا نە موحیبن ئەو نەمەحبووب

ج . بەژن و بالأی نێرگەی مەست لە گێرەی گزرەدا پێ بەست

د . ڕۆژی ئەوەل بوو کەزانیم من نەبێ دێوانەبم عاشقی تۆ نەوعی مەجنوون وا بە کێوو هەردەوە

١٣. قەت مومکنە ئەڤ چەرخی لەولەب

تالیع ب بتن ژبۆمە کەوکەب

. ئێک ژ پەیڤێن ل خوارێ جهێ پەیڤا (تالیع) دگریت:

أ . شانس ب . دەربکەڤت ج . بەتالً د. دونیا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

١٤. خزمینه وەرن بە قوربانی وەتەن بین

قوربانی چیاودەشت وبیابانی وەتەن بین

. هوزانڤان د ڤێ دێرا هوزانێدا دەربڕینێ دکەت ژ:

أ . هەستکرن ب بێ زاریێ

ب . بێ هیڤی بوون ژ وەلاتی

ج . گازیا خۆ گوریکرنێ دکەت

د . مەدح و ستایشا کەس و کارێن خۆ دکەت

١٥. ئەو دێرا هوزانێ ئەوا ئاماژێ ب خواندن و نڤیسینێ دکەت:

أ . بەشیرو خامە دەوڵەت پایەدارە ئەمن خامەم هەیە، شیر نادیارە

ب . تاکەی لەکون و قوژینی وێرانە بمینین بائیدی لەسەر کوششی عمرانی وەتەن بین

ج . ئێستە سێبەری سەر جەستەی کفنی هەتاوی سوورە یا ئەرخەوانە ؟

د . بیلجوملە نە جاهیل و نەزانن بەلکی دسەفیل و بێ خودانن

١٦. (گاڤا کۆ فەرمانا کوردان ڕابوو ئەم هێژ نوو زەوجی بوون. شەڤەکێ تۆ پڕ درەنگ مای و گاڤا تۆ هاتی مال، ددەستێن تەدە تفەنگەکە نوو وچەند سەد بەرك هەبوون. دلێ من ترسیا و ڕەجفی، من ژتەڕە ب دەنگەکێ لەرزی دگۆت

ـ گورگین...... دیسان چ هەیە ؟

تە ل من هیڤینا چاڤان و ب کەسەرا دلان مێزەکر، پاشی ب دەنگەکی خورت ل من ڤەگەڕاند.

ـ داوەت دەست پێ دکە..............

ـ باشترین ناڤونیشان بۆ ڤێ پارچە نڤێسینێ ئەڤەیە:

أ . شەهید ب . شەروجەنگ ج . لاوکێ من د . داوەت

١٧. نڤیسەرێ ئەڤێ پەخشانێ دبێژیت:

لەناو جەرگەی تاریکییەوە

دەست بە کەلەپچە و تەوق لەمل و زنجیر لەپێ

لە کانگای نەزانیی و هەژاریی و دیلییەوە.......

کەوتوومە ڕێ هاتوم ئەڕۆم بەرەو ڕۆناکی

ـ بارێ دەرۆنی یێ بەربەلاڤ د ڤێ پارچە پەخشانێدا:

أ . خوشی و بەختەوەریە دژیانێدا ب . رەشبینییە د ڤێ ژیانێدا

ج . گەشبینییە بۆ دەرباز بوون د ڤێ ژیانێدا د . ئێش و ئازارە د ڤێ ژیانێدا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١٨. پرسا دەرۆنی د کیژ هوزانێدا بەرجەستە بوویە:

أ . هاوار وەرگەڕێ، تالان وەرگەڕێ

پاش شەریفی کەس، نەکا شەڕێ

ب . لەدەوری دووریا پەستم دەرۆن پڕ دەردو زووخاوم

ئەجەل دێ بمکوژێ،نامناسێ چی بکەم نامرم ماوم!!

ج . گوتی بۆ غوربەت و ڕووتی نیە ئەفغان و هاوارم

لەداخی حاکمی خۆمە، لەشان و شەوکەتی تورکان

د . ئێستە پێخەفی نەرم و نۆلی شەو

بەردە یا خاکی کانی ئاسکانە

١٩. زارۆنۆ!

(ئەڤ بوونە دەهـ پازدە رۆژ وە تەرکا مالا باڤێ خوە داو هۆن چوونە بێروتێ، نک مامێ خوە، باوەڕ بکن ئیدی کۆ ئەم لسەر ڤێ چوونێ هەنەك خەبەر بدن، بڤێ نەڤێ هۆن ژ هۆنێ بخوازن دپەی وەرە و پەیی وەریەر گەهێ.

مالا باوڤێ وە چەوان دخویایەوە دپڕگارا مالا وەدە هاتییە گوهەرتن و ئەڤ چاوان گۆهێرپە و ب ڤێ گوهارتنێ گەلۆ ئەم رازینە، ئان ئەم بیریا وەختێ بەرێ، وەختێ کۆ هۆن ل مال بودن دکن هۆن ب خوە ژی دزانن کۆ ئیشێ وە زەحمەتە، تەشغەلەیە).

ـ ئێک ژ ئەڤێن لخوارێ د چیرۆکا (رەشبەلەك) یا میر جەلادەت بەدرخانیدا کەسایەتیا سەرەکییە:

أ . بابێ وی ب . مامێ وی

ج . جەمشید د . جەمشید و سینەم خان

٢٠. شێخ حسێنێ قازی دبێژیت: ((دەرگای بەهەشت کرایەوە، دەرگای جەهەنەم داخرا، گولێ بەهەشت خوشحالێ بوون، درەخت سوور بوون، کانی بەحەوز بوو، خونچە دەمی دایەوە، کانیی وشک ژیاوە، تەیران هەموو هاتنە خرۆش، سەرچاوە هاتنە جۆش، حۆریان گرد بوون.....................)).

ـ شێوازێ ئەڤێ پارچە پەخشانێ، شێوازێ:

أ . زانستی یە ب . ئەدەبی یە ج . زانستی ئەدەبکارییە

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢١. ئەزم میرێ کەلا ئەشقێ
ژڤریمە سەر دەوسا بەرێ
هاتم بێژم وی ئاگری
تو تیرۆژکی
تو خانمی
تو ئەوی یا ئەز گیانێ خوە ددمێ
تو خاتینی
تو خاتینی
- دەلالەتا دووبارەکرنا پەیڤا خەت لبن ئەوە:
أ - دووپاتکرنا وەفادارییێیە بۆ یارا خۆ ب - گرێدانا دەلالییە ب هەمی پارچە هوزانێڤە
ج - دەلالەتەکا دەرۆنییە د - ب تنێ دووبارە بوونا پەیڤێیە

٢٢. وەك دایکا ژ بیرێ دزڤریت
یان بالاڤێ ب نیڤی دهێلیت
لاندکا کورێ خۆ ڤەدکەتن
وەسا ب گەرمی..
ئەز دهێم و پۆستێ خۆ ڤەدکەم!
لێ پۆستێ من..
وەکی رەختێ پێشمەرگەکی ل بەرێ سپێدێ..
یێ ڤالایە و چ ناکەفتێ!
- هزرا ڤەشارتی د ناڤ پارچە هوزانێدا ئەوە:
أ - ئەڤینداریە ب - بێ ئومێدییە
ج - ترسە د - دوودلیە

٢٣. هەم ئەهلی نەزەر نەبێن کو کرمانج
عەشقی نەکرن ژبۆ خوە ئارمانج
تێکدا نەد تالبن نە مەتلووب
ڤێکرا نە موحیبن ئەو نە مەحبووب
بێ بەهرەنە ئەو ژ عەشقبازی
فاریغ ژ حەقیقی و مەجازی

کرمانج نەپڕ دبێ کەمالن

ئەمما دیەتیم و بێ مەجالن

بیلجوملە نە جاهیل و نەزانن

بەلکی دسەفیل و بێ خودانن

- ئێکەتیا بابەتی د ڤێ پارچە هوزانێدا بوویە ئەگەرێ هندێ کو:

أ . هەر دێرەکێ بتنێ واتایەکا سەربخۆهەبیت

ب . هەر دێرەك یادی تەواو دکەت

ج . هەمی دێر پێکڤە هەڤدو تەواو دکەن

د . هەرسێ دروستن

٢٤ . گەر لوئلوئێ مەنسوور ژ نەزمێ تو دخوازی

وەر شعرێ مەلێ بین تە ب شیراز چ حاجەت

- کیژ ژ ڤان دێرە هوزانێن لخوارێ ژلایێ مەدح و ستایشا کەسیڤە لگەل دێرە هوزانا سەری دگونجیت؟.

ا . شیعری خەلقی کەی دەگاتە شیعری من بونازکی

کەی لەدیقەتدا پەتک دەعوا لەگەڵ هەودا دەکا

ب . ئەڤ جنسە ببا ل بال وی مەعموول ئەڤ نەقدە ببا ل نک وی مەقبوول

ج . دلبەر ب فنجانا سورێ مەی دامە و مەخموورە دل

د . چاوکاڵ، ئەگەر چی نەرمە بەڵام نیگای ئێجگار گەرمە

پاشکۆ ١٥: هێزا ژێکجوداییێ بۆ بەندێن پیڤەرێ باوەرێ بخۆ بوون

ژمارا بەندی	گرۆپ	ژمارە	ناڤەندێ ژمێری	لادەرێ پیڤەری	نرخێ تایی
١	سەری	٢١	٢,٥٢٩	٠,٥٤٤	٣,٠٧٨
	خوارێ	٢١	١,٩٤١	٠,٦٨٥	
٢	سەری	٢١	٢,٤٤٣	٠,٥٧٦	٣,١٨٦
	خوارێ	٢١	١,٨٨٧	٠,٥٧٥	
٣	سەری	٢١	٢,٤٨٠	٠و٥١٨	٤,٧٥٢
	خوارێ	٢١	١,٧٣١	٠,٧٧٥	
٤	سەری	٢١	٢,٤٨٢	٠,٥٠٨	٢,٣٩٣

	خوارێ	٢١	٢,٠٣٥	٠,٧٩٩	
٥	سەری	٢١	٢,٤٨٠	٠,٦٤٣	٢,٩٥٨
	خوارێ	٢١	١,٩٧٠	٠,٦٤٨	
٦	سەری	٢١	٢,٢٣٨	٠,٨٣٠	٢,٣٤٩
	خوارێ	٢١	٢,١٤٢	٠,٩٦٣	
٧	سەری	٢١	٢,٧٦١	٠,٦٢٤	٤,٨٢٨
	خوارێ	٢١	١,٦١٢	٠,٨٩٤	
٨	سەری	٢١	٢,٧١٤	٠,٤٦٢	٢,٧٢٤
	خوارێ	٢١	٢,١٩٠	٠,٧٤٩	
٩	سەری	٢١	٢,٤٤٢	٠,٦٥٤	٢,٢٦١
	خوارێ	٢١	٢,٠٤٢	٠,٤٧٨	
١٠	سەری	٢١	٢,٤٢٨	٠,٦٧٦	٢,٠٦٥
	خوارێ	٢١	١,٩٨٠	٠,٧٣٠	
١١	سەری	٢١	٢,٦٤٣	٠,٦٠١	٢,٧٢٣
	خوارێ	٢١	٢,٠٩٥	٠,٧٠٠	
١٢	سەری	٢١	٢,٥٢٣	٠,٦٠١	٢,٤٧٨
	خوارێ	٢١	٢,٠٠٨	٠,٧٤٠	
١٣	سەری	٢١	٢,٥٥٤	٠,٥٠٧	٣,٩٧٩
	خوارێ	٢١	١,٨٥٢	٠,٧٧٥	
١٤	سەری	٢١	٢,١٩٠	٠,٦٠١	٢,٣٤١
	خوارێ	٢١	١,٦٥٢	٠,٨٦٤	
١٥	سەری	٢١	٢	٠,٨٣٦	٣,٤٧٩
	خوارێ	٢١	١,١٣٤	٠,٧٧٤	
١٦	سەری	٢١	٢,٥١٧	٠,٥٧٨	٤,٢٨٨
	خوارێ	٢١	١,٨٢٠	٠,٦٢٢	
١٧	سەری	٢١	٢,٥١٨	٠,٥٨٠	٢,٣٨٤
	خوارێ	٢١	٢,٠٨٠	٠,٧٨٢	
١٨	سەری	٢١	٢,٤١١	٠,٥٧١	٤,١١٢
	خوارێ	٢١	١,٨١١	٠,٥٧٠	

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١٩	سەری	٢١	٢,٦٧٦	٠,٦٧٩	٢,٠٩٩
	خواریّ	٢١	٢,١٩٠	٠,٨١٣	
٢٠	سەری	٢١	٢,٣٧٢	٠,٥٨١	٤,٧٤٠
	خواریّ	٢١	١,٦٧٥	٠,٧٣١	
٢١	سەری	٢١	٢,٥٢٦	٠,٥٨٠	٦,١٤١
	خواریّ	٢١	١,٦٢٩	٠,٥٦٣	
٢٢	سەری	٢١	٢,١٤٢	٠,٧٢٧	٢,١٥١
	خواریّ	٢١	١,٦٠٩	٠,٨٧٢	
٢٣	سەری	٢١	٢,٤١٥	٠,٥٧٦	٣,٩١١
	خواریّ	٢١	١,٨١١	٠,٦٤١	
٢٤	سەری	٢١	٢,٦٤٢	٠,٧٢٧	٢,٨٣٩
	خواریّ	٢١	١,٩٠٤	٠,٩٤٣	
٢٥	سەری	٢١	٢,٢٤٩	٠,٧٠٠	٢,٣٦٧
	خواریّ	٢١	١,٦٥٢	٠,٩٢٠	
٢٦	سەری	٢١	٢,٤٠٩	٠,٥١١	٢,٨٥١
	خواریّ	٢١	١,٨٩٠	٠,٨٠١	
٢٧	سەری	٢١	٢,٢٨٥	٠,٩٠٢	٢,٠٤٥
	خواریّ	٢١	١,٧٣٨	٠,٨٣٠	
٢٨	سەری	٢١	٢,٤٨٠	٠,٦٤٠	٢,٩٥١
	خواریّ	٢١	١,٩٦٢	٠,٦٤٨	
٢٩	سەری	٢١	٢,٧٣٣	٠,٨٥٦	٢,٣٧٠
	خواریّ	٢١	٢,١٣٨	٠,٧٦٨	
٣٠	سەری	٢١	٢,٦٧٢	٠,٨٧٢	٢,٤٠٣
	خواریّ	٢١	٢,١٣٨	٠,٥٣٨	
٣١	سەری	٢١	٢,٧٣٣	٠,٧٣٠	٣,٠٠٦
	خواریّ	٢١	٢,١٠٠	٠,٦٣٠	
٣٢	سەری	٢١	٢,٦٢٩	٠,٦٤٣	٢,٣٨٥
	خواریّ	٢١	٢,٠٠١	٠,٧٩٠	
٣٣	سەری	٢١	٢,٦٩٠	٠,٨١٣	٢,٨٣٨

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	خوارێ	٢١	٢,٠٣٨	٠,٦٦٩	
٣٤	سەری	٢١	٢,٥٩٥	٠,٨٣٠	٢,١٠٨
	خوارێ	٢١	٢,٠٩٥	٠,٧٠٠	
٣٥	سەری	٢١	٢,١٩٠	٠,٦٧٩	٢,٧٩٧
	خوارێ	٢١	١,٥٤٧	٠,٨٠٤	
٣٦	سەری	٢١	٢,٤٤٢	٠,٧٢٧	٢,٥٨٣
	خوارێ	٢١	١,٧٩٥	٠,٨٨٩	
٣٧	سەری	٢١	١,٨٥٧	٠,٧٢٧	٢,٢٤٨
	خوارێ	٢١	١,٣٦١	٠,٧٠٠	
٣٨	سەری	٢١	٢,٥٢٠	٠,٥٧٨	٣,٦١٦
	خوارێ	٢١	١,٨٩١	٠,٦٩٠	
٣٩	سەری	٢١	٢,٤٠٨	٠,٦٣٥	٤,٤٩١
	خوارێ	٢١	١,٥٩٥	٠,٦٩١	
٤٠	سەری	٢١	٢,٨٠١	٠,٥٧٧	٢,٦٧٤
	خوارێ	٢١	٢,١٩٠	٠,٨٧٢	
٤١	سەری	٢١	٢,٧٣٨	٠,٧٤٠	٢,٨٩٤
	خوارێ	٢١	٢,٠٤٧	٠,٨٠٤	
٤٢	سەری	٢١	٢,٦٨٥	٠,٦٤٣	٣,١٣٠
	خوارێ	٢١	٢,٠٠١	٠,٧٦٨	
٤٣	سەری	٢١	٢,٨٨٢	٠,٤٧١	٣,٨٤١
	خوارێ	٢١	٢,٠٦٠	٠,٦٩١	
٤٤	سەری	٢١	٢,٤٨١	٠,٦٤٤	٢,٩٦٤
	خوارێ	٢١	١,٩٧٤	٠,٦٤٨	
٤٥	سەری	٢١	٢,٦٤٣	٠,٨٨١	٢,٨٤١
	خوارێ	٢١	١,٩٠٥	٠,٧٣٢	
٤٦	سەری	٢١	٢,٥١٨	٠,٥٧٨	٤,١٩٩
	خوارێ	٢١	١,٨٦١	٠,٦٢٢	

پاشکۆ ١٦: پیڤەرێ باوەری بخۆبوون

قوتابیێ خۆشتڤی:

سلاڤ و ریز:

لبەر دەستێ تە پیڤەرەکە پێکهاتیە ژ (٤٦) برگان کو دەربرینێ ژ هەلویستێن مرۆڤی دکەن، کو دبیت ئەڤ هەلویستێن هە د ژیاتا مرۆڤی یا رۆژانەدا ببورن. برگێن ئەڤی پیڤەری. باوەری بخۆبوونا مرۆڤی د پیڤن.

یا پێدڤی لسەر تە بەرسڤێ لسەر هەر برگەکێ(هەلویستەکێ) بدەی برێکا دانانا هێمایێ (√) بەرامبەر ئێک ژ پێگوهورێن کو لگەل تە بگونجیت.
بۆ نموونە ئەگەر ناڤەروکا برگا لخوارێ (هندەك جاران) لگەل تە بگونجیت، نیشانا (√) دانە بن خانەیا (هندەك جاران)، و هوسا هەتا دوماهیکێ.

ژ	برگە	گەلەك جاران	هندەك جاران	کێم جاران
١	ئەز دشێم خۆ لسەر وان ئاستەنگارا بهاڤێژم یێن کو رۆژانە د کەڤنە بەرمن.		√	

سوپاس بۆ هاریکاریا تە

ماموستا

دیار عەبدولکەریم سەعید هالو

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

کێم جاران	هندەك جاران	گەلەك جاران	بڕگە	ژمارا بڕگێ
			ئەز د شێم خۆ لسەر وان ئاستەنگارا بهاڤێژم یێن کو ڕۆژانە د کەڤنە بەرمن.	١
			ب ئاسانی تاگیرییا بۆچوونا کەسێن دی دکەم.	٢
			ئاریشێن خۆ بێ هاریکاری چارە دکەم.	٣
			من پێدڤیاتی ب هندێ هەیە کو کەسەك بۆ من دوویات کەت کو کارێن من دروستن.	٤
			هەر کارەکێ من بڤێت بێ دوو دلی ئەنجام ددەم.	٥
			بۆچوونا هەڤالێن خۆ لسەر پرانیا کارێن خۆ وەردگرم.	٦
			هەست دکەم کو ئەزێ سەرکەڤتی مە د پرانیا کارێن خۆدا.	٧
			ڕژدیا من د بەتە ڕێگر کو ئەز وان کاران بجهـ نەهینم یێ کو ئەز هزر دکەم.	٨
			ئەز بلەز بۆچوونا خۆ ناگوهرم.	٩
			هەست د کەم ژخەلکێ هەمیێ بێ ژیرترم.	١٠
			دەمێ کو ئەز د بینم بۆچوونا من یا ڕاستە، وێرەکی بۆ من چێدبیت کو بەرەڤانیێ ژێ بکەم.	١١
			هەست د کەم کو کەسێن دیتر و ب ڕەنگەکێ گشتی ئەگەرێن شکەستنا منن د ژیانێدا.	١٢
			ئەز زوی باوەریا کەسێن دیتر بالخۆڤە دهینم.	١٣
			هەست دکەم کو هندەك ڕەخنێ ل من دگرن.	١٤
			ب ئاسانی دەربڕینێ ژخۆ دکەم.	١٥
			مێشکێ من مژویل د بیت ب ئەوا ئەز د بێژم یان دکەم.	١٦
			کەسێن خێزانا من باوەریێ ب بۆچوونێن من دهینن.	١٧
			ب هەر ڕەنگەکی ئەز کەسێن بەرامبەر خۆ ڕازی دکەم داکو ژ وان جیاواز نەبم.	١٨

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١٩	هەست ب خۆشیێ دکەم دەمێ کو د ناڤ پولێدا پرسیار ژ من دهێنەکرن.			
٢٠	بەرامبەر کەسێن ژخۆ مەزنتر و پلەدارتر بۆچوونا خۆ دەرنابرم.			
٢١	هەست دکەم ژلایێ روالەتیڤە ژ چ هەڤالێن خۆ کێمتر نینم.			
٢٢	د هەلکەڤتێن جڤاکیدا هەست ب نە ئارامیێ دکەم.			
٢٣	هەست دکەم کو من شیانێن مەزن هەنە ژ بۆ بنەجهکرنا گەلەك هیڤی و ئومێدێن خۆ دژیانێدا.			
٢٤	هەست دکەم کو بۆچوونێن من دێ ب سڤکیڤە هێنە وەرگرتن ژلایێ کەسێن دیترڤە.			
٢٥	دەمێ لگەل کەسەکێ بیانی دئاخڤم، هەست ب شەرمێ ناکەم.			
٢٦	ژبۆ پرسیارکرنا بابەتێن مژاوی د ناڤ پولێدا، دوو دل دبم.			
٢٧	ئەز رژدیێ لسەر بنەجهکرنا بریارێن خۆ یێن دروست د دەم، سەرەرای هندێ کو ئالۆزیژی هەبن.			
٢٨	هەست ب شەرمێ دکەم دەمێ لگەل رەگەزێ دی دئاخڤم.			
٢٩	هەست دکەم کو دێ بمە کەسەکێ ئەکتیڤ د ناڤ جڤاکیدا.			
٣٠	سەرەرای هندێ کو من خۆ بەرهەڤ کربیت، هەست ب دوو دلیێ دکەم چ بەری یان پشتی تاقیکرنا سەرزاری.			
٣١	دەمێ هەست دکەم بۆچوونێت من دروستن بەرەڤانیێ ژێ دکەم.			
٣٢	هەست دکەم دەمێ کەسێن دی د ئاخڤن هەمی بەحسێ من دکەن.			

٣٣	حەز دکەم پشکداریێ د هەمی گەنگەشاندا بکەم چ یێن پۆلێ یان گشتی.			
٣٤	د ترسم بکەڤمە شاشیا.			
٣٥	هەست دکەم دێ د کارێن خۆدا سەرکەڤم.			
٣٦	د ترسم سەرکەڤتنێ د کارێن خۆدا نەهینم.			
٣٧	ئەز بەرپرساتیا بڕیارێن ب باوەری وەردگرم.			
٣٨	هەست دکەم کو گەلەك هەڤالێن من حەز ژمن ناکەن.			
٣٩	ب وێرەکی گەنگەشێ لگەل کەسێن دی دکەم.			
٤٠	ئەز ژ باوەری خۆ پێکرنێ درەڤم.			
٤١	من پێدڤیاتی ب کەسەکێ نینە کو بڕیارێ لسەر پاشەرۆژا من بدەت.			
٤٢	ئەز ژوی هەلویستێ هەڤرکیێ درەڤم.			
٤٣	کەیف خۆش دبم دەمێ رێڤەبەریا قوتابخانێ ل رۆژا بلندکرنا ئالایی ئەرکێ خواندنا پەیڤێ بۆ من راسپاریت.			
٤٤	ئەز دوو دل دبم ژ بۆ وەرگرتنا بڕیارێ، سەرەرای هندێ کو قایل بوون ژی یا بۆ من چێکری.			
٤٥	ئەز هەست ب ئارامیێ دکەم ژبەر رەفتارێن خۆ.			
٤٦	ئەز د شێم کەسێن دیتر ب بۆچوونا خۆ قایل یان رازی بکەم.			

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پاشكۆ ١٧: نموونا پلانا وانەگوتنا رۆژانە لدویف رێكا هژاندنا هزران ل بابەتێ ئەدەبێ كوردیدا

پۆل / دەهێ وانە:

هۆبە / ب رۆژ:

رێكەفت: / / ٢٠١٣

بابەت / ئەحمەدێ خانی ژیان و بەرهەم

★ ئارمانێن فێركرنێ:

أ ـ ئارمانجێن تایبەتی:

١ . تێگەهشتنا ژیان و بەرهەم و رۆخسار و تایبەتمەندیا ناڤەرۆكا هوزانێن ئەحمەدێ خانی، و تێگەهشتنا پارچا هوزانێ و ژ بەركرنا وێ.

٢ . پەیداكرنا حەز و ئارەزو و پالدەری بۆ فێربونا بابەتێ ئەدەبی، تێكستێن ئەدەبی لدەڤ قوتابیان.

٣. گەشەپێدانا باوەری بخۆبوون، و چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان.

ب ـ مەبەستێن رەوشتی:

١. ژیانا ئەحمەدێ خانی ـ وەك د پەرتووكێدا هاتی ب شێوازێ خۆ كورت بكەت.

٢ . ئەگەرێ گرێدانا ئەحمەدێ خانی ب مەلایێ جزیریڤە بزانیت.

٣ . دانانا ئەحمەدێ خانی ب ئێكەمین هوزانڤانێ كورد كو هزرا نەتەوایەتی و ئێكگرتن و رزگاربوونێ د هوزانێن ویدا رەنگڤەدابیت رۆن بكەت.

٤ . بیروباوەرێن ئەحمەدێ خانی یێن كو برێكا مەم و زینێ دەربڕینە رۆن بكەت.

٥ . فاكتەرێ سەرەكی یێ كو دلداریا مەم و زینێ بەر ب رێبازەكا تەسەوفێدا ب خودێ پەرستنێڤە دبەت رۆن بكەت.

٦ . دانانا مەم و زینێ وەكو بەهانە، داكو ئەحمەدێ خانی خەم و ژانێن خۆ پێ ب رەڤینیت ب نموونەڤە شرۆڤە بكەت.

٧ . تایبەتمەندیا رۆخسارێ دیوانا مەم و زینێ شرۆڤە بكەت.

٨ . تایبەتمەندیا ناڤەرۆكا هوزانێن ئەحمەدێ خانی شرۆڤە بكەت.

٩ . ڕامانا پەیڤێن گران د هوزانا ئەحمەدێ خانیدا بدەت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

١٠ . وێنێن هونەری د پارچە هوزانا ئەحمەدێ خانیدا شرۆڤە بکەت.

١١ . دێرێن پارچە هوزانا ئەحمەدێ خانی ـ ئەوێن بۆ ژبەرکرنێ ب دروستی بنڤیسیت.

١٢ . ب دەربڕینەکا ئەدەبی رامانا دێرێن هوزانا ئەحمەدێ خانی داریژیت.

١٣ . دێرێن هوزانا ئەحمەدێ خانی شرۆڤە بکەت.

١٤ . ئەوان زمانێن بیانی دیاربکەت، ئەوێن د هوزانێن ئەحمەدێ خانیدا رەنگڤەدای.

١٥ . بەرهەمێن ئەحمەدێ خانی بژمێریت.

١٦ . هوزانێن ئەحمەدێ خانی ئەوێن ئاماژێ د دەنە ئاموژگاریا و فێرکرنێ رۆن بکەت.

١٧ . بۆچوونا خۆ بەرامبەر دێر /دێرێن هوزانا مەلایێ جزیری یێ پێ کاریگەرە دەرببڕیت.

١٨ . چەند دێرە هوزانێن ئەحمەدێ خانی، وەك نموونە بۆ مەبەستان، ب دروستی بینیت.

★ **هۆیێن فێرکرنێ:** (بۆرد، پێنووسێن رەنگاورەنگ، وێنە).

★ کردارێن وانەگوتنێ:

أ ـ دابەشکرنا قوتابیان بسەر چەند گرۆپان بۆ مەبەستێن ڤەکۆلینێ.

ب ـ دانانا هەر شەش قوتابیان د گرۆپەکێدا.

ج ـ ناڤکرنا هەر گرۆپەکێ.

د ـ دەستنیشانکرنا ئەرکێن بەشدارێن گرۆپی.

ئێك: پێشەکی:

مامۆستا / ڤەکۆلەر دێ هندەك پێزانینێن جوراو جورێن گرێدای ب بابەتێ وانێ دەتە قوتابیان، پێشەکیەکێ لدور ژیانا ئەحمەدێ خانی بڤێ بەیتا لخوارێ:

لەوڕا کو دەما ژغەیب فەك بوو

تەئریخ هەزاروشەست ویەك بوو

کو مەبەست پێ قوتابی بزانیت ل سالا چەندێ ژ دایك بوویە و کەنگی چوویە بەر دلۆڤانیا خودێ مەزن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دوو: بەرچاڤکرن:

ڤەکۆلەر لدویڤ پێنگاڤێت ستراتیژیەتا هژژاندنا هزرا بابەتێ وانێ ب ڤی شێوێ لخوارێ رۆنکەت:

أ ـ دەستنیشانکرن و گەنگەشەکرنا ئاریشێ (بابەتێ وانێ):

ڤەکۆلەر دێ بابەتێ وانێ لدور ژیاننامیا ئەحمەدێ خانی و بەرهەمێن وی بەرچاڤ کەت، کو ئەحمەدێ خانی بناڤودەنگترین هوزانڤانێ کەڤنێ کوردە و ئێکە ژوان هوزانڤانا ئەوێن بەرهەمێن خۆ ب زارێ کرمانجیا ژووری نڤێسینە، کو ناڤداریا ئەحمەدێ خانی لژێر گوپیتکا بەرهەمێن وی مەم و زین، ناڤودەنگێن خۆ ل جیهانێ بەلاڤکریە. و ل سالا ١٠٦١هـ بەرامبەر ١٦٥٠ز ژدایک بوویە، چونکە ل بایەزیدێ وەغەرکریە و هەر ل وێرێ هاتیە ڤەشارتن، لەورا خانی د هێتە هژمارتن ژ خەلکێ بایەزیدێ. د هێتە تێبینیکرن د ناڤ بەرهەمێن ویدا تاما هوزانێن مەلایێ جزیری لێ دیار د بیت، و ئەحمەدێ خانی بۆ ماوەیەکێ درێژ ل دەڤەرا جزیرێ ژیایە، ژلایەکێ دیڤە خانی شارەزایێ فەلسەفە و گەلەك زانستێن دی بوویە و ل گەلەك جهان خواندیە و بوویە مەلایەکێ بناڤودەنگ و ل جزیرێ و بایەزیدێ وانە گوتینە گەلەك زانا و مەلایان هەتاکو ل سالا ١٧٠٦ز چوویە بەر دلۆڤانیا خودایێ مەزن.

خانی گەلەك بەرهەم هەبووینە و ژ وان ژی غەزەل و قەسیدە وعەقیدا ئیمان و نەوبهارا بچووکان و مەم وزین بووینە.

هندی کو غەزەل و قەسیدەیە، خانی ب مەم و زینێ بناڤودەنگ بوویە، هەروەکی د دێرە هوزانەکێدا دبێژیت:

میری مەجلیس نەکەت موتریب گۆیا چ بکەت

غونچەی خوندان نەبتن بولبولی شەیدا چ بکەت

سەبارەت عەقیدا ئیمان، خانی پەرتووکەکا بچووك لسەر عەقیدا ئیسلامی نڤێسییە و ژ چەند بابەتێن کەلامێ پێکدهێت و ل ڤێرێ خانی ئەڤ پەرتووکە ب هوزان پێشکێشی (فەقیێ تەیران)کریە کو هوزانڤانەکێ مەزنێ کوردە و یێ ناڤدار بوو ب زانینا زمانێ باڵندان.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دەربارەی نوبهارا بچووکان بۆ ئێکەم جار خانی فەرهەنگەکا عەرەبی . کوردی بۆ زاروکێن کورد ژ پێخەمەت فێربونا زمانێ عەرەبی دروستکریە و ئەڤ پەرتوکە بۆ زاروکێن کورد نڤێسیە و نەکو بۆ میرو خودان دەسەلاتا ل دەما دبێژیت:

نەژبۆ ساحیب ڕەواجان

بەلکی ژبۆ بچووکێد کرمانجان

سەبارەت مەم و زینێ خانی ئەڤ چیروکا کەڤن رووی دای ب هوزانێ ساخ کریەڤە و ل گەلەك جهان و د ناڤ بابەتێن جودا جودا دا باس لێ کریە کو لدێرە هوزانەکێدا د بێژیت ئەوا کو

شەرحا غەمێ دل بکەم فەسانە

زین و مەمێ بکەم بەهانە

پشتی کو داستانا (مەم وزین) ! (مەمێ ئالان) د ناڤ خەلکێدا بەلاڤ بووی، خانی هاتیە تشتەکێ نوی ب بەرگەکێ نوی نڤێسییە، وەکو دبێژیت:

سافی شمراند ڤەخوارد دووردی

مانەندی دەری لیسانی کوردی

ئینانــــە نیـــزام و ئینتیزامـــی

کێشـایە جـەفا ژبـۆ وی عـامی

مەم و زینا خانی وەك مەم و زینا فۆلکلۆری یا د ناڤ خەلکێ نینە کو بتنێ چیرۆکا دلداری بیت، بەلکو خانی ب شاعیرانە چەند تشتەکان ڕاڤە دکەت و تشتەکێ نوی دادرێژیت.

ب . دووباره دارژتنا ئاریشێ:

ڤەکۆلەر برێکا چەند پرسیاران دێ ئاریشا بابەتی دارێژیتەڤە:

١ . چ پەیوەندی د ناڤبەرا جهێ ژدایک بوونا خانی و مەلایێ جزیریدا هەیە ؟.

٢ . مەبەست ب دێرا هوزانێ (لەوڕا کو دەما ژغەیب فەك بوو تەئریخ هەزاروشەست ویەك بوو)چیە ؟

٣. ئایە ئەحمەدێ خانی بتنێ ب مەم وزینێ ناڤودەنگیا خۆ بەلاڤکریە ؟.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٤. خانی ب چ شێوه خزمەتا زمانێ کوردی کریه ؟.

٥. مەبەستا خانی ژ دێره هوزانا:(نەژبۆ ساحیب ڕەواجان بەلکی ژبۆ بچووکێد کرمانجان)چیه؟.

٦. خانی ب چ شێوه مەم و زین ساخکریەڤە ؟.

٧. بۆچی ئەحمەدێ خانی مەم وزین کریه بەهانه ؟.

پ. بەرهەڤکرنا ژینگەهەکا ئازاد بۆ داڕیتنا هزران:

ڤەکۆلەر دێ کردارێن برێڤەچوونا وانێ بۆ قوتابیان دیارکەت و بیراوان ب یاسایێن وێ هینیت:

- هزرێت خۆ دیار بکه هەر چاوا بیت.

- رەخنێ و تڕانا ب بەرسڤێن هەڤالێن خۆ نەکه.

- بەرسڤا ته بلا یا کورتبڕی بیت.

- بۆ گەشەکرنا هزرێ، تو دشێی مفای ژ هزرێن هەڤالێن خۆ وەرگری.

- دەرفەتێ بده بریاردەرێ وانێ هزرێت ته بنڤیسیت.

ت. دەستنیشانکرنا بریاردەرەکێ بۆ تۆمارکرنا بەرسڤێن پێشبین ژ قوتابیان.

ج. ڤەکۆلەر دێ داخوازێ ژ قوتابیان کەت بەرسڤا پرسیارا بدەن.

ح. بریاردەرێ وانێ هزرێت قوتابیان لسەر بۆردی دێ نڤێسیت.

خ. ئەو هزرێن دهێنه پێشبینیکرن قوتابی دارێژیت.

- دەربارەی پرسیارا ئێکێ:

❖ پەیوەندیەکا ئاسایی هەیه.

❖ خانی و جزیری ل ئێک باژێر ژدایک بووینه.

❖ چونکه مەم وزین ل جزیرێ پەیدابویه، لەورا دهێته پێشبینیکرن کو خانی ل وێرێ ژدایک بوویه.

❖ دەمێ مەم و زینا خانی ب هویری د هێته خواندن دیاردبیت کو خانی گەلەك داخباری مەلایێ جزیری بوویه.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- دەربارەی پرسیارا دوویێ:

❖ سالا نڤیسینا ئەڤێ دێرێ ١٠٦٢ێ بوو.

❖ ژدایک بوونا خۆ ب ڤێ دێرا هوزانێ دایە دیارکرن.

❖ ئەڤ مێژوویە، سەرەتایا نڤیسینا هوزانێ بوویە لدەڤ وی.

❖ بتنێ دێرە هوزانەکا ئاساییە و ب شێوەیەکێ هونەری گوتیە.

- دەربارەی پرسیارا سێیێ:

❖ بەلێ، بتنێ ب مەم وزینێ.

❖ نەخێر گەلەك بەرهەم هەنە.

❖ مەم وزین دەرگەهەك بوویە بۆ نیاسینا بەرهەمێن وی یێن دی.

❖ نەخێر، گەلەك بەرهەمێن دی هەنە وەكو (غەزەل و قەسیدە، عەقیدا ئیمان، نەوبهارا بچووکان).

- سەبارەت پرسیارا چوارێ:

❖ برێکا هوزانێن خۆ خزمەت کریە.

❖ برێکا وەلات پارێزیا خۆ.

❖ برێکا وانە گوتنێ.

❖ برێکا بەرهەمێن خۆ وەکی (نوبهارا بچووکان) کو ئێکەم فەرهەنگ بوویە ب زمانێ کوردی هاتبیتە نڤیسین.

- دەربارەی پرسیارا پێنجێ:

❖ مەبەست پێ هوزانێن وینە.

❖ لڤێرە باسێ زاروکێن کوردان دکەت.

❖ فەرهەنگەکە ب زمانێ کوردی و عەرەبی بۆ زاروکێن کوردان هاتیە نڤیسین.

❖ پەرتووکەك چێکریە و گەلەك داخوازی لسەر هەبوویە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- دەربارەی پرسیارا شەشێ:

❖ برێکا چیروکێ

❖ برێکا هوزانێ.

❖ مەم و زین لسەر دەمێ خانی روویدایە.

❖ ب دێرە هوزانەکێ ئەوا د بێژیت (شەرحا غەمێ دل بکەم فەسانە زین و مەمێ بکەم بەهانە).

- دەربارەی پرسیارا حەڤتێ:

❖ چیروکەکە ب شێوێ هوزان یا دارشتی.

❖ ئێش و ئازارێت مللەتێ خۆ تێدا دیار دکەت.

❖ باسێ دلداریا مەم و زینێ کریە.

د: هەلسەنگاندنا هزران:

ڤەکۆلەر لگەل قوتابیان دێ هزران هەڵسەنگینیت لدویف:

١. هزرێت دروست د شیاندانە ئێکسەر بهێنە وەرگرتن.

٢. هزرێت باش و د شیاندا نینە بهێنە وەرگرتن و پێدڤی هێشتا دویف چونێیە.

٣. هزرێت دویرئێخستی کو د شیاندا نبنن بهێنە وەرگرتن و گەنگەشە لسەر بهێتە کرن.

- سەبارەت پرسیارا ئێکێ:

د دەمێ مەم و زینا خانی ب هویری د هێتە خواندن دیاردبیت کو خانی گەلەك داخباری مەلایێ جزیری بوویە.

- سەبارەت پرسیارا دوویێ:

ژدایک بوونا خۆ بڤێ دێرا هوزانێ دایە دیارکرن.

- سەبارەت پرسیارا سێیێ:

نەخێر، گەلەك بەرهەمێن دی هەنە وەکو (غەزەل و قەسیدە، عەقیدا ئیمان، نەوبهارا بچووکان).

- سەبارەت پرسیارا چوارێ:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەکولینێن کوردی

بریێکا بەرهەمێن خۆ وەکی (نوبهارا بچووکان) کو ئێکەم فەرهەنگ بوویە ب زمانێ کوردی هاتبیتە نڤێسین

- سەبارەت پرسیارا پێنجێ:

فەرهەنگەکە ب زمانێ کوردی و عەرەبی بۆ زاروکێن کوردان هاتیە نڤێسین.

- سەبارەت پرسیارا شەشێ:

ب دێرە هوزانەکێ ئەوا د بێژیت (شەرحا غەمێ دل بکەم فەسانە زین و مەمێ بکەم بەهانە).

- سەبارەت پرسیارا حەفتێ:

ئێش و ئازارێت مللەتێ خۆ تێدا دیار دکەت.

❖هەلسەنگاندن:

- خانی ل سالا چەندێ ژدایک بوویە؟.

- بۆچی خانی مێژویا ژدایک بوونا خۆ ب هوزان گوتیە؟.

- خانی چەند بەرهەم هەنە؟.

- خانی ب چ شێوە خزمەتا زمانێ کوردی کریە ؟.

- مەم و زین چیە ؟.

- بۆچی ژلایێ خانیڤە گرنگیەکا زۆر ب مەم وزینێ هاتیە دان؟.

ئەرکێ مال:

بابەتێ وانا بهێت دێ بەحسێ رۆخسارێ مەم و زینێ کەین و (٥) پێنج دێرێن ئێکێ ژبەر بکەن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

پاشكۆ ١٨: نموونا پلانا وانه گوتنا رۆژانه لدويف رێكا ئاسايى ل بابەتێ ئەدەبێ كورديدا

پۆل / دەمێ وانە:

هۆبە / ب رۆژ:

رێكەفت: / / ٢٠١٣

بابەت / ئەحمەدێ خانى ژيان و بەرهەم

❖ **ئارمانێن فێركرنێ:**

أ. ئارمانجێن تايبەتى:

١ . تێگەهشتنا ژيان و بەرهەم و رۆخسار و تايبەتمەنديا ناڤەرۆكا هوزانێن ئەحمەدێ خانى، و تێگەهشتنا پارچا هوزانێ و ژبەركرنا وێ.

٢. پەيداكرنا حەز و ئارەزو وپالدەرى بۆ فێربونا بابەتێ ئەدەبى تێكستێن ئەدەبى لدەڤ قوتابيان.

٣. گەشەپێدانا باوەرى بخۆبوون، و چێژا ئەدەبى لدەڤ قوتابيان.

ب. مەبەستێن رەوشتى:

١. ژيانا ئەحمەدێ خانى ـ وەك د پەرتووكێدا هاتى ب شێوازێ خۆ كورت بكەت.

٢. ئەگەرێ گرێدانا ئەحمەدێ خانى ب مەلايێ جزيريڤە بزانيت.

٣ . دانانا ئەحمەدێ خانى ب ئێكەمين هوزانڤانێ كورد كو هزرا نەتەوايەتى و ئێكگرتن و رزگاربوونێ د هوزانێن ويدا رەنگڤەدابيت رۆن بكەت.

٤. بيروباوەرێن ئەحمەدێ خانى يێن كو ب رێكا مەم و زينێ دەربڕينە رۆن بكەت.

٥ . فاكتەرێ سەرەكى يێ كو دلداريا مەم و زينێ بەر ب رێبازەكا تەسەوفيێدا ب خودێ پەرستنێڤە دبەت رۆن بكەت.

٦ . دانانا مەم و زينێ وەكو بەهانە، داكو ئەحمەدێ خانى خەم و ژانێن خۆ پێ برەڤينيت ب نموونەڤە شرۆڤە بكەت.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينێن كوردى

٧. تایبەتمەندیا رۆخساریٚ دیوانا مەم و زینیٚ شرۆڤە بکەت.

٨. تایبەتمەندیا ناڤەرۆکا هوزانیٚن ئەحمەدیٚ خانی شرۆڤە بکەت.

٩. ڕامانا پەیڤیٚن گران د هوزانا ئەحمەدیٚ خانیدا بدەت.

١٠. ویٚنیٚن هونەری د پارچە هوزانا ئەحمەدیٚ خانیدا شرۆڤە بکەت.

١١. دیٚریٚن پارچە هوزانا ئەحمەدیٚ خانی - ئەویٚن بۆ ژبەرکرنیٚ ب دروستی بنڤیسیت.

١٢. ب دەربڕینەکا ئەدەبی رامانا دیٚریٚن هوزانا ئەحمەدیٚ خانی داریٚژیت.

١٣. دیٚریٚن هوزانا ئەحمەدیٚ خانی شرۆڤە بکەت.

١٤. ئەوان زمانیٚن بیانی دیاربکەت، ئەویٚن د هوزانیٚن ئەحمەدیٚ خانیدا رەنگڤەدای.

١٥. بەرهەمیٚن ئەحمەدیٚ خانی بژمیٚریت.

١٦. هوزانیٚن ئەحمەدیٚ خانی ئەویٚن ئاماژیٚ د دەنە ئاموژگاریا و فیٚرکرنیٚ رۆن بکەت.

١٧. بۆچوونا خۆ بەرامبەر دیٚر /دیٚریٚن هوزانا مەلاییٚ جزیری ییٚ پیٚ کاریگەرە دەرببڕیت.

١٨. چەند دیٚرە هوزانیٚن ئەحمەدیٚ خانی، وەك نموونە بۆ مەبەستان، ب دروستی بینیت.

❖ هۆییێن فێرکرنێ: (بۆرد، پێنوسێن رەنگاورەنگ، وێنە).

* کردارێن وانەگوتنێ:

ئێک: پێشەکی:

ڤەکۆلەر دێ بەحسێ وانا چوویی کەت کو هوزانڤان مەلایێ جزیری بوو، و بکورتی ئاماژێ د دەتە بەرهەم و رۆخسار و ناڤەرۆکا هوزانێن وی، و لدویڤدا دێ بێژیت کو ئەڤرۆ دێ بەحسێ هوزانڤانەکێ دی کەین کو ئەوژی وەکو مەلایێ جزیری بناڤودەنگە کو ئەحمەدێ خانییە.

دوو: شرۆڤەکرن:

ڤەکۆلەر دێ بابەتێ وانێ لدور ژیانناما ئەحمەدێ خانی و بەرهەمێن وی بەرچاڤ کەت، کو ئەحمەدێ خانی بناڤودەنگترین هوزانڤانێ کەڤنێ کوردە و ئێکە ژ وان هوزانڤانا ئەوێن بەرهەمێن خۆ ب زارێ کرمانجیا ژووری نڤێسینە، کو ناڤداریا ئەحمەدێ خانی لژێر گوپیتکا بەرهەمێن وی مەم و زین، ناڤودەنگێن خۆ ل جیهانێ بەلاڤکریە. و ل سالا ١٠٦١هـ بەرامبەر ١٦٥٠ز ژدایک بوویە.

پاشان ڤەکۆلەر دێ پرسیارەکێ ئاراستەی قوتابییان کەتن.

پ/ئایە خانی بۆچی ب هۆزانێن مەلای جزیری داخباربوویە؟ و دهێتە هژمارتن ژ خەلکێ بایەزیدێ؟

ق / بەلێ... دەست خۆش.

م / بەلێ، چونکە ل بایەزیدێ وەغەرکریە و هەر ل وێرێ هاتیە ڤەشارتن، لەورا. د هێتە تێبینیکرن د ناڤ بەرهەمێن ویدا تاما هوزانێن مەلایێ جزیری لێ دیار د بیت، و ئەحمەدێ خانی بۆ ماوەیەکێ درێژ ل دەڤەرا جزیرێ ژیایە.

ژ لایەکێ دیڤە خانی شارەزایێ فەلسەفە و گەلەك زانستێن دی بوویە و ل گەلەك جهان خواندیە و بۆیە مەلایەکێ ب ناڤودەنگ و ل جزیرێ و بایەزیدێ وانە گوتینە گەلەك زانا و مەلایان هەتاکو ل سالا ١٧٠٦ز چویە بەر دلوڤانیا خودایێ مەزن.

خانی گەلەك بەرهەم هەبوینە و ژ وانژی غەزەل و قەسیدە وعەقیدا ئیمان و نەوبهارا بچووکان و مەم وزین بووینە.

پ/ خانی ب چ گەلەك بناڤودەنگ بوویە؟

ق: ب داستانا مەم و زینێ.

م: ئافەرین... دروستە.

خانی ب مەم و زینێ ب ناڤودەنگ بوویە، هەروەکی ل دێرە هوزانەکێدا دبێژیت:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

میری مەجلیس نەکەت موتریب گۆیا چ بکەت
غونچەی خوندان نەبتن بولبولی شەیدا چ بکەت

سەبارەت عەقیدا ئیمان، خانی پەرتووکەکا بچویک لسەر عەقیدا ئیسلامی نڤیسییە و ژ چەند بابەتێن کەلامیێ پێکدهێت و لڤێرێ خانی ئەڤ پەرتووکە ب هوزان پێشکێشی (فەقیێ تەیران)کریە کو هوزانڤانەکێ مەزنێ کوردە و یێ ناڤدار بوو ب زانینا زمانێ باڵندان.

دەربارەی نوبهارا بچووکان بۆ ئێکەم جار خانی فەرهەنگەکا عەرەبی ـ کوردی بۆ زاروکێن کورد ژ پێخەمەت فێربونا زمانێ عەرەبی دروست کریە.

پ/ بۆچی رەخنە لڤی بەرهەمی هاتییە گرتن؟

ب/ چونکە ئەڤ پەرتوکە بۆ زاروکێن کوردا نڤیسیە و نەکو بۆ میرو خودان دەسەلاتا، هەر وەکی دبێژیت:

نەژبۆ ساحیب رِەواجان
بەلکی ژبۆ بچووکێد کرمانجان

سەبارەت مەم و زینێ خانی ئەڤ چیرۆکا کەڤن رووی دای ب هوزانێ ساخ کریەڤە و ل گەلەك جهان و د ناڤ بابەتێن جودا جودا دا باس لێ کریە کو ل دێرە هوزانەکێدا د بێژیت ئەوا کو

شەرحا غەمێ دل بکەم فەسانە
زین و مەمێ بکەم بەهانە

پشتی کو داستانا (مەم وزین) ل (مەمێ ئالان) د ناڤ خەلکێدا بەلاڤ بووی، خانی هاتیە تشتەکێ نوی ب بەرگەکێ نوی نڤیسییە، وەکو دبێژیت:

سافی شمراند ڤەخوارد دووردی
مانەندی دەری لیسانی کوردی
ئینانە نیزام و ئینتیزامی
کێشایە جەفا ژ بۆ وی عامی

پ/ ئایە مەم و زینا خانی چیرۆکەکا دلدارییە یان مەبەستەکا دی تێدا هەیە؟

ب/ مەم و زینا خانی وەك مەم و زینا فۆلکلۆری یا د ناڤ خەلکێ نینە کو ب تنێ چیروکا دلداری بیت، بەلکو خانی ب فەلسەفیانە و شاعیرانە چەند تشتەکان راڤەدکەت و تشتەکێ نوی دادرێژیت، ئەوژی هشیارکرن و بلندکرنا هەستا نەتەایەتیی لدەف گەلێ کوردا.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

كورتكرن:

ماموٚستا دێ كورتييەكا پوختەيى دەته بابەتێ وانێ وەكى:

ئەحمەدێ خانى بناڤودەنگترين هوزانڤانێ كەڤنێ كوردە و ئێكە ژ وان هوزانڤانا ئەوێن بەرهەمێن خوٚ ب زارێ كرمانجيا ژوورى نڤێسينە و ل سالا ١٠٦١هـ بەرامبەر ١٦٥٠ز ژدايك بوويە. خانى ل بايەزيدێ وەغەركريە و هەر ل وێرێ هاتيە ڤەشارتن، لەورا. و ب هوٚزانێن مەلايێ جزيرى داخبار بوويە، و ئەحمەدێ خانى بوٚ ماوەيەكێ درێژ ل دەڤەرا جزيرێ ژيايە.

ژ لايەكێ ديڤە خانى شارەزايێ فەلسەفە و گەلەك زانستێن دى بوويە و ل گەلەك جهان خوانديە و بوويە مەلايەكێ ب خانى گەلەك بەرهەم هەبوينە و ژ وان ژى غەزەل و قەسيدە وعەقيدا ئيمان و نەوبهارا بچوكان و مەم و زين بوينە.

هەلسەنگاندن:

. خانى ل سالا چەندێ ژدايک بوويە؟.

. بوٚچى خانى مێژويا ژدايک بوونا خوٚ ب هوزان گوتيە ؟.

. خانى چەند بەرهەم هەنە؟.

. خانى ب چ شێوە خزمەتا زمانێ كوردى كريە ؟.

. مەم و زين چيە ؟.

. بوٚچى ژلايێ خانيڤە گرنگيەكا زوٚر ب مەم و زينێ هاتيە دان ؟.

ئەركێ مال:

بابەتێ وانا بهێت دێ بەحسێ روٚخسارێ مەم و زينێ كەين و (٥) پێنج دێرێن ئێكێ ژبەر بكەن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەكولينێن كوردى

پاشكۆ ١٩: نموونا پلانا وانه گوتنا رۆژانه بریێكا گەنگەشێ

ل بابەتێ ئەدەبێ كوردیدا

پۆل / دەمێ وانە:

هۆبە / ب رۆژ:

رێكەڤت: / / ٢٠١٣

بابەت / ئەحمەدێ خانی ژیان و بەرهەم

❖ ئارمانێن فێركرنێ:

أ. ئارمانجێن تایبەتی:

١ . تێگەهشتنا ژیان و بەرهەم و رۆخسار و تایبەتمەندیا ناڤەرۆكا هوزانێن ئەحمەدێ خانی، و تێگەهشتنا پارچا هوزانێ و ژ بەركرنا وێ.

٢. پەیداكرنا حەز و ئارەزو و پاڵدەری بۆ فێربوونا بابەتێ ئەدەبی، تێكستێن ئەدەبی لدەڤ قوتابیان.

٣. گەشەپێدانا باوەری بخۆبوون، و چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان.

ب. مەبەستێن رەوشتی:

١. ژیانا ئەحمەدێ خانی ـ وەك د پەرتووكێدا هاتی ب شێوازێ خۆ كورت بكەت.

٢. ئەگەرێ گرێدانا ئەحمەدێ خانی ب مەلایێ جزیریڤە بزانیت.

٣ . دانانا ئەحمەدێ خانی ب ئێكەمین هوزانڤانێ كورد كو هزرا نەتەوایەتی و ئێكگرتن و رزگاربونێ د هوزانێن ویدا رەنگڤەدابیت رۆن بكەت.

٤. بیروباوەرێن ئەحمەدێ خانی یێن كو بریێكا مەم و زینێ دەربڕینە رۆن بكەت.

٥ . فاكتەرێ سەرەكی یێ كو دلداریا مەم و زینێ بەر ب رێبازەكا تەسەوفێدا ب خودێ پەرستنێڤە د بەت رۆن بكەت.

٦ . دانانا مەم و زینێ وەكو بەهانە، داكو ئەحمەدێ خانی خەم و ژانێن خۆ پێ برەڤینیت ب نموونەڤە شرۆڤە بكەت.

٧. تایبەتمەندیا رۆخسارێ دیوانا مەم و زینێ شرۆڤە بكەت.

٨. تایبەتمەندیا ناڤەرۆكا هوزانێن ئەحمەدێ خانی شرۆڤە بكەت.

٩. ڕامانا پەیڤێن گران د هوزانا ئەحمەدێ خانیدا بدەت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

١٠. وێنێن هونەری د پارچە هوزانا ئەحمەدێ خانیدا شرۆڤە بکەت.

١١. دێرێن پارچە هوزانا ئەحمەدێ خانی ـ ئەوێن بۆ ژبەرکرنێ ب دروستی بنڤیسیت.

١٢. ب دەربڕینەکا ئەدەبی رامانا دێرێن هوزانا ئەحمەدێ خانی دارێژیت.

١٣. دێرێن هوزانا ئەحمەدێ خانی شرۆڤە بکەت.

١٤. ئەوان زمانێن بیانی دیاربکەت، ئەوێن د هوزانێن ئەحمەدێ خانیدا رەنگڤەدای.

١٥. بەرهەمێن ئەحمەدێ خانی بژمێریت.

١٦. هوزانێن ئەحمەدێ خانی ئەوێن ئاماژێ د دەنە ئامۆژگاریا و فێرکرنێ رۆن بکەت.

١٧. بۆچوونا خۆ بەرامبەر دێر /دێرێن هوزانا مەلایێ جزیری یێ پێ کاریگەرە دەرببڕیت.

١٨. چەند دێرە هوزانێن ئەحمەدێ خانی، وەك نموونە بۆ مەبەستان، ب دروستی بینیت.

❖ هۆیێن فێرکرنێ: (بۆرد، پێنوسێن رەنگاورەنگ، وێنە).

*کردارێن وانەگوتنێ:

ئێک: پێشەکی:

مامۆستا/ ڤەکۆلەر دێ بابەتێ وانێ لدور ژیاننامە ئەحمەدێ خانی و بەرهەمێن وی بەرچاڤ کەت، کو ئەحمەدێ خانی بناڤودەنگترین هوزانڤانێ کەڤنێ کوردە و ئێکە ژوان هوزانڤانا ئەوێن بەرهەمێن خۆ ب زارێ کرمانجیا ژووری نڤێسینە، کو ناڤداریا ئەحمەدێ خانی لژێر گوپیتکا بەرهەمێن وی مەم و زین، ناڤودەنگێن خۆ ل جیهانێ بەلاڤکریە. و ل سالا ١٠٦١هـ بەرامبەر ١٦٥٠ز ژدایک بوویە، چونکە ل بایەزیدێ وەغەرکریە و هەر ل وێرێ هاتیە ڤەشارتن، لەورا خانی د هێتە هژمارتن ژ خەلکێ بایەزیدێ. د هێتە تێبینیکرن د ناڤ بەرهەمێن ویدا تاما هوزانێن مەلایێ جزیری لێ دیار د بیت، و ئەحمەدێ خانی بۆ ماوەیەکێ درێژ ل دەڤەرا جزیرێ ژیایە، ژ لایەکێ دیڤە خانی شارەزایێ فەلسەفە و گەلەك زانستێن دی بوویە و ل گەلەك جهان خواندیە و بوویە مەلایەکێ ب ناڤودەنگ و ل جزیرێ و بایەزیدێ وانە گوتینە گەلەك زانا و مەلایان هەتاکو ل سالا ١٧٠٦ز چوویە بەر دلۆڤانیا خودایێ مەزن.

خانی گەلەك بەرهەم هەبووینە و ژ وان ژی غەزەل و قەسیدە وعەقیدا ئیمان و نەوبهارا بچووکان و مەم وزین بووینە.

هندی کو غەزەل و قەسیدەیە، خانی ب مەم و زینێ ب ناڤودەنگ بوویە، هەروەکی ل دێرە هوزانەکێدا دبێژیت:

میری مەجلیس نەکەت موتریب گۆیا چ بکەت

غونچەی خوندان نەبتن بولبولی شەیدا چ بکەت

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

سەبارەت عەقیدا ئیمان، خانی پەرتووکەکا بچویک لسەر عەقیدا ئیسلامی نڤێسییە و ژ چەند بابەتێن کەلامیێ پێکدهێت و لڤێرێ خانی ئەڤ پەرتووکە ب هوزان پێشکێشی (فەقیێ تەیران)کریە کو هوزانڤانەکێ مەزنێ کوردە و یێ ناڤدار بوو ب زانینا زمانێ باڵندان.

دەربارەی نوبهارا بچوکان بو ئێکەم جار خانی فەرهەنگەکا عەرەبی ـ کوردی بۆ زاروکێن کورد ژ پێخەمەت فێربوونا زمانێ عەرەبی دروست کریە و ئەڤ پەرتووکە بۆ زاروکێن کورد نڤێسیە و نەکو بۆ میرو خودان دەسەلاتا ل دەما دبێژیت:

نـــــەژبۆ ســـــاحیب ڕەواجـــــان

بەلکی ژبۆ بچووکێد کرمانجان

سەبارەت مەم و زینێ خانی ئەڤ چیرۆکا کەڤن رووی دای ب هوزانێ ساخ کریەڤە و ل گەلەك جهان و د ناڤ بابەتێن جودا جودا دا باس لێ کریە کو ل دێرە هوزانەکێدا د بێژیت ئەوا کو

شەرحا غەمێ دل بکەم فەسانە

زین و مەمێ بکەم بەهانە

پشتی کو داستانا (مەم وزین) ۤ (مەمێ ئالان) د ناڤ خەلکێدا بەلاڤ بووی، خانی هاتیە تشتەکێ نوی ب بەرگەکێ نوی نڤێسییە، وەکو دبێژیت:

سافی شمراند ڤەخوارد دووردی

مانەندی دەری لیسانی کوردی

ئینانـــە نیـــزام و ئینتیزامـــی

کێشـایە جـەفا ژبـۆ وی عـامی

مەم و زینا خانی وەك مەم و زینا فۆلکلۆری یا د ناڤ خەلکێ نینە کو بتنێ چیرۆکا دلداری بیت، بەلکو خانی ب فەلسەفیانە و شاعیرانە چەند تشتەکان ڕاڤەدکەت و تشتەکێ نوی دادرێژیت.

دوو: بەرچاڤکرن:

پشتی سەرنجراکێشانا قوتابیان بۆ بابەتێ وانێ، ڤەکۆلەر دێ رێکا گەنگەشێ لگەل قوتابییان بکارهینیت برێکا ئاراستەکرنا چەند پرسیاران کو بیرێن سەرەکی یێن وانێ بخۆڤە دگرن، پرسیار ژێ:

ـ چ ـ پەیوەندی د ناڤبەرا جهێ ژدایک بوونا ئەحمەدێ خانی و مەلایێ جزیریدا هەیە؟.

ـ ئەڤ دێرە هوزانە رامانا چ د گەهینیت ؟.

(لەورا کو دەما ژغەیب فەك بوو تەئریخ هەزاروشەست ویەك بوو).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ـ ئايا ئەحمەدێ خانی ناڤودەنگیا خۆ بتنێ ب مەم و زینێ بەلاڤکریە؟.

ـ چەوا ئەحمەدێ خانی خزمەتا زمانێ کوردی کریە ؟.

ـ مەبەستا ئەحمەدێ خانی ژ ڤێ دێرە هوزانێ چییە ؟.

(نەژبۆ ساحیب ڕەواجان بەلکی ژبۆ بچووکێد کرمانجان)

ـ ب چ شێوە ئەحمەدێ خانی مەم و زین ساخکریەڤە؟.

ـ بۆچی ئەحمەدێ خانی مەم و زین کریە بەهانە؟.

ماموٚستا: چ پەیوەندی د ناڤبەرا جهێ ژدایک بوونا خانی و مەلایێ جزیریدا هەیە ؟.

قوتابی: پەیوەندیەکا خۆجهی هەیە.

قوتابییەکێ دی: چونکە مەم و زین ل جزیرێ پەیدابویە، لەورا دهێتە پێشبینیکرن کو خانی ل وێرێ ژدایک بوویە.

قوتابییەکێ دی: د دەمێ مەم و زینا خانی ب هویری د هێتە خواندن دیاردبیت کو خانی گەلەك داخباری مەلایێ جزیری بوویە.

ماموٚستا: هندەك زێدەهیێن دی وە هەنە؟

قوتابی: نەخێر

ماموٚستا: بەرسڤێن هەوە هەمی دروستن

(لڤێرێ ماموستا بەرسڤێن وان، ب ڕێکو پێکی و زێدەهی، ب شێوازێ خۆ دووبارە دکەت)

ماموٚستا: مەبەست ب دێرا هوزانێ (لەورا کو دەما ژغەیب فەك بوو تەئریخ هەزاروشەست ویەك بوو)چیە؟

قوتابییەك: ل سالا ١٠٦٢ێ ئەڤ دێرە هۆزانە هاتییە نڤێسین.

قوتابییەکێ دی: ئەحمەدێ خانی دڤییا مێژوویا ژدایک بوونا خۆ بڤێ دێرا هوزانێدا دیار بکەت.

قوتابییەکێ دی: بتنێ دێرە هوزانەکا ئاسابیە و ب شێوەیەکێ هونەری گوتیە.

ماموٚستا: هندەك زێدەهیێن دی وە هەنە؟

قوتابییەك: بەلێ، ماموٚستا مەبەستا ئەحمەدێ خانی تەنها ئەو بوویە کو مێژوویا ژدایک بوونا خۆ دیار بکەتن.

ماموٚستا: هوین لگەل ئەڤێ بۆچوونێ نە؟

قوتابی: بەلێ

ماموٚستا: بەلی بۆچوونا هەڤالێ هەوە یا دروستە، کو ئەحمەدێ خانی دڤییا مێژوویا ژدایک بوونا خۆ د دێرە هۆزانەکێدا دیار بکەتن.

ماموٚستا: ئایە ئەحمەدیٚ خانی ب تنیٚ ب مەم و زینیٚ ناڤودەنگیا خوٚ بەلاڤکریە؟

قوتابییەك: بەلیٚ، ئەز د بیٚژم تەنها ب مەم و زینیٚ ناڤدار بوویە.
قوتابییەکیٚ دی: مەم و زین دەرگەهەك بوویە بوٚ نیاسینا بەرهەمیٚن وی ییٚن دی.
قوتابییەکیٚ دی: ل گەل مەم و زینیٚ، خانی گەلەك بەرهەمیٚن دی ژی هەنە وەکو (غەزەل و قەسیدە، عەقیدا ئیمان، نەوبهارا بچوکان).
ماموٚستا: هندەك لسەر زیٚدەکرنیٚن دی هەوە هەنە؟
قوتابی: نەخیٚر
ماموٚستا: بەرسڤیٚن هەوە دروستن.

ماموٚستا: خانی ب چ شیٚوە خزمەتا زمانیٚ کوردی کریە ؟.

قوتابییەکیٚ نەبەشدار: بریٚکا هوزانیٚن خوٚ خزمەتا زمانیٚ کوردی کریە.
قوتابییەکیٚ دی: بریٚکا وەلات پاریٚزیا خوٚ.
قوتابییەکیٚ دی: بریٚکا بەرهەمیٚن خوٚ وەکی (نوبهارا بچوکان) کو ئیٚکەم فەرهەنگ بوویە ب زمانیٚ کوردی هاتبیتە نڤیٚسین.
قوتابییەك: گەلەك زاروٚکان مفا ژ نوبهارا بچووکان کرییە چونکە زمانەکیٚ ئاسان بوویە بوٚ وەرگرتنیٚ و تەنها ب زمانیٚ کوردی بوویە
ماموٚستا: هندەك لسەر زیٚدەکرنیٚن دی هەوە هەنە؟
قوتابی: بەلیٚ، ئەڤ فەرهەنگە لوی دەمی گەلەك خزمەتا زمانیٚ کوردی کرییە چونکە لسەر وی دەمی چ پەرتووکیٚن کوردی نەبووینە بوٚ فیٚرکرنیٚ.
ماموٚستا: بەرسڤیٚن هەوە دروستن، و ئەڤیٚ پەرتووکیٚ تا رادەیەکی زمانیٚ کوردی دایە نیاسین بوٚ گەلیٚ کوردا ب پلا ئیٚکیٚ، و ب پلا دوویێ بوٚ خەلکەکیٚ دی.
ماموٚستا: مەبەستا خانی ژ دیٚرە هوزانا:(نەژبوٚ ساحیب رەواجان بەلکی ژبوٚ بچووکیٚد کرمانجان)چیە؟

قوتابیی: مەبەستا وی دیارکرنا هوٚزانیٚن وینە.
قوتابییەکیٚ دی: لڤیٚرە باسیٚ زاروکیٚن کوردان دکەت، کو ژ هەژی بەرهەمەکیٚ ب زمانیٚ کوردی هاتیبتە نڤیٚسین.
قوتابییەکیٚ دی: ئەڤە فەرهەنگەکە ب زمانیٚ کوردی و عەرەبی بوٚ زاروکیٚن کوردان هاتیە نڤیٚسین.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەکولینێن کوردی

قوتابییەکێ دی: ل دەمێ ئەڤ بەرهەمە دروست کری، گەلەك رەخنە لسەر زمانێ ئاسانێ وێ هاتە کرن لەورا ل دویفدا خانی دیار کرییە کو ئەڤ بەرهەمە سەرەرای زمانێ وێ یێ ئاسان تەنها بۆ زارۆکان بەرهەڤکرییە ئەوژی بۆ بدەستڤە هینانا پەیڤ و دەستەواژێن کوردی بووینە.

ماماۆستا: زیدەهییەکا دی وە هەوە؟

قوتابی: نەخێر

ماماۆستا: بەرسڤێن هەوە هەمی دروستن

(لڤێرێ ماماۆستا بەرسڤێن وان، ب رێکو پێکیڤە، ب شێوازێ خۆ دووبارە دکەت)

ماموستا: خانی ب چ شێوە مەم و زین ساخکریەڤە؟

قوتابییەك: برێکا چیرۆکەکا سەرنجراکێش.

قوتابییەکێ دی: برێکا دیوانەکا هۆزانێن بها و جوان.

قوتابییەکێ دی: ب دێرە هوزانەکێ ئەوا دبێژیت (شەرحا غەمێ دل بکەم فەسانە زین و مەمێ بکەم بەهانە).

ماماۆستا: چ زێدەهیێن دی؟

قوتابی: ماماۆستا هەمی بەرسڤ دروستن.

ماماۆستا: بەلێ بەرسڤێن هەوە دروستن، و ئەز یێ لگەل بەرسڤا وی قوتابی ئەوێ نموونە هوزانا ژێری هینای.

ماماۆستا: بوچی ئەحمەدێ خانی مەم و زین کریە بەهانە؟

قوتابییەك: چونکە مللەتێ کورد هەردەم لژێر داگیرکرنێدا بوون، لەورا ب ئاشکرایی نە د شیان هیڤی و ئومێدێن خۆ دیار بکەن.

قوتابییەکێ دی: خانی برێکا مەم و زینی ئێش و ئازارێن مللەتێ خۆ تێدا دیار کرینە.

قوتابییەکێ دی: ئەڤ بەرهەمە داستانەکا ئەڤینداری بوویە، و تێدا باسێ وەفادارییا دوو ئەڤیندارا کرییە.

ماماۆستا: هەوە زێدەهییەکا دی هەیە؟

قوتابی: نەخێر ماماۆستا.

ماماۆستا: ئەحمەدێ خانی دیوانا هۆزانێن خۆ ب شێوەیەکی نڤێسییە کو باسی دوو ئەڤیندارا کربیت، لێ مەرەما وی یا سەرەکی ژێ ئەو بوویە کو هەستا نەتەوایەتی لدەڤ گەلێ کورد ب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

ئازرینیت و زێدە بکەت و ژ بەرهندێ خانی د هێتە هژمارتن ئێکەم هۆزانڤانێ کورد کو د هۆزانێن خۆ دا گرنگییەکا بەرچاڤ ب هەستا نەتەوایەتی دایە.

سێ: هەڵسەنگاندن:

. خانی ل سالا چەندێ ژدایک بوویە؟

. بۆچی خانی مێژوویا ژدایک بوونا خۆ ب هوزان گوتیە ؟

. خانی چەند بەرهەم هەنە؟

. خانی چەوا خزمەتا زمانێ کوردی کریە ؟

. مەم وزین چیە ؟

. بۆچی ژ لایێ خانیڤە گرنگیەکا زۆر ب مەم و زینێ هاتیە دان ؟

چوار: ئەرکێ مال:

بابەتێ وانا بهێت دێ بەحسێ رۆخسارا مەم و زینێ کەین و (٥) پێنج دێرێن ئێکێ ژبەر بکەن..

پاشکۆ ٢٠: کلیلکا بەرسڤێن دروست یا تاقیکرنا ئاستێ فێربوونێ
پرسیارا ئێکێ

ژمارا پەرەگرافێ	بەرسڤا دروست			
	أ	ب	ج	د
١		✓		
٢		✓		
٣			✓	
٤				✓
٥	✓	✓		
٦				✓
٧	✓	✓		
٨				✓
٩			✓	
١٠	✓			
١١		✓		

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١٢			✓	
١٣	✓			
١٤			✓	
١٥		✓		
١٦				✓
١٧		✓		
١٨				✓
١٩	✓			
٢٠			✓	
٢١			✓	
٢٢		✓		
٢٣				✓
٢٤			✓	
٢٥		✓		
٢٦	✓			
٢٧		✓		
٢٨			✓	

پرسیارا دوویێ

ژمارا پەرەگرافێ	بەرسڤا دروست	نمره
٢٩	١ . زمانەکێ کوردی تێکەل ب پەیڤێن فارسی و عەرەبی و تورکی ژی بکارهینایە. ٢ . پارازتنا پەیرەوا هۆزانا کلاسیزمی د سەروایێدا (قافیە)، واتە ئێکەتییا سەروایێ و پیتا دوماهیکێ.	٢
٣٠	ئەڤرو ژ سیمبولا جوانی و دێمێ وەکی دڕ و مرواریان ؛ ئەز مننەت دارێ خودێمە کو ب ڤی دیمەنی کەیفخوش کریم.	١

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٣١		١ . هەر ل دەستپێکێ ب ناڤێ ستایشا خودێ و پێغەمبەری چوویە دناڤ دان و ستاندنێن فەلسەفی، گەلەك ژ بیر و ڕایێن فەلسەفا یۆنانی و ئیسلامی دەردبڕیت و دان و ستاندنێ تێدا دکەت، و خۆ وەکی فەیلەسوفەك و خودانیاسەکێ مەزن ددانیت. ٢ . خانی ئێکەمین کوردە کو هزرا کوردایەتیێ د قالبەکێ دیارکریدا دەربڕیت و کوردان هان دەت ئێك بگرن و ل بەرامبەری هێرشا داگیرکەرێ وی سەردەمی ڕاوەستن.	٢
٣٢		ـ گەردێ هەبویا مەژی خودانەك عالی کەرەمەك لەتیفە دانەك ـ عیلم و هونەر و کەمال و ئیزعان شیعر و غەزەل و کتێب و دیوان	٢
٣٣		مەبەستا سەرەکی یا هوزانڤانی ئەوە کو سێ زمانان دزانیت، ئەوژی کوردی و عەرەبی و فارسی.	١
٣٤		ـ تەبعی شەکر باری من کوردی ئەگەر ئینشا دەکا ئیمتحانی خۆیە مەقسودی، لەعەمدەن وا دەکا	١
٣٥		(عادەتێکی دن ژی ئەوان ئەکرادێت خۆ جەهی هەین، زڤستانان وەکو دێنە مەجلیس ئەو دکەنە گەڕەلاوژ، گەڕەلاوژ تا وەکو هەر چەندە مرۆڤ د وی مەجلسیدا حازر هەین، ماقۆل و مەزن و بچووك، حەموو دێ هەر یەك بەندەکێ ئسترانێ لابود بە بێژیتن، ژ سەرێ مەجلیسێ دەستپێدکەن هەتا دووماهیا مەجلیس.....هتد).	٣
٣٦		١ . ب پەخشان هاتیە نڤیسین. ٢ . ب ڕەنگەکێ سادە حیکایەتێ یان چیرۆکێ ڤەدگێریت.	٢
٣٧		١ . ل سالا ١٩٢٢ کۆمەلەکا ڕۆژنامەیان ب زمانێ کوردی دەرکەڤتن وەکو ڕۆژناما (بانگی کوردستان، ڕۆژی کوردستان). ٢ . گەشەکرنا ئەدەبیاتێ کوردی ب گشتی و چیرۆکا هونەرێ کوردی ب تایبەتی.	٢
٣٨		١ . وەرگێرانا پشکا ئێکێ ژ پەرتووکا (شەرەفنامە) ژ فارسی بۆ کوردی ل سالا (١٨٥٨) ێ ز. وەرگێرایە.	٢

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

	٢. تاريخا نوو يا كوردستانىَ (١٨٥٧) ز.	
٣٩	مەبەست ژ ڤىَ هوزانىَ ئەوە كو پيَدڤيە ئەم ريَزىَ ل شەهيديَن خۆ بگرين و وان ژ بير نەكەين و د هەمى دەماندا دوژمنىَ خۆ بنياسين. هەروەسا شورەش و سەركرديَن كوردان ژى ژ بير نەكەين ؛ و ژ بۆ يەكبوونىَ گوهداريا وان بكەين.	٢
٤٠	- ڕوومەتى وەك گوڵى بيَگەرد قژى خاو، ئاوريشمى زەرد	١

تيَبينى /

- سەرجەمىَ پەرەگرافيَن ئەزموونىَ (٤٠) پەرەگرافن.

- پرسيارا ئيَكىَ (٢٨) نمرە لسەرن.

- پرسيارا دوويىَ (٢١) نمرە لسەرن.

- بلندترين نمرە (٤٩) نمرەيە.

- نزمترين نمرە (چنە) يە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلينيَن كوردى

پاشکۆ ٢١: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ پێن تاقیکرنا ئاستێ فێربوونێ

ژ	گرۆپێ ئەزموونگەریێ ئێکێ	گرۆپێ ئەزموونگەریێ دوویێ	گرۆپێ کونترۆلکار
١	٤٧	٣٧	٤٠
٢	٤٧	٤٣	٣٤
٣	٣٩	٤٩	٣٩
٤	٤٤	٣٦	٣١
٥	٤٨	٤١	٤٥
٦	٤٤	٤٥	٢٩
٧	٣٦	٣٩	٤٤
٨	٣٨	٣٤	٤١
٩	٤٥	٤٢	٢٦
١٠	٤٧	٤١	٣٣
١١	٤١	٤٠	٣٧
١٢	٤٩	٤٠	٤٢
١٣	٣٧	٤٦	٣٥
١٤	٤٠	٣٩	٢٧
١٥	٤٠	٤٣	٢٥
١٦	٣٩	٣٤	٤٧
١٧	٤٦	٣٧	٣٧
١٨	٤٣	٤١	٣٨
١٩	٤٥	٤٣	٣١
٢٠	٤٠	٣٢	٤١
٢١	٤١	٣٨	٣٦
٢٢	٤٢	٤٦	٣٤
٢٣	٣٥	٣٨	
٢٤	٣٩	٤٢	
٢٥	٤٥	٤٤	
٢٦	٤١	٤٦	

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢٧	٤٨		
٢٨	٤٨		
٢٩	٣٨		
٣٠	٤٣		

پاشکۆ ٢٢: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ بێن چێژا ئەدەبی د تاقیکرنا پاشیدا

ژ	گرۆپی ئەزموونگەریا ئێکێ	گرۆپێ ئەزموونگەریا دوویێ	گرۆپێ کونترۆلکار
١	١٦	٢٠	١٤
٢	١٨	١٤	١٩
٣	١٦	١٧	١٣
٤	٢١	١٨	١٥
٥	٢٠	١٥	١٢
٦	٢٠	١٩	١٤
٧	١٥	١٦	٢٠
٨	١٩	٢٠	١٣
٩	١٨	١٥	١١
١٠	١٤	١٤	١٨
١١	١٥	١٤	١٦
١٢	١٩	١٤	١٣
١٣	٢١	١٩	١٩
١٤	٢٢	٢١	١٧
١٥	١٦	١٥	١٤
١٦	١٩	١٧	١٨
١٧	٢٠	١٨	١٥
١٨	١٨	١٤	١٢
١٩	٢٠	١٨	١٢
٢٠	١٩	١٩	١٤
٢١	١٧	١٧	١٧

٢٢	١٨	١٩	١٣
٢٣	١٨	١٦	
٢٤	١٦	١٣	
٢٥	١٧	٢١	
٢٦	٢١	١٦	
٢٧	١٨		
٢٨	٢٢		
٢٩	٢٠		
٣٠	١٦		

پاشکۆ ٢٣: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یا پیڤەرێ باوەری بخۆ بوون یا دووماهیکێ

ژ	ئەزموونگەریا ئێکێ	ئەزموونگەریا دوویێ	کونترۆلکار
١	١١٥	١٠٥	٩٢
٢	١١٣	١١١	١٠٠
٣	١٠٦	١١٣	٩٦
٤	١١٨	١٠٨	١٠٢
٥	١١٤	١٠٨	١٠١
٦	١١٨	١٠٣	١١٠
٧	١٠٣	١٠٦	١٠٦
٨	١١٨	١٠٨	١١٤
٩	١١١	١١٢	٩٧
١٠	١١٢	١٢٠	١٠٧
١١	١١٠	١٠٤	٩٨
١٢	١٠٨	٩٦	١١٤
١٣	١١٥	١١٠	١٠١
١٤	١١٥	١٠٣	١٠٣
١٥	١١٩	١١١	٩٩

١٦	١١٦	١٠٥	٩٦
١٧	١١١	١١٠	١١١
١٨	١١٤	١٠١	١٠٠
١٩	١١٣	٩٦	١٠٨
٢٠	١١٤	١٠٢	١٠٦
٢١	١١٣	٩٩	٩٨
٢٢	١١٨	١٠١	١١٣
٢٣	١٠٩	١٠٥	
٢٤	١١٦	١١٤	
٢٥	١١٢	١٠٦	
٢٦	١١٣	١٠٨	
٢٧	١٢٣		
٢٨	١١٤		
٢٩	١١١		
٣٠	١٠٨		

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

فەهرستا خشتە، پاشكۆ، پەیڤ و زاراڤان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

پێرستا خشتەیان

خشتێ ١: دیزاینا ئەزموونگەرییا ڤەكۆلینێ. ١٤٥

خشتێ ٢: ژمارا قوتابیێن سەمپلا ڤەكۆلینێ ١٤٧

خشتێ ٣: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن تەمەنێ قوتابییێن گروپێن ڤەكۆلینێ ب هەیڤ ١٤٨

خشتێ ٤: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای - F) بۆ گروپان د گۆراوێ تەمەنیدا ١٤٨

خشتێ ٥: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن گۆراوێ زانیارییێن بەرێ لسەر بابەتێ ئەزموونێ لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گروپان. ١٤٩

خشتێ ٦: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای - F) یێن گۆڕاوێ زانیارییێن بەرێ لسەر بابەتێ ئەزموونێ لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گروپان. ١٥٠

خشتێ ٧: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن كورسێ ئێكێ یێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی یێن هەرسێ گروپێن ڤەكۆلینێ. ١٥١

خشتێ ٨: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای - F) یێن گۆڕاوێ نمرێن كورسێ ئێكێ یێن بابەتێ ئەدەبێ كوردی لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گروپان. ١٥١

خشتێ ٩: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن گۆڕاوێ ئاستێ ژیری یێن هەرسێ گروپێن ڤەكۆلینێ. ١٥٢

خشتێ ١٠: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای - F) یێن گۆڕاوێ ئاستێ ژیری لدەڤ هەرسێ گروپێن ڤەكۆلینێ. ١٥٣

خشتێ ١١: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن گۆڕاوێ چێژا ئەدەبی یێن هەرسێ گروپێن ڤەكۆلینێ. ١٥٤

خشتێ ١٢: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای - F)یێن گۆڕاوێ چێژا ئەدەبی لدەڤ هەرسێ گروپێن ڤەكۆلینێ. ١٥٤

خشتێ ١٣: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن گۆڕاوێ باوەری بخۆبوون لدەڤ هەرسێ گروپێن ڤەكۆلینێ. ١٥٥

خشتێ ١٤: ئەنجامێن شرۆڤەكرنا جیاوازیێ و نرخێ (فای - F) یێن گۆراوێ باوەری بخۆبوون لدەڤ هەرسێ گروپێن ڤەكۆلینێ. ١٥٦

خشتێ ١٥: ئەنجامێن تاقیكرنا كای دووجاییا بۆ جیاوازیێ د ناڤبەرا گروپان د گۆراوێ ئاستێ خواندنا باباندا ١٥٧

خشتێ ١٦: ئەنجامێن تاقیکرنا کای دوجاییا بۆ جیاوازییێ د ناڤبەرا گرۆپان د گۆراوێ ئاستێ خواندنا دایکاندا. ١٥٨

خشتێ ١٧: بابەتێن ئەزموونێ و ژمارا بەرپەرێن وان. ١٥٩

خشتێ ١٨: نەخشا تاقیکرنا ئاستی ١٦٢

خشتێ ١٩: ژمارا بەندێن تاقیکرنا ئاستی لدویف ئاست و ئارمانجێن د پیڤیت ١٦٣

خشتێ ٢٠: دابەشکرنا وانێن ئەدەبێ یێن هەڤتانە لسەر گرۆپان ١٧٦

خشتێ ٢١: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د تاقیکرنا ئاستیدا. ١٨٦

خشتێ ٢٢: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیا ئێک لا بۆ جیاوازییێ د ناڤبەرا نمرێن تاقیکرنا ئاستی یێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ ١٨٦

خشتێ ٢٣: ئەنجامێن تاقیکرنا شیڤیە بۆ بەراوردییێ د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن تاقیکرنا ئاستێ قوتابییێن هەر سێ گرۆپاندا ١٨٧

خشتێ ٢٤: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د تاقیکرنا چێژا ئەدەبیدا. ١٨٩

خشتێ ٢٥: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیا ئێک لا بۆ جیاوازییێ د ناڤبەرا نمرێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی یێن هەرسێ گرۆپێن ڤەکۆلینێدا ١٩٠

خشتێ ٢٦: ئەنجامێن تاقیکرنا شیڤیە بۆ بەراوردییێ د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گرۆپاندا ١٩١

خشتێ ٢٧: ناڤەندێ ژمێری و لادەرێ پیڤەری یێن نمرێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ د پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێدا. ١٩٣

خشتێ ٢٨: ئەنجامێن شرۆڤەکرنا جیاوازیا ئێک لا بۆ جیاوازییێ د ناڤبەرا نمرێن پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ یێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ ١٩٤

خشتێ ٢٩: ئەنجامێن تاقیکرنا شیڤیە بۆ بەراوردییێ د ناڤبەرا ناڤەندێ نمرێن پیڤەرێ باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابییێن هەرسێ گرۆپاندا ١٩٥

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پێرستا پاشکۆیان

پاشکۆ ١: تەمەنێ قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ ب هەیڤ.......... ٢٣٣

پاشکۆ ٢: تاقیکرنا زانیاریێن بەرێ د بابەتێن ئەزموونێدا ٢٣٤

پاشکۆ ٣: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن زانیاریێن بەرێ لسەر بابەتێ ڤەکۆلینێ .. ٢٣٦

پاشکۆ ٤: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن کورسێ ئێکێ د بابەتێ ئەدەبێ کوردیدا . ٢٣٧

پاشکۆ ٥: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن زیرەکیێ (بیرتیژیێ) ٢٣٨

پاشکۆ ٦: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن چێژا ئەدەبی د تاقیکرنا پێشیدا ٢٣٩

پاشکۆ ٧: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن باوەری بخۆبوونێ د تاقیکرنا پێشیدا ٢٤١

پاشکۆ ٨: ناڤێ شارەزا و بسپۆران ئەوێن ڤەکۆلەری بیر و ڕاییێن وان وەرگرتین د هندەك کردارێن ڤەکۆلینێدا ٢٤٢

پاشکۆ ٩: ئارمانجێن رەوشتی ٢٤٧

پاشکۆ ١٠: نمرێن ئاستێ زەحمەتییا بەندێن تاقیکرنا ئاستێ فێربوونێ و هێزا ژێکجوداییێ ٢٥٦

پاشکۆ ١١: تاقیکرنا ئاستێ فێربوونێ ب شێوێ دوماهیێ ٢٥٧

پاشکۆ ١٢: چاپوکیێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی ب شێوێ دوماهیکێ ٢٦٤

پاشکۆ ١٣: ئاستێ بزەحمەتیێ و هێزا ژێکجوداهیا بەندێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی ٢٦٦

پاشکۆ ١٤: بەندێن تاقیکرنا چێژا ئەدەبی ٢٦٧

پاشکۆ ١٥: هێزا ژێکجوداییێ بۆ بەندێن پیڤەرێ باوەری بخۆ بوون.......... ٢٧٣

پاشکۆ ١٦: پیڤەرێ باوەری بخۆبوون ٢٧٧

پاشکۆ ١٧: نموونا پلانا وانەگوتنا رۆژانە لدویف رێکا هژاندنا هزران ٢٨١

پاشکۆ ١٨: نموونا پلانا وانە گوتنا رۆژانە لدویف رێکا ئاسایی ٢٨٩

پاشکۆ ١٩: نموونا پلانا وانە گوتنا رۆژانە برێکا گەنگەشێ ٢٩٤

پاشکۆ ٢٠: کلیلکا بەرسڤێن دروست یا تاقیکرنا ئاستێ فێربوونێ ٣٠٠

پاشکۆ ٢١: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن تاقیکرنا ئاستێ فێربوونێ ٣٠٤

پاشکۆ ٢٢: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یێن چێژا ئەدەبی د تاقیکرنا پاشیدا ٣٠٥

پاشکۆ ٢٣: نمرێن قوتابیێن هەر سێ گرۆپێن ڤەکۆلینێ یا پیڤەرێ باوەری بخۆ بوون یا دووماهیکێ... ٣٠٦

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پەیڤ و زاراڤ

ئ

ئافراندن 63,

ئامراز, 9, 112, 115, 119, 120, 132, 138, 141, 145, 168, 174

ئەدەبی, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 35, 37, 38, 39, 41, 63, 64, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 119, 133, 134, 135, 136, 137, 140, 146, 147, 150, 151, 158, 159, 160, 167, 168, 172, 176, 177, 182, 185, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 205, 206, 207, 208, 211, 237, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 253, 254, 255, 257, 264, 265, 271, 281, 282, 289, 290, 294, 295, 311, 312, 313, 317, 323

ئەزموونگەری, 38, 53, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 139, 141, 147, 175

ئەلفا ـ کرونباخ 123,

ب

باوەری بخۆبوون, 3, 4, 5, 11, 22, 23, 24, 25, 26, 39, 43, 59, 63, 75, 95, 96, 101, 102, 103, 120, 141, 143, 145, 147, 155, 156, 170, 175, 177, 199, 200, 247, 277, 281, 289, 294, 311, 313, 317, 318, 320, 323

بەرسڤ 99, 10, 67, 164, 166, 171, 179, 299,

بیرهینان, 122, 137, 160, 161, 162, 163, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255

ت

تاقیکرن, 94, 134, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 171

تێگەهشتن, 18, 122, 160, 161, 162, 163, 197, 201, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255

تێکست 137, 11, 121, 123, 132, 133, 135,

پ

پەخشان 302, 21, 78, 92, 94, 234, 252,

پراکتیک, 122, 160, 161, 162, 163, 249, 250, 251, 253, 254

ج

جیاوازیێن ئاماری, 26, 27, 28, 29, 111, 112, 115, 126, 128, 129, 130, 132, 185, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 195, 196

خ

خواندن, 24, 38, 63, 70, 78, 86, 89, 91, 131, 149, 174, 270, 285, 287, 297, 318

د

دانوستاندن 172, 10, 16, 66, 71, 167, 168,

دروستیا دەرڤە 323, 174,

دروستیا ناڤخۆ 323, 173,

ر

رازیبوون 171, 163, 164, 167,

رێزگرتن 98, 16, 17,

رێک, 9, 10, 11, 12, 14, 17, 21, 24, 25, 29, 30, 33, 52, 100, 101, 107, 178, 197, 202

ش

شروڤەکرن 63,

چ

چالاکی 198,

چێژا ئەدەبی, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 22, 25, 26, 27, 28, 37, 39, 43, 77, 78, 79, 80,

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

81, 82, 84, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 140, 141, 143, 145, 147, 153, 154, 158, 167, 168, 169, 170, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 189,190, 191, 192, 197, 200, 201, 202, 206, 207, 208, 211, 239, 246, 247, 264, 266, 267, 281, 289, 294, 305, 311, 312, 313, 317, 319, 320, 323

چیرۆك21 ,

ك

گەنگەشە, 19, 24, 35, 59, 65, 66, 70, 72, 74, 75, 133, 135, 137, 138, 140, 287, 322

گرۆپێ كونترۆلكار, 26, 27, 28, 109, 110, 112, 114, 118, 119, 120, 121, 123, 127, 131, 132, 134, 136, 145, 146, 176, 185, 187, 188, 189, 191, 195, 233, 236, 237, 238, 239, 241, 304, 305

گرۆپێ ئەزموونگەرییێ, 26, 27, 28, 29, 136, 145, 146, 176, 185, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 195, 196, 304

گۆراو140 ,

ف

فێربوون15 ,

ق

قوتابخانە102, 112 ,

قوتابی, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 30, 34, 35, 36, 38, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 89, 90, 91, 92, 93, 96, 101, 102, 103, 111, 113, 115, 117, 118, 122, 123, 125, 128, 131, 132, 133, 136, 139, 146, 165, 170, 174, 175, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 206, 207, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 282, 285, 297, 298, 299, 320

ك

كاریگەری12, 21, 138 ,

كیودر ـ ریتشاردسون181, 123, 170 ,

ل

لادەرێ پیڤەری, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 185, 186, 189, 193, 273, 311, 312

لێكدان, 16, 160, 161, 162, 163, 248, 249, 251, 253, 254, 255

م

مامۆستا, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 22, 23, 25, 53, 55, 56, 58, 59, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 89, 90, 91, 101, 175, 199, 243, 244, 245, 247, 257, 277, 282, 293, 295, 297, 298, 299, 320

ن

ناڤەندێ ژمێری, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 185, 186, 187, 189, 191, 193, 195, 273, 311, 312

ناڤەندێن نمرێن, 27, 28, 29, 189, 191, 192, 193, 195, 196

نرخ164, 169 ,

هـ

هەژاندنا هزران145, 147 ,

هەڤسەنگی, 22, 112, 115, 118, 121, 122, 126, 131, 139, 173, 174

هەلسەنگاندن, 31, 46, 49, 55, 59, 63, 66, 90, 160, 161, 163, 197, 199, 242, 249, 250, 251, 253, 254, 255, 288, 293, 300

هزر, 11, 14, 15, 17, 19, 34, 38, 46, 50, 53, 59, 62, 80, 89, 102, 114, 165, 197, 264, 278, 318

هوزان, 21, 78, 92, 94, 257, 283, 287, 288, 292, 293, 296, 300

و

وانەگوتن14 ,

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ناڤەرۆك

پشكا ئێكێ

دانەنیاسینا ڤەكۆلینێ

ئاریشا ڤەكۆلینێ:.. ٩

گرنگیا ڤەكۆلینێ:.. ١٢

ئارمانجا ڤەكۆلینێ: ٢٦

سنوورێ ڤەكۆلینێ: ٢٩

دەستنیشانكرنا زاراڤان: ٢٩

ئێك: ستراتیژیا هژاندنا هزران.. ٢٩

دوو: ڕێكا گەنگەشێ: ٣٣

سێ: ئاستێ (ئاستێ فێربوونێ): ٣٦

چوار:چێژا ئەدەبی ٣٧

پێنج: باوەری بخۆبوون: ٣٩

شەش: ئەدەبێ كوردی: ٤١

حەفت: پۆلا دەهێ ئامادەیی: ٤١

پشكا دوویێ

بەكراوەندێ تیۆری

تەوەرێ ئێكێ: هژاندنا هزران (Brain Storming)........................... ٤٥

١. دەرازینك:.. ٤٥

٢. تایبەتمەندییێن هژاندنا هزران:. ٤٨

٣. پرنسیپێن ستراتیژیا هژاندنا هزران:.. ٤٩

٤. وێنە و ڕێكێن هژاندنا هزران: ٥٠

٥. قۆناغێن بكارهینانا هژاندنا هزران د وانەگوتنێدا:............................ ٥٢

٦. رولێ مامۆستای د ناڤ ڕوینشتنا هژاندنا هزراندا:............................. ٥٧

٧. پێدڤیاتیێن سەركەڤتنا وانەگوتنێ ب هژاندنا هزران:........................... ٥٨

٨. ڕێخستنا قوتابیان د ناڤ روینشتنا هژاندنا هزرندا:............................ ٦٠

٩. ئاستەنگێن دکەڤنە د رێکا هژاندنا هزراندا: ٦٢

١٠. پەیوەندیا هژاندنا هزران ب خواندن، باوەری بخۆبوون و چێژا ئەدەبیڤە: ٦٣

تەوەرێ دوویێ: رێکا گەنگەشێ... ٦٥

١. تێگەهێ گەنگەشێ:.. ٦٥

٢. جۆرێن گەنگەشێ:.. ٧٠

٣. قۆناغێن رێکا گەنگەشێ:... ٧٢

٤. باشیێن رێکا گەنگەشێ:.. ٧٣

٥. بنەمایێن ئەکتیڤکرنا گەنگەشێ:.. ٧٥

تەوەرێ سێیێ: چێژا ئەدەبی... ٧٧

١. دەرازینک:.. ٧٧

٢. گرنگیا چێژا ئەدەبی:... ٨٠

٣. جورێن چێژا ئەدەبی: ٨٢

٤. فاکتەرێن ئەکتیڤکرنا چێژوەرگرتنێ:... ٨٤

٥. فاکتەرێن د بنە ئاستەنگ د رێکا چێژ وەرگرتنێدا: ٨٧

٦. بنیاتێن پێکهینانا چێژا ئەدەبی: ٨٨

٧. مامۆستا و گەشەکرنا چێژا ئەدەبی لدەڤ قوتابیان:................................ ٨٩

٨. پیڤەرێن چێژا ئەدەبی: ٩١

٩. گرنگیا پیڤەرێن چێژا ئەدەبی بۆ قوتابی و مامۆستای: ٩٢

١٠. پێنگاڤێن بەرهەڤکرنا پیڤەرێن چێژا ئەدەبی:................................... ٩٤

تەوەرێ چوارێ: باوەری بخۆبوون... ٩٥

١. دەرازینک:.. ٩٥

٢. دیاردێن باوەری بخۆبوونێ:... ٩٨

٣. ئەگەرێن لاوازیا باوەری بخۆبوونێ: ٩٩

٤. چارەسەرکرنا لاوازیا باوەری بخۆبوونێ و پێدڤیێن وەرارکرنا وێ: ١٠٠

٥. رۆلێ مامۆستای د موکمکرنا باوەری بخۆبوونێ لدەڤ قوتابی: ١٠١

٦. پەیوەندیا باوەری بخۆبوونێ ب هندەك بگورانڤە: ١٠٢

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پشکا سێیێ

ڤەکۆلینێن بەرێ و ئاماژە و مفا ژێ وەرگرتن

ڤەکۆلینێن بەرێ: ١٠٧

تەوەرێ ئێکێ: ڤەکۆلین دەربارەی کارتێکرنا هژاندنا هزرا یان گەنگەشێ یان هەر دوو پێکڤە د گەشەکرنا چێژا ئەدەبیدا. ١٠٨

١. ڤەکۆلینا (الکندری، ٢٠٠٢): ١٠٩

٢. ڤەکۆلینا الغصن (٢٠٠٣):... ١٠٩

٣. ڤەکۆلینا (القگاوی، ٢٠٠٥):.. ١١٠

٤. ڤەکۆلینا (خویگر، ٢٠٠٧): ١١١

٥. ڤەکۆلینا (العابدی، ٢٠٠٧).. ١١٢

٦. ڤەکۆلینا (أبوبکر، ٢٠٠٩):... ١١٣

٧. ڤەکۆلینا (الجلیدی، ٢٠٠٩):.. ١١٣

٨. ڤەکۆلینا سلێمان (٢٠١٣):... ١١٤

تەوەرێ دوویێ: ئەو ڤەکۆلینێن باسێ کاریگەریا هژاندنا هزران یانژی گەنگەشێ د کەن یانژی هەردووکا پێکڤە د کەن ژبۆ گەشەکرنا باوەری بخۆبوونێ................................ ١١٦

١. ڤەکۆلینا (الشوك، ١٩٨٥): ١١٧

٢. ڤەکۆلینا (ابو حلیل، ٢٠٠٦):.. ١١٧

٣. ڤەکۆلینا (الحمدانی، ٢٠٠٩):... ١١٨

٤. ڤەکۆلینا (الرچوانی، ٢٠٠٩): ١١٩

٥. ڤەکۆلینا (ابو هدروس و الفرا، ٢٠١١): ١٢٠

٦. ڤەکۆلینا (خلیفانی و الخالد، ٢٠١٢): ١٢١

٧. ڤەکۆلینا دۆسکی (٢٠١٣):.. ١٢٢

٨. ڤەکۆلینا (خلیفانی و الخالد، ٢٠١٣): ١٢٣

تەوەرێ سێیێ: ڤەکۆلین دەربارەی کارتێکرنا هژاندنا هزرا یان گەنگەشێ یان هەر دوو پێکڤە لسەر ئاستێ فێربوونێ. ١٢٥

أ – هژاندنا هزران و ئاستێ فێربوونێ:... ١٢٥

١. ڤەکۆلینا Ahmed 2001: ١٢٥

٢. ڤەکۆلینا Darayseh , 2003:... ١٢٥

٣. ڤەکۆلینا Kochery , 2003: ١٢٥

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٤. ڤەكۆلینا بنى احمد (٢٠٠٦): ١٢٥
٥. ڤەكۆلینا Khodarcaly 2011: ١٢٥
٦. ڤەكۆلینا Maitah 2011: ١٢٥
٧. ڤەكۆلینا دهوكى (٢٠١٢): ١٢٥
٨. ڤەكۆلینا خلیفانى و الخالد (٢٠١٣): ١٢٥
ب. گەنگەشە و ریكێن وێ و ئاستێ فێربوونێ: ١٣٣
١. ڤەكۆلینا Cynthien , 1996: ١٣٣
٢. ڤەكۆلینا الوائلى (١٩٩٨): ١٣٣
٣. ڤەكۆلینا (Challen 1999): ١٣٣
٤. ڤەكۆلینا المسعودى (٢٠٠٠): ١٣٣
٥. ڤەكۆلینا (Kelly 2004): ١٣٣
٦. ڤەكۆلینا العجاج (٢٠٠٤): ١٣٣
ج. هژاندنا هزران و گەنگەشە ئاستێ فێربوونێ: ١٣٧
١. ڤەكۆلینا یعقوب (١٩٩٦): ١٣٧
٢. ڤەكۆلینا الزعبى (٢٠٠٣): ١٣٧
٣. ڤەكۆلینا المقداد (٢٠٠٨): ١٣٧
– ئاماژە، دەرئەنجام و مفا وەرگرتن ژ ڤەكۆلینێن بەرێ.. ١٤٠

پشكا چوارێ

رێباز و كردارێن ڤەكۆلینێ

١. دیزاینا ئەزموونێ: ١٤٥
٢. كۆمەل و سەمپلا ڤەكۆلینێ: ١٤٦
٣. هەڤسەنگیيا گرۆپێن ڤەكۆلینێ: ١٤٧
٤. ئامرازێن ڤەكۆلینێ: ١٥٨
٥. پێدڤیێن ڤەكۆلینێ: ١٧٢
٦. دروستیا ناڤخۆ و دەرڤە یا دیزاینا ئەزموونێ: ١٧٣
٧. ئەنجامدانا ئەزموونێ: ١٧٦
٨. بكارهینانا ئامرازێن ڤەكۆلینێ و راستڤەكرنا وان: ١٧٦
٩. هۆیێن ئاماری: ١٧٨

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

پشکا پێنجێ

ئەنجام و گەنگەشەکرن لسەر

ئێک: نیشاندانا ئەنجامان: ١٨٥
ئێک: گریمانا سەرەکی یا ئێکێ: ١٨٥
گریمانا سەرەکی یا دوویێ: ١٨٩
گریمانا سەرەکی یا سێیێ: ١٩٣
دوو: گەنگەشەکرن ل سەر ئەنجامان: ١٩٧

پشکا شەشێ

دەرئەنجام، ڕاسپاردە و پێشنیار

ئێک: دەرئەنجام ٢٠٥
دوو: ڕاسپاردە: ٢٠٦
سێ: پێشنیار: ٢٠٧

ژێدەر ٢٠٩
پاشکۆیێن ڤەکۆلینێ ٢٣١
فەهرستا خشتە، پاشکۆ، پەیڤ و زاراڤان ٣٠٩

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەڤ پەرتووکە

بابەتێ ئەدەبی ل قوتابخانان، ب شێوەیەکێ گونجای ناهێتە ئاراستەکرن و نەشێت وەکو بابەتەکێ خۆسەر ئارمانجێن خۆیێن پەروەردەیی بجھـ بهینیت؛ چونکی رێک و ستراتیژیێن نوویێن وانەگوتنێ کو لدور قوتابی دزڤرن یان ناهێنە بکارهینان یان ژی گەلەك کێم دهێنە بکارهینان و د ئەکتیف نینن. مامۆستا بێژەرێ وانێیە و قوتابی بتنێ گۆهدارییێ دکەن، ئەڤ چەندەژی کارتێکرنەکا نیگەتیڤ لسەر حەز و چێژا قوتابیان دکەت. نڤێسەری، هەست ب ڤێ ئاریشێ کر کو پێدڤیە چارەسەریێن گونجایی بۆ بهێنە دیتن، چونکی گەشەکرنا چێژا ئەدەبی و باوەری بخۆبوون لدەڤ قوتابیان کارەکێ گرنگ و هەستیارە د بیاڤێ زمان و ئەدەبێ کوردیدا.

ISBN
9 789922 916729

دیار عبدالکریم سعید هالو

ل سالا ١٩٧٩ ل باژێرێ زاخۆ ژ دایک بوویە.

ل سالا ١٩٩٧ خواندنا خوە یا ئامادەیی ل باژێرێ زاخۆ ب دویماهیک هینایە.

ل سالا ٢٠٠١ باوەرنامەیا بکالوریۆسێ ل پشکا زمانێ کوردی، کۆلیژا ئادابێ، زانکۆیا دهوکێ بدەستڤەهینایە.

ل سالا ٢٠٠٧ ل پشکا زمانێ کورد، کۆلیژا ئادابێ، زانکۆیا دهوکێ باوەرنامەیا ماستەرێ ب زمانێ کوردی بدەستڤەهینایە.

ل سالا ٢٠١٤ ل زانکۆیا زاخۆ باوەرنامەیا دکتۆرایێ ب وانە گۆتنا زمان و ئەدەبێ کوردی بدەستڤەهینایە.

نها ژی ل پشکا زمانێ کوردی، فەکۆلتییا زانستێن مرۆڤایەتی، زانکۆیا زاخۆ مامۆستایە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

مافێ چاپێ یێ پاراستیە بۆ ©
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

zcks@uoz.edu.krd +964 (0) 751 536 1550
Iraq-Kurdistan Region, Zakho- University of Zakho